

วารสาร
มนุษย์กับสังคม

JOURNAL OF MAN AND SOCIETY

ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (ม.ค. 68 - มิ.ย. 68)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Faculty of Humanities and Social Sciences
Mahasarakham University
ISSN 3027-6829 (Online)
ISSN 3027-6780 (Print)

วารสารมนุษยศาสตร์กับสังคม

Journal of Man and Society

ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (ม.ค. 68 - มิ.ย. 68)

เจ้าของ: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
วัตถุประสงค์: เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่ และส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต รวมทั้งผู้สนใจได้เผยแพร่ผลงานวิชาการ ผลงานวิจัย ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ที่ปรึกษาวารสาร: คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบัณฑิตศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ขอบเขตเนื้อหา บทความวิจัยและบทความวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ อักษรศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ภาษาและภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์และปรัชญาแห่งศาสตร์ความรู้ การพัฒนา และวัฒนธรรมศึกษา

กำหนดการออกเผยแพร่

วารสารมนุษยศาสตร์กับสังคม ตีพิมพ์เผยแพร่ราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)
ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน
ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม

ทุกบทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewed) ในสาขาวิชานั้นไม่น้อยกว่าสามท่าน ทศนะและความคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

ส่งบทความตีพิมพ์ได้ที่: <https://human.msu.ac.th/husocjournal>

ติดต่อกองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์กับสังคม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150
อีเมล: husoc.msu.journal@msu.ac.th
โทร: 095-167-4698
เว็บไซต์: <https://human.msu.ac.th/husocjournal>

พิมพ์ทั้งหมด 50 เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ISSN 3027-6829 (Online)

ISSN 3027-6780 (Print)

วารสารมนุษยศาสตร์กับสังคม
Journal of Man and Society

พิมพ์ที่: บริษัท มาตา การพิมพ์ จำกัด

77/261 หมู่ 4 ตำบลบางคูรัด

อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี 11110

คณะกรรมการกองบรรณาธิการ วารสารมนุษยศาสตร์กับสังคม

บรรณาธิการ รองศาสตราจารย์ ดร.ภาคภูมิ ทรนภา

กองบรรณาธิการ (ภายนอก)

ศาสตราจารย์ ดร.บุษบา กนกศิลป์ธรรม	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีศวรร ยืนแสน	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษ ทองเลิศ	มหาวิทยาลัยรังสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.จักรกริช สังข์มณี	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังข์พันธานนท์	มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
รองศาสตราจารย์ ดร.นันทนัย ประสานนาม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญประภา ภัทรานุกรม	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ปัญญาเมธิกุล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ รักษ์มณี	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ นันทจันทุล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.อรัญญา ศิริผล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็ดตวา บุญปรากร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

กองบรรณาธิการ (ภายใน)

รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง พันธุ์จันทร์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา วรรณกิติ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกิติ ชนะไชย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.หนึ่งฤทัย จันทรคามิ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.อมิราตี จันทร์แสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิศักดิ์ สุขยั้ง และ อาจารย์ ดร.พิมพ์พร ภูครองเพชร

เลขานุการ

อาจารย์ ดร.มุจลินทร์ ลักษณะวงษ์

ผู้ช่วยเลขานุการ

นางสาวปภาวรินทร์ วรหิณ

พิจารณาตรวจสอบภาษาอังกฤษ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิศักดิ์ สุขยั้ง

พิจารณาตรวจสอบภาษาไทย

อาจารย์ ดร.มุจลินทร์ ลักษณะวงษ์ และ นางสาวปภาวรินทร์ วรหิณ

ออกแบบ/จัดรูปเล่ม/จัดพิมพ์

อาจารย์อิสเรศ สุขเสณี, นายอรรถสิทธิ์ ศรีรักษ์ และ นางสาวปภาวรินทร์ วรหิณ

ดูแล/พัฒนาเว็บไซต์ และระบบสารสนเทศ

อาจารย์พงษ์ศักดิ์ สังข์มณี และ นายอรรถสิทธิ์ ศรีรักษ์

บทบรรณาธิการ

“ข้ามพรมแดนภาษา วัฒนธรรม และดิจิทัล: เสียงสะท้อนจากมนุษยศาสตร์ร่วมสมัย” ในโลกที่กำลังเผชิญความผันผวนอย่างไม่หยุดนิ่ง ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยี สังคม วัฒนธรรม หรือการเมือง บทบาทของศาสตร์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ไม่ได้ลดความสำคัญลง แต่กลับยิ่งมีความจำเป็นมากขึ้นในการทำความเข้าใจ “ความเป็นมนุษย์” ในทุกมิติอย่างลึกซึ้ง วารสารมนุษยศาสตร์กับสังคม ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 จึงเป็นอีกเวทีหนึ่งที่เปิดพื้นที่ให้เสียงแห่งความรู้ใหม่ ๆ ได้ข้ามพรมแดนของภาษาและวาทกรรม เพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์ของมนุษย์ในมิติที่หลากหลาย

ในฉบับนี้ ผู้อ่านจะได้พบกับบทความที่ครอบคลุมประเด็นร่วมสมัย เช่น การวิเคราะห์วาทกรรมสื่อที่เผยให้เห็นโครงสร้างอำนาจในสังคม (กรณีคดีจอห์นนี่ เดบปี กับ แอมเบอร์ เฮิร์ด) หรือเรื่องความเปลี่ยนแปลงของมโนทัศน์ความรู้ผ่านวรรณกรรมการเดินทางของพม่าสมัยใหม่ และเรื่องวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายในเวียดนามและจีน ซึ่งสะท้อนถึงพลวัตของอัตลักษณ์ เพศภาวะ และความเป็นข้ามชาติในยุคดิจิทัล รวมถึงการศึกษาประเด็นสตรีนิยมในหมอลำและตำนานเทพสตรีจีนที่ร้อยสร้างบทบาทสตรีในพื้นที่ความเชื่อ

บทความในฉบับนี้มิได้หยุดเพียงการนำเสนอข้อมูลหรือข้อเท็จจริง แต่ยังชี้ให้เห็นถึง “ความเป็นไปได้ใหม่” ในการตั้งคำถามต่อโลกเดิม ด้วยกรอบคิดเชิงวิพากษ์และวิธีวิทยาหลากหลาย ทั้งเชิงวาทกรรม ประวัติศาสตร์ ปรากฏการณ์วิทยา และชาติพันธุ์วรรณนา

สิ่งที่น่าสนใจเป็นพิเศษคือ แนวโน้มของนักวิจัยรุ่นใหม่ที่เลือกศึกษาประเด็นร่วมสมัยและหลอมรวมศาสตร์เข้าด้วยกันอย่างสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ YouTube เป็นฐานในการศึกษาอัตลักษณ์ดิจิทัล หรือการศึกษาความเหลื่อมล้ำของคนพิการในช่วงวิกฤตโรคระบาด ผ่านมุมมองสิทธิมนุษยชน

ทางกองบรรณาธิการหวังว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนความคิด สะท้อนเสียงของสังคม และกระตุ้นการสร้างองค์ความรู้ที่สัมพันธ์กับพลวัตของโลกปัจจุบัน และเชิญชวนให้นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ร่วมกันขับเคลื่อนบทสนทนาแห่ง “มนุษย์กับสังคม” ให้ดำเนินต่อไปอย่างสร้างสรรค์ ยั่งยืน และไม่หยุดนิ่ง

ภาควิชา วรรณภา
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย

การวิเคราะห์ท่าทกรรมเชิงวิพากษ์ในหัวข้อข่าวผ่านคติความระหว่างจอห์นนี่ เดปป์ และ แอมเบอร์ เฮิร์ด	7
<i>ดวงกมล สารการ, อินธิสาร ไชยสุข</i>	
มุ่งสู่ภูมิทัศน์แห่งความรู้: ต้นทางของวรรณกรรมการเดินทางพม่าสมัยใหม่	29
<i>ขวัญข้าว สังขพันธานนท์, ทวีศักดิ์ เผือกกลม</i>	
วัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม	59
<i>เจื่อง หวี คาง, ธนิต โตดิเทพย์</i>	
กลยุทธ์การผลิตเนื้อหา (Content) ที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดผู้ติดตามบนช่อง YouTube	97
<i>ฐิติวรดา พระธรรม, พงษ์ศักดิ์ สังขมณี, อิศเรศ สุขเสนา</i>	
กลวิธีการเล่าเรื่องในนวนิยายและเรื่องสั้นของเจตเจจ กำจรเดช	123
<i>สิริพร เชษฐสุราษฎร์, ราชนัย นิลวรรณภา</i>	
ความเหลื่อมล้ำในการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้พิการระหว่างการระบาดของ COVID-19 ในฟิลิปปินส์	149
<i>ซาร่าห์ เกรซ แอล กันเดลาริโอ, มา โจเซฟิน เทเรส เอมีลี จี เทเวส</i>	
การเปิดรับซีรีส์วายไทยกับทัศนคติ และแนวโน้มพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกว่างตุง	189
<i>ซิน หวัง, ฐิติ วิทยสรณะ</i>	
กรรยานอกขอบในหมอลำเรื่องต่อกลอน	211
<i>ตุลย์ลดา ที่สุกะ, นิตยา วรรณกิตร์</i>	
“ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรีจีน: การศึกษาเทวประวัติของเทพสตรีจีนตามแนวคิดการเดินทางของวีรบุรุษ	235
<i>นรุตม์ คุปต์ธนโรจน์, สุนทรา ธรนากร, สุกัลยา วงศ์ขมบุญ</i>	
บทวิจารณ์หนังสือ นิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม (FEMINIST POLITICAL ECOLOGY)	255
<i>บรรจง บุรินประโคน</i>	
ข้อกำหนดการเสนอบทความวิชาการ/วิจัย เพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์กับสังคม	265
<i>จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงาน</i>	266

การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ในหัวข้อข่าวผ่านคติความ ระหว่างจอห์นนี่ เดปป์ และ แอมเบอร์ เฮิร์ด

ดวงกมล สารการ¹ และ อินธิสาร ไชยสุข²
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม^{1,2}
E-mail: 65010182005@msu.ac.th¹, intisarn@msu.ac.th²

วันที่รับบทความ: 9 กันยายน 2567
วันที่แก้ไขบทความ: 28 ตุลาคม 2567
วันที่ตอบรับบทความ: 31 ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาภาษาที่ใช้ในพาดหัวข่าว 39 หัวข้อจากแพลตฟอร์มออนไลน์ของ The New York Times ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2016 ถึงเดือนธันวาคม 2023 โดยศึกษากรณีข่าวคติความระหว่างจอห์นนี่ เดปป์ และแอมเบอร์ เฮิร์ด โดยการใช้วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis: CDA) และทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่เชิงระบบ (Systemic Functional Linguistics: SFL) งานวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อเปิดเผยความสัมพันธ์ของภาษาที่มีต่อโครงสร้างทางสังคม และอุดมการณ์ที่มีอยู่ในวาทกรรมสื่อ ในการสืบค้นพาดหัวข่าวเพื่อการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้สืบค้นผ่านคำหลัก ได้แก่ “Johnny Depp” “Amber Heard” “lawsuits” และ “violence” โดยผู้วิจัยจะใช้หัวข้อข่าวประเภท การให้ข้อมูล การบรรยาย และการสร้างความหือหาว คุณลักษณะของ SFL ที่ตรวจสอบ ได้แก่ Lexical Choice, Framing, Transitivity, Agency, และ Modality โดยแต่ละด้านจะได้รับการวิเคราะห์อย่างรอบคอบ เพื่อเปิดเผยว่าคำและวลีเฉพาะเจาะจงกำหนดความหมายและอาจส่งผลกระทบต่อความคิดเห็นของสาธารณะได้อย่างไร งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การโต้แย้งที่ใช้ในพาดหัวข่าวของนิวยอร์กไทมส์เกี่ยวกับคติความระหว่างจอห์นนี่ เดปป์กับแอมเบอร์ เฮิร์ด และเพื่อตรวจสอบอุดมการณ์ทางสังคมพื้นฐานที่สะท้อนอยู่ในพาดหัวข่าวที่กำลังตรวจสอบอยู่ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าพาดหัวข่าวไม่ได้ทำแค่รายงานเหตุการณ์เท่านั้น แต่ยังสะท้อนและสืบสานพลังอำนาจและโครงสร้างทางสังคมอีกด้วย การประยุกต์ใช้ SFL และ CDA ช่วยให้เข้าใจถึงวิธีที่ซับซ้อนที่วาทกรรมในสื่อกำหนดและเสริมสร้างทัศนคติและพฤติกรรมของสังคม

คำสำคัญ: ทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่เชิงระบบ (SFL) วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) จอห์นนี่ เดปป์ แอมเบอร์ เฮิร์ด พาดหัวข่าว

A Critical Discourse Analysis of News Headlines: The Case of Lawsuits Between Johnny Depp and Amber Heard

Duangkamol Sarakarn¹ and Intisarn Chaiyasuk²

Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University^{1,2}

E-mail: 65010182005@msu.ac.th¹, intisarn@msu.ac.th²

Received: September 9, 2024

Revised: October 28, 2024

Accepted: October 31, 2024

Abstract

This study analyzes the language used in 39 news headlines from The New York Times online platform, covering the period from May 2016 to December 2023, with a focus on the legal case between Johnny Depp and Amber Heard. Using Critical Discourse Analysis (CDA) and Systemic Functional Linguistics (SFL), the research aims to uncover the power dynamics, social structures, and ideologies embedded in media discourse. To maintain objectivity, keyword searches including terms like “Johnny Depp,” “Amber Heard,” “lawsuits,” and “violence” were performed, analyzing informative, descriptive, and sensational headlines. The analysis encompasses key SFL elements, including Lexical Choice, Framing, Transitivity, Agency, and Modality, to understand how specific language choices influence public opinion. The research aims to examine the discursive strategies employed in The New York Times headlines regarding the legal case between Johnny Depp and Amber Heard and to investigate the underlying social ideologies reflected in the news headlines under examination. The findings demonstrate that news headlines do not merely report events but also reinforce societal power structures and ideologies. The combined application of SFL and CDA highlights the subtle ways in which media discourse influences public attitudes and behaviors.

Keywords: Systemic Functional Linguistics (SFL), Critical Discourse Analysis (CDA), Johnny Depp, Amber Heard, News headlines

Introduction

News headlines played a crucial role in the media landscape, extending beyond mere summaries of news stories to shape public opinion. They significantly influenced public opinion, captured cultural narratives, and provoked emotional responses (Tewksbury et al., 2001). Headlines, particularly in entertainment news, did more than inform; they shaped how events were perceived and discussed within society (Adams et al., 2017). This study examined how celebrity legal conflicts were portrayed in the media, particularly through the highly publicized legal battles between Johnny Depp and Amber Heard.

In the United States, societal hierarchies and gender roles significantly influence media narratives. These structures, often tied to patriarchal values, positioned men in dominant roles, while women were frequently portrayed as emotionally vulnerable or dependent (Sganga, 2024). Harper et al. (2023) emphasized that in celebrity culture, these power dynamics were even more pronounced. Men like Johnny Depp were often depicted as authoritative or resilient, representing traditional masculine traits. In contrast, women, particularly in legal disputes, were frequently viewed through the lenses of victimhood, fragility, or manipulation, reflecting an ambivalence toward female empowerment (Gee, 2021).

This study integrates Systemic Functional Linguistics (SFL), Critical Discourse Analysis (CDA), and Fairclough's three-dimensional model of CDA to analyze how language in news headlines constructs meaning and reflects societal perceptions. SFL, grounded in Halliday's framework, examines key components such as lexical choice, transitivity, agency, and modality to uncover how language shapes the reader's interpretation. For instance, the use of specific words, sentence structures, and depictions of agency can significantly influence public perception of individuals and events, such as the legal disputes involving Johnny Depp and Amber Heard. The study also utilizes the Corpus of Contemporary

American English (COCA) to systematically analyze word frequency and usage patterns, revealing how specific lexical choices in headlines can either reinforce or challenge societal ideologies.

Critical Discourse Analysis (CDA) complements this linguistic analysis by investigating how language in headlines reflects broader social and power dynamics. In particular, CDA focuses on uncovering biases and ideologies related to gender norms and patriarchal structures. Fairclough's three-dimensional model of CDA deepens this exploration by connecting the micro-level linguistic choices to the broader sociocultural context. The model's three dimensions—text analysis, discourse practice (how the text is produced and consumed), and sociocultural practice (the broader social and cultural context)—work together to reveal how language in headlines both reflects and reinforces power relations.

By integrating SFL, CDA, and Fairclough's model, this study sheds light on the discursive strategies employed in media representations, demonstrating how specific linguistic choices in news headlines can influence public opinion and shape cultural narratives. It highlights how headlines not only inform the public but also subtly perpetuate or challenge existing social ideologies, particularly in the context of celebrity legal disputes. Despite the extensive use of SFL and CDA in political and criminal discourse (Duanprakhon, 2012; Zhang, 2014; Ulum, 2015; Chen, 2018; Hassan, 2018), this study addresses a gap in their application to media portrayals of celebrity legal conflicts. This study aims to address that gap by analyzing the language used in headlines to uncover the underlying power dynamics and ideologies. It examines how discursive strategies shape public opinion and reflect broader societal perspectives. The main objectives of this research are to identify the specific discursive techniques employed by media, particularly The New York Times, in framing the Depp vs. Heard lawsuits and to reveal the embedded social ideologies that influence and are perpetuated by these narratives. Through this analysis, the study aims to contribute to a deeper understanding

of how media discourse influences perceptions of gender, power, and authority, particularly within the context of celebrity culture and high-profile legal conflicts.

The research questions guiding this study are: (1) What discursive strategies are employed in The New York Times headlines to frame the Johnny Depp vs. Amber Heard lawsuits? and (2) What underlying social ideologies are manifested in these headlines? The research aims to examine the discursive strategies employed in The New York Times headlines regarding the legal case between Johnny Depp and Amber Heard and to investigate the underlying social ideologies reflected in the news headlines under examination. By addressing these questions, this study contributed to the broader understanding of discourse analysis and the media's role in shaping public perceptions of high-profile legal disputes.

Research Objectives

1. To examine the discursive strategies employed in The New York Times headlines regarding the legal case between Johnny Depp and Amber Heard and
2. To investigate the underlying social ideologies reflected in the news headlines under examination.

Research Scope

This study uses Fairclough's Critical Discourse Analysis (CDA) and Halliday's Systemic Functional Linguistics (SFL) to analyze news headlines related to the Johnny Depp and Amber Heard lawsuit from May 2016 to December 2023, with The New York Times as the primary data source. A systematic keyword search for terms like "Johnny Depp," "Amber Heard," "lawsuits," and "violence" focused on informative, descriptive, and sensational headlines. The research framework combines SFL, which examines linguistic choices such as word selection, transitivity, and modality, with Fairclough's three-dimensional model of CDA. This

model analyzes how headlines are written (text analysis), produced and interpreted by readers (discursive practice) and how they reflect broader social and cultural issues (sociocultural practice). By integrating SFL and CDA, this study will generate linguistic data on word choices and sentence structures, discursive data on how these headlines are created and perceived, and ideological data on the societal norms and power dynamics they reflect, especially related to gender roles and patriarchal structures. The main goal is to explore the linguistic strategies and ideologies embedded in the headlines. For a list of headlines analyzed, see the appendix.

Research Method

This section outlines a systematic approach to analyzing news headlines related to the Johnny Depp versus Amber Heard lawsuits. The process involves several key steps, each designed to uncover the underlying ideologies and discursive strategies used by media outlets.

The first step involved collecting a comprehensive set of news headlines related to the Depp-Heard case. These headlines were imported into an Excel spreadsheet for organization and initial screening. The researcher focused on selecting headlines that presented factual information rather than opinion-based or speculative content. This selection ensured that the analysis was based on objective reporting, providing a clear foundation for further examination of language and ideology.

In analyzing The New York Times headlines related to the Depp vs. Heard lawsuits, the researcher employed Systemic Functional Linguistics (SFL) components, supported by the Corpus of Contemporary American English (COCA), to identify underlying biases. First, COCA was used to analyze word frequency and contextual choices, highlighting significant lexical selections that shape public perception. Framing was assessed by examining narrative focus, while transitivity and agency analyses identified

active or passive roles assigned to each party, revealing power dynamics. Modality further clarified certainty levels within the headlines. Together, these SFL elements offered a nuanced view of how language influences audience interpretation and reinforces societal ideologies.

Following the initial examination, the analysis results were reviewed by an interrater—a second analyst who assessed the findings for accuracy and consistency. This step was crucial in eliminating personal biases and ensuring that the identification of discursive strategies was both reliable and reproducible. Once validated, the researcher proceeded to analyze each news topic, identifying multiple themes, including gender roles, power dynamics, victimhood, and credibility within the headlines. These themes were then examined through the lens of Critical Discourse Analysis (CDA) principles to explore how they reflected or reinforced broader societal ideologies in the United States. For example, the portrayal of Depp as resilient and Heard as manipulative was linked to traditional gender stereotypes, illustrating how media language can shape public opinion and societal norms.

After obtaining confirmation from the interrater, the researcher proceeded to analyze the results for each news topic. Each topic was examined for multiple themes that emerged from the headlines. For example, themes might include gender roles, power dynamics, victimhood, and credibility. By identifying and categorizing these themes, the researcher could systematically explore how different aspects of the lawsuit were represented in the media. This multi-theme approach allowed for a more comprehensive understanding of the various narratives present in the headlines.

The identified themes were then analyzed in the context of broader ideologies within US society using Critical Discourse Analysis (CDA) principles. This step involved examining how the themes reflected or reinforced societal beliefs, values, and power structures. For instance, the portrayal of Depp as resilient and Heard as manipulative could be

linked to traditional gender stereotypes. By applying CDA, the researcher could uncover the deeper ideological messages embedded in the media coverage, revealing how language in headlines contributes to shaping public opinion and societal norms.

The final step was to summarize the findings from the analysis. This involved consolidating the insights gained from examining discursive strategies, themes, and underlying ideologies. The summary provided an overview of how news headlines influenced public perception of the Depp-Heard lawsuit, highlighting the key linguistic and ideological patterns identified. This synthesis offered a clear understanding of the media's role in framing high-profile legal conflicts and the implications for societal attitudes toward gender, power, and victimhood.

By following these six steps, the research effectively decoded the complex interplay between language, ideology, and societal perceptions in news headlines. The systematic approach ensured a thorough and reliable analysis, revealing how media representations of the Johnny Depp versus Amber Heard lawsuit were constructed and how they influenced public sentiment. This methodology highlights the significance of critical media analysis in revealing the subtle biases and ideological messages that influence our understanding of high-profile legal disputes.

Theoretical Concepts and Research Frameworks

This section presents the theoretical background underpinning the analysis of the Johnny Depp and Amber Heard legal dispute, with a focus on how media portrayals, particularly news headlines, shaped public discourse. Rosenblatt (2022) documented the high-profile nature of this case, which involved mutual allegations of abuse and lawsuits in both the United Kingdom and the United States. This case generated widespread discussion about domestic violence, the influence of celebrity culture, and the media's role in shaping public perception.

The analysis in this study was based on Halliday's (1994) Systemic Functional Linguistics (SFL), which provided a framework for understanding how journalists constructed meaning in news headlines and how these choices influenced readers. SFL allowed for an in-depth examination of lexical selection (word choice), transitivity (the structure of actions and participants), framing (how information was presented), modality (degrees of certainty), and agency (who or what was acting). By analyzing these elements, the study revealed the ideologies and perspectives embedded in media discourse. For example, headlines that portrayed one party as active and the other as passive suggested a particular viewpoint on the case. Similarly, the use of modality affected how readers interpreted the truthfulness of the claims presented in the headlines.

In addition, Fairclough's (1992, 1995, 2003, 2010, 2013, 2016) Critical Discourse Analysis (CDA) framework was employed to examine the sociological and cultural dimensions embedded in the headlines. CDA focused on how language reflected and shaped societal norms, values, and power dynamics. Fairclough's three-dimensional model of Critical Discourse Analysis (CDA) provides a framework to examine how language reflects and shapes societal power structures. The model comprises three interconnected dimensions: textual analysis, discursive practice, and social practice. Textual analysis focuses on the linguistic features of a text, such as vocabulary and sentence structure, to reveal subtle biases or emphasis. Discursive practice examines how texts are produced, distributed, and interpreted, considering the roles of media creators and audiences in shaping messages. Social practice situates these analyses within the broader societal context, exploring how language both mirrors and reinforces cultural norms and power dynamics. Together, these dimensions allow researchers to uncover how specific language choices in texts, like news headlines, uphold or challenge societal ideologies.

Previous studies have emphasized the pivotal role that news headlines play in influencing public discourse, shaping societal attitudes,

and framing particular narratives. Duanprakhon's (2012) analysis of youth crime in Thailand highlighted how news headlines can subtly or explicitly shape societal attitudes towards specific demographic groups. Zhang (2014) employed a critical discourse analysis (CDA) approach, which was a powerful tool for unveiling the intricacies of language and its ability to subtly or explicitly convey ideological positions or reflect social hierarchies. Ulum (2015) explored the intricacies of how discourse and ideology were intertwined in news headlines, particularly in the context of coverage of the Syrian Civil War. Chen's (2018) research showcased the power of a multifaceted linguistic approach, particularly rooted in Halliday's SFL, to delve into the intricate layers of meaning and ideology within news headlines. Hassan (2018) investigated the symbiotic relationship between language, media, and ideology within the sphere of Pakistani news bulletins. Research from Gee (2021) laid the groundwork by using SFL to reveal how linguistic choices in the Depp and Heard case influenced societal norms and shaped public perception. Harper et al. (2023) expanded on this by applying CDA and SFL to examine how media representations of intimate partner violence (IPV) constructed contrasting narratives around Depp and Heard, reflecting broader gender stereotypes. Sganga (2024), in the same case Depp and Heard, predicted how defamation in celebrity culture was framed through discursive strategies, demonstrating that headlines not only reported facts but actively shaped social interpretations. This aligns with the present study's focus on how media representations in high-profile cases can reinforce or challenge societal views.

By combining CDA and SFL, this study provided a comprehensive framework for analyzing news headlines. CDA offered insights into the broader societal context, while SFL broke down specific linguistic choices. Together, these methods helped uncover the underlying ideologies and power structures that news headlines perpetuated, offering a deeper understanding of how language influenced public opinion.

Discussion, Conclusion, and Suggestions

1. Discussion of Findings

Through the application of Systemic Functional Linguistics (SFL) and Critical Discourse Analysis (CDA), this study revealed how language, particularly in news headlines, shaped public perceptions of the legal conflict between Johnny Depp and Amber Heard. The analysis focused on objective one of key linguistic features such as lexical choices, framing, transitivity, agency, and modality, each of which contributed to the construction of public narratives around the case. The table below provides an example of the analyzed linguistic features in the selected headlines. Each headline was examined for how lexical choices and grammatical structures reinforced certain ideological positions and shaped the framing of both Depp and Heard in public discourse. Due to space limitations, the researchers decided to present only some examples that indicated the functioning of SFL in news headlines, as shown in the table below.

Table 1

An Exemplification of the Discursive Strategies Employed in News Headlines

News headline	Lexical Choice		Framing	Transitivity	Agency	Modality	Theme
	frequency	word					
What Depp v. Heard Means for #MeToo	4	MeToo	Means		Depp v. Heard		- #MeToo Movement - Masculinity - Femininity
Why We Love to Watch a Woman Brought Low	12	woman brought low	Love to Watch	watching			- Public Perception - Gender Role - Media Influence - Femininity
The Depp Conundrum: Who Should Keep Tabs on the Money?	224	Conundrum	Conundrum Money	Keep	Depp	Should	- Financial Consequences - Legal events - Media Influence

News headline	Lexical Choice		Framing	Transitivity	Agency	Modality	Theme
	frequency	word					
TikTok's Amber Heard Hate Machine	2	Hate Machine	Hate		Amber Heard		- Gender Role - Cyberbullying -Public Perception - Media Influence
Johnny Depp, at Libel Trial, Denies Ever Striking 'Any Woman'	114	Any Woman	Denies	Denies	Johnny Depp		- Gender roles - Public Image - Blaming - Legal events -Masculinity
Amber Heard Testifies About a 'Pattern' of Violence by Johnny Depp	2974	Pattern	Testifies Violence	Testifies	Amber Heard		- Gender Role - Domestic Violence - Femininity
Amber Heard Describes Impact of Online Attacks: 'I'm a Human Being'			Online Attacks	Describes	Amber Heard		- Cyberbullying - Media Influence - Gender Role - Femininity

To analyze the discursive strategies in the given news headlines, a step-by-step examination was conducted using the Systemic Functional Linguistics (SFL) framework, focusing on lexical choice, framing, transitivity, agency, modality, and theme. The process began by identifying key lexical choices, such as “MeToo,” “conundrum,” and “hate machine,” which each carry significant cultural or emotional weight, framing the headline’s tone and underlying message. Frequency counts from the Corpus of Contemporary American English (COCA) helped underscore the prominence or rarity of these terms, shedding light on their impact within the cultural context. Framing was then examined to understand how the headlines orient the reader’s perspective, such as framing Amber Heard as a recipient of “online attacks” or a “hate machine.” Transitivity analysis involved exploring action verbs like “testifies,” which position subjects as either active or passive participants in the narrative, influencing the perceived agency of figures like Depp or Heard.

Agency analysis followed, identifying who performs the action or receives it, revealing inherent power dynamics, such as Amber Heard often appearing in a passive role. In the analysis of modality within the headlines, “should” stands out as a key example, particularly in the headline “Who Should Keep Tabs on the Money?” This single use of “should” conveys a sense of obligation or recommendation, subtly guiding readers to consider issues of financial control and responsibility as topics worthy of public debate. Modality in these headlines can appear in one or two instances, influencing how the content is framed and suggesting various degrees of certainty, obligation, or authority, depending on the context. Each instance of modality plays a role in shaping the audience’s perception, either reinforcing or questioning the subject’s actions and responsibilities within the narrative. Finally, the thematic analysis identified recurring themes, such as gender roles, public perception, and media influence, which underscore the societal ideologies reflected in these headlines. Through these steps, the analysis reveals how discursive strategies work together to construct narratives that reinforce or challenge existing power structures, particularly within the context of gender and media representation. The findings of this study, analyzed through the lens of Systemic Functional Linguistics (SFL), align with previous research on media discourse and its ideological framing. Duanprakhon (2012) demonstrated how language in headlines could subtly reinforce stereotypes and societal power structures, which was consistent with how this study found headlines shaping gendered perceptions of Johnny Depp and Amber Heard. Similarly, Ulum’s (2015) research on how media constructed ideologies during the Syrian Civil War illustrated how linguistic framing could sway public interpretation, which paralleled the current study’s findings of Depp being framed as authoritative and Heard as vulnerable. This was further supported by Chen’s (2018) SFL analysis, which emphasized the role of linguistic patterns in constructing social identities, reinforcing the patterns found in this study’s depiction of gendered roles. Lastly, Gee’s (2021) research on the application of SFL in analyzing linguistic

choices complemented this study's approach, as it underscored how such choices shaped social perceptions and reinforced or challenged dominant narratives.

The three-dimensional model of Critical Discourse Analysis (CDA), as proposed by Fairclough, offers a framework for examining how media headlines reflect and reinforce societal ideologies, particularly with themes of victimhood, femininity, masculinity, patriarchy, and hierarchy. Through textual analysis, discursive practice, and social practice, Critical Discourse Analysis (CDA) reveals how language choices in these headlines shape public perceptions and sustain power dynamics rooted in traditional gender roles.

In the textual analysis dimension, CDA examines specific linguistic features, such as vocabulary, syntax, and transitivity, that shape the portrayal of gendered themes. Lexical choices like “pattern of violence” or “hate machine” position Amber Heard within a narrative of victimhood, emphasizing her as a passive recipient of aggression and societal hostility. This aligns with the concept of femininity, where women are stereotypically cast as vulnerable and subject to judgment. Similarly, phrases like “Johnny Depp Denies Ever Striking Any Woman” emphasize masculinity, as Depp is presented as an active, assertive figure defending his honor. This portrayal reflects traditional ideals of male strength and resilience, subtly reinforcing gendered expectations. Discursive practice, the second dimension, considers how these headlines are produced, distributed, and consumed. In headlines about celebrity legal battles, societal fascination with women's struggles and a public judgment of their behavior are often amplified by media outlets. The recurring portrayal of Heard as “brought low” or “testifying” suggests a narrative where women are scrutinized and held accountable to societal standards of femininity, reinforcing hierarchical relationships in which women are seen as subordinate or needing to justify themselves. Conversely, when male figures like Depp are portrayed as assertive agents, the media reinforces societal norms that celebrate male authority and control. This dimension reveals how media practices shape discourse in a way that aligns with

patriarchal values, creating and perpetuating narratives that resonate with audience biases about gender roles.

Lastly, the social practice dimension situates these headlines within broader societal power structures, examining how language both reflects and reinforces patriarchal ideologies. Through CDA, phrases such as “Who Should Keep Tabs on the Money?” invoke issues of control and authority, subtly implying that financial oversight is a male domain, thus perpetuating the power dynamics inherent in patriarchy. By placing women like Heard in passive roles, often depicted as reactive to societal judgment, these headlines maintain a hierarchical structure that aligns with patriarchal values, positioning men as dominant figures while relegating women to roles of vulnerability or subjugation. This dimension shows how media discourse reflects and reinforces societal expectations, embedding themes of masculinity, femininity, and hierarchy into public consciousness.

Together, these three dimensions of CDA reveal the complex ways in which media headlines construct narratives around gender, power, and societal roles. By analyzing the language choices in these headlines, CDA demonstrates how media not only mirrors but also actively shapes ideologies, reinforcing traditional views of masculinity and femininity and sustaining the societal hierarchies embedded within patriarchy.

The consistent framing of Heard as emotionally fragile or manipulative aligned with traditional stereotypes of women as less capable of authority or control, reinforcing patriarchal values. Similarly, Depp’s portrayal as resilient and authoritative echoed masculine ideals of dominance and strength. These findings align with those of Harper et al. (2023) and Sganga (2024), who argue that media discourse often perpetuates existing societal hierarchies.

Moreover, Sganga (2024) argued that the media’s portrayal of intimate partner violence (IPV)—or, in his terms, domestic violence in this context—reflected broader societal attitudes toward gender and power. As the table illustrated, the framing of Depp as defensively postured and Heard through a lens of manipulation influenced

public sympathies and reinforced traditional gender power structures. Similarly, Harper et al. (2023) demonstrated that the media could marginalize certain experiences, as seen in this case, where the framing of Heard's claims created skepticism about her role as a victim of IPV. This ideological framing aligned with previous studies (e.g., Gee, 2021; Harper et al., 2023; Sganga, 2024) that highlighted the media's role in shaping societal views on IPV and gender roles.

In conclusion, the findings from the SFL and CDA analysis demonstrated that news headlines did more than report events; they actively shaped public opinion by reinforcing existing power dynamics and societal ideologies. The use of specific linguistic features in the headlines, as presented in the table, played a critical role in how Johnny Depp and Amber Heard were perceived, further highlighting the media's influence in shaping narratives around high-profile legal disputes.

2. Limitations of the study

This study focused only on news headlines from The New York Times, a prominent news outlet with a specific editorial stance. The study specifically chose The New York Times for its reputation as a prominent, widely read news outlet known for shaping public discourse and influencing cultural narratives. The New York Times maintains a distinct editorial stance and upholds high journalistic standards, making it a trusted source for examining how language choices in headlines reflect and reinforce societal ideologies. This limitation restricted the generalizability of the findings, as headlines from other media outlets, both national and international, might have portrayed the Depp vs. Heard case differently. Furthermore, the qualitative nature of Critical Discourse Analysis (CDA), while effective in revealing underlying ideologies, carried a degree of subjectivity despite efforts to ensure inter-rater reliability. The analysis also relied on a relatively small dataset of 39 headlines, which might not have captured the full spectrum of media representation throughout the legal dispute.

3. Recommendations for future research

Future research should consider expanding the dataset to include a wider range of news sources, including outlets with differing political affiliations and cultural backgrounds. A comparative study across multiple media platforms could provide deeper insights into how varying editorial policies and cultural contexts impact the portrayal of similar events. Additionally, incorporating audience reception studies would add a valuable layer to understanding how the public interprets and responds to these media representations. Future studies may also explore the long-term effects of media framing on public perceptions of gender roles and power dynamics in legal conflicts. By broadening the scope and employing a mixed-method approach, subsequent research can provide a more comprehensive understanding of media influence.

4. Implications and Conclusion

This study shed light on the strategic construction of news headlines and their role in shaping societal perceptions. By employing Systemic Functional Linguistics (SFL) and Critical Discourse Analysis (CDA), the research revealed the intricate ways in which language in the media influences public discourse, particularly in the context of high-profile legal disputes. The findings highlighted the power dynamics embedded in news headlines, which reflected and reinforced societal ideologies related to gender roles and authority.

One key implication of this study was the need for greater critical awareness among news consumers. As headlines often shaped initial impressions, they held significant influence over how events and individuals were perceived. Readers needed to be more critical of the language used in news reporting, recognizing how certain lexical choices, framing techniques, and modalities could subtly sway opinions.

From an academic perspective, this research contributed to the fields of discourse analysis and media studies by demonstrating how linguistic frameworks, such as SFL and CDA, can be applied to unpack the power structures in media discourse. It underscored the

importance of examining not only what was being reported but how it was being reported, as language choices could have profound effects on societal attitudes.

In conclusion, the study emphasized that media discourse, particularly through news headlines, was not a neutral conveyor of information. Instead, it was a powerful tool that shaped public opinion and reinforced societal structures. As media literacy became increasingly important in the digital age, both researchers and the general public needed to pay closer attention to the linguistic strategies employed in news reporting to better understand how media shaped reality.

Declaration of generative AI and AI-assisted technologies in the writing process During the preparation of this work, the researchers used Grammarly and Quillbot to generate the grammar and paraphrase. Another tool is ChatGPT, which can generate words with an academic tone to improve the language fluency and readability of the manuscript. After using this tool, the researchers reviewed and edited the content as needed and took full responsibility for the content of the publication.

Appendix

The news headlines of Johnny Depp and Amber Heard Lawsuit from The New York Times online platform.

1. What Depp v. Heard Means for #MeToo
2. After #MeToo Reckoning, a Fear Hollywood Is Regressing
3. Why We Love to Watch a Woman Brought Low
4. Johnny and Amber: Trouble in Paradise
5. The Depp Conundrum: Who Should Keep Tabs on the Money?
6. In Court, Johnny Depp and Amber Heard Dress to Suggest
7. Through Weeks of Depp v. Heard, Dior Stood By
8. Amber Heard and the Death of #MeToo
9. The Amber Heard Verdict Was a Tragedy. Others Will Follow.
10. TikTok's Amber Heard Hate Machine

11. ‘S.N.L.’ Takes on the Trial of Johnny Depp and Amber Heard
12. #MeToo Cases’ New Legal Battleground: Defamation Lawsuits
13. Johnny Depp and Amber Heard to Face Off in Defamation Trial
14. Johnny Depp, at Libel Trial, Denies Ever Striking ‘Any Woman’
15. Johnny Depp v. Amber Heard: What We Know
16. Jury Reaches Verdict in Johnny Depp-Amber Heard Trial: What to Know
17. Johnny Depp Lost \$22.5 Million ‘Pirates’ Role After Op-Ed, Manager Says
18. Amber Heard Testifies About a ‘Pattern’ of Violence by Johnny Depp
19. Amber Heard Accuses ‘Belligerent’ Johnny Depp of Sexual Assault
20. Amber Heard Recounts Unraveling of Marriage to Johnny Depp
21. Amber Heard Describes Impact of Online Attacks: ‘I’m a Human Being’
22. A judge in Britain found in 2020 that Mr. Depp had assaulted Ms. Heard and put her ‘in fear of her life.’
23. The Johnny Depp vs. Amber Heard Libel Case Is in the Jury’s Hands
24. Early drafts of the op-ed Ms. Heard was sued for were prepared by the American Civil Liberties Union.
25. The two sides clashed over what caused the damage to Mr. Depp’s career.
26. Johnny Depp’s Win in Court Could Embolden Others, Lawyers Say
27. Amber Heard Seeks New Defamation Trial After Losing to Johnny Depp

28. Amber Heard Says She Has Decided to ‘Settle’ Johnny Depp Defamation Case

29. Here’s what has happened in some other prominent #MeToo court cases.

30. Amber Heard says she is ‘heartbroken’ by the verdict.

31. Johnny Depp Jury Finds That Amber Heard Defamed Him in Op-Ed

32. Johnny Depp says Virginia jury ‘gave me my life back.’

33. Key Moments from the Johnny Depp-Amber Heard Verdict

34. The jury found that both Johnny Depp and Amber Heard were defamed, but awarded more money to him.

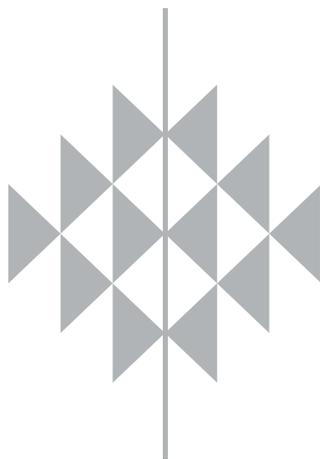
35. Johnny Depp, Accused of Spousal Abuse, Says Ex-Wife Was the Aggressor

36. Johnny Depp and Amber Heard’s Courtroom Face-Off: An Explainer

37. Johnny Depp Loses Court Case Against Newspaper That Called Him a ‘Wife Beater’

38. The Actual Malice of the Johnny Depp Trial

39. A Wider Lens on the MeToo Backlash: Who Pays for Societal Change?

References

- Adams, R. C., Sumner, P., Vivian-Griffiths, S., Barrington, A., Williams, A., Boivin, J., Chambers, C. D., & Bott, L. (2017). How readers understand causal and correlational expressions used in news headlines. *Journal of Experimental Psychology. Applied*, 23(1), 1–14. <https://doi.org/10.1037/xap0000100>
- Chen, M. Y. (2018). A systemic functional analysis of news headlines: Exploring the construction of meaning and ideology in news discourse. *Applied Linguistics*, 39(4), 577-602. <https://doi.org/10.1093/applin/amx009>
- Duanprakhon, P. (2012). The role of news headlines in shaping public perceptions of youth crime: A critical discourse analysis. *Journal of Language and Social Psychology*, 31(2), 161-180. <https://doi.org/10.1177/0261927X12443068>
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Polity Press.
- Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. Routledge.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse*. Routledge.
- Fairclough, N. (2010). *Critical discourse analysis: The critical study of language (2nd ed.)*. Longman.
- Fairclough, N. (2013). *Language and power (3rd ed.)*. Routledge.
- Fairclough, N. (2016). *After hegemony: Rethinking dominance in critical discourse analysis*. Routledge.
- Gee, J. P. (2021). *Systemic functional linguistics and the classroom: Linguistic choices in education*. BYU ScholarsArchive.
- Halliday, M. (1994). *An introduction to functional grammar (2nd ed.)*. Edward Arnold.
- Harper, E. I., Gibbons, D., & Bates, E. A. (2023). *Domestic abuse and media representation: Exploring the impact of discourse on public perception*. Insight Cumbria.
- Hassan, R. (2018). Language, media, and ideology: A critical discourse analysis of news bulletins in Pakistan. *Discourse & Communication*, 12(2), 197-214. <https://doi.org/10.1177/1750481317731041>

- Leopold, J., & Bell, M. P. (2017). News media and the racialization of protest: an analysis of Black Lives Matter articles. *Equality, Diversity and Inclusion: An International Journal*, 36(8), 720–735. <https://doi.org/10.1108/edi-01-2017-0010>
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook*. Sage Publications.
- Rosenblatt, K. (2022, April 27). *Johnny Depp and Amber Heard defamation trial: Summary and timeline*. NBC News; NBC News. <https://www.nbcnews.com/pop-culture/pop-culture-news/johnny-depp-amber-heard-defamation-trial-summary-timeline-rcna26136>
- Sganga, C. (2024). The legal dimensions of celebrity defamation: A comparative perspective on libel and slander. *International Journal for the Semiotics of Law*, 38, 567-586. <https://doi.org/10.1007/s11196-024-10200-9>
- Tewksbury, D., Weaver, A. J., & Maddex, B. D. (2001). Accidentally Informed: Incidental News Exposure on the World Wide Web. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 78(3), 533–554. <https://doi.org/10.1177/107769900107800309>
- Ulum, H. T. (2015). Ideological framing in news headlines: A critical discourse analysis of Syrian Civil War coverage in Turkish media. *Journal of Intercultural Communication*, 20(2), 191-210. <https://doi.org/10.1080/14709540.2015.1016014>
- Zhang, L. (2014). Unveiling the hidden politics of news headlines: A critical discourse analysis of media coverage of the 2011 Syrian uprising. *Discourse & Communication*, 8(2), 157-176. <https://doi.org/10.1177/1750484813514125>

มุ่งสู่ภูมิทัศน์แห่งความรู้: ต้นทางของวรรณกรรมการเดินทางพม่าสมัยใหม่*

ขวัญข้าว สังขพันธ์านนท์¹ และ ทวีศักดิ์ เผือกสม²
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร^{1,2}

E-mail: khwankhaw.s@gmail.com¹, davisakd.puaksom@gmail.com²

วันที่รับบทความ: 19 พฤศจิกายน 2567

วันแก้ไขบทความ: 24 ธันวาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ: 20 มกราคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเปลี่ยนแปลงของมโนทัศน์ความรู้กับพัฒนาการของวรรณกรรมการเดินทางพม่าสมัยใหม่ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยอาศัยกรอบแนวคิดการผนวกรวมวัฒนธรรม (transculturation) ของมารี หลุยส์ แพรตต์ (Mary Louise Pratt) ในการศึกษาวิเคราะห์ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ความรู้แบบจารีตไปเป็นมโนทัศน์ความรู้เชิงประจักษ์ในกลุ่มปัญญาชนพม่าระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 19-20 เป็นผลมาจากประสบการณ์อาณานิคมที่มีบทบาทโดยตรงต่อวิธีการมองโลกและวิธีการแสวงหาความรู้ อีกทั้งมโนทัศน์ความรู้ที่เปลี่ยนไปนี้ยังมีบทบาทโดยตรงต่อวิธีการเขียนวรรณกรรมการเดินทางพม่า ซึ่งพัฒนาวิธีการเขียนโดยจัดวางประสบการณ์การเดินทางเป็นองค์ประธานของเรื่องเล่า การออกเดินทางเพื่อแสวงหาความรู้ชุดอื่น ๆ และความสามารถในการนำเสนอประสบการณ์การเดินทางผ่านเรื่องเล่าของตนเอง จึงแสดงให้เห็นความปรารถนาของคนพื้นเมืองในการสร้างองค์ความรู้ของตนเองเกี่ยวกับโลก(ย์) อันแสดงสัญญาณการถือครองอำนาจในการกำหนดนิยาม “ตนเอง” ของปัญญาชนพม่าในสถานการณ์อาณานิคม

คำสำคัญ: วรรณกรรมการเดินทาง วรรณกรรมพม่า หลังอาณานิคม มโนทัศน์ความรู้

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “มโนทัศน์ของความรู้และภาพแทนความเป็นอื่นในวรรณกรรมการเดินทางพม่าช่วงทศวรรษที่ 1930-1960” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Relocating to A Landscape of Knowledge: An Origin of Modern Myanmar Travel Writings*

Khwankhaw Sangkaphanthanon¹ and Davisakd Puaksom²
Faculty of Social Sciences, Naresuan University^{1,2}
E-mail: khwankhaw.s@gmail.com¹, davisakd.puaksom@gmail.com²

Received: November 19, 2024

Revised: December 24, 2024

Accepted: January 20, 2025

Abstract

This research article aims to illustrate the connection between the conceptual change of knowledge and the development of modern Myanmar travel writings in the early 20th century by employing Marie Louise Pratt's transculturation as an analytical framework. As this study demonstrates, the concept of knowledge among the Myanmar intelligentsia and elites shifted fundamentally from a traditional perspective to a Western and empirical one between the early 19th and early 20th centuries, undoubtedly due to the colonial encounter. This colonial experience had not only a considerable impact on the general worldview and concept of epistemological knowledge but also on methods of knowledge acquisition in Myanmar society. It was contentious that this evolving concept of knowledge had also fostered a certain impact on the modern travel writing method, which would emphasize more on positing a travel experience as its main narrative subject. Being able to travel and express one's own travel experiences offered Myanmar intellectuals opportunities to acquire new cultural knowledge. Consequently, it also discreetly revealed a desire of the native people to accumulate and construct their own worldly knowledge, a symbol of power to define "the Self" in their own way under colonial circumstances.

Keywords: travel writing, Myanmar literature, postcolonial, concept of knowledge

* This article is a part of the M.A. Thesis titled "On a Concept of Knowledge and a Representation of Otherness in Burmese Travel Writings During the 1930s-1960s" of Southeast Asian Studies Program, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

บทนำ

เรื่องเล่าการเดินทาง (travel narrative) เป็นปฏิบัติการทางวรรณกรรมที่ปรากฏพบข้ามภาษาและวัฒนธรรมทั่วโลก ทั้งในสังคมที่มีวัฒนธรรมมุขปาฐะและสังคมที่มีวัฒนธรรมลายลักษณ์ ทั้งยังถูกเล่าผ่านรูปแบบหลากหลาย กลายเป็นลักษณะอันคลุมเครือในการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนของวรรณกรรมการเดินทาง (travel literature) ในฐานะประเภทวรรณกรรม (literary genre) อย่างหนึ่ง (Thompson, 2011) ในขณะการเขียนวรรณกรรมพม่าจารีต พบตัวบทเรื่องเล่าการเดินทางอยู่ไม่น้อย แต่หากเราพิจารณาขอบเขตตัวบทการเดินทางตามนิยามของวรรณกรรมการเดินทางสมัยใหม่ในฐานะเรื่องเล่าที่จัดวางประสบการณ์การเดินทางไว้เป็นวัตถุประสงค์ของเรื่องเล่าแล้ว (Thompson, 2011) อาจกล่าวได้ว่า วรรณกรรมการเดินทางพม่าสมัยใหม่เริ่มปรากฏขึ้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เพียงเท่านั้น

ลักษณะความเป็นสมัยใหม่ในวรรณกรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น สามารถอธิบายได้ด้วยอิทธิพลจากรูปแบบวรรณกรรมตะวันตกที่เริ่มปรากฏในดับทวรรณกรรมนับแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 อันเป็นผลมาจากการเผชิญหน้ากับลัทธิอาณานิคม (สรณัฐ ไตลังคะ, 2567; Soeng Chee, 1981; Yamada, 2009) หากแต่เมื่อพินิจลักษณะวรรณกรรมการเดินทางพม่าในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 แล้ว จะพบว่าแท้จริงแล้วนั้น ความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการเขียนตัวบทการเดินทาง (travel text) ยังสัมพันธ์อยู่กับความเปลี่ยนแปลงของมโนทัศน์ความรู้ที่เกิดขึ้นในกลุ่มปัญญาชนและชนชั้นนำพม่าตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในห้วงเวลาที่ต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์อาณานิคม รวมถึงความเชื่อและปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางที่เปลี่ยนแปลงไป

ในดับทการเดินทางเรื่อง บันทีกไปออกซฟอร์ด (1965) เต้ปะน หม่าว่ง วะ (ဝိပူမောဇ်ဝ; Theippan Maung Wa) (ค.ศ. 1899-1942) นักเขียนและนักวิจารณ์วรรณกรรมคนสำคัญของวงวรรณกรรมพม่ายุคอาณานิคม ได้พยายามชี้ให้เห็นความสำคัญของความรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างการเดินทางที่เขาเรียกว่า “เทศานตรพหุสูต” (ဒေသန္တရပုထုသုတ)¹ เพื่อกำหนดสาระสำคัญของวรรณกรรมการเดินทางพม่าสมัยใหม่ ความหมายของคำว่า “พหุสูต” (ไทย: พหุสูต) ซึ่งหมายถึง “ความรู้ทั่วไป” ในภาษาพม่านี้ หากย้อนดูมโนทัศน์ความรู้ในวัฒนธรรมดั้งเดิมพม่า ย่อมพบว่าอธิบายถึงความรู้

¹ ในภาษาพม่า “เทศานตรพหุสูต” (ဒေသန္တရပုထုသုတ) มีความหมายว่า ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ๆ หนึ่ง เกิดจากการสนธิคำศัพท์จากภาษาบาลีคำว่า “เทศะ” (ဒေသ/พื้นที่), “อันตร” (အကြား/ระหว่าง) และ “พหุสูต” (ပုထုသုတ/ความรู้รอบตัว) (Myanmar Language Commission, 2008)

ในทางโลกโลกียะเพียงเท่านั้น การยกระดับความรู้ทางโลกย์ขึ้นเป็นสารัตถะของงานวรรณกรรม เทียบกับชนบทการเขียนวรรณกรรมจาริตซึ่งมักแสดงความรู้ทางธรรมหรือความรู้แบบ “โลกุตรธรรม” เป็นส่วนใหญ่ จึงแสดงให้เห็นลักษณะการคลายความศักดิ์สิทธิ์ (desacralization) ของมโนทัศน์ต่อความรู้ทางธรรมอันศักดิ์สิทธิ์และจับต้องไม่ได้ และเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางวรรณกรรมให้กลายเป็นพื้นที่ของสามัญชน อันเป็นลักษณะเด่นของความเป็นสมัยใหม่ ทั้งยังแสดงให้เห็นสำนึกรู้ต่อโลก (planetary consciousness) ในลักษณะการเดียวกับที่ชาวตะวันตกตระหนักรู้ต่อโลกเช่นกัน

ทั้งนี้ เมื่อสำรวจการศึกษาวรรณกรรมการเดินทางในวงวรรณกรรมศึกษา พบว่าวรรณกรรมการเดินทางในฐานะประเภทวรรณกรรม (literary genre) เพิ่งได้รับความสนใจอย่างจริงจังในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา โดยเฉพาะในการศึกษาตามแนวคิดหลังอาณานิคม ที่มองว่าลักษณะความเป็นลูกผสมพันธุ์ทาง (hybridity) ความเลื่อนไหล และการให้คุณค่าต่อผู้เขียนในฐานะองค์ประกอบ ล้วนเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงออก ซึ่งการต่อต้านการครอบงำทางอำนาจของจักรวรรดิ (Das & Youngs, 2019; Lindsay, 2016; Thompson, 2011) แม้ว่าตัวบทการเดินทางยุคอาณานิคมโดยส่วนใหญ่ มักเป็นการนำเสนอประสบการณ์ภายใต้วาทกรรมจักรวรรดินิยม แต่มารี หลุยส์ แพรดต์ แย้งว่าคนพื้นเมืองเองสามารถฉวยคว้าและรับเข้าซึ่งชุดความรู้และวิธีการของตะวันตกเพื่อสร้างบทสนทนาตอบโต้กับผู้ปกครองได้เช่นกัน โดยผ่านกระบวนการ “ผนวกรวมทางวัฒนธรรม” (transculturation) ดังมีงานเขียนประเภทชาติพันธุ์นิพนธ์ (autoethnography) โดยคนพื้นเมืองที่อาจนับเป็นวิธีการหนึ่งในการต่อต้านอำนาจครอบงำของจักรวรรดิได้ (Pratt, 1994)

ในกรณีการศึกษาวรรณกรรมการเดินทางไทยด้วยแนวคิดหลังอาณานิคมนั้น ธงชัย วินิจจะกูล อภิปรายเรื่องความเปลี่ยนแปลงในปฏิบัติการการเดินทางและการเขียนวรรณกรรมการเดินทางไทยต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ว่า เกิดจากมโนทัศน์และความต้องการผลิตความรู้ภูมิกายา (geo-body) หรือความรู้ที่เกี่ยวกับขอบเขตทางพื้นที่ในการก่อสร้างความเป็นชาติ ด้วยวิทยาการภูมิศาสตร์สมัยใหม่ของสยามในบริบทอาณานิคม (ธงชัย วินิจจะกูล, 2556) โดยธงชัยชี้ให้เห็นว่า ตัวบทการเดินทางของสยามในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 แสดงลักษณะของงานเขียนประเภทชาติพันธุ์นิพนธ์ที่พยายามจัดระเบียบความรู้และความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในดินแดนสยามเพื่อก่อร่างสร้างรัฐสยามใหม่ (Winichakul, 2000) ความพยายามพินิจวรรณกรรมการเดินทางในฐานะพื้นที่ที่บันทึกและฉายภาพภาวะ “โลกสั้นนิवास” หรือการปะทะสังสรรค์กันระหว่างชุดความรู้จาริตและชุดความรู้อื่น ๆ จากภายนอกนี้ ยังปรากฏอยู่ในงานศึกษาวรรณกรรมการเดินทางไทยผ่านบทพระราชนิพนธ์

ร้อยแก้วในรัชกาลที่ 5 โดยพรรณราย ชาญศิริณ ที่อธิบายภาวะสันนิบาตทางวัฒนธรรมนี้ ในผ่านตัวบทการเดินทาง (พรรณราย ชาญศิริณ, 2563) รวมถึงงานศึกษาเรื่อง “เยอแนล” หรือบันทึกการเดินทางร้อยแก้วในรัชกาลที่ 5 ที่พยายามอธิบายวิธีการประกอบสร้างตัวบทการเดินทางประเภท “เยอแนล” ในวรรณกรรมไทย ซึ่งเกิดจากการผสมผสานรูปแบบงานเขียนท้องถิ่นเข้ากับรูปแบบงานเขียนร้อยแก้วประเภทบันทึกการเดินทางจาก ตะวันตก อันแสดงลักษณะของการผนวกรวมทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน (วรรณวิวัฒน์ รัตนลัมภ์, 2562)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาวรรณกรรมการเดินทางพม่า นั้น กลับพบว่ายังมีปรากฏ อยู่ค่อนข้างน้อย ในวงวิชาการพม่าศึกษาในตะวันตก งานศึกษาของ โอโรร์ ก็องดีเยร์ (Aurore Candier) ที่อธิบายความเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติต่อเวลาที่ปรากฏใน บันทึกประจำวัน ไปฝรั่งเศส (1875) ของกินหุ่่น มินจี คืองานเพียงชิ้นเดียวที่พยายามแสดงให้เห็นภาวะ การกลืนกลายทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการปะทะสังสรรค์ระหว่างชุดความรู้จารีตและ ชุดความรู้ใหม่ผ่านการเดินทาง (Candier, 2007) ทั้งนี้ แม้ว่าการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ วรรณกรรมการเดินทางพม่าจะมีอยู่ไม่น้อยท่ามกลางผู้ศึกษาชาวพม่า แต่การศึกษาส่วนใหญ่ ยังคงมุ่งเน้นที่ประเด็นของการรวบรวมตัวบท สื่การประพันธ์ และปริทรรศน์เนื้อหาของ ตัวบทการเดินทางที่แตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย (Thet Lwin, 1973; Ma Ma Myint, 2017) งานศึกษาเท่าที่ปรากฏจึงยังคงขาดการรวบรวมข้อมูลและอธิบายบริบทของการก่อร่าง สร้างรูปของงานเขียนประเภทวรรณกรรมการเดินทางในฐานะสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม

คำถามมีอยู่ว่า หากความเปลี่ยนแปลงในเชิงญาณทัศนะทางความรู้ (epistemological knowledge) ส่งผลโดยตรงต่อมุมมองและปฏิสัมพันธ์ของปัจเจก บุคคลต่อโลกแล้ว ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบอย่างไรต่อการผลิตวรรณกรรม การเดินทางพม่าและการก่อร่างสร้างรูปแบบใหม่ของงานเขียนประเภทวรรณกรรม การเดินทางพม่าในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า วรรณกรรม เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม (cultural artefact) ประเภทหนึ่ง บทความวิจัยเรื่องนี้ จึงมุ่งหวังว่าอาจช่วยฉายให้เห็นภาพบางส่วนของกระบวนการจัดการและต่อรอง ความรู้ในสังคมพม่าผ่านพื้นที่วรรณกรรมการเดินทางพม่าในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาบริบทการก่อร่างสร้างวรรณกรรมการเดินทางพม่าสมัยใหม่ ในฐานะ ประเภทวรรณกรรม (literary genre) ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 และความสัมพันธ์กับ มโนทัศน์ความรู้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้มีขอบเขตการศึกษา คือ ตัวยุทธวรรณกรรมการเดินทางพม่ายุคจารีตจนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ 1) ศิลากาจาริกชินทิตาปาโมกซ์ (1992) 2) ตอลาของชินอุตตะมะจ่อ (Uttama Gyaw, 1964) 3) ตอลาไปพระพุทธบาทหะเวแสะร์กต่อ (Raṭṭhasara, 1957) 4) จาริกมหาโพธิ์ (Cheint, 1874) 5) บันทีกไปบังคลา (Shwe, 1830) 6) บันทีกประจำวันไปลอนดอน (Kinwun Min-gyi, 1872) 7) บันทีกประจำวันไปฝรั่งเศส (Kinwun Min-gyi, 1875) 8) บันทีกไปโปรตุเกส สเปน และอิตาลี (Cheint, 1877) 9) บันทีกไปออกซฟอร์ด (Theippan Maung Wa, 1934) และ 10) ห้าปีในโยทยา (Kyaw Li Sein, 1935) โดยอ้างอิงจากฐานข้อมูลวรรณกรรมการเดินทางพม่าของสำเปะยะมาน² (๑๖๐๖๖; Sarpay Beikman) (Htin, 1981; Kyaw U, 1981) งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความเปลี่ยนแปลงด้านมโนทัศน์ความรู้ในกลุ่มปัญญาชนพม่าช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 และงานศึกษาด้านวรรณกรรมการเดินทางพม่า ทั้งในรูปแบบเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาข้อมูลและทำการวิจัยเชิงเอกสาร จากนั้นจึงนำเสนอข้อมูล สรุปผลและอภิปรายผลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดการวิจัย

วรรณกรรมการเดินทางมักถูกจัดเป็นงานเขียนประเภทปริวรรนกรรม (paraliterature) ทั้งยังมักได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่ใช่ประเภทของวรรณกรรม (literary genre) เหตุด้วยลักษณะที่เลื่อนไหล กำกวม และมีขอบเขตที่กว้างขวางจนพราลีออน (Lindsay, 2016; Thompson, 2011) พอล ฟัสเซลล์ (Paul Fussell) มองว่า “หนังสือการเดินทาง” (travel books) เป็นงานเขียนร้อยแก้วที่ไม่ใช่เรื่องแต่ง นำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับการเดินทางผ่านมุมมองและเสียงเล่าแบบบุรุษที่ 1 และเป็นงานเขียนในกลุ่มบันทึก

² “สำเปะยะมาน” (๑๖๐๖๖; Sarpay Beikman) หรือ อุตตสมาคมการแปลพม่า (Burmese Translation Society) เป็นหน่วยงานของรัฐที่ถูกจัดตั้งขึ้นในปี 1947 เพื่อแปลเอกสารและหนังสือสำคัญจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาพม่า รวมไปถึงการจัดพิมพ์หนังสือสำคัญ อาทิ สารานุกรมพม่า และการจัดตั้งรางวัลแห่งชาติทางวรรณกรรม “สมาคมนการแปลพม่า” เปลี่ยนชื่อเป็น “สำเปะยะมาน” ในปี 1963 และมีหน้าที่สนับสนุนส่งเสริมงานด้านภาษาและวรรณกรรมพม่า โดยดำเนินงานภายใต้กระทรวงสารสนเทศ (Ministry of Information) จวบจนปัจจุบัน (Allot, 1981)

ความทรงจำที่คนเขียนได้พบเจอข้อมูลหรือเหตุการณ์อันห่างไกลจากความคุ้นเคยของตน ทั้งยังใช้วิธีการเล่าที่แสวงหาแหล่งอ้างอิงความถูกต้องทางข้อมูลในความเป็นจริงอยู่ตลอดเวลา (Fussell, 1980)

ในขณะที่คาร์ล ทอมป์สัน (Carl Thompson) กลับเห็นว่า แม้ว่าสาระสำคัญของวรรณกรรมการเดินทางจะเป็นการเล่าประสบการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการออกไปพบปะ “คนอื่น” ในฐานะองค์ประธานของเรื่องเล่า แต่วรรณกรรมการเดินทางควรมีขอบเขตในการพิจารณาที่กว้างขวางกว่านั้น โดยเฉพาะเมื่อเรื่องเล่า การเดินทาง (travel narrative) ของตะวันตก ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปสู่ตัวบทการเดินทาง (travel text) มากขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 19 กล่าวโดยเฉพาะคือ งานเขียนบางชิ้นนำเสนอการเดินทางในจินตนาการราวกับเป็นบันทึกการเดินทางจริง ก่อให้เกิดการตั้งคำถามต่อ “ความจริงแท้” (veracity) ของเรื่องเล่าในตัวบทการเดินทาง โดยเฉพาะในวรรณกรรมการเดินทางหลังอาณานิคมที่มักตั้งคำถามต่อประเด็น “เรื่องจริง”/“เรื่องแต่ง” อยู่เสมอ เพื่อ “ทบทวน สอบถาม ระหว่างจินตนาการ เหตุผล และความรับผิดชอบในเชิงศีลธรรมของปัจเจกบุคคลต่อโลก” ทอมป์สันยังชี้ว่า “ความจริง” ที่ปรากฏในตัวบทการเดินทางเป็นเพียงวรรณศิลป์ประเภทหนึ่ง ผู้อ่านจึงควรตระหนักรู้กันว่าตัวบทการเดินทางนั้นเป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมและไม่ควรอ่านด้วยสายตาไร้เดียงสาแต่เพียงอย่างเดียว (Thompson, 2011) กระนั้นเอง ตัวบทการเดินทางที่ดูย้อนแย้งในตนเองเช่นนี้ กลับเป็นที่สนใจในการศึกษาตามแนวคิดหลังอาณานิคมและเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการศึกษาประเด็นอัตลักษณ์และความเป็นอื่นทางวัฒนธรรม

ท่ามกลางแนวคิดหลังอาณานิคม (postcolonialism) ที่มุ่งศึกษาผลกระทบของลัทธิอาณานิคมต่อสังคมวัฒนธรรมพื้นถิ่นในกลุ่มประเทศที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจอาณานิคม นั้น แนวคิดสำคัญอีกประการที่งานวิจัยชิ้นนี้ใช้เป็นกรอบใหญ่ในการศึกษาวิเคราะห์ คือแนวคิดเรื่องการผนวกรวมทางวัฒนธรรม (transculturation) โดย มารี หลุยส์ แพรตต์ ในหนังสือ *Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation* (1994) แพรตต์ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางอำนาจและชายขอบ (periphery) ในพื้นที่อาณานิคมว่า เป็นกระบวนการรับเข้าซึ่งวัฒนธรรมอื่นที่มีอำนาจเหนือกว่า แล้วเกิดการผนวกรวมทางวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา โดยมีได้มุ่งเน้นการแบ่งแยกหรือกีดกัน ทั้งนี้ แพรตต์เรียกพื้นที่ทางสังคมที่มีการปะทะสังสรรค์กันภายในอาณานิคมระหว่างผู้คนที่มาจากพื้นที่และประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน ภายใต้ความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันนี้ว่า “พื้นที่ประชิด” (zone of contact) (Pratt, 1994) หนึ่งในสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมอันเกิดจากการผนวกรวมทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ประชิดในบริบทอาณานิคม

ที่แพร่ตติใช้ในการอธิบาย คือ ตัวบทแบบอัตชาติพันธุ์นิพนธ์ (autoethnography) ที่คนพื้นเมืองใช้ในการสนทนาโต้ตอบเจ้าอาณานิคม ผ่านการฉวยรับเอาวิธีการและถ้อยคำสำนวนของผู้ปกครองมาใช้ เพื่อนำเสนอภาพของตนเองด้วยความตระหนักรู้ของคนพื้นเมือง

บทความวิจัยนี้ จึงมุ่งอธิบายลักษณะการก่อร่างสร้างรูปแบบวรรณกรรมการเดินทางพม่าสมัยใหม่ โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ความรู้ในกลุ่มปัญญาชนและชนชั้นนำพม่าในคริสต์ศตวรรษที่ 19-20 กับพัฒนาการของวรรณกรรมการเดินทางพม่าสมัยใหม่ โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องการผนวกรวมทางวัฒนธรรม (transculturation) ของมารี หลุยส์ แพรตต์เพื่อศึกษางานวรรณกรรมการเดินทางพม่าในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ในฐานะสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม (cultural artefact) ซึ่งเกิดขึ้นบนพื้นที่ประชิด (contact zone) กล่าวคือ สังคมพม่าในบริบทอาณานิคมที่รับเข้ามาโน้มน้าความรู้แบบใหม่จากเจ้าอาณานิคม เพื่อประกอบสร้างวรรณกรรมการเดินทางพม่าสมัยใหม่ โดยใช้แนวคิด “วรรณกรรมการเดินทาง” ของ คาร์ล ทอมป์สัน ในการจำแนกและสังเกตลักษณะความเป็นสมัยใหม่ในวรรณกรรมการเดินทางพม่า

ข้อตกลงเบื้องต้น

สำนวนแปลตัวบทวรรณกรรมประกอบบทความนี้ทั้งหมดเป็นสำนวนแปลจากพม่าเป็นภาษาไทยโดยผู้วิจัย เว้นแต่จะมีการระบุเป็นอย่างอื่น

การทับศัพท์แบบถอดอักษรจากภาษาพม่าเป็นภาษาไทยในบทความชิ้นนี้เทียบเคียงจากหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาพม่าเป็นภาษาไทยที่กำหนดโดยสำนักงานราชบัณฑิตยสภา โดยดัดแปลงวรรณยุกต์และสระบางส่วนให้ใกล้เคียงกับการออกเสียงในภาษาพม่า แต่ยังคงยึดรูปเขียนที่นิยมใช้และเป็นที่ยุ่จักกันอย่างแพร่หลายสำหรับชื่อบุคคลและสถานที่ที่เป็นที่ยุ่จักกันโดยทั่วไป

ความเปลี่ยนแปลงของมโนทัศน์ความรู้ในสถานการณ์อาณานิคม

คำศัพท์ในภาษาพม่าที่แสดงนัยถึง “ความรู้” นั้นมีอยู่หลายคำ แต่คำหลักที่นิยมใช้กันคือ คำว่า “ปัญญา” (ပညာ) ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีคำว่า panña ประกอบอยู่ คำว่า “ปัญญา” (ပညာ) ในภาษาพม่า มีความหมายว่า “ความสามารถหรือความรู้ที่สามารถแยกแยะวิเคราะห์ได้/ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ” ทั้งในนัยของปัญญาญาณและความเชี่ยวชาญเชิงทักษะ (Myanmar Language Commission, 2008) นอกจากคำว่า “ปัญญา” แล้ว ยังพบคำว่า “พหูสูต” (ဗဟုသုတ) (ไทย: พหูสูต) ซึ่งมีความหมายในภาษาพม่าว่า “ประสบการณ์ความรู้รอบ” (Myanmar Language Commission, 2008) โดยนัย

ทางพุทธศาสนา “พหุสูต” หมายถึงความรู้ที่เราได้รับเข้ามา แต่ยังถือเป็นความรู้ของ “คนอื่น” อยู่ และเป็นแหล่งความรู้พื้นฐานของ “สัมมาทิฐิ” อันจะนำไปสู่ “ปัญญา” (พระพรหมคุณาภรณ์, 2564) นัยของ “ปัญญา” และ “พหุสูต” ในภาษาพม่า จึงแสดงลักษณะความตื่นลึกทางธรรมที่แตกต่างกันคนละระดับ ทั้งยังแฝงฝังความหมายทางศาสนาอยู่อย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้ ความหมายของความรู้ในเชิงสังคมและวัฒนธรรมพม่าจึงมีอาจแยกขาดออกจากความหมายทางสังคมและวัฒนธรรมไปได้

ในขอบความรู้ตามคติพุทธ ปัญญายังสามารถแบ่งออกได้หลายระดับชั้น สถานหนึ่ง มี “โลกุตระปัญญา” (လောကုတ္တရဉာဏ) อันหมายถึงความรู้ทางธรรมที่จะนำมนุษย์ไปสู่นิพพาน ความจริงอันสัมบูรณ์ เทียงแท้แน่นอน และอยู่เหนือ “โลกียปัญญา” (လောကိယဉာဏ) อันหมายถึงความรู้ทางโลกย์ ซึ่งเป็นความรู้ที่แปรเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา จึงมีสถานะต่ำกว่าความรู้ทางธรรมอีกสถานหนึ่ง (ทวิศักดิ์ เผือกสม, 2561) ด้วยเหตุนี้ ในระบบการศึกษาพุทธศาสนาของสังคมพม่าจารีตให้คุณค่าแก่ “โลกุตระปัญญา” เป็นจุดหมายปลายทาง “โลกียปัญญา” จึงไม่ใช่จุดมุ่งหมายสำคัญในการศึกษาหาความรู้ กระนั้นเองแม้ว่าโลกียปัญญาจะมีสถานะต่ำกว่าโลกุตระปัญญาในมนทัศน์เดิมของชาวพม่า แต่ความรู้ทั้งสองกลับมิได้แยกขาดจากกันอย่างสิ้นเชิง ตัวอย่างเช่น ในการศึกษาพระบวดีคามาวาสีนับแต่ยุคปิณยะ (ค.ศ. 1313-1365) ท่ามกลางวรรณกรรมพุทธศาสนาจำนวนมาก ยังปรากฏคัมภีร์สอนวิชาเลี้ยงชีพ เช่น วิชาโหราศาสตร์ วิชาคำนวณ วิชาแพทย์ หรือแม้แต่คัมภีร์ *โลกินิติ* ที่แปลจากภาษาบาลี เพื่อใช้ชี้แนะแนวทางการใช้ชีวิตฆราวาส เหตุด้วยวิชาทางโลกย์เหล่านี้ช่วยสนับสนุนการมีชีวิตที่ดีในโลกวัตถุและไม่ถือเป็นอุปสรรคต่อการตื่นรู้ทางธรรมแต่อย่างใด (Zar Ni, 1998)

ความเปลี่ยนแปลงด้านภูมิทัศน์ทางปัญญาในสังคมจารีตพม่าเกิดความเคลื่อนไหวสำคัญในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ในรัชสมัยของพระเจ้าปดุง (ค.ศ. 1784-1819) เมื่อราชสำนักอังวะขยายพื้นที่อำนาจการปกครองด้วยการผนวกรวมอาณาจักรใกล้เคียงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรพม่า กอปรกับการอุปถัมภ์สนับสนุนกลุ่มสงฆ์จากที่ราบลุ่มแม่น้ำชิน-ควินตอนล่างให้เข้ามามีบทบาทในราชสำนักอังวะโดยพระเจ้าปดุง ซึ่งนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาของสงฆ์และการสถาปนาชุดความรู้ใหม่จากอินเดียผ่านตัวบทศักดิ์สิทธิ์ทั้งในภาษาบาลีและสันสกฤต รวมถึงการประยุกต์พิธีกรรมทางพราหมณ์ อันจัดเป็นความรู้ทางโลกย์ในการสร้างความชอบธรรมให้แก่ราชวงศ์คองบอง ไมเคิล ชาร์นีย์ (Michael Charney) อธิบายว่าเหตุการณ์เหล่านี้ส่งผลให้เกิดการปะทะสังสรรค์ระหว่างความรู้ทางวัฒนธรรมจากภายนอกและวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่นำไปสู่การกลืนกลายทางวัฒนธรรม (cultural assimilation) ครั้งสำคัญที่เปลี่ยนแปลงโลกทัศน์และสร้างมาตรฐานความรู้ใหม่ในการนำเสนอภาพองค์ความรู้พื้นถิ่นของราชสำนักพม่า (Charney, 2009)

ชาเรนียยังเสนอต่อไปว่า การกลืนกลายทางวัฒนธรรมข้างต้นมิได้ก่อให้เกิดการพลิกคว่ำทางโลกทัศน์ความรู้ในวัฒนธรรมจารีต แต่การเผชิญหน้ากับชาติตะวันตกตลอดคริสต์ศตวรรษที่ 19 กลับส่งผลให้เกิดการปะทะสังสรรค์ระหว่างชุดความรู้ที่ตั้งอยู่บนคนละระนาบฐานคิดทางสังคมและทางปัญญา ด้วยชุดความรู้จารีตพม่าเป็นชุดความรู้บนคติธรรมแบบพุทธ ในขณะที่ชุดความรู้ของตะวันตกเป็นชุดความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานวิธีคิดแบบประจักษ์นิยม (empirical knowledge) ในลักษณะการเดียวกันกับการวิวาทะระหว่างชุดความรู้จารีตและชุดความรู้อาณานิคมในสังคมสยามในห้วงเวลาเดียวกัน ในกรณีของสยามนั้น ทวีศักดิ์ เผือกสม เสนอว่าชนชั้นนำสยามเลือกใช้วิธีการจัดระเบียบชุดความรู้ของตะวันตกเป็นชุดความรู้ทางโลกย์และเลือกเรียนรู้ผสมผสานกลืนกลายชุดความรู้นี้ แต่กลับปฏิเสธชุดความรู้ทางศาสนาจากตะวันตก เพื่อรักษา “ตัวตน” โดยใช้ชุดความรู้ทางธรรมในวัฒนธรรมจารีตเข้าต่อรองในการสร้าง “ตัวตน” ที่ทันสมัย (ทวีศักดิ์ เผือกสม, 2561)

ในกรณีของพม่านั้น อาจกล่าวได้ว่า การรับเข้า ต่อรองและกลืนกลายชุดความรู้ใหม่จากตะวันตก เกิดขึ้นในสองห้วงเวลาสำคัญ โดยระยะแรกนั้นเกิดขึ้นหลังจากการปราบชัยของราชสำนักอังวะในสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 1 ในปี 1826 ซึ่งถือเป็นการเปิดประตูบานใหม่ให้แก่ปัญญาชนและชนชั้นนำพม่าในการเข้าไปสัมผัสสัมพันธ์ชุดความรู้ใหม่จากตะวันตก หนึ่งในตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุด คือ การนำเข้าสารานุกรม *The Cyclopaedia or Universal Dictionary of Arts, Sciences and Literatures* (1799) โดย Abraham Rees และ *Encyclopedia Britannica* เข้าสู่ราชสำนักอังวะแห่งพม่าในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าชายมกร (မက္ခရာမင်းသားကြီး; Magara Prince) (ค.ศ.1791-1848) ที่ทรงสนพระทัยสารานุกรมดังกล่าวอย่างยิ่ง จึงได้ทรงแปลพจนานุกรมฉบับภาษาอังกฤษ-พม่า *A Dictionary, English and Burmese* (1841) จากต้นฉบับของ Dr. Jonathan Price โดยแปลร่วมกับ Charles Lane นับเป็นพจนานุกรมภาษาอังกฤษ-พม่าเล่มแรกในประวัติศาสตร์ จากนั้นจึงทรงนำไปประกอบการแปลบทความจากสารานุกรมเรื่อง “สุริยุปราคา” และ “ลูกเห็บ” ซึ่งแสดงข้อมูลความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์และดาราศาสตร์เป็นภาษาพม่า เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นความตระหนักถึงความจำเป็นในการถ่ายทอดชุดความรู้ใหม่จากภายนอกสู่สังคมพม่า ทั้งยังแสดงให้เห็นว่าชนชั้นนำพม่าในทศวรรษที่ 1830 เริ่มแสวงหาวิธีการเข้าถึงความรู้ใหม่ในลักษณะที่ลึกซึ้งไปสู่ระดับการทำความเข้าใจ มากกว่าเพียงแค่การรับรู้ในระดับผิวเผิน (Charney, 2009) นัยของชุดความรู้แบบตะวันตกจากสารานุกรมข้างต้น ถูกมองว่าเป็นความรู้ทั่วไป (general knowledge) ที่ควรค่าแก่การศึกษา โดยสังเกตได้จากการเลือกใช้คำศัพท์ว่า

“ความรู้ (ทั่วไป)” หรือ “พหุสูต” ในภาษาพม่า (ဗဟုသုတ) ในคำนำของพจนานุกรมฉบับดังกล่าว อันแสดงให้เห็นวิธีการที่ปัญญาชนและราชสำนักพม่าจัดวางชุดความรู้ของตะวันตกไว้ในกลุ่มชุดความรู้รอง

องค์ประกอบทางวัฒนธรรมอีกสิ่งหนึ่งที่มาพร้อมกับชาวตะวันตก และมีบทบาทอย่างมากในการเผยแพร่ พัฒนา และผนวกรวมชุดความรู้สมัยใหม่สู่สังคมพม่า คือ เทคโนโลยีการพิมพ์ที่เข้ามาในประเทศพม่านั้นนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1830 การขยายตัวอย่างรวดเร็วของสำนักพิมพ์ทำให้เกิดการแพร่กระจายข่าวสารและข้อมูลจำนวนมาก โดยเฉพาะข่าวสารทางเศรษฐกิจในเครือข่ายอาณานิคม ทั้งในภาษาอังกฤษและภาษาพม่า ทั้งยังเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข่าวสารและข้อมูลความรู้ได้ง่ายขึ้น ดังจะสังเกตได้จากสถิติของการตีพิมพ์นิตยสาร วารสารและหนังสือพิมพ์ราคาต่ำจำนวนมากกว่า 40 หัวบทยุคละจำนวนกว่า 600 เรื่อง รวมถึงวรรณกรรมเรื่องอ่านเล่นที่ไม่ใช่วรรณกรรมศาสนา ในต้นทศวรรษที่ 1920 (Khin Min (Danubyu), 2004a; Win Pe, 2009) ปรากฏการณ์เหล่านี้ช่วยให้เห็นความเติบโตและตื่นตัวอย่างคึกคักในแวดวงสื่อสิ่งพิมพ์ การพัฒนาของวิทยาการสื่อสิ่งพิมพ์ไม่เพียงแต่จะช่วยส่งเสริมการผลิตวรรณกรรมและพฤติกรรมการอ่านในหมู่สาธารณชน แต่ยังเป็นปัจจัยเสริมให้อัตราการรู้หนังสือของชาวพม่าที่แม้เดิมทีจะเข้มแข็งอยู่แล้วในระบบการศึกษาแบบจารีต ยิ่งเติบโตไปในวงกว้างคู่ขนานไปกับการศึกษาแบบอาณานิคมอีกด้วย (Boshier, 2018) กล่าวได้ว่า เทคโนโลยีการพิมพ์จึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ต่อการพัฒนาพื้นที่เผยแพร่ความรู้ทั้งในกลุ่มปัญญาชนพม่าท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป

จุดเปลี่ยนครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งที่เพิ่มปัจจัยการขยายตัวของมโนทัศน์ความรู้แบบสมัยใหม่นั้น คือ ความพ่ายแพ้ของราชสำนักพม่าในสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 2 ในปี 1853 การเสียพื้นที่พม่าตอนล่างทั้งหมดในครั้งนี้ ไม่เพียงแต่จะทำให้ชนชั้นนำและปัญญาชนของพม่าเกิดสำนึกรู้ต่อความเปลี่ยนแปลงของ “เทศะ” ในระเบียบโลกที่ศูนย์กลางจักรวาลในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ไม่ใช่อาณาจักรพม่าตามจักรวาลวิทยาแบบจารีตอีกต่อไป ดังสังเกตได้จากการนำเสนอภาพอาณาจักรพม่า (မြန်မာပြည်; Myanma Pran) ในคัมภีร์ *ศาสนวงศ์* (1861) ที่อาณาจักรพม่าถูกแยกออกเป็นพื้นที่อาณาจักรตอนบนและพม่าตอนล่าง เนื่องด้วยเหตุจากการล่าอาณานิคมในบริบทร่วมสมัย (Aung-Thwin, 2008) แต่ความปราชัยในครั้งนั้น ยังเป็นเหตุให้เจ้าอาณานิคมเข้ามาวางรากฐานโครงสร้างสังคมอาณานิคมในพื้นที่พม่าตอนล่าง รวมถึงการวางรากฐานการศึกษาแบบอาณานิคมเพื่อผลิตบุคลากรพื้นเมืองที่สามารถขับเคลื่อนระบบข้าราชการอาณานิคมและรับใช้เศรษฐกิจแบบอาณานิคมต่อไปได้ในระบบการศึกษาแบบจารีตพม่าเดิมนั้น วัตถุประสงค์

การเรียนรู้ทั้งโลกุตรธรรมและโลกียธรรม แต่ข้าราชการนักปกครองในรัฐบาลอาณานิคมได้จัดให้มีการก่อตั้งโรงเรียนฆราวาส (lay school) ที่เรียกว่า “โรงเรียนแห่งชาติ” (အမျိုးသားကျောင်း) หรือเรียกอีกอย่างว่า “โรงเรียนโลกธาตุ” (လောကဓာတ်ကျောင်း) เพื่อแยกการศึกษาออกจากศาสนา (ธนภาพ เดชพาวุฒิกุล, 2559) โดยได้กำหนดชุดเนื้อหา “ความรู้” ในหลักสูตร เช่น ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ตามระบบการศึกษาแบบตะวันตกที่มุ่งหน้าสู่การผลิตในระบบอุตสาหกรรม (Zar Ni, 1998)

ภายหลังชัยชนะของอังกฤษเหนือราชสำนักพม่าในปี 1885 รัฐบาลอาณานิคมเข้ามามีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมพม่าอย่างเต็มรูปแบบ ระบบการศึกษาแบบอาณานิคมที่มุ่งเน้นพัฒนาคนด้วยระบบเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ ยังได้ขยับขยายไปสู่การจัดตั้งองค์กรฆราวาสหลายองค์กรที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบตะวันตกและจัดสร้างองค์ความรู้ด้านพม่าศึกษา ยกตัวอย่างเช่น ยูวพุทธิกสมาคม (Young Buddhist Men’s Association) ในปี 1906 และสมาคมพม่าศึกษา (The Burma Research Society) ในทศวรรษที่ 1920 องค์กรเหล่านี้ล้วนเปิดพื้นที่ในการกลืนกลายชุดความรู้จากตะวันตก และพัฒนาองค์ความรู้พื้นถิ่นด้วยเครื่องมือและวิธีคิดแบบเหตุผลนิยมจากตะวันตก เป็นชุดความรู้ทางเลือกอีกชุดหนึ่งที่จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในเทศะแบบโลกใหม่ที่มีตะวันตกเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พื้นที่ซึ่งสมาคมพม่าศึกษาและวารสารพม่าศึกษา (Journal of Burma Research Society) ได้เปิดให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเท่าเทียมระหว่างผู้คนหลากหลายเชื้อชาติและสังกัด โดยไม่แบ่งแยกฝักฝ่ายระหว่างเจ้าอาณานิคมและผู้อยู่ภายใต้อาณานิคม (Schober, 2007; Boshier, 2018)

ดังนั้นแล้ว เราอาจสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของมโนทัศน์ความรู้ในกลุ่มปัญญาชนและชนชั้นนำพม่านั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการการรับเข้า ต่อรองคัดเลือก และกลืนกลายทางวัฒนธรรมจากองค์ประกอบทางวัฒนธรรมภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผชิญหน้ากับจักรวรรดินิยมตะวันตกส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงจากมโนทัศน์ความรู้แบบจารีตตามคติพุทธมาสู่มโนทัศน์ความรู้แบบสมัยใหม่ที่สมาทานแนวคิดตามหลักเหตุผลนิยมและความรู้เชิงประจักษ์ อันส่งผลโดยตรงต่อการผลิตวรรณกรรมการเดินทางพม่าในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20

มุ่งสู่ความรู้ใน “ระหว่าง”: การเขียนวรรณกรรมการเดินทางพม่าสมัยใหม่

การเผชิญหน้ากับตะวันตกในตลอดช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 และการตกเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิบริติช-อินเดียส่งผลสันเสทือนรุนแรงอย่างยิ่งต่อโครงสร้างทางสังคมและโลกทัศน์ของชาวพม่าในภาพรวม ศูนย์กลางของจักรวาลหันเหจากชมพูทวีป

ไปสู่จักรวรรดิอังกฤษ/ยุโรปที่กลายมาเป็นศูนย์กลางทางอำนาจและบรรทัดฐานใหม่ของ ความเจริญทางวัฒนธรรม ธงชัย วินิจจะกุล เรียกสิ่งนี้ว่า “สำนึกอย่างใหม่ต่อพื้นพิภพ” (new planetary consciousness) ตามข้อเสนอของมารี หลุยส์ แพรดต์ “สำนึกทางกาลและเทศะใหม่” นี้มิได้เป็นปรากฏการณ์เฉพาะประเทศพม่า แต่ธงชัยยังหมายรวมถึงสยาม และประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้เผชิญสถานการณ์อาณานิคมเช่นเดียวกัน (Winichakul, 2000)

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั้น เราเห็นแล้วว่าวาทะทัศน์ทางความรู้ของกลุ่มปัญญาชนและชนชั้นนำพม่าเปลี่ยนแปลงไป ตลอดคริสต์ศตวรรษที่ 19 ปฏิบัติการทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ คือ ปฏิบัติการการเดินทาง (travel practices) ในอดีตการเดินทางเป็นเรื่องที่ยากลำบากจึงมักจำกัดอยู่เฉพาะจุดประสงค์ ทั้งยังจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มชนชั้นนำเป็นสำคัญ เช่น การจาริกแสวงบุญ การค้า การเมือง และการศึกสงคราม ดังจะสังเกตได้จากตัวบทการเดินทาง ในยุคจารีตที่ตกทอดหลงเหลือมาจนปัจจุบัน

ในชนบทการเขียนวรรณกรรมพม่าจารีตนั้น ปรากฏเรื่องเล่าการเดินทาง (travel narratives) เช่นเดียวกับวรรณกรรมจารีตในวัฒนธรรมอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นนิทาน บทเพลง ตำนาน หรือบทกวีที่เล่าเรื่องการเดินทางของตัวละคร แต่ไม่มีงานเขียนประเภทใดที่เจาะจงใช้บันทึกหรือเล่าเรื่องการเดินทางโดยเฉพาะ แม้ความตระหนักรู้และความพยายามก่อร่างสร้างรูปแบบงานเขียนประเภท “วรรณกรรมการเดินทาง” จะปรากฏขึ้นชัดเจนในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เมื่อเต้ปะน หม่าว่ง ะได้เขียนบทความเรื่อง “วรรณกรรมการเดินทาง” เพื่อนิยามและเสนอรูปแบบการเขียนวรรณกรรมการเดินทางเป็นครั้งแรกในปี 1929 แต่การจัดระเบียบความรู้เพื่ออธิบายและกำหนดจำแนกประเภทวรรณกรรม “วรรณกรรม การเดินทาง” อย่างจริงจังนั้น กลับเกิดขึ้นในปี 1979 เมื่อ “สาเปะะมาน” (စာပေဗိမာန်; Sarpay Beikman) ได้จัดประชุมวิชาการด้านวรรณกรรมในหัวข้อ “วรรณกรรมการเดินทาง” (ဝတ္ထုသွားစာပေ) ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยนักวิชาการพม่าด้านวรรณกรรมหลายท่านได้พยายามเสนอนิยามขอบเขต จำแนกลักษณะ และจัดระเบียบตัวบทเรื่องเล่าการเดินทางของพม่าให้ใกล้เคียงกับการนิยามและจำแนกประเภทของวรรณกรรมการเดินทางสากล

ในการประชุมดังกล่าว หม่าว่ง ถิ่น (မောင်စိန်) นิยามตัวบทวรรณกรรมจารีตพม่าว่าเป็น “งานเขียนที่เขียนเล่าเรื่องการเดินทาง ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางของตนเองก็ดี หรือการเดินทางของผู้อื่นก็ดี เป็นข้อเขียนที่ทำให้เพิ่มพูนความรู้รอบตัวและประสบการณ์ อาจเป็นได้ทั้งบันทึกทางประวัติศาสตร์และวรรณกรรม” (Htin, 1981) กล่าวได้ว่า คำนิยามนี้ใกล้เคียงกับคำนิยามแบบกว้างของทอมป์สันที่เสนอว่า งานเขียนการเดินทาง

นับเป็นการบันทึกหรือผลผลิตจากการพบปะสังสรรค์และเป็นผลลัพธ์จากการต่อรอง
เจรจาระหว่าง “ตัวตน” และ “คนอื่น” (Thompson, 2011) โดยเฉพาะในประเด็นที่
ตัวบทการเดินทางถูกพิจารณาให้เป็นงานเขียนที่เกิดขึ้นจากการเดินทาง โดยหม่าว่จื๋อ ถิ่น
เลือกจำแนกประเภทวรรณกรรมการเดินทางยุคจารีตไว้ตามลักษณะของการเดินทาง
ที่เกิดขึ้นในตัวบท เช่น งานเขียนด้านการเมืองและความสัมพันธ์ทางการทูต งานเขียน
ด้านศาสนาและงานเขียนชมธรรมชาติ เป็นต้น

ทั้งนี้ หนึ่งในตัวบทวรรณกรรมการเดินทางพม่าจารีตที่นักวรรณกรรมพม่า
อ้างว่า เก่าแก่ที่สุด (Htin, 1981; Khin Min (Danubyu), 2014b) เท่าที่มีหลักฐานยืนยัน
ในปัจจุบัน ได้แก่ *ศิลาจารึกชินทิสปาโมกข์* (1285) ซึ่งเป็นจารีกร้อยแก้วยุคพุกามที่เล่า
การเดินทางของสมณราชทูตนามว่า ทิสปาโมกข์ ผู้อัญเชิญราชสาส์นทองคำไปยังเมือง
แต่ตู (กรุงปักกิ่ง) ราชสำนักจีน ในรัชสมัยของพระเจ้านรสีหปติ (ค.ศ. 1238-1287) เมื่อครั้ง
กองทัพมองโกลเข้ามารุกรานถึงอาณาจักรพุกาม (Po, 1992) อย่างไรก็ตาม เนื้อหาของ
จารีกดังกล่าวไม่ได้เล่าถึงการเดินทางโดยตัวมันเอง แต่นำเสนอบทสนทนาการต่อรองเจรจา
ระหว่างสมณทูตและพระเจ้ากรุงจีน ดังความว่า

*ตั้งเช่นพระองค์ผู้บำรุงอุทยาน จรดน้ำแลปล่อยให้หมาไม่
เดิบโต เมื่อไม่ออกผล จึงได้กินผล ตั้งพระองค์ผู้บำรุงอุทยาน โปรดรดน้ำ
อุทยานนามดัมปทีป (พุกาม) ที่แม้ยังเล็กจ้อย แต่รุ่งเรืองยิ่งในพระศาสนา*
(Dithapamak-hka, 1992, p. 100)

โดยกล่าวได้ว่า จารึกชิ้นนี้เป็นงานเขียนชิ้นแรกสุดของพม่าที่แสดงภาพ
การพบปะกับ “คนอื่น” ทางวัฒนธรรมและการต่อรองทางอำนาจในการปกครองโดยนัย

ในกลุ่มวรรณกรรมการเดินทางพม่าจารีตนั้น ยังมีงานประพันธ์ร้อยกรองที่
คล้ายคลึงกับวรรณคดีนิราศไทยที่มีขนบในการเล่าเรื่องการเดินทางในป่า นามว่า “ตอลา”
(တောလား; tawla) ที่เริ่มปรากฏมาตั้งแต่ยุคอังวะ (1365-1555) และ “ยะดู”³ (ရုတု; yadu)
โดยขนบของงานเขียนทั้งสองประเภทนี้ ไม่เพียงแต่จะบรรยายสภาพแวดล้อม พิષัพรณ
บรรยากาศ ฤดูกาลของสถานที่ต่าง ๆ ในระหว่างการเดินทาง แต่ยังใช้บรรยายถึง
อารมณ์รักและอาลัยอาวรณ์คนรัก และในบางกรณีก็ใช้ในการเปรียบเทียบเกี่ยวกับสังขาร

³ “ยะดู” มาจากรูปเขียนคำว่า “ရုတု” (Ratu) (ไทย: ฤดู) ฝ่ หม่าว่จื๋อ ดิน (1958;2004) อธิบายว่ามาจากรากศัพท์ภาษา
สันสกฤต “รุตู” (Ritu) ทั้งนี้ มนัส จิตเกษม (1972) ตั้งข้อสังเกตต่อ *โคลงทวาทศมาส* ว่า มีความคล้ายคลึงวรรณคดี
สันสกฤต Rtusamharan (the Cycle of Seasons) ของกาลิทาส ที่มีลักษณะที่เล่าความทุกข์ในการพลัดพรากจากความรัก
โดยเปรียบเทียบกับฤดูกาล ในกรณีนี้อาจช่วยอธิบายถึงความคล้ายคลึงที่พบในยะดูของพม่าว่าอาจได้รับอิทธิพลจาก
วรรณคดีสันสกฤตเช่นกัน

ในเชิงโลกุตรด้วยเช่นกัน (Pe Maung Tin, 2004;1958) ทั้งนี้ ในทำนองเดียวกับที่พบในวรรณคดีนิราศไทย เรื่องเล่าการเดินทางที่พบในคำประพันธ์กลุ่มนี้ ยังมีเรื่องเล่าการเดินทางที่ไม่ใช่การเดินทางที่เกิดขึ้นจริง แต่เป็นการเดินทางในจินตนาการของกวี เพื่อแสดงชั้นเชิงโวหารกวี อาทิ ตอลาของชินอุตตะมะจ้อ (ရှင်ဥတ္တမကျော်; Shin Uttama Gyaw) ที่เล่าการเดินทางกลับกรุงกบิลพัสดุ์ของพระพุทธเจ้าเมื่อคราวเดินทางไปแสดงธรรมโปรดบุพการี ดังตัวอย่างว่า

จากสุวรรณหคาเคหาสน์ เหล่ามัจฉาแลกุ้งทองต่างผุดว่ายขึ้นกลาง
กระแสนชล คล้ายบังคมนตรีการพระไตรโลกา...แลเทวดายักษ์หาทั้งหลายล้วน
นอบน้อมบังคมกราบไหว้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างครั้นเคยยินดี ด้วยศรัทธา
จิตบริสุทธิ์

(Uttamagyaw, 1964, p. 9)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงการพรรณนาของฉากและบรรยากาศผ่านปรากฏการณ์มหัศจรรย์อันเกิดแต่พระบารมีในสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กระนั้นเอง แม้พูดถึงการเดินทางของพระองค์ แต่สารัตถะของการเล่านั้นกลับมิใช่ประสบการณ์การเดินทาง หากเป็นการใช้บุคลาธิษฐานกล่าวถึงธรรมชาติ เพื่อแสดงอัจฉริยภาพทางภาษาของกวีไปพร้อมกับการถ่ายทอดอุดมการณ์ทางศาสนา

นอกจากนี้ ในกลุ่มงานเขียนที่หม่าวจิ่ง ถิ่น จัดให้เป็นงานเขียนทางการทูต ยังมีจดหมายเหตุการเดินทางเรื่อง *บันทึกไปบังคลา* (ဘင်္ဂလားစာတမ်း) (1830) ซึ่งเป็นบันทึกการเดินทางของคณะราชทูตที่ได้รับมอบหมายจากพระเจ้าปดุง ให้เดินทางไปพบคณะผู้สำเร็จราชการอังกฤษ ณ เมืองกัลกัตตา ตามข้อตกลงในสนธิสัญญายันดะโบ (Yandabo Treatise) ที่ลงนามร่วมกันทั้งสองฝ่ายภายหลังสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 1 ในปี 1826 โดยคณะราชทูตนี้มีราชทูตอะเยปั้ง มินจี มหาสิธุ อุ ชเว (အေးပိုင်မင်းကြီး မဟာစည်သူ ဦးရွှ်; Ayei paing Min-gyi Maha Sithu U Shwe) เป็นผู้นำคณะ ทั้งนี้ *บันทึกไปบังคลา* เป็นงานเขียนร้อยแก้วช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในกลุ่มงานเขียนประเภท “บันทึกรายงานเหตุการณ์” (အစီရင်ခံစာ) ที่ใช้ในการบันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ในราชสำนักมาแต่เดิม โดยลักษณะเด่น คือ การเขียนบันทึกเหตุการณ์ตามลำดับวันและเน้นแสดงข้อมูลที่ควรทราบในกิจการราชการเป็นสำคัญ สังเกตได้ว่า แม้เนื้อหาจะเป็นการเล่าด้วยวิธีการบรรยายเหตุการณ์หรือกิจกรรมระหว่างการเดินทาง คล้ายคลึงกับวรรณกรรม การเดินทางสมัยใหม่ในลักษณะที่วางการเดินทางเป็นองค์ประธานของเรื่องเล่า แต่นั่นเป็นเพราะการบรรยายเหตุการณ์และกิจกรรมระหว่างการเดินทางนั้น ก็เป็นลักษณะพื้น

ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 68 - 69)

ฐานของงานเขียนประเภทบันทึกราชการเช่นกัน กอรปกับจุดประสงค์ในการเขียนรวมถึง กลุ่มผู้รับสารล้วนมีเป้าประสงค์เฉพาะกลุ่ม กล่าวคือ เป็นการบันทึกในกิจการราชสำนัก จึงอนุมานได้ว่านี่คือเหตุผลที่หม่าวัง ถิ่นยังคงจัดให้ *บันทึกไปบังคลา* เป็นงานวรรณกรรม การเดินทางพม่ายุคจารีต

อนึ่ง ในกลุ่มงานเขียนการเดินทางด้านศาสนาของวรรณกรรมพม่ายุคจารีต โดยมากแล้ว มักพบตัวบทที่ผลิตโดยชนชั้นนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คณะราชทูตและ พระภิกษุสงฆ์ อาทิ *จารึกมหาโพธิ์* (မဟာဗောဓိကျောက်စာ) (1874) ที่เล่าเรื่องการเดินทางไปทำบุญบริจาคทานของคณะราชทูตพม่า ณ กรุงกัลกัตตา เพื่อปลุกต้นศรัทธาโพธิ์ถวายเป็น พุทธบูชาตามพระกระแสรับสั่งในพระเจ้ามินดงในปี 1874 งานเขียนชิ้นนี้จัดอยู่ในงานเขียน ประเภทบันทึกราชการเช่นเดียวกัน แต่ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่อวิทยาการการพิมพ์ แพร่กระจายในวงกว้าง เริ่มปรากฏการตีพิมพ์เผยแพร่ตัวบทวรรณกรรมจำนวนมากที่เคย เป็นเพียงวรรณกรรมมุขปาฐะ ทั้งยังเขียนโดยสามัญชนคนธรรมดา อาทิ “นัต-ลาน-ฮยูนง” (နတ်လမ်းညွှန်) หรือ “หนังสือนำทางการจาริกแสวงบุญ” ตัวบทการเดินทางประเภทนี้ จะมีลักษณะคล้ายหนังสือนำเที่ยว (guidebook) ในปัจจุบันอยู่มาก โดยสารัตถะหลักคือ การให้ข้อมูลการเดินทางสำหรับไปจาริกแสวงบุญตามมหาบูชาสถานต่างๆ ภายในประเทศ (Htin, 1981) งานเขียนประเภทนี้มิได้กล่าวถึงประสบการณ์การเดินทางของผู้เขียนโดยตรง แต่กลับให้ข้อมูลวิธีการเดินทางแก่ธรรมจาริกที่สนใจ ยิ่งไปกว่านั้น ความนิยมต่อตัวบท ประเภทนัต-ลาน-ฮยูนงในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ยังช่วยชี้ให้เห็นภาพตัวตนของ ชุดความรู้ที่เกี่ยวกับการเดินทางอีกชุดหนึ่งในกลุ่มสามัญชนที่มีชนชั้นนำหรือปัญญาชน ทั้งยังเผยให้เห็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจในบริบทอาณานิคมที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้คนสามารถ เดินทางสัญจรได้โดยสะดวกมากขึ้น รวมถึงการพัฒนาของปฏิบัติการการเดินทางจาก มิติทางจิตวิญญาณที่ค่อย ๆ เคลื่อนตัวไปสู่ลักษณะสันตนาการเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ มากขึ้นในกลุ่มสามัญชน (Rozenberg, 2001)

กล่าวโดยสรุปแล้ว วรรณกรรมการเดินทางจารีตพม่าโดยส่วนใหญ่ นั้น ไม่ได้ เขียนขึ้นเพื่อเล่าประสบการณ์การเดินทางในฐานะองค์ประธานของเรื่องเล่า เช่นเดียวกับที่ มนัส จิตเกษม วิเคราะห์ชนบทการประพันธ์วรรณคดีนิราศในยุคอยุธยาว่า ใช้การพลัดพราก จากคนรักเป็นเพื่อแสดงกวีโวหารในการพรรณนาความอาลัยรักเป็นประเด็นหลัก ในขณะที่ การเดินทางและประสบการณ์การเดินทางนั้นมีใจสำคัญของเรื่องเล่า (Chitkasem, 1972) แต่ลักษณะพื้นฐานสำคัญของตัวบทการเดินทางพม่ายุคจารีตนั้น จะเป็นตัวบท ที่เล่ากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง หรือบรรยายสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศระหว่างการ เดินทาง การเดินทางจึงมักถูกนำเสนอในฐานะภาพพจน์เชิงพื้นที่ (trope) ที่กวีใช้

แสดงอารมณ์ความรู้สึกผ่านกวีโวหาร หรือใช้เป็นสัญลักษณ์ในการกล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาทิ ความไพศาลแห่งพุทธะ ทั้งยังไม่มีข้อกำหนดด้านประเภทของคำประพันธ์ กล่าวคือ พบได้ทั้งในร้อยแก้วและร้อยกรอง อีกทั้งโดยมากแล้ว มักเป็นวรรณกรรมราชสำนัก ทั้งที่เกี่ยวข้องกับกิจการบ้านเมือง การศึกสงคราม และการศาสนา และยังอาจขยายไปได้ถึงเรื่องเล่าการเดินทางจากประสบการณ์จริงและเรื่องแต่งได้ด้วยเช่นกัน

จากตัวอย่างตัวบทการเดินทางข้างต้น อาจทำให้ตั้งข้อสังเกตได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ส่งผลอย่างยิ่งต่อการผลิตและรูปแบบการเผยแพร่วรรณกรรมการเดินทาง และยังรวมถึงวรรณกรรมพม่าในภาพรวม ทั้งนี้ หม่าว่ง ซิน หมิ่น (ตะนุ-บยู) นักเขียนและนักวรรณกรรมพม่าร่วมสมัยคนสำคัญ เคยตั้งข้อสังเกตไว้ว่า การปฏิรูปคณะสงฆ์และการผนวกรวมองค์ประกอบทางวัฒนธรรมใหม่ ๆ จากแว่นแคว้นอื่น ๆ ทั้ง สยาม มอญ ยะไข่ และตะวันตก นับตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 และตลอดคริสต์ศตวรรษที่ 19 ส่งผลให้งานวรรณกรรมศาสนามีลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น ทั้งยังทำให้เกิดงานเขียนประเภทร้อยแก้วและงานที่มีเนื้อหาให้ความรู้ในเชิงโลกียะมากขึ้นพร้อมกัน (Khin Min (Danubyu), 2014b) อันสอดคล้องกับข้อเสนอของไมเคิล ชาร์นีย์ ดังที่ได้อภิปรายไปข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 หม่าว่ง ซิน หมิ่นได้ชี้ให้เห็นว่างานเขียนประเภท “อะผวินจาน” (အဖွင့်ကျမ်း) หรือแปลเป็นไทยว่า “คำอธิบาย” นั้น เดิมทีพัฒนามาจากวรรณกรรมศาสนาในกลุ่มอรรถาธิบาย งานในลักษณะนี้เขียนขึ้นเพื่ออธิบายความคิดหรือหลักธรรมให้คนทั่วไปเข้าใจได้ง่ายขึ้น ครั้นเมื่อมาถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 จึงได้ขยายขอบเขตและพัฒนาไปใกล้เคียงกับงานเขียน “สารานุกรม” ของตะวันตกที่แพร่เข้ามาสู่กลุ่มปัญญาชนและชนชั้นนำของพม่ากลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เช่น *ตำรากายานุปัสสนา* (1875) ที่เขียนโดย ยอมินจี อู โห ฮล่าย (ယောမင်းကြီး ဝိုးဘိုးလှိုင်; Yaw Mingyi U Hpo Hlaing) ปัญญาชนหัวก้าวหน้าคนสำคัญประจำราชสำนักมณฑลเสเลย์ ตำราเล่มดังกล่าวอธิบายวิธีการเจริญกายนุปัสสนาที่ผสมผสานชุดความรู้จากตำราการแพทย์สันสกฤต ตำราบาลี ตำราการแพทย์พื้นถิ่นพม่า และตำรากายวิภาคศาสตร์จากกรุงโรม นอกจากนี้ อู โห ฮล่าย ยังเขียนตำราสถาปัตยกรรมศาสตร์ ตำราไวยากรณ์ภาษาพม่า และแปล *ตำราลีลาวดี* (1863) หรือตำราคณิตศาสตร์จากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาพม่าอีกด้วย ทั้งนี้ หม่าว่ง ซิน หมิ่นตั้งข้อสังเกตว่าไม่เพียงแต่ตำราประเภทอะผวินจาน ที่อธิบายความรู้ทางวิทยาศาสตร์นี้ จะได้รับความนิยมและเป็นที่แพร่หลายมากขึ้นภายหลังพื้นที่พม่าตอนล่างตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษทั้งหมดในปี 1885 แต่ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ยังพบอีกว่าวรรณกรรมจารีตที่เคยจำกัดอยู่ในกลุ่มปัญญาชนและชนชั้นสูงในราชสำนักค่อย ๆ ก้าวมาสู่ลักษณะของวรรณกรรมประชาชนมากขึ้น (Khin Min (Danubyu), 2014b)

ผลก็คือ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนผ่านระหว่างยุคสมัยในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จะพบว่ามิตัวบทการเดินทางจำนวน 3 เรื่องที่อาจพิจารณาได้ว่าเป็นหน่ออ่อนที่จะพัฒนาเป็นวรรณกรรมการเดินทางพม่าสมัยใหม่ ได้แก่ *บันทึกประจำวันไปลอนดอน* (1872) *บันทึกประจำวันไปฝรั่งเศส* (1875) โดยกินหูน มินจี อุ กาวง (ကင်းဝန်မင်းကြီး ပြီးကောင်း; Kinwun Min-gyi U Gaung) และ *บันทึกไปโปรตุเกส สเปน และ อิตาลี* (1877) โดย อุ เช่ง (ပြီးချိမ်း; U Cheint) ทั้งนี้ ตัวบทการเดินทางทั้งสามเรื่องนี้ ต่างแสดงลักษณะที่แตกต่างจากตัวบทการเดินทางยุคจารีตทั่วไปใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ การจัดวางประสบการณ์การเดินทางในฐานะองค์ประธานของเรื่องเล่า รูปแบบการเขียน และวิธีการเผยแพร่

บันทึกประจำวันไปลอนดอน และ *บันทึกประจำวันไปฝรั่งเศส* ของ กินหูน มินจี เป็นรายงานข้อมูลการเดินทางของคณะราชทูตต่อราชสำนักมณฑลเฉยเฉยซึ่งเขียนด้วยร้อยแก้วในภาษาทางการ เช่นเดียวกับงานเขียนประเภท “บันทึกรายงานเหตุการณ์” ซึ่งเป็นประเภททางวรรณกรรมเดิมในกลุ่มบันทึกราชกิจ (မင်းမှုရေးရာမှတ်တမ်း) ซึ่งถือกำเนิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ในวรรณกรรมพม่ายุคจารีต หากแต่ลักษณะพิเศษประการหนึ่งในงานทั้งสองชิ้นของกินหูน มินจี คือการเลือกใช้คำว่า “บันทึกประจำวัน” (နေ့စဉ်မှတ်တမ်း) ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อนในวรรณกรรมพม่ายุคจารีต (Bagshaw, 2006, p. xliii; Candier, 2007) อย่างไรก็ตาม ข้อเขียนของกินหูน มินจีก็ยังไม่ได้แสดงลักษณะงานเขียนส่วนตัวแบบอนุทินรายวัน (diary) ของตะวันตกที่จัดว่าเป็นงานเขียนประเภทเรื่องเล่าส่วนตัว (personal writing) แต่กลับเข้าลักษณะงานเขียนจารีตพม่าประเภทบันทึกราชกิจ ซึ่งเป็นข้อเขียนร้อยแก้วที่มีความใกล้เคียงกับบันทึกแบบวันต่อวัน (journal) ของตะวันตก เฉพาะในประเด็นที่บันทึกข้อมูลแบบวันต่อวันเพียงเท่านั้น อีกทั้งบันทึกของกินหูน มินจียังกำหนดกลุ่มผู้รับสารเฉพาะกลุ่มไว้อย่างชัดเจน (วรรณวิวัฒน์ รัตนลัมภ์, 2562) ดังเช่น

วันพุธ แรม 4 ค่ำ นายแพทย์อาแดร์ สมาชิกแพทยสภา เชิญไป
ดูโครงการประดิษฐ์หุ่นนกที่จะนำไปขึ้นบินในท้องฟ้า แบบเดียวกับบอลูน
โคมลอยไฟที่ล่องลอยขึ้นไปบนฟ้าได้ เวลาบ่ายโมงวันเดียวกัน คณะทูต พร้อมด้วย
ด้วยพระคลังและเสมียนนั่งรถไฟไปยังบ้านนายแพทย์อาแดร์...ขณะดูแบบร่าง
แรกของเครื่องบิน...มีใบพัดขดหอย ทำจากธาตุชนิดหนึ่งเรียกว่า อลูมิเนียม
ที่น้ำหนักเบากว่าอากาศปกติ เมื่อใบพัดหมุน ก็จะสามารถลอยในอากาศได้

(Kinwun Min-gyi, 1875;2008, pp. 84-85)

บันทึกการเดินทางไปเยี่ยมชมสมาคมการบิน (Aéro-Club) ในปารีสของคณะราชทูตพม่า แสดงภาพนวัตกรรมการบินและจินตนาการล้ำสมัยของชาวฝรั่งเศส ผ่านการบรรยายอย่างละเอียดเพื่ออธิบายวัตถุและแนวคิดที่แปลกใหม่ไปจากการรับรู้ของผู้อ่านชาวพม่า โดยมุ่งหวังแสดงให้เห็นจินตภาพตาม ข้อเขียนเล่าการเดินทางของคณะราชทูตโดยกินहु่น มินจี ถือเป็นตัวบทประเภท “บันทึกรายงานเหตุการณ์” ที่มีอยู่เดิมในวรรณกรรมจารีต แต่สิ่งที่ทำให้ลักษณะตัวบทการเดินทางของกินहु่น มินจี แตกต่างจากตัวบทยุคจารีตก่อนหน้า คือ การบรรยายประสบการณ์การเดินทางอย่างละเอียดลออและวิธีการเล่าเรื่องที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่า (narrative) มากกว่าแค่เพียงการจดบันทึกเหตุการณ์ แม้จะยังคงน้ำเสียงทางการและวิธีการเขียนบันทึกการรายงานแบบที่ไม่ปรากฏ “ผู้เล่าเรื่องบุรุษที่หนึ่ง” (first person narrator) ก็ตาม

ในขณะที่ บันทึกไปโปรตุเกส สเปน และ อิตาลี (1877) ของอุ เซ่ง นักการทูตร่วมสมัยเดียวกันกับกินहु่น มินจี กลับมีลักษณะที่แตกต่างออกไป กล่าวคือเป็นข้อเขียนร้อยกรองที่ไม่ได้บันทึกรายงานปฏิบัติการกิจฉบับทางการ แต่เป็นบันทึกการเดินทางส่วนตัวที่แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกส่วนตัวอย่างเปิดเผย และเป็นกรเขียนเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ (Cheint, 2011)

ตัวบทของกินहु่น มินจีและอุ เซ่ง จึงเผยต้นเค้าของความเปลี่ยนแปลงในวิธีการเขียนวรรณกรรมการเดินทางพม่าในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 กล่าวคือ มีการเน้นและจัดวางประสบการณ์การเดินทางเป็นองค์ประธานของการเล่าเรื่องที่ชัดเจนขึ้น และตัวตนของผู้เล่าในฐานะผู้เล่าบุรุษที่ 1 ค่อยๆ ปรากฏให้เห็น เพื่อยืนยันว่าประสบการณ์การเดินทางดังกล่าวเป็น “เรื่องจริง” (veracity) ที่ได้ประสบพบเจอมาด้วยตนเอง รวมถึงขอบเขตของผู้อ่านที่มุ่งหมายก็ขยายจากฐานผู้อ่านในราชสำนักมาสู่สาธารณชนในวงกว้าง ทั้งนี้ ในส่วนของวิธีการเผยแพร่ นั้น ข้อเขียนของกินहु่น มินจี และ อุ เซ่ง ต่างใช้วิธีการเขียนบันทึกลงในสมุดฝรั่งหรือกระดาษในระหว่างการเดินทาง ก่อนจะนำมาเขียนลงกระดาษใบ้ (ပုဂ္ဂိုလ်; parabaik) หรือเอกสารตัวเขียน ลักษณะเดียวกับสมุดไทย อันเป็นวิธีการจดบันทึกและเผยแพร่แบบจารีต แต่งานเขียนของผู้เขียนทั้งสอง ได้รับการตีพิมพ์สู่สาธารณะในเวลาถัดมา โดยบันทึกการเดินทางของกินहु่น มินจี ได้รับการตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในปี 1907 ก่อนที่ เผ่ หม่าว่ง ติน ปัญญาชนด้านภาษาและวรรณกรรมพม่าคนสำคัญในยุคอาณานิคมจะนำกลับมาตีพิมพ์ซ้ำในปี 1953-1954 (Bagshaw, 2006) ในขณะที่งานเขียนของอุ เซ่งนั้น เดิมทีเป็นเอกสารกระดาษใบ้เผยแพร่อยู่ในกลุ่มปัญญาชนพม่าที่ศึกษาต่อในต่างแดน ต่อมา เต้ปะน หม่าว่ง ะ จึงได้เขียนบทความแนะนำลงใน “นิตยสารก้าวหน้า” (ကြီးပွားရေးမဂ္ဂဇင်း; kyí pwa yei magazine) ซึ่งเป็นนิตยสารหัวก้าวหน้า

ด้านภาษาและวรรณกรรมพม่าในปี 1929 แล้วจึงจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มในปี 1959 (Shwe Kaing Tha, 2008) การเปลี่ยนแปลงวิธีการเผยแพร่จากรูปแบบจารีตที่เข้าถึงกลุ่มผู้อ่านในวงกว้างได้น้อยไปสู่การตีพิมพ์ จึงไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นความต้องการและสนใจใคร่รู้ต่อความรู้และประสบการณ์ใหม่ผ่านงานเขียนบันทึกการเดินทางในหมู่ผู้อ่านสามัญชนชาวพม่าในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 แต่ยังแสดงสัญญาณของการเปลี่ยนผ่านจากวิถีผลิตชุดความรู้และการเข้าถึงชุดความรู้ใหม่จากรูปแบบจารีตสู่ความเป็นสมัยใหม่ด้วยเช่นกัน

ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 การเติบโตของสถาบันการศึกษาภายใต้ระบบการศึกษาแบบอาณานิคม ทั้งโรงเรียนและมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การควบรวมวิทยาลัยอย่างกึ่งเข้ากับวิทยาลัยจัดสันเพื่อยกระดับเป็นมหาวิทยาลัยอย่างกึ่งในปี 1920 ส่งผลให้มหาวิทยาลัยอย่างกึ่งได้กลายมาเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาองค์เยาวชนพม่ารุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาตามมาตรฐานตะวันตก ทั้งยังเป็นพื้นที่ในการพัฒนาและทดลองศึกษาผ่านกิจกรรมทางวรรณกรรมผ่านการแปลวรรณกรรมต่างประเทศและการสร้างสรรค์งานเขียนรูปแบบใหม่ ๆ โดยกลุ่มนักศึกษา โดยเฉพาะการจัดทำวารสารและหนังสือพิมพ์ผนวกกับวิทยาการการพิมพ์กระจายตัวไปทั่วพื้นที่พม่าตอนบนและตอนล่าง อีกทั้งการก่อตั้งสมาคมพม่าศึกษา (Burma Research Society) ในปี 1910 โดยกลุ่มนักบูรพาทิศคดีชาวตะวันตกและปัญญาชนชาวพม่า ได้เปิดพื้นที่บ่มเพาะนักวิชาการด้านภาษาและวรรณกรรมพม่าสมัยใหม่ที่สำคัญยิ่งในยุคอาณานิคม (Khin Min (Danubyu), 2014b) ปัจจุบันเหล่านี้ล้วนส่งผลอย่างเนืองนิตย์ต่อการพัฒนาวรรณกรรมพม่าสมัยใหม่ และการเขียนวรรณกรรมการเดินทางพม่าสมัยใหม่ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ด้วยช่วยส่งเสริมความเข้าใจและรอบความรู้ใหม่ด้านวรรณกรรมให้แก่กลุ่มปัญญาชนคนรุ่นใหม่ จนพัฒนารูปแบบงานเขียนใหม่ ๆ เช่น เรื่องสั้น นวนิยาย ความเรียง และยังส่งเสริมอัตรการรู้หนังสือในหมู่ชาวพม่าพื้นเมืองอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ ในห้วงทศวรรษที่ 1920-1930 ท่ามกลางวิกฤติเศรษฐกิจภายในประเทศและกระแสชาตินิยมที่กำลังเริ่มก่อหวอดอยู่นั้นยังปรากฏพบแนวคิดเรื่อง “ความเจริญก้าวหน้า” (ကြီးပွားတိုးတက်ရေး) ในงานวรรณกรรมในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นจำนวนมาก โดยแนวคิดนี้เกี่ยวโยงอยู่กับการพัฒนาทางวัตถุและเศรษฐกิจ ทั้งยังสัมพันธ์อยู่กับแนวคิดเรื่องความเป็นสมัยใหม่ ซึ่งเป็นอิทธิพลโดยตรงของระบบการศึกษาแบบอาณานิคมที่ปลูกฝังโลกทัศน์ที่มียุโรปเป็นแบบอย่างของความก้าวหน้าและทันสมัย (Aung-Thwin & Aung-Thwin, 2012) ทั้งยังตอบสนองโดยตรงต่อวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในทศวรรษที่ 1920 ทั้งนี้ งานวรรณกรรมร้อยแก้วที่ซูประเด็น “ความเจริญก้าวหน้า” นี้หม่าว่ซิ่นหมิ่นเรียกว่า “ร้อยแก้วเพื่อความก้าวหน้า” (ကြီးပွားတိုးတက်ရေးစကားပြော)

ซึ่งพัฒนาขึ้นและกลายมาเป็นที่นิยมท่ามกลางหมู่ผู้อ่านชาวพม่า โดยมีที่มาจากงานเขียนจารีตประเภท “นิติจาน” (နိတိဇာနည်) หรืองานเขียนคติธรรมที่มุ่งเน้นให้คำแนะนำสั่งสอนแนวทางการใช้ชีวิตในโลกย์ ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมบาลี *โลกนิติ* (လောကနိတိ) ที่ถูกนำมาเขียนใหม่ในปี 1927 และงานเขียนเรื่อง *การออม* (ကျွတ်ခြင်း) (1927) โดย ปยินสะรุปะ อุซ๊ะ ที่อธิบายวิธีการออมทรัพย์ เพื่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจส่วนบุคคลตามวิถีเศรษฐศาสตร์ หม่าว่ง ซิน หมิ่น อธิบายว่างานเขียนประเภทนี้ ยังพัฒนาต่อไปเป็นงานเขียนชีวประวัติ บันทึกความทรงจำ และบันทึกการเดินทาง โดยมีจุดประสงค์นำเสนอความรู้ทางโลกย์และให้ตัวอย่างในการพัฒนาตนเอง เพื่อเป็นหนทางไปสู่ความเจริญทางเศรษฐกิจของปัจเจกบุคคล อันจะนำไปสู่ความเจริญของสังคมและชาติในภาพรวม (Khin Min (Danubyu), 2014a)

ด้วยเหตุนี้ เมื่อเราพิจารณาจรรยาบรรณการเดินทางพม่าต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จึงพบว่าประเด็นการแสวงหาความรู้ที่จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางโลกย์มักถูกชูเป็นประเด็นหลักในเรื่องเล่า โดยมีเต้ปะน หม่าว่ง วะ เป็นผู้นำเสนอแนวคิดเรื่อง “เทศน์ตรพหูสูต” (ဒေဝန္တရုပ္ပူဝူဝူ) หรือหากแปลตามตัวอักษร หมายถึง “ความรู้ระหว่างพื้นที่” ความหมายของ “ระหว่าง” ในที่นี้ หมายถึง ความรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างการเดินทางจากพื้นที่หนึ่งสู่พื้นที่หนึ่ง หรือความรู้ที่ได้รับระหว่างการเดินทางอันเกี่ยวข้องกับสถานที่นั้น ๆ ดังปรากฏในบทความเรื่อง “วรรณกรรมบันทึกการเดินทาง” ที่ถูกบรรจุเป็นคำนำในบันทึกการเดินทางของหม่าว่ง วะ เรื่อง *บันทึกประจำวันไปออกซฟอร์ด* (1929) ความว่า

หาได้มีความจำเป็นต้องอธิบายว่า ความรู้อันเกิดระหว่างการเดินทางนั้นควรค่าแก่การที่คนเราจะฉวยคว้าอย่างไร...ความรู้จากการเดินทางนั้นช่วยขยับขยายทรรศนะและตรรกะความคิดของคนเราให้กว้างขวาง ทั้งยังช่วยให้ปัญญาครอบงำแหลมของเรานั้นสูงงอม...เหตุเพราะมีประโยชน์ดังว่า เมื่อเดินทางไปยังที่ใด ชาวตะวันตกจึงบันทึกสืบสวนสอบสวนเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับสถานที่นั้นๆ โดยละเอียด และเมื่อเดินทางกลับถึงยังประเทศของตนแล้ว ก็ตีพิมพ์หนังสือออกวางขาย ผู้คนมากมายจึงได้เพิ่มพูนความรู้จากการอ่านอย่างไม่รู้หน่าย

(Theippan Maung Wa, 1929/2014, p. ๑)

ข้อคิดเห็นต่อวรรณกรรมการเดินทางของเต้ปะน หม่าว่ง วะ แสดงความนิยมและมาตรฐานใหม่ในกลุ่มปัญญาชนพม่าในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ที่ให้คุณค่าแก่ความรู้เชิงประจักษ์ อันเกิดขึ้นจากการสังเกตการณ์และประสบการณ์ตรง โดยนัยหนึ่งนั้น

หากการออกเดินทางเป็นเสมือนวิธีการในการแสวงหาความรู้ วรรณกรรมการเดินทางก็เป็นเสมือนเครื่องมือชนิดใหม่อีกประเภทหนึ่ง (learning tool) ที่ช่วยให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสออกเดินทางด้วยตนเองได้เข้าถึงความรู้ กล่าวโดยเฉพาะก็คือ ความรู้ด้านภูมิศาสตร์และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมสมัยของสังคมและดินแดนอื่น นัยของ “พื้นที่” หรือ “เทศะ” ของหม่าว วะ จึงมีนัยหมายถึง ความตระหนักรู้ต่อพื้นที่/เทศะ และการแสวงหาความรู้จากพื้นที่/เทศะ “อื่น” ในลักษณะการเดียวกับการเกิด “สำนึกใหม่ต่อพื้นที่พิภพ” ที่แพรดตีใช้นิยามสังคมตะวันตกช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 อย่างปฏิเสธไม่ได้ ทั้งยังสะท้อนต่อความหมายของความรู้ด้าน “เทศะ” ที่ธงชัย วินิจจะกุล หมายถึง การจัดการพื้นที่ในมิติภูมิกายาของชาติ ภายใต้วาทกรรมภูมิศาสตร์สมัยใหม่ในระเบียบโลกที่มีตะวันตกเป็นศูนย์กลาง (ธงชัย วินิจจะกุล, 2556) นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงการขยับขยายขอบฟ้าของทัศนะด้วยการจ้องมอง (gaze) ผ่านการเคลื่อนที่ไปในมิติพื้นที่และมิติกาลเวลา ซึ่งสะท้อนโดยตรงต่อวิธีการจ้องมองแบบจักรวรรดินิยม (imperial gaze) อาทิ ในตัวบทการเดินทางพม่าต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จำนวนหนึ่งได้เล่าเรื่องการเดินทางไปยังดินแดนตะวันตก ตัวบทเหล่านี้ช่วยให้เห็นสายตาจ้องมองกลับไปยังตะวันตกของนักเดินทาง/นักเขียนชาวพม่า ที่แม้จะแสดงความสนใจใคร่รู้และอัศจรรย์ใจต่อความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุและวิทยาการของอัสตงคตประเทศ แต่ก็แฝงฝังไว้ด้วยความน้อยเนื้อต่ำใจ ไปจนถึงระแวงระวังและวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง แต่ในขณะเดียวกันก็พร้อมที่จะได้กลับไปให้ตะวันตกอยู่ในสถานะรอง เมื่อต้องการเปรียบเทียบความเหนือกว่า/ต่ำกว่าทางจิตวิญญาณ จึงอาจกล่าวได้ว่า วิธีคิดเช่นนี้ เป็นผลลัพธ์โดยตรงมาจากระบบการศึกษาแบบอาณานิคมต่อปัญญาชนพื้นเมือง ผู้พร้อมที่จะฉวยรับวิถีวิทยาใหม่และนำมาปรับใช้เพื่อตอบโต้เจ้าอาณานิคม

ดังนั้นแล้ว นัยของความรู้ประเภท “เทศานตรพหูสูต” นี้ จึงหมายถึง ข้อมูลความรู้ทั่วไปทางภูมิศาสตร์ สังคมวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ไปจนถึงข้อสังเกตทางชาติพันธุ์วรรณา และวัฒนธรรมต่อ “คนอื่น” ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของผู้เขียนเอง และสำนึกต่อดินแดนของรัฐชาติสมัยใหม่ ความปรารถนาที่จะผลิตสร้างและครอบครองข้อมูลเชิงพื้นที่เช่นนี้ โดยผู้เขียนชาวพม่าพื้นเมือง และความปรารถนาสร้างรูปแบบงานวรรณกรรมการเดินทาง จึงเป็นตัวอย่างอันชัดเจนของการฉวยคว้า (appropriation) เอาวิธีการและความรู้แบบตะวันตก/อาณานิคม มาประกอบสร้างความรู้และความหมายใหม่ในวัฒนธรรมพื้นถิ่น ดังที่แพรดตีอธิบายด้วยปรากฏการณ์การผนวกรวมทางวัฒนธรรม (transculturation) ในบริบทอาณานิคม

เราอาจพินิจวิถีการประกอบสร้างความรู้แบบ “เทศน์ตรพหูสูตร” นี้ได้ ในบันทึกการเดินทางเรื่อง *ห้าปีในโยทยา* (1935) ของจ้อ ลี เสง่ นักธุรกิจชาวพม่า ที่ผู้เขียนนำเสนอภาพประเทศสยามในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 พร้อมตั้งข้อสังเกตและวิพากษ์สังคมพม่าต่อประเด็นการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัย

ชาวพม่ามีลักษณะที่ไม่ค่อยยอมรับความเปลี่ยนแปลง ต่อเมื่อย้อนกลับมามองในภายหลัง จึงได้รู้ว่าแท้จริงแล้ว ได้ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปแล้วทีละน้อย ตัวอย่างเช่น พวกเขาค่อยๆ รับรู้ว่ายุคสมัยที่ไม่สามารถนั่งโล่รงเดินที่บัพ หรือพันผ้าโพกศีรษะยาวพลี้ออกไปทำมาหากินได้อีกต่อไปแล้วนั้น ได้มาถึงแล้ว... ในความคิดของชาวพม่านั้น ต่อให้โลกถึงกาลอวสานดับสิ้นไป ก็ยังปรารถนาให้ความเป็นพม่าคงอยู่สืบไปจนถึงกาลโลกาวสาน โดยไม่สูญเสียชาติตนไปเลย... ในขณะที่ชาวโยทยานั้น กลับวางอุเบกขาต่อความเปลี่ยนแปลง และมองหาหนทางในการพัฒนาต่อไป

(Kyaw Li Sein, 1935, p. 23)

ข้อสังเกตของจ้อ ลี เสง่ในการพบปะ “คนอื่น” ได้เปิดประตูสู่การย้อนมองและทบทวนตนเอง และนำไปสู่การใคร่ครวญวิพากษ์วิจารณ์ตนเองได้ ถือเป็นลักษณะใหม่ประการหนึ่งที่พบในวรรณกรรมการเดินทางพม่าต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 นอกเหนือไปจากการแสดงความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนแล้ว ยังแสดงให้เห็นความตระหนักต่อตำแหน่งแห่งที่ที่ประเทศพม่าดำรงอยู่ใน “เทศะโลก” ทั้งในมิติเวลาที่ “ล้ำหลัง” กว่า และมิติพื้นที่ที่ห่างไกลจากศูนย์กลางกลางพัฒนา นั่นก็คือ “ตะวันตก” โดยเปรียบเทียบกับสยามซึ่งอยู่ในบริบททางวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน

ลักษณะการเล่าเพื่อรายงานประสบการณ์การเดินทาง การนำเสนอข้อคิดเห็นของตนเองต่อสถานการณ์ที่ได้ประสบ และการคิดวิเคราะห์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างระหว่างวัฒนธรรมของ “คนอื่น” และ “ตนเอง” เช่นนี้ยังพบได้ในข้อเขียนของ เต๊ะปัน หม่าว้ง วั เรื่อง *บันทึกไปออกซฟอร์ด* ที่หม่าว้ง วั เล่าประสบการณ์การเดินทางไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ ในฐานะข้าราชการอาณานิคม

หลังรับประทานอาหารเช้า ข้าพเจ้าก็ตรงไปยังวิทยาลัยอินเดีย... ข้าพเจ้ารู้สึกฉงนฉงายยิ่งนักเมื่อมองเห็นรูปสลักนิต 37 ตนปรากฏอยู่รายรอบห้อง... รูปสลักเหล่านี้ใครเป็นผู้นำมา นำมาตั้งแต่เมื่อใด มาพร้อมกับเรือลำใดกัน... แม้แต่ในประเทศพม่าเอง โอกาสที่จะได้เห็นเทวรูปนิตครบทั้ง 37 ตนนั้น

ยากยิ่งนัก แต่กลับได้มาพบที่ต่างประเทศครบถ้วนทุกองค์เช่นนี้ ข้าพเจ้ารู้สึก
ประหลาดใจยิ่งแล้ว ชาวอังกฤษนี้ช่างเป็นยอดในการเก็บสะสมของแปลกและ
ของเก่าเสียจริง

(Theippan Maung Wa, 2014, pp. 68-69)

ทัศนคติของผู้เขียนต่อชาวอังกฤษข้างต้น แสดงให้เห็นความเหนือกว่าของ
ชาวอังกฤษในเชิงปัญญาและวิธีการในการแสวงหา “ความรู้” จาก “พื้นที่อื่น” ซึ่งในที่นี้ก็คือ
ดินแดนอาณานิคมพม่า โดยเห็นได้ชัดเจนว่า ในสายตาของผู้ที่เป็นผลผลิตโดยตรงจาก
ระบบการศึกษาอาณานิคมดังเช่น หม่าว่ง วะ ตะวันตกคือตัวอย่างสำคัญในการพัฒนา
และเป็นแหล่งอันพึงแสวงหาความรู้ การที่ผู้เขียนเลือกนำเสนอประสบการณ์ข้างต้นนั้น
ก็เป็นวิธีการแสดงวิถีวิทยาในการเก็บรวบรวมและจัดการความรู้ใหม่ผ่านภาพตัวแทนของ
ตะวันตก

สรุปผลการวิจัย

ดังที่ได้สาธกอธิบายมาข้างต้นนี้ เราอาจพอสรุปได้ว่า วรรณกรรมการเดินทาง
พม่าในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้เปลี่ยนแปลงไป
ในทิศทางที่สอดคล้องกับความเป็นวรรณกรรมสมัยใหม่มากขึ้น จนอาจพิจารณาให้เป็นก้าว
ร่างของวรรณกรรมการเดินทางพม่าสมัยใหม่ได้ กล่าวให้ชัดคือ ตัวบทการเดินทางเหล่านี้
ไม่เพียงแต่จะเล่าประสบการณ์การเดินทางของสามัญชนคนทั่วไป แต่ยังแสดงความเป็น
อัตวิสัยของผู้เขียน (author) และประสบการณ์ส่วนตัวของปัจเจกบุคคลอย่างชัดเจน
ประการถัดมา เรื่องเล่าการเดินทางสมัยใหม่ยังไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับรูปแบบการประพันธ์
แม้จะมีความนิยมในการเขียนด้วยร้อยแก้วและเผยแพร่ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์อย่างเห็นได้ชัด
นอกจากนี้ ลักษณะที่สำคัญยิ่งในวรรณกรรมการเดินทางพม่าในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 คือ
การจัดวางให้การเดินทางและประสบการณ์การเดินทางเป็นองค์ประธานหลักของเรื่องเล่า
โดยที่เรื่องเล่าเหล่านี้ มีจุดประสงค์หลักเพื่อให้ความรู้เชิงพื้นที่ โดยการเสาะแสวงหาความรู้
เกี่ยวกับ “คนอื่น” นั้น เป็นไปเพื่อเปรียบเทียบ ทบทวนและกำหนดนิยาม “ตัวตน”
ทางวัฒนธรรมของตนให้ชัดเจนขึ้นในบริบททะเลและสังคมโลก วรรณกรรมการเดินทาง
จึงถูกใช้เป็นสื่อในการเขียนสำนึกเชิงพื้นที่ดังกล่าว เพื่อจัดระเบียบความรู้ใหม่และกำหนด
นิยามพื้นที่ของตนให้ชัดเจนขึ้นด้วยเสียงของคนพื้นเมืองเอง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยข้างต้นชี้ให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงทางมโนทัศน์ความรู้ในกลุ่มปัญญาชนและชนชั้นนำพม่าที่ค่อย ๆ บ่มเพาะมาตลอดคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นผลมาจากการผนวกรวมทางวัฒนธรรม (transculturation) ที่เกิดบนพื้นที่ประชิด (contact zone) ภายใต้สถานการณ์ที่พม่าตกอยู่ภายใต้อาณานิคมอังกฤษซึ่งเป็นพื้นที่ที่แสดงความสัมพันธ์ที่อื่นไม่เท่าเทียมกันในเชิงอำนาจระหว่างเจ้าอาณานิคมและผู้ตกเป็นอาณานิคม (Pratt, 1994) โดยที่การศึกษาในระบบอาณานิคมเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งซึ่งส่งผลให้การสังสรรค์ วิวาทะและกลืนกลายชุดความรู้ทางวัฒนธรรมจากตะวันตกเข้าสู่สังคมพม่าพื้นถิ่นเป็นไปได้ด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มปัญญาชน ความเปลี่ยนแปลงทางมโนทัศน์นี้ ส่งผลโดยตรงต่อโลกทัศน์ของนักเขียน/นักเดินทางและผู้อ่านในการวิพากษ์การผลิตและเสพวรรณกรรมการเดินทางพม่าในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ที่คลี่คลายไปสู่ลักษณะของวรรณกรรมสมัยใหม่ ซึ่งได้อิทธิพลโดยตรงจากแนวคิดแบบประจักษ์นิยมของตะวันตก สอดคล้องกับสมมติฐานของผู้วิจัยที่ตั้งไว้แต่ต้น เหตุด้วยการออกเดินทางไปพบปะเผชิญหน้ากับ “คนอื่น” ภายนอกขอบเขตของสังคมและเทศะที่คุ้นเคยได้กลายเป็นความจำเป็นในห้วงเวลาดังกล่าว เนื่องจากถือเป็นวิธีการออกไปแสวงหาและค้นพบความจริงชุดอื่น ๆ เพื่อกลับมาขบถมองตนเองในเชิงอัตวิพากษ์

ภายใต้บริบทเช่นนี้ ผู้วิจัยพยายามแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมการเดินทางพม่าสมัยใหม่ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จึงเป็นเสมือนพื้นที่ต่อรองแห่งใหม่ในการนำเสนอเรื่องราวของตนเอง ด้วยเสียงและวิธีการของคนพื้นเมืองเอง โดยที่มิได้ถูกกำหนดโดยผู้เหนือกว่า ความปรารถนาซึ่งความรู้ในเชิงเทศะนี้ จึงเป็นหนทางหนึ่งในการรวบรวมสร้างองค์ความรู้ของตนเองเกี่ยวกับโลก(ย์) เพื่อกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของตนด้วยวิธีคิดแบบประจักษ์นิยมในระบียบโลกใหม่ที่กว้างขวางกว่าเขตแดนโลกทัศน์จารีตเดิม

ข้อเสนอแนะ

วรรณกรรมการเดินทางพม่าสมัยใหม่ช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นตัวอย่างหนึ่งในกระบวนการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความคิดในประเทศพม่า ในระยะเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นสมัยใหม่ ภายใต้บริบทอาณานิคม การปะทะสังสรรค์และติดต่อสัมพันธ์กับ “คนอื่น” นอกวัฒนธรรมตน นำไปสู่กระบวนการผนวกรวมทางวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์กระบวนการคิดและปฏิบัติการทางวัฒนธรรมแบบใหม่ การศึกษาวรรณกรรมพม่าเชิงวัฒนธรรมศึกษาในวงวิชาการไทยนั้นยังมีอยู่ค่อนข้างจำกัด การขยายพื้นที่การศึกษาไปพิเคราะห์ด้วยวรรณกรรมมากขึ้น จึงอาจช่วยให้เรามองเห็นและไขความเข้าใจ

จินตกรรม ความคิดและปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมบางประการในสังคมพม่า
ในแง่มุมใหม่ได้ชัดเจนขึ้น

ในส่วนของวรรณกรรมการเดินทางนั้น นอกเหนือไปจากการศึกษาต้นเค้าของ
พัฒนาการวรรณกรรมการเดินทางพม่าสมัยใหม่ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 แล้ว ประเด็นที่
น่าสนใจศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้ครอบคลุมทิศทางการศึกษาเคลื่อนไหวและคลี่คลายของวรรณกรรม
ประเภทนี้ คือ บทบาทของวรรณกรรมการเดินทางพม่าในฐานะเครื่องมือหนึ่งที่ถูกใช้
ในกระบวนการการสร้างชาติในยุคหลังอาณานิคม ด้วยตัวบทวรรณกรรมการเดินทางพม่า
นั้นได้รับความนิยมและพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา

เอกสารอ้างอิง

- ทวีศักดิ์ เผือกสม. (2561). *หยดเลือด จารึก และแท่นพิมพ์ ว่าด้วยความรู้/ความจริงของชนชั้นน้ำสยาม พ.ศ. 2325-2411*. Illuminations Editions.
- ธนาภา เดชพาวุฒิกุล. (2559). ฝัองอังกฤษ จิตวิญญาณพม่า: อาณานิคม ชาตินิยม และการเมืองของภาษาในนโยบายด้าน การศึกษาของพม่า ทศวรรษ 1920-80. *วารสารประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, (สิงหาคม 2559-กรกฎาคม 2560)*, 86-108. <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOH/article/view/7996>
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2556). *กำเนิดสยามจากแผนที่: ประวัติศาสตร์ภูมิกายาของชาติ. โครงการจัดพิมพ์คปไฟและสำนักพิมพ์อ่าน.*
- พรรณราย ชาญหิรัญ. (2563). *พระราชนิพนธ์ร้อยแก้วบันทึกการเสด็จประพาสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2419-2452): วรรณคดีกับโลกสันนิบาต [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร]*. DSpace JSPUI. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2989/1/58202801.pdf>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2564). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 43)*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรรณวิวัฒน์ รัตนลัมภ. (2562). *“เยอแนล”: ลักษณะเด่นและคุณค่าในฐานะประเภทวรรณคดี [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]*. Chula Digital Collections. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/9422>
- สรณัฐ ไตลิ่งคะ. (2567). *สู่กาลนวนสมัย วรรณกรรมไทยสมัยใหม่ยุคแรกเริ่ม ถึง พ.ศ. 2500*. สำนักพิมพ์สยาม.
- Allot, A. J. (1981). Prose Writing and Publishing in Burma: Government Policy and Popular Practice. In T. Seong Chee (Ed.), *Essays on Literature and Society in Southeast Asia: Political and Sociological Perspectives* (pp. 1-35). Singapore University Press.
- Aung-Thwin, M. (2008). “Mranma Pran”: When Context Encounters Notion. *Journal of Southeast Asian Studies*, 39(2), 193-217. <https://doi.org/10.1017/S0022463408000179>
- Aung-Thwin, M., & Aung-Thwin, M. (2012). *A History of Myanmar Since Ancient Times: Traditions and Transformations*. Reaktion Books.
- Bagshaw, L. (2006). *The Kinwun Min-Gyi’s London Diary: The First Mission of a Burmese Minister to Britain, 1872*. Orchid Press.
- Boshier, C. A. (2018). *Mapping Cultural Nationalism: The Scholar of the Burma Research Society, 1910-1935*. NIAS Press.

Candier, A. (2007). Histoire et temporalité à travers douze extraits du journal de voyage d'un ambassadeur birman en France (1874). *Journal Asiatique*, 295(2), 221-347. <https://shs.hal.science/halshs-04029161/document>

Charney, M. W. (2009). *Powerful Learning: Buddhist Literati and the Throne in Burma's Last Dynasty, 1752-1885* (4th ed.). The Center for South and Southeast Asian Studies.

Cheint, U. (2011). ပူတကေ စပိန် အီတာလျံသွားမှတ်တမ်း [Travels to Portugal, Spain and Italy]. Seikku Cho Cho.

Chitkasem, M. (1972). The Emergence and Development of the Nirat Genre in Thai Poetry. *Journal of the Siam Society*, 60(2), 135-168. https://thesiamsociety.org/wp-content/uploads/1972/03/JSS_060_2g_ManasChitkasem_EmergenceAndDevelopmentOfNiratGenre.pdf

Das, N., & Youngs, T. (2019). *The Cambridge History of Travel Writing*. Cambridge University Press.

Dithapamauk-hka, S. (1992). ရှင်ဒိသာပါမောက္ခ ကြောက်စာ [The Inscription of Shin Dithapauk-hka]. In Po (Ed.), မြန်မာစာညွှန်ပေါင်းကျမ်း [Anthology of Burmese Literature] (Vol. 5). Myanmar Language Commission.

Fussell, P. (1980). *Abroad: British Literary Traveling Between the Wars*. Oxford University Press.

Htin, M. (1981). ရှေးခေတ်မြန်မာခရီးသွားစာပေ [Classic Myanmar Travel Literature]. In Sarpay Beikman (Ed.), မြန်မာခရီးသွား စာပေစာတမ်းများ [Collected Articles on Myanmar Travel Literature] (pp. 21-68). Sarpay Beikman.

Khin Min (Danubyu), M. (2014). ကိုလိုနီခေတ် မြန်မာစာပေသမိုင်း [Myanmar Literature History of Colonial Period]. Seikku Cho Cho.

Khin Min (Danubyu), M. (2014). မြန်မာစာပေခရီး ပုဂံခေတ်မှ ကိုလိုနီခေတ်အထိ [The Journey of Myanmar Literature: From Pagan Period to Colonial Time]. Ya Pyei Saok Taik.

Kinwun Min-gyi. (2008). ကင်းဝန်မင်းကြီး ပြင်သစ်နိုင်ငံသွားနေ့စဉ်မှတ်တမ်း [Kinwun Min-gyi's Paris Diary] (4th ed.). (Pe Maung Tin, Ed.). Ya Pyei Saok Taik.

- Kyaw Li Sein. (1935). **ယိုးဒယားပြည်မှာ ငါးနှစ်ကြာ** [Five Years in Siam]. Thuriya Thadin Sadaik.
- Kyaw, U. (1981). **မြန်မာတို့၏မျက်မှောက်ခေတ်ခရီးသွားစာပေ** [Myanmar Contemporary Travel Literature]. In Sarpay Beikman (Ed.), **မြန်မာခရီးသွား စာပေစာတမ်းများ** [Collected Articles on Myanmar Travel Literature] (pp. 69-100). Sarpay Beikman.
- Lindsay, C. (2016). Travel Writing and Postcolonial Studies. In C. Thompson (Ed.), *The Routledge Companion to Travel Writing* (pp. 25-34). Routledge.
- Ma Ma Myint. (2017). **ကုန်းဘောင်ခေတ်မြန်မာခရီးသွားမှတ်တမ်း လေ့လာချက်** [The Study on Myanmar Travel Diaries From Konbaung Period] [Unpublished doctoral dissertation]. University of Yangon.
- Myanmar Language Commission. (2008). **မြန်မာအဘိဓာန်** [Myanmar Dictionary]. Myanmar Language Commission.
- Pe Maung Tin. (2004). **မြန်မာစာပေသမိုင်း** [History of Myanmar Literature]. (5th ed.) Sapei Oo. (Original work published 1958)
- Pratt, M. L. (1994). *Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation*. Routledge.
- Ratthasara, S. (1957). **ရွှေစက်တော်သွားတောလား** [Tawla to Shwe Sat Taw]. In Chan Myay (Ed.), **ရွှေစက်တော်သွားတောလားနှင့် ဘဝဝန်းကျင်ကဗျာများ** [Tawla to Shwe Sat Taw and other life poems]. Mya Kyei Mon Sapei Sin.
- Rozenberg, G. (2001). *Thamanya: Enquête sur la sainteté dans la Birmanie contemporaine (1980-2000)* [Unpublished doctoral dissertation]. EHESS.
- Schober, J. (2007). Colonial knowledge and Buddhist Education in Burma. In I. Harris (Ed.), *Buddhism, Power and Political Order* (pp. 52-70). Routledge.
- Seong Chee, T. (1981). *Essays on Literature and Society in Southeast Asia: Political and Sociological Perspectives*. (T. Seong Chee, Eds.) Singapore University Press.
- Shwe, U. (1964). **ဘင်္ဂလားသွားစာတမ်း** [Account to Bangladesh] (Kyan, ed.). Burma Historical Commission.

- ShweKaing Tha. (2008). Preface. In U. Cheint, ပုတကေစပိန်အီတာလုံသွား
မှတ်တမ်း: [Travels to Portugal, Spain and Italy]. Ya Pyei Saok
Taik.
- Theippan Maung Wa. (2014). အောက်စဖို့သွားမှတ်တမ်း: [Oxford Diary].
Mya Nanda Saok (Original work published 1934).
- Thet Lwin. (1973). မြန်မာခရီးသွားမှတ်တမ်းစာပေ 1918-1970 [Myanmar
Travel Literature from 1918-1970] [Unpublished M.A. dissertation].
Yangon University.
- Thompson, C. (2011). *Travel Writing*. Routledge.
- Uttamagyaw, S. (1964). Shin Uttamagyaw's Tawla. In U. T. Ba Han (Ed.),
Shin Uttamagyaw's Tawla and Letwethondara's Radus (pp. 4-27).
The Hanthawaddy Press.
- Win Pe, U. (2014). The Development of Modern Burmese Theatre
and Literature Under Western Influence. In D. Jedamski (Ed.),
*Chewing Over the West: Occidental Narratives in Non-Western
Readings* (pp. 93-107). IIAS.
- Winichakul, T. (2000). The Others Within: Travel and Ethno-Spatial
Differentiation of Siamese Subjects 1885-1910. In A. Turton (Ed.),
Civility and Savegery: Social Identity in Tai States (pp. 63-83).
Curzon Press.
- Winichakul, T. (2000). The Quest for "Siwilai": A Geographical Discourse of
Civilization Thinking in the Late Nineteenth and Early Twentieth-
Century Siam. *The Journal of Asian Studies*, 59(3), 528-549. <https://doi.org/10.1017/S0021911800014327>
- Yamada, T. S. (2009). *Modern Short Fiction of Southeast Asia: A Literary
History*. Association for Asian Studies.
- Zar Ni. (1998). *Knowledge, Control, and Power: Politics of Education under
Burma's Military Dictatorship (1962-88)* [Doctoral dissertation,
Graduate School of the University of Wisconsin-Madison].

วัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม*

เจียง หวี คาง¹ และ ธนิต โตตติเทพย์²

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา^{1,2}

E-mail: truongvykhang@hcmussh.edu.vn¹, tanit@go.buu.ac.th²

วันที่รับบทความ: 16 ตุลาคม 2567

วันที่ขอรับบทความ: 20 มกราคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 22 มกราคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคซีรีส์วายไทยของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเติบโตของวัฒนธรรมแฟนคลับ และอัตลักษณ์ของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม โดยใช้กรอบแนวคิดวัฒนธรรมแฟนคลับในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นแฟนคลับชาวเวียดนามจำนวน 30 คน มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และไม่จำกัดเพศสภาพและเพศวิถี ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในเวียดนามสะท้อนปรากฏการณ์การหลอมรวมทางวัฒนธรรมในยุคดิจิทัล โดยแฟนคลับมีบทบาททั้งบริโภคและผลิตเนื้อหา การเติบโตของวัฒนธรรมนี้แสดงให้เห็นอิทธิพลของมรดกทางวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อบันเทิงที่นำเสนอเรื่องราวความรักของคู่ชายรักชายและวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ยังพบการก่อตัวของชุมชนเสมือนที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบคือ การเกิดขึ้นของวัฒนธรรมแฟนคลับข้ามชาติในยุคดิจิทัลที่มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ การเป็นตัวกลางทางวัฒนธรรม และการสร้างพื้นที่ทางสังคมใหม่ ผลการวิจัยนี้มีคุณูปการต่อความเข้าใจพลวัตของวัฒนธรรมร่วมสมัยในประเทศเวียดนาม ซึ่งสามารถขยายขอบเขตการศึกษาวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คำสำคัญ: ซีรีส์วายไทย วัฒนธรรมแฟนคลับ เวียดนาม

*บทความวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “เพศวิถี: ความคิดทางสังคมของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยได้รับทุนอุดหนุนการศึกษาจากกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ (TICA)

Fan Culture of Thai Boys Love Series in Vietnam*

Truong Vy Khang¹ and Tanit Toaditthep²

Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University^{1,2}

E-mail: truongvykhang@hcmussh.edu.vn¹, tanit@go.buu.ac.th²

Received: October 16, 2024

Revised: January 20, 2025

Accepted: January 22, 2025

Abstract

This research aims to investigate the consumption behavior of the Thai Boys Love series among Vietnamese fans, the factors contributing to the growth of fan culture, and the identity of Thai Boys Love series fan communities in Vietnam, utilizing a fan culture conceptual framework. The researcher employed a qualitative research methodology, utilizing three analytical approaches: documentary research, in-depth interviews, and observation. The sample group consisted of 30 Vietnamese fans aged 18 and above, regardless of gender identity and sexual orientation. The findings reveal that the fan culture of the Thai Boys Love series in Vietnam reflects the phenomenon of cultural convergence in the digital era, where fans serve both as consumers and content producers. The growth of this culture demonstrates the influence of Thai soft power through entertainment media, which presents male-male romance stories and showcases Thai culture. Furthermore, the study discovered the formation of virtual communities with distinct identities. The new knowledge discovered includes the emergence of transnational fan culture in the digital era, characterized by three key aspects: creative participation, cultural mediation, and the creation of new social spaces. This research contributes to understanding contemporary cultural dynamics in Vietnam and can expand the scope of Thai Boys Love series fan culture studies in Southeast Asia.

Keywords: Thai Boys Love Series, Fan Culture, Vietnam

*This research article is a part of the author's thesis "Sexuality: Social Thoughts of Thai Boys Love Series Fans in Vietnam", Master of Arts Program in Thai Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University, which received an educational grant from the Thailand International Cooperation Agency, Ministry of Foreign Affairs, Kingdom of Thailand (TICA)

บทนำ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา ซีรีส์วายไทยเป็นสื่อบันเทิงประเภทหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจทั้งในกลุ่มผู้ชมชาวไทยและผู้ชมชาวต่างประเทศ ซีรีส์วายไทยเป็นซีรีส์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายกับผู้ชายด้วยกัน โดยคำว่า วาย เป็นศัพท์ภาษาญี่ปุ่นที่มาจากคำว่า ยาโออิ (Yaoi) ในบริบทวัฒนธรรมประชานิยมญี่ปุ่นยังมีหลายคำที่เกี่ยวข้องกับยาโออิ เช่น โชเน็นไอ (Shonen-ai) จูเน่ (JUNE) และบอยส์เลิฟ (Boys Love) แต่ในปัจจุบัน คนมักจะใช้คำว่า บอยส์เลิฟ และยาโออิแทนคำว่า โชเน็นไอ และจูเน่ (นัทธนิย ประสานนาม, 2562) ส่วนในบริบทของประเทศไทย หลังจากที่ได้รับความนิยม วายเข้าไปก็เลือกใช้คำว่า ยาโออิ หรือวาย จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้คนไทยจึงเรียกหนังประเภทนี้เป็นซีรีส์วาย

เมื่อกระแสความนิยมซีรีส์วายไทยก้าวข้ามพรมแดนและก่อให้เกิดฐานแฟนคลับในต่างประเทศ ทำให้มีปรากฏการณ์วัฒนธรรมแฟนคลับ (Fan Culture) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของกระแสความนิยมซีรีส์วายไทย จากข้อมูลของสำนักนายกรัฐมนตรีระบุว่า ซีรีส์วายไทยได้รับความนิยมอย่างมากในตลาดต่างประเทศ มีมูลค่าตลาดรวมกว่า 1,000 ล้านบาท ถือได้ว่าประเทศไทยเป็นหนึ่งในผู้นำด้านการผลิตเนื้อหาซีรีส์วายระดับโลก และเป็นอันดับหนึ่งในเอเชีย ซึ่งในปี พ.ศ. 2563 มีผู้ชมเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 328 ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ (กฤตพล สุทธิภัทรกุล, 2566) กระแสความนิยมซีรีส์วายไทยยังทำให้นักแสดงหรือศิลปินไทยมีชื่อเสียงมากขึ้น อย่างเช่น ไบรท์ วชิรวิชญ์ รับบทเป็นसारวัตรในซีรีส์วายไทยเรื่อง เพราะเราคู่กัน 2gether The Series (2563) เป็นนักแสดงชายที่มียอดผู้ติดตามสูงสุดในอินสตาแกรมด้วย 17.8 ล้านผู้ติดตาม (nowadaysgirl, 2024) ซึ่งทำให้เห็นถึงฐานแฟนคลับซีรีส์วายไทยอย่างเหนียวแน่น

นอกเหนือจากกลุ่มประเทศใหญ่ ๆ ที่มีกระแสความนิยมซีรีส์วายไทย เช่น จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้แล้ว ยังมีกลุ่มประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านของประเทศไทยก็สร้างกระแสความนิยมซีรีส์วายไทยไม่แพ้จากประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะประเทศเวียดนาม ซึ่งถือเป็นประเทศที่มีแฟนคลับซีรีส์วายไทยเหนียวแน่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะเห็นได้ว่า ประเทศเวียดนามเป็นประเทศที่ให้ความสนใจกับซีรีส์วายไทย เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมเวียดนามทำให้คนรุ่นใหม่เปิดรับสื่อบันเทิงอย่างซีรีส์วายไทยมากขึ้น ถึงแม้เนื้อหาของซีรีส์วายไทยมีความแปลกใหม่ที่พูดถึงความรักระหว่างผู้ชาย 2 คนก็ตาม แต่กลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามยังขยายตัวมากขึ้นทุกวัน ในพื้นที่ออนไลน์ (Online Space) มีการสร้างชุมชนเสมือน (Virtual Community) ในรูปแบบกลุ่มหรือแฟนเพจ (Fan Page) จากนั้นนำไปสู่กิจกรรม

ในพื้นที่ทางกายภาพที่มีขนาดใหญ่กว่า เช่น แฟนมีตติ้ง (Fan Meeting) คอนเสิร์ต (Concert) เป็นต้น โดยหลังช่วงโควิด-19 มีงานแฟนมีตติ้งจำนวนมากจัดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแรงดึงดูดที่แข็งแกร่งของอุตสาหกรรมซีรีส์วายไทยต่อตลาดเวียดนาม นอกจากนี้ ซีรีส์วายไทยยังมีประเด็นต่าง ๆ ที่ทำให้ชาวเวียดนามสนใจและกลายเป็นแฟนคลับ เช่น ภาษาไทย วัฒนธรรมไทย ความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น

กลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามที่ชื่นชอบซีรีส์วายไทยมีแนวโน้มเติบโตและขยายขอบเขตฐานแฟนคลับกว้างขึ้น เนื่องจากอุตสาหกรรมซีรีส์วายไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและกำลังกลายเป็นกระแสวัฒนธรรมหลักของประเทศไทย จากการค้นคว้าข้อมูลผู้วิจัยสังเกตได้ว่า ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับกระแสความนิยมซีรีส์วายไทยหรือกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศไทยเวียดนาม ผู้วิจัยจึงสนใจอยากศึกษาประเด็นนี้เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะตัวของวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายในประเทศไทยเวียดนาม รวมถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดจากกระแสความนิยมซีรีส์วายไทยในประเทศไทยเวียดนาม ซึ่งจะเป็นการศึกษาวัฒนธรรมแฟนคลับในมิติใหม่สำหรับประเด็นวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในต่างประเทศ

จุดประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคซีรีส์วายไทยของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเติบโตของวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศไทยเวียดนาม
3. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศไทยเวียดนาม

แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดของการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับแฟน (Fan)

1.1 ความหมายและลักษณะเฉพาะของแฟน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายคำว่า แฟน ไว้ว่า “(ปาก) น. ผู้นิยมชมชอบ เช่น แฟนเพลง แฟนภาพยนตร์ แฟนมวย, ผู้เป็นที่ชอบพอรักใคร่, คู่รัก, สามีหรือภรรยา.” โดยคำว่า แฟน มาจากภาษาอังกฤษว่า Fan ซึ่งย่อมาจากคำว่า Fanatic หมายถึง ความคลั่งไคล้ ชื่นชอบ ชนิดที่เรียกว่า “บ้า” สิ่งหนึ่งอย่างมาก (ศิลปวัฒนธรรม, 2567) ในปัจจุบันนี้ ปรากฏการณ์แฟนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกและกระจายอยู่ในหลายสาขา ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ ดนตรี ซีรีส์ วิดีโอเกม ศิลปะ หนังสือ กีฬา อาหาร สัตว์เลี้ยง หรือกระทั่งการเมือง เช่น แฟนคลับนิยายไซไฟ (Sci-fi)

แฟนคลับอี-สปอร์ต (E-Sports) แฟนคลับมังงะญี่ปุ่น แฟนคลับไอดอลเกาหลีนไทย เป็นต้น แล้วจากปรากฏการณ์ดังกล่าว ก็ได้สร้างฐานแฟนคลับที่แข็งแกร่งแผ่ขยายออกไปเรื่อย ๆ จนกลายเป็นพลังที่มีอิทธิพลต่อวงการต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างไม่น่าเชื่อ และก่อให้เกิดวัฒนธรรมแฟนคลับที่เลื่อนไหลไปตามกาลเวลา

Jenkins (1992 อ้างถึงใน ศิริริณา วอนแก่น้อย, 2565) ได้อธิบายลักษณะสำคัญของความเป็นแฟนไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้ *หนึ่ง* แฟนสามารถนำแนวทางที่ตนเองเปิดรับจากสื่อไปปฏิบัติได้ แฟนเลือกสื่อต่าง ๆ เพื่อการบริโภคอย่างตรงไปตรงมา *สอง* ความเป็นแฟนสามารถสร้างกลุ่มพิเศษขึ้นมาได้หมายถึงความเป็นแฟน เป็นพื้นฐานของการแสวงหาสังคมที่ปรากฏในลักษณะต่าง ๆ เช่น สโมสร ระเบียบแบบแผนต่าง ๆ สิ่งตีพิมพ์ การพูดคุยต่าง ๆ เพื่อแบ่งปันความคิดเห็นต่าง ๆ ในแฟนด้วยกันเอง เป็นต้น *สาม* ความเป็นแฟนสามารถสร้างโลกศิลปะที่พิเศษขึ้นมา หมายถึงความเป็นแฟนสร้างมาตรฐานของการให้เหตุผล การร่วมมือ การประเมิน และอื่น ๆ ที่แสดงออกมาในลักษณะของวัฒนธรรมที่แตกต่างจากที่มีอยู่ในสังคม (Counterculture) และ *สี่* ความเป็นแฟนสามารถสร้างกลุ่มชุมชนทางสังคม หมายถึง การสร้าง ทางเลือกใหม่ให้กับชนกลุ่มน้อยหรือบุคคลที่สนใจในการรวมตัวกันจากความสนใจที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ Jenkins (1992 อ้างถึงใน ศิริริณา วอนแก่น้อย, 2565) ยังกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างแฟนกับคนที่ไม่ใช่แฟน (Non-fan) ในการสร้างปฏิสัมพันธ์ โดยมีทั้งหมด 4 ลักษณะ ได้แก่ *หนึ่ง* แฟนมีวัฒนธรรมการรับสารที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว *สอง* แฟนมีลักษณะเป็นชุมชนที่มีการตีความหมายจากเนื้อหา (Interpretive Communities) *สาม* แฟนมีการสร้างผลงานสร้างสรรค์ และ *สี่* แฟนมีการสร้างชุมชนแฟนคลับที่มีความหลากหลายทางวัย เพศ อาชีพ เป็นต้น

1.2 วัฒนธรรมแฟนคลับ (Fan Culture)

วัฒนธรรมแฟนคลับเป็นประเด็นศึกษาที่ดึงดูดความสนใจจากนักวิชาการทั้งหลาย โดยการศึกษาวัฒนธรรมแฟนคลับถือเป็นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการรวมกลุ่มและสร้างชุมชนของคนที่ชื่นชอบสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยกาญจนา แก้วเทพ (2555) ให้ความหมายของวัฒนธรรมแฟนคลับว่าเป็นลักษณะวัฒนธรรมเฉพาะของแฟน โดยแฟนหรือที่เรียกว่าแฟนคลับหรือแฟนด้อม ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการสร้างกลุ่มวัฒนธรรมย่อย (Subculture) ที่มีรสนิยมและการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม Silva and Sabbag (2019) กล่าวว่าวัฒนธรรมแฟนคลับจัดเป็นวัฒนธรรมของการมีส่วนร่วม (Participatory Culture) เช่น การไปชมคอนเสิร์ต การฟังเพลง การดาวน์โหลดมิวสิกวิดีโอ (Music Video) จากเว็บไซต์ต่าง ๆ หรืออยู่ในฐานะผู้มีส่วนร่วม เช่น การแสดงความคิดเห็นลงในกระทู้ในแต่ละเว็บไซต์ การแสดงเลียนแบบศิลปินนักร้องที่ชื่นชอบ

การศึกษาแฟนคลับในโลกที่ซับซ้อนจึงมิใช่การค้นหาลักษณะที่ถาวรหรือการสร้างชุมชนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Hills, 2017) แต่เป็นการทำความเข้าใจเครือข่ายสังคมที่หลากหลายที่ทำให้กลุ่มต่าง ๆ เชื่อมโยงเข้าหากันภายใต้ปฏิสัมพันธ์และปฏิบัติการที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจช่วยขยายมุมมองต่อแฟนคลับจากกลุ่มที่มีเอกภาพแบบของใครของมันไปสู่การมองแฟนคลับในฐานะเป็น “โลก” ที่เคลื่อนตัวไปตลอดเวลาและไม่มี ความมั่นคงในอัตลักษณ์ กล่าวคือโลกของแฟนคลับมีลักษณะปลายเปิดและพร้อมจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นอะไรก็ได้ (Jenkins, 2006) นอกจากนี้ ยังมี Abercrombie and Longhurst (1998) กล่าวถึงลักษณะความเป็นธรรมชาติของแฟนที่มีต่อบุคคลหรือเหตุการณ์ที่ตนเองชื่นชอบ โดยลักษณะเหล่านี้ประกอบด้วย 3 ประการ ได้แก่ หนึ่ง แฟนคลับเป็นผู้ที่มักจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือสื่ออื่น ๆ สอง แฟนคลับส่วนมากจะใช้สื่อเป็นช่องทางเพื่อแสดงถึงบุคคลที่ตนชื่นชอบ และสาม แฟนคลับมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม สำหรับกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามนั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกับลักษณะความเป็นแฟนคลับตามแนวคิดของ Abercrombie and Longhurst โดยกลุ่มแฟนคลับในประเทศเวียดนามก็มีการแสดงถึงความชื่นชอบในนักแสดงซีรีส์วายไทยด้วยการจัดตั้งกลุ่มผู้ชื่นชอบในสื่อสังคม การสร้างเพจของแฟนคลับชาวเวียดนามมีจุดประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมอย่างนี้ก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่สร้างความเป็นกลุ่มเดียวกันของแฟนคลับนักแสดงซีรีส์วายไทย รวมถึงการไปเข้าร่วมกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นงานคอนเสิร์ต หรืองานแฟนมีตติ้งก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มแฟนคลับก่อให้เกิดเป็นความรู้สึกร่วมว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2. ภูมิหลังการศึกษาวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทย

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระแสความนิยมซีรีส์วายไทยและวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทย หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์การศึกษาจำแนกตามวิธีการศึกษาและเนื้อหา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศไทย ผลงานวิจัยของ Baudinette and Svetanant (2023) ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของซีรีส์วายไทยต่อวัฒนธรรมผู้บริโภคชาวไทย ในประเทศไทย วาสนา แซ่จั่น และ ญาณีนิ ไพทยวัฒน์ (2565) ศึกษาวัฒนธรรมแฟนคลับวายไทยในช่วงปี พ.ศ. 2550 – พ.ศ. 2564 ที่สะท้อนผ่านซีรีส์วายเรื่อง *นัปลิขจะจูบ*

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับแฟนคลับซีรีส์วายไทยในต่างประเทศ เกี่ยวกับแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศญี่ปุ่นมี Shimauchi (2023) ศึกษาวัฒนธรรมซีรีส์วายไทยในประเทศ

ญี่ปุ่น โดยศึกษากลุ่มแฟนคลับในฐานะกลุ่มแฟนคลับข้ามพรมแดนและกลุ่มวัฒนธรรมย่อย นอกจากนี้ Shimauchi (2024) ยังศึกษาการใช้พื้นที่เสมือนของกลุ่มแฟนชาวญี่ปุ่น โดยมุ่งอธิบายปฏิบัติการของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยชาวญี่ปุ่นในแพลตฟอร์มออนไลน์ Zheng (2022) ศึกษาความสำเร็จและความนิยมของซีรีส์วายไทยในประเทศจีน หรือ Li et al. (2024) ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศจีน ยังมี Lacap (2023) ศึกษากระแสความนิยมซีรีส์วายไทยในประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งพบว่า การเป็นแฟนคลับซีรีส์วายไทยมีผลต่อพฤติกรรมการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวของผู้ชมชาวฟิลิปปินส์

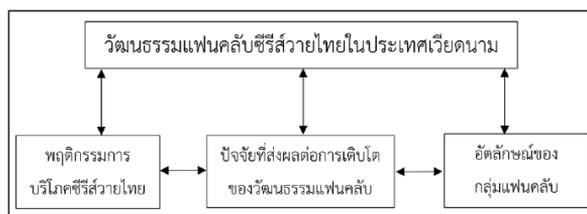
งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม มีงานวิจัยศึกษาผู้ชมละครโทรทัศน์ไทยในอาเซียนและจีนของอัมพร จิรัฐติกร (2563) ได้กล่าวถึงภาพรวมของแฟนคลับละครไทยในอาเซียนและจีน โดยกล่าวถึงกิจกรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในยุคก่อนโควิด-19

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า ซีรีส์วายไทยเป็นกระแสวัฒนธรรมใหม่ในประเทศเวียดนาม ดังนั้น จำนวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามยังมีไม่มาก จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากเป็นการแสวงหาความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพ 1

กรอบแนวคิดของงานวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม”

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม โดยครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อที่กำหนดไว้ ได้แก่ พฤติกรรมการบริโภคซีรีส์วายไทยของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเติบโตของวัฒนธรรม

แฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม และอัตลักษณ์ของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม

2. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นแฟนคลับชาวเวียดนามจำนวน 30 คน มีอายุ 18 ปีขึ้นไป โดยไม่มีการจำกัดเพศสภาพ (Gender) และเพศวิถี (Sexuality) ของกลุ่มแฟนคลับ

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือประเทศเวียดนาม โดยครอบคลุมทั้ง 2 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ออนไลน์ (Online Space) และพื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space)

4. ขอบเขตด้านเวลา

วัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามเกิดขึ้นพร้อมกับจุดกำเนิดซีรีส์วายเรื่องแรกของประเทศไทยคือเรื่อง *รักวุ่น วัยรุ่นแสบ Love Sick The Series (2557)* ดังนั้น ขอบเขตด้านเวลาของการศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยใน 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม และการสังเกตการณ์ (Observation)

1. กลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม ผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นแฟนคลับชาวเวียดนามที่ชื่นชอบซีรีส์วายไทย มีอายุ 18 ปีขึ้นไป เนื่องจากซีรีส์วายไทยบางเรื่องเหมาะสำหรับผู้ชมที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และไม่จำกัดเพศสภาพและเพศวิถี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ออกแบบแนวคำถามเพื่อศึกษาวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม โดยคำถามมีทั้งหมด 4 ส่วน ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคซีรีส์วายไทยของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเติบโตของวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม และคำถามเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

ผู้วิจัยจะศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ โดยศึกษาข้อมูลจากบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ บทสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมซีรีส์วายไทย เป็นต้น

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ก่อนดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ดำเนินการยื่นขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และได้รับการรับรองจริยธรรมโครงการวิจัยในมนุษย์เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 2024 รหัสโครงการวิจัย G-HU341/2566(E2) หลังจากนั้นผู้วิจัยใช้วิธีเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างโดยการสร้างแบบสอบถามเพื่อความสนใจของแฟนคลับชาวเวียดนามที่ยินยอมเข้าร่วมการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยลงแบบสอบถามดังกล่าวในกลุ่มชุมชนแฟนคลับซีรีส์วายไทยในเฟซบุ๊ก (Facebook) ซึ่งในแบบสอบถามมีการระบุข้อมูลส่วนตัว เช่น นามสมมุติ อายุ เพศสภาพ เพศวิถี อาชีพ หมายเลขโทรศัพท์ และที่อยู่อีเมล เมื่อมีข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อผู้ที่ตอบแบบสอบถามตามข้อมูลที่ระบุไว้ และนัดหมายเวลาสัมภาษณ์ ซึ่งดำเนินการสัมภาษณ์ผ่านซอฟต์แวร์โทรศัพท์ภาพกูเกิล มีต (Google Meet) ซึ่งใช้เวลาประมาณ 30 ถึง 45 นาทีต่อหนึ่งคน ผู้วิจัยเริ่มเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่วันที่ 14 พฤษภาคม ถึงวันที่ 21 กรกฎาคม ปี พ.ศ. 2567

3.3 การสังเกตการณ์ (Observation)

ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมของแฟนคลับชาวเวียดนาม โดยมีทั้งพื้นที่ออนไลน์และพื้นที่ทางกายภาพ สำหรับพื้นที่ออนไลน์ ผู้วิจัยจะสังเกตพฤติกรรมกรการใช้สื่อและการสร้างปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม โดยเข้าไปในชุมชนแฟนคลับในสื่อสังคมออนไลน์ และติดตามแฟนเพจเกี่ยวกับซีรีส์วายไทย และนักแสดงซีรีส์วายไทยที่มีแฟนคลับชาวเวียดนามเป็นเจ้าของ สำหรับพื้นที่ทางกายภาพ สถานที่ที่เป็นจุดรวมตัวของแฟนคลับชาวเวียดนาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาตรวจสอบและนำมาวิเคราะห์ผล โดยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มานำไปวิเคราะห์ผลด้วยวิธีการตีความสร้างข้อสรุปแบบการพรรณนาถึงรายละเอียดของวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม ซึ่งผู้วิจัยจะได้ข้อสรุปเป็นประเด็นการศึกษาวิจัยที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบด้านข้อมูล การตรวจสอบด้านวิธีการเก็บข้อมูล และการตรวจสอบด้านผู้วิจัย

5. การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) และใช้การอ้างอิงคำพูด (Quote) ของผู้ให้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์ ในการอ้างอิงข้อความสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้นามสมมติเพื่อสงวนสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลตามข้อบังคับของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับของวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อที่กำหนดไว้

นิยามศัพท์เฉพาะ

คูจิ้น เป็นศัพท์ที่แฟนคลับซีรีส์วายไทยใช้กัน โดยคำว่า “คู” หมายถึงคู่นักแสดงที่เป็นเอกของซีรีส์วาย ส่วนคำว่า “จิ้น” มาจากคำว่า Imagine ที่แปลว่า จินตนาการ ดังนั้น คูจิ้น คือบุคคลที่มีคนจับคู่ให้ ซึ่งเหล่าแฟนคลับมักจะใช้เรียกแทนดาราคู่ที่เป็นคู่เพื่อนรัก หรือคู่พี่น้องในวงการที่มีภาพลักษณ์สนิทสนมกลมเกลียวออกนอกหน้า จนแฟนคลับหลายคนเกิดการจินตนาให้ทั้งคู่เป็นคู่กันจริง ๆ

ชุมชนเสมือน (Virtual Community) หมายถึง ชุมชนแฟนคลับที่อยู่ในพื้นที่เสมือนหรือพื้นที่ออนไลน์ ซึ่งถือเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อย (Subculture) ที่สะท้อนอัตลักษณ์วัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทย

พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) หมายถึง พื้นที่ในชีวิตจริงที่กลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามใช้ในการสร้างปฏิสัมพันธ์และแสดงอัตลักษณ์ความเป็นแฟนคลับซีรีส์วายไทย

พื้นที่ออนไลน์ (Online Space) หมายถึง พื้นที่ทางอินเทอร์เน็ตที่กลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามใช้ในการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น สื่อสังคมออนไลน์ แพลตฟอร์มสตรีมมิง เป็นต้น

ออฟไลน์ (Offline) หมายถึง การจัดกิจกรรมพบปะสังสรรค์ระหว่างแฟนคลับซีรีส์วายไทยด้วยกัน ซึ่งไม่มีการปรากฏตัวของดารานักแสดงซีรีส์วายไทย

ผลการวิจัย

1. พฤติกรรมการบริโภคซีรีส์วายไทยของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม

1.1 ลักษณะของแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม

กลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามมีความหลากหลายทางด้านปัจจัยส่วนบุคคล หากแบ่งกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยตามเงื่อนไขของเพศสภาพและเพศวิถีจะมีทั้งหมด 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแฟนคลับที่เป็นผู้หญิง และกลุ่มแฟนคลับที่เป็น

บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (Gender Diversity) หรือที่เรียกกันว่า กลุ่ม LGBTQ+ (Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer, ...) โดยทั่วไป ทุกคนมักใช้คำว่า “สาววาย” เพื่อบ่งชี้ถึงลักษณะทั่วไปของบุคคลที่ชื่นชอบวัฒนธรรมวาย (Y Culture) หรือแฟนคลับซีรีส์วายไทยโดยเฉพาะ คือส่วนมากเป็นผู้หญิง แต่คำว่า “สาววาย” แค่มายังถึงผู้หญิงที่มีลักษณะทางกายภาพเป็นผู้หญิงโดยไม่คำนึงถึงเพศวิถีของแต่ละบุคคล ในขณะที่เดียวกัน คำว่า “หนุ่มวาย” ที่หมายถึงผู้ชายที่ชื่นชอบวัฒนธรรมวายเป็นศัพท์ที่บ่งบอกถึงผู้ชายที่มีลักษณะทางกายภาพเป็นผู้ชาย แต่ไม่ได้คำนึงถึงเพศวิถีของแต่ละบุคคล ดังนั้น ในบริบทของสังคมเวียดนาม การแบ่งกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยจึงต้องอาศัยปัจจัยทางด้านเพศสภาพและเพศวิถี หากใช้คำว่า “สาววาย” กับ “หนุ่มวาย” เพื่ออธิบายลักษณะกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามอาจเกิดความไม่ชัดเจน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามจำนวน 30 พบว่า คำว่า “สาววาย” บ่งบอกถึงเพศหญิงทางกายภาพเพียงอย่างเดียว แต่ไม่อธิบายถึงเพศวิถีของตัวแฟนคลับผู้หญิงคนนั้น และ “หนุ่มวาย” กล่าวถึงกลุ่มผู้ชายที่ชื่นชอบซีรีส์วายไทย แต่อันที่จริง เพศวิถีของบุคคลกลุ่มนี้เป็นกลุ่มชายรักร่วมเพศ (Male Homosexual) และกลุ่มชายรักร่วมสองเพศ (Bisexual Men) อย่างคุณ Van Anh (นามสมมุติ) เป็นแฟนคลับผู้หญิงของซีรีส์วายไทยตั้งแต่เรื่อง *รักวุ่น วัยรุ่นแสบ Love Sick The Series* (2557) ได้อธิบายถึงลักษณะพิเศษของแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามไว้ดังนี้

“ชุมชนแฟนคลับซีรีส์วายไทยในเวียดนามมีความหลากหลายเพศ โดยทั่วไปทุกคนมักเข้าใจกันว่าแค่ผู้หญิงที่ชอบดูซีรีส์วายไทย แต่จริง ๆ แล้ว แฟนคลับซีรีส์วายไทยในเวียดนามยังมีทั้งเกย์ เลสเบี้ยน สาวประเภทสอง เป็นต้น เพราะซีรีส์วายไทยมีความแพร่หลายในสื่อมวลชนเวียดนามจึงทำให้ บุคคลที่เข้าหาซีรีส์วายไทยมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งแตกต่างจากรฐาน แฟนวัฒนธรรมวายทั่วไป”

(Van Anh (นามสมมุติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 มิถุนายน 2567)

ส่วนแฟนคลับที่เป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศส่วนมากเป็นกลุ่มชายรักร่วมเพศ โดยพบว่าบุคคลกลุ่มนี้มีพฤติกรรมการรับชมการบันเทิงแนวชายรักชาย (Boys Love) จึงเข้าหาซีรีส์วายไทยเพื่อแสวงหาความสุขจากเนื้อหาในซีรีส์ อย่างคุณ Jerry (นามสมมุติ) นิยามตนเองว่าเป็นชายรักร่วมเพศได้เล่าถึงสาเหตุที่เป็นแฟนคลับซีรีส์วายไทย โดยเริ่มจากประสบการณ์รับชมภาพยนตร์แนวชายรักชายของไทยมาก่อน

“หนังชายรักชายเรื่องแรกที่พี่ดูไม่ใช่ซีรีส์วายแต่เป็นภาพยนตร์เรื่อง Love of Siam ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้พี่สนใจดูหนังไทย ต่อมาพี่ก็ดูภาพยนตร์ไทยบ้าง ละครโทรทัศน์บ้าง แล้วก็มาถึงซีรีส์วายไทย ซึ่งเรื่องแรกที่พี่ดูก็คือ Love Sick The Series สาเหตุที่ชอบดูซีรีส์วายไทยเพราะมีเนื้อหาที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง โดยเฉพาะผู้ชมที่เป็นเกย์สามารถเปรียบเทียบโครงเรื่องในซีรีส์กับเหตุการณ์ในชีวิตจริงของตนเองได้”

(Jerry (นามสมมุติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 พฤษภาคม 2567)

หากไม่ใช่เงื่อนไขเกี่ยวกับเพศสภาพและเพศวิถี ยังสามารถแบ่งลักษณะแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามตามบทบาทของผู้บริโภคซีรีส์วายไทย โดยมีทั้งหมด 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ชมซีรีส์วายไทย เป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนและจำนวนคนมากที่สุดในการรวมของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม โดยมีบทบาทเป็นผู้บริโภคซีรีส์วายไทยและเนื้อหาสร้างสรรค์เกี่ยวกับตัวซีรีส์วายไทยหรือดารานักแสดงซีรีส์วายไทย

กลุ่มที่ 2 กลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทย เป็นกลุ่มบุคคลสำคัญเนื่องจากทำหน้าที่เผยแพร่เนื้อหาของซีรีส์วายไทยสู่ผู้ชมชาวเวียดนาม ซึ่งถือเป็นแกนกลางในการรวมของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทย ลักษณะของแฟนคลับซีรีส์วายไทย โดยแฟนคลับทำงานเป็นสองประเภท ได้แก่ หนึ่ง กลุ่มแฟนคลับที่แปลซีรีส์วายไทยจากภาษาไทยเป็นภาษาเวียดนาม สอง กลุ่มแฟนคลับที่แปลซีรีส์วายไทยจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาเวียดนาม และสาม กลุ่มแฟนคลับที่แปลซีรีส์วายไทยจากภาษาจีนเป็นภาษาเวียดนาม โดยข้อมูลรายละเอียดของแต่ละกลุ่มจะแสดงในตารางดังต่อไปนี้

ตาราง 1

ลักษณะของแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม

ประเภทของกลุ่มแฟนคลับ	คุณสมบัติและลักษณะการทำงาน	
	ความเหมือน	ความต่าง
แฟนคลับแปลซีรีส์วายไทยจากภาษาไทยเป็นภาษาเวียดนาม	1. เป็นกลุ่มบุคคลที่ชื่นชอบซีรีส์วายไทยเป็นพิเศษและมีความสามารถทางด้านภาษาต่างประเทศ 2. มีความสามารถทางด้านเทคโนโลยี มีความรู้เกี่ยวกับการตัดต่อภาพและวีดิทัศน์	บุคคลที่ทำงานในกลุ่มนี้มีความรู้ความสามารถทางด้านภาษาไทยทั้ง 4 ทักษะ แต่เน้นในทักษะการฟังมากกว่า ซึ่งบุคคลที่ทำงานส่วนมากเป็นผู้ที่เรียนภาษาไทย หรือเป็นผู้ที่เคยทำงานและอยู่อาศัยในประเทศไทย จุดเด่นของกลุ่มแฟนคลับนี้คือสามารถผลิตซีรีส์วายไทยฉบับมีคำบรรยายภาษาเวียดนามได้เร็วที่สุด

<p>แฟนคลับซีรีส์วายไทย จากภาษาอังกฤษเป็นภาษาเวียดนาม</p>	<p>โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้เครื่องมือหรือโปรแกรมทำบทบรรยายได้ภาพ (Subtitle) 3. มีทั้งทำงานเดี่ยวและทำงานเป็นกลุ่ม 4. การแปลคำบรรยายซีรีส์วายไทยเป็นอาชีพอิสระ (Freelance) ซึ่งมีทั้งการทำงานแบบมีรายได้และการทำงานแบบไม่แสวงหาผลกำไร (Nonprofit)</p>	<p>เป็นกลุ่มที่ชื่นชอบซีรีส์วายไทยแต่ไม่รู้ภาษาไทย ดังนั้นต้องอาศัยภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการแปลคำบรรยายภาษาเวียดนามให้ซีรีส์วายไทย</p> <p>กลุ่มนี้ปรากฏขึ้นจากกระแสความนิยมซีรีส์วายไทยในประเทศจีน เนื่องจากมีซีรีส์วายไทยหลายเรื่องได้ออกอากาศบนแพลตฟอร์มรับชมซีรีส์ออนไลน์ของประเทศจีน อย่างเช่น iQIYI WeTV YOUKU ซึ่งกลุ่มนี้เป็นบุคคลที่รู้ภาษาจีน ชอบดูทั้งซีรีส์จีนและซีรีส์วายไทย</p>
<p>แฟนคลับซีรีส์วายไทย จากภาษาจีนเป็นภาษาเวียดนาม</p>		

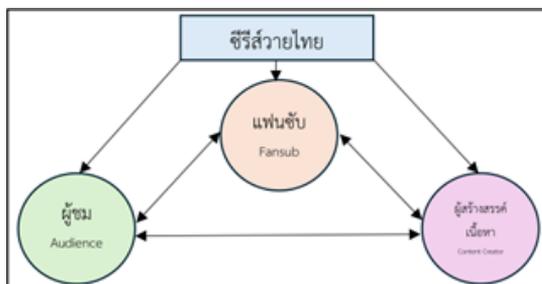
กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้สร้างสรรค์เนื้อหาเกี่ยวกับซีรีส์วายไทย กลุ่มนี้เกิดจากการเป็นแฟนคลับซีรีส์วายไทยแล้วมีจุดประสงค์เผยแพร่ซีรีส์วายไทยหรือแสดงความคิดเห็นส่วนตัวในสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) โดยมีการสร้างสรรค์เนื้อหาให้มีความเป็นตนเอง เช่น การตัดต่อวีดิทัศน์สั้นแล้วลงในติกต็อก (TikTok) การนำฉากในซีรีส์วายไทยมาสร้างเป็นมีม (Meme) อารมณ์ตลกขบขัน เป็นต้น ลักษณะการจัดแสดงเนื้อหาสร้างสรรค์ของกลุ่มนี้ที่พบเห็นบ่อยคือการสร้างเว็บไซต์ เพจ ช่อง หรือกลุ่มในสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งบุคคลที่ทำงานในด้านนี้อาจมีแค่คนเดียวหรือหลายคน ความพิเศษของพฤติกรรมบริโภคซีรีส์วายไทยของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามคือมีความสัมพันธ์กันในแต่ละกลุ่ม ซึ่งเป็นกระบวนการครบวงจรของการบริโภคซีรีส์วายไทย ดังนั้น ในกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยจะมีแฟนคลับบางคนสามารถสวมบทบาททั้ง 3 บทบาทคือเป็นทั้งแฟนคลับ ผู้ชม และผู้สร้างสรรค์เนื้อหา อย่างคุณ Cam (นามสมมุติ) ได้กล่าวถึงประสบการณ์ส่วนตัวในกระบวนการบริโภคซีรีส์วายไทย โดยเริ่มจากแฟนคลับในฐานะผู้ชมกลายเป็นผู้สร้างสรรค์เนื้อหาไว้ดังนี้

“ซีรีส์เรื่องแรกที่หนูดูคือ SOTUS The Series ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจทำให้หนูอยากเรียนภาษาไทยเพื่อสามารถดูซีรีส์ได้โดยไม่ต้องรอมือคำบรรยายเป็นภาษาเวียดนาม เมื่อเข้าใจภาษาไทยในระดับหนึ่งแล้ว หนูก็สมัครเป็นผู้แปลคำบรรยายภาษาเวียดนามกับกลุ่มผู้แปลซีรีส์วายไทยเพื่อสร้างรายได้เสริมจากงานอดิเรกของหนู เพราะหนูคิดว่าได้ทำในสิ่งที่ตนเองชอบจะไม่รู้สึกเบื่อหน่ายค่ะ ปัจจุบันหนูก็มีแฟนเพจเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นแฟนเพจในเฟซบุ๊ก เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับดาราซีรีส์วายไทย แถมยังสร้างสรรค์เนื้อหาต่าง ๆ ผ่านการตัดต่อภาพหรือคลิปวิดีโอสั้น”

(Cam (นามสมมุติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 มิถุนายน 2567)

ภาพ 2

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของแฟนคลับชาวเวียดนามในการบริโภคซีรีส์วายไทย

การใช้เกณฑ์เพื่อแบ่งประเภทกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามทำให้เห็นได้ว่า ลักษณะพิเศษดังกล่าวเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ภาพลักษณ์ของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามมีความหลากหลายและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

1.2 “ซีรีส์ที่โดนใจ”: ปัจจัยที่ดึงดูดความสนใจรับชมซีรีส์วายไทยของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม

กลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามมีพฤติกรรมการเลือกรับชมซีรีส์วายไทยที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยและเงื่อนไขหลายประการ โดยจำแนกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 การเลือกรับชมซีรีส์วายไทยตามกระแสนิยม มีซีรีส์วายไทยบางเรื่องที่ได้รับกระแสความนิยมและถูกพูดถึงในสื่อมวลชน ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระแสความนิยมมาจากองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น นักแสดงมีหน้าตาดี เคมีของคู่นักแสดงเข้ากันได้ดี เนื้อหาของซีรีส์มีความแปลกใหม่และน่าสนใจ เพลงประกอบซีรีส์มีความไพเราะ เป็นต้น ซึ่งซีรีส์วายไทยแต่ละเรื่องจึงสร้างกระแสความนิยมจากสาเหตุที่แตกต่างกันออกไป ยกตัวอย่างในปี พ.ศ. 2563 ซีรีส์วายไทยเรื่อง *เพราะเราคู่กัน 2gether The Series* (2563) ได้สร้างกระแสความนิยมและเป็นเรื่องที่ทำให้ผู้ชมชาวเวียดนามได้รู้จักกับคำว่า “ซีรีส์วายไทย” มากยิ่งขึ้น ซึ่งคุณ Arthid (นามสมมุติ) เป็นหนึ่งในบรรดาแฟนคลับของคู่จิ้น “ไบรท์-วิน” ได้เล่าถึงความทรงจำเกี่ยวกับซีรีส์เรื่องนี้ไว้ดังนี้

“ปี พ.ศ. 2563 เป็นปีที่ประเทศไทยต้องรับมือกับสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงพฤษภาคม รัฐบาลเวียดนามใช้มาตรการเว้นระยะห่าง (Social Distancing) เพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัส

โควิด-19 ในช่วงนั้น นักเรียนและนักศึกษาเวียดนามต้องเรียนออนไลน์ อยู่ที่บ้าน องค์กรและบริษัทบางแห่งก็ให้ทำงานจากบ้าน (Work from Home) ในขณะเดียวกัน ซีรีส์วายไทยเรื่อง 2gether The Series เริ่มออกอากาศผ่านช่อง GMMTV ในยุคบูตตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงพฤษภาคม ดังนั้น คนที่อยู่บ้าน จึงมีเวลามากขึ้นเพื่อใช้สื่อสังคมออนไลน์ และซีรีส์เรื่องนี้ก็เป็นซีรีส์เรื่องเดียว ที่ออกอากาศ หลายคนเริ่มสนใจและทำให้เรื่องนี้เป็นกระแสในหมู่ผู้ชม ชาวเวียดนาม โดยรวมแล้ว องค์กรประกอบของซีรีส์เรื่องนี้มีความน่าสนใจ เหมือนกัน เช่น คู่นักแสดงไปร้ทกับวินมีหน้าตาดีทั้งคู่ ทูนต์ิวสูง แสดงได้ สมบทบาท ส่วนเนื้อเรื่องมีความน่ารักของวัยรุ่นศึกษา และเพลงของวงสคลับ ที่ใช้ประกอบซีรีส์ก็ไพเราะ ดังนั้น ต่อให้คุณไม่ได้ดู 2gether แต่การที่ได้เห็นข่าว หรือฉากซีรีส์บ่อยในสื่อสังคมออนไลน์ก็ทำให้คุณได้รู้จักกับเรื่องนี้เหมือนกัน หากถามแฟนคลับซีรีส์วายไทยสักคนในประเทศเวียดนามไม่มีใครไม่รู้จักซีรีส์ เรื่องนี้เลย”

(Arthid (นามสมมุติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 17 มิถุนายน 2567)

ประเภทที่ 2 การเลือกรับชมซีรีส์วายไทยเนื่องจากเคยอ่านนวนิยาย วายมาก่อน มีซีรีส์วายไทยจำนวนหนึ่งที่เป็นผลงานดัดแปลงจากนวนิยายวาย ในประเทศ เวียดนามก็มีการเผยแพร่นวนิยายใน 2 รูปแบบ ได้แก่ หนึ่ง รูปแบบออนไลน์ที่สามารถ อ่านได้บนแพลตฟอร์ม Wattpad หรือเว็บไซต์ส่วนตัวของนักแปลนวนิยายวาย และ สอง รูปแบบเล่มหนังสือ แฟนคลับบางคนชื่นชอบผลงานการเขียนมาก่อน แล้วเมื่อผลงาน ขึ้นนั้นได้ทำเป็นซีรีส์ที่ออกอากาศอย่างเป็นทางการทำให้แฟนคลับมีความตื่นเต้นและสนใจ ต้องการรับชม การเลือกชมซีรีส์วายไทยประเภทนี้ก่อให้เกิดการเปรียบเทียบความเหมือน และความต่างระหว่างซีรีส์กับนวนิยาย

ประเภทที่ 3 การเลือกรับชมซีรีส์วายไทยที่มีนักแสดงคนโปรด พฤติกรรมนี้ เกิดจากการชื่นชอบนักแสดงไทยเป็นพิเศษ ดังนั้นแฟนคลับจึงอยากรับชมผลงานที่มี นักแสดงคนโปรดสมบทบาทในเรื่องเพื่อสนับสนุนและให้กำลังใจกับนักแสดงที่ตนชื่นชอบ ยกตัวอย่างแฟนคลับของคุณี่ “ซี-นูนิว” จากซีรีส์เรื่อง *นึ่งเฮียก็ท้าวชื่อ Cutie Pie* (2565) จะเลือกรับชมและติดตามซีรีส์ทุกเรื่องของคู่นักแสดงคุณี่

ประเภทที่ 4 เลือกชมซีรีส์วายไทยตามแนวของซีรีส์ จุดเริ่มต้นของซีรีส์ วายไทยคือนำเสนอเรื่องราวความรักอันสดใสของวัยรุ่นเรียนและนักศึกษา เมื่อซีรีส์วายไทย ได้แพร่หลายไปสู่พื้นที่อื่นนอกเหนือจากประเทศไทยจึงมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเนื้อหา

และแนวซีรีส์มากยิ่งขึ้น ผู้ชมหรือแฟนคลับสามารถเลือกรับชมซีรีส์วายไทยตามแนวที่ตนเองชื่นชอบ บางคนสนใจซีรีส์วายไทยแนวการก้าวพ้นวัย (Coming of Age) ที่นำเสนอเรื่องความรักของวัยรุ่นอาจสนใจรับชมซีรีส์วายไทยที่มีบริบทในรั้วโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย เช่น รักออกเดิน *Make It Right: The Series* (2559) ทฤษฎีจีบเธอ *Theory of Love* (2562) แฟนผมเป็นประธานนักเรียน *My School President* (2566) เป็นต้น บางคนชอบแนวมาเฟีย (Mafia) อาจชอบซีรีส์ *คินน์พอร์ช เดอะซีรีส์ ลา ฟอर्ट์* *KinnPorsche: The Series La Forte* (2565) ส่วนแฟนคลับที่ชอบซีรีส์แนวย้อนยุค (Historical Period) อาจชอบเรื่อง *หอมกลิ่นความรัก I Feel You Linger In The Air* (2566) เป็นต้น

การเลือกรับชมซีรีส์วายไทยเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นได้ว่า กลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามมีความอิสระอย่างเต็มตัว สามารถคัดเลือกซีรีส์วายไทยผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ

1.3 “แพลตฟอร์มออนไลน์”: ช่องทางในการแสวงหาความสุขจากซีรีส์วายไทย

เมื่อเข้าสู่ยุคดิจิทัล (Digital Era) พฤติกรรมการรับชมละครโทรทัศน์เปลี่ยนจาก “ผู้ชมบนหน้าจอโทรทัศน์” กลายเป็น “ผู้ชมทางอินเทอร์เน็ต” เมื่อเข้าสู่คริสต์ทศวรรษที่ 2010 ประเทศเวียดนามได้สร้างและซื้อแพลตฟอร์ม (Platform) ของต่างประเทศเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ชมชาวเวียดนามในการเข้าถึงการบันเทิงของโลก ซีรีส์วายไทยเรื่องแรกที่ปรากฏในอุตสาหกรรมการบันเทิงของไทยเมื่อปี พ.ศ. 2557 และแพร่กระจายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ในขณะเดียวกัน กลุ่มคนรุ่นใหม่ในประเทศเวียดนามมีความกระตือรือร้นแสวงหาสิ่งใหม่ที่ปรากฏอยู่ในสังคมโลก ดังนั้นซีรีส์วายไทยจึงมีโอกาสเข้าสู่ตลาดเวียดนามได้ผ่านช่องทางออนไลน์ กลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามส่วนมากรับชมซีรีส์วายไทยผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์อย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นช่องทางที่ถูกลิขสิทธิ์ โดยแพลตฟอร์มเหล่านี้มีทั้งการเก็บค่าบริการและไม่มีการเก็บค่าบริการ

ตาราง 2

แพลตฟอร์มออนไลน์หลักที่เผยแพร่ซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามในปี พ.ศ. 2567

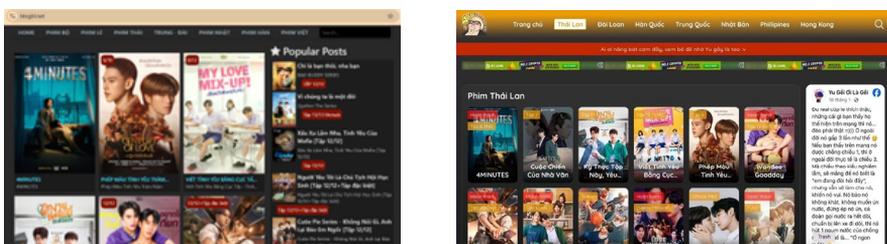
แพลตฟอร์ม	ปีที่เปิดตลาดในเวียดนาม	ลักษณะของแพลตฟอร์ม	ค่าบริการรายเดือน
FPT Play	2556	เป็นแพลตฟอร์มที่ตั้งขึ้นโดยบริษัท FPT ของประเทศเวียดนาม แต่ส่วนมากเป็นละครโทรทัศน์ไทย ซีรีส์วายไทยมีจำนวนน้อย	720,000 ดองต่อเดือน
YouTube	2557	เป็นแพลตฟอร์มที่แฟนคลับเวียดนามเลือกรับชมซีรีส์วายไทยมากที่สุด เนื่องจากมีความสะดวกในการใช้งาน นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งรวมตัวของซีรีส์วายไทยจากบริษัทชั้นนำ เช่น จีเอ็มเอ็มทีวี ดูมันดี เป็นต้น ปัจจุบันมีการแปลคำบรรยายเป็นภาษาเวียดนาม	ค่าบริการสำหรับ YouTube Premium จาก 49,000 ถึง 149,000 ดองต่อเดือน

Netflix	2559	เป็นแพลตฟอร์มที่ฉายภาพยนตร์เป็นหลัก จำนวนซีรีส์วายไทยมีไม่มาก แต่ข้อดีคือมีการพากษ์เสียงตัวละครเป็นภาษาไทยคน	70,000 ถึง 260,000 ดองต่อเดือน
iQIYI	2562	เป็นแพลตฟอร์มที่ฉายละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ และอนิเมะ ซึ่งแฟนคลับชาวเวียดนามจะรับชมซีรีส์วายไทยเรื่องที่ไม่ได้ออกอากาศทางยูทูบ	39,000 ดองต่อเดือน
TrueID	2562	เป็นแพลตฟอร์มที่ฉายภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ และซีรีส์ของไทย โดยเฉพาะ มีซีรีส์วายไทยค่อนข้างมาก	ไม่มีค่าบริการ
VieOn	2563	เป็นแพลตฟอร์มรับชมภาพยนตร์ ซีรีส์ และละครโทรทัศน์ของประเทศเวียดนาม มีการฉายซีรีส์วายไทยย้อนหลัง	69,000 ถึง 229,000 ดองต่อเดือน
WeTV	2563	เป็นแพลตฟอร์มสำหรับการรับชมภาพยนตร์และรายการโทรทัศน์ของประเทศจีน แต่มีการฉายซีรีส์วายไทย	29,000 ดองต่อเดือน
YOUKU	2566	เป็นแพลตฟอร์มสำหรับการรับชมภาพยนตร์และรายการโทรทัศน์ของประเทศจีน มีซีรีส์วายไทยแต่จำนวนน้อย	29,000 ดองต่อเดือน

นอกจากนี้ กลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามยังสามารถรับชมซีรีส์วายไทยผ่านช่องทางอื่น ซึ่งเป็นเว็บไซต์รับชมซีรีส์วายไทยที่ถูกสร้างขึ้นโดยชาวเวียดนามและไม่มีลูกลิขสิทธิ์ กลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายมักรู้จักกับ Yu Thành Thiện เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในการเผยแพร่ละครแนวชายรักชายรวมถึงซีรีส์วายไทยสู่ผู้ชมชาวเวียดนาม Yu Thành Thiện มีทั้งเว็บไซต์ที่แปลซีรีส์วายไทยเป็นภาษาเวียดนามและแฟนเพจ Yu Gèi Oì Là Gèi มียอดผู้ติดตามถึง 1.3 ล้านคนในเฟซบุ๊ก การรับชมซีรีส์วายไทยบนแพลตฟอร์มเหล่านี้ไม่เสียค่าบริการและมีคำบรรยายเป็นภาษาเวียดนามจึงเป็นแพลตฟอร์มที่นิยมของแฟนคลับชาวเวียดนาม

ภาพ 3

หน้าเว็บไซต์รับชมซีรีส์วายไทยที่เจ้าของเป็นชาวเวียดนาม

สามารถกล่าวได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญเพื่อช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมประชานิยมสู่พื้นที่อื่นอย่างแพร่หลาย ดังนั้น พฤติกรรมการรับชมซีรีส์วายไทยผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยขยายกระแสความนิยมซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม

1.4 ความถี่ในการรับชมซีรีส์วายไทยของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม นับตั้งแต่ซีรีส์วายไทยเรื่องแรก *รักวุ่น วยรุ่นแสบ Love Sick The Series* (2557) จนถึงปี พ.ศ. 2567 ก็ครบรอบ 10 ปีของอุตสาหกรรมซีรีส์วายไทย ซึ่งอุตสาหกรรม การบันเทิงไทยได้ผลิตจำนวนซีรีส์วายไทยมากขึ้นทุกปี โดยในปี พ.ศ. 2567 จากการสำรวจ จำนวนซีรีส์วายที่ออกอากาศและจัดทำในปีนี้พบว่า มีจำนวนซีรีส์วายไทยมากกว่า 80 เรื่อง (ธมน ผดุงไทย, 2567) ซึ่งแฟนคลับมีทางเลือกที่หลากหลายในการรับชมซีรีส์วายไทย พฤติกรรมการรับชมซีรีส์วายไทยของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 ติดตามและรับชมซีรีส์วายไทยทุกสัปดาห์ กลุ่มนี้รับชมซีรีส์ วายไทยอย่างสม่ำเสมอ โดยทั่วไป ซีรีส์วายไทยออกอากาศสัปดาห์ละ 1 ถึง 2 ตอน ดังนั้น ความถี่ในการรับชมซีรีส์วายไทยอยู่ที่ประมาณ 1 ถึง 2 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยสามารถรับชม ตรงกับเวลาออกอากาศหรือรับชมย้อนหลัง แต่อย่างไรก็ต้องได้ติดตามและรับชมทุกสัปดาห์ พฤติกรรมนี้ทำให้แฟนคลับมีความรู้สึกตื่นเต้นเมื่อใกล้ถึงเวลาซีรีส์ออกอากาศ อย่างคุณ Singto (นามสมมุติ) ได้เล่าพฤติกรรมการรับชมซีรีส์วายไทยไว้ดังนี้

“ทุกสัปดาห์ผมไปเรียนตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ แล้วซีรีส์วายไทย มักออกอากาศในช่วงเย็นวันศุกร์ถึงวันอาทิตย์ ดังนั้น ผมสามารถติดตามซีรีส์ วายไทยได้ทุกสัปดาห์ เพราะช่วงเวลาที่ซีรีส์ออกอากาศไม่กระทบกับตาราง เรียนของผม”

(Singto (นามสมมุติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 กรกฎาคม

รูปแบบที่ 2 รับชมซีรีส์วายไทยย้อนหลังเมื่อซีรีส์เสร็จสมบูรณ์ พฤติกรรม นี้เกิดจากบุคคลที่ไม่มีเวลาเพื่อรับชมซีรีส์วายไทยอย่างสม่ำเสมอ เหตุผลอีกประการหนึ่งคือ บางคนมีความรู้สึกชอบการรับชมซีรีส์ตั้งแต่ต้นจนจบภายในครั้งเดียวมากกว่าการติดตาม ทุกสัปดาห์ เนื่องจากทำให้รู้สึกต้องรอคอยนาน อย่างคุณ Giang (นามสมมุติ) ได้กล่าวถึง เหตุผลทำไมชอบรับชมซีรีส์วายไทยย้อนหลังเมื่อซีรีส์เสร็จสมบูรณ์

“ที่เป็นคนที่ทำงานหนักจึงไม่ค่อยมีเวลาว่างเพื่อสามารถติดตาม ซีรีส์วายไทยทุกสัปดาห์ได้ ปกติพี่จะใช้ช่วงวันหยุดยาว เช่น ตรุษเวียดนาม วันชาติ เพื่อดูซีรีส์วายไทย จริง ๆ การที่ดูซีรีส์จบในครั้งเดียวก็ทำให้อารมณ์ ของเราได้ลื่นไหลมากขึ้น”

(Giang (นามสมมุติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 มิถุนายน 2567)

นอกจากนี้ มีพฤติกรรมการรับชมซีรีส์วายไทยอีกประการหนึ่งคือ การรับชมซีรีส์เรื่องเดิมซ้ำ ๆ โดยสามารถอธิบายได้ว่า พฤติกรรมนี้เกิดจากความคิดถึง ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการปลอบใจ เพราะทำให้เรารู้สึกดีที่ได้รำลึกถึงสิ่งสวยงามในอดีต (Wilke, 2020) จากพฤติกรรมการบริโภคซีรีส์วายไทยของแฟนคลับชาวเวียดนาม จะเห็นได้ว่า ถึงแม้การให้เวลากับการรับชมซีรีส์วายไทยมีความแตกต่างในแต่ละบุคคล แต่ยังคงสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการและพยายามเข้าหาซีรีส์วายไทยเพื่อสร้างพื้นที่ความสุขให้ตัวแฟนคลับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเติบโตของวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม

2.1 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

พัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้มนุษย์สามารถไปมาหาสู่กันได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะในเมื่อเข้าสู่ยุค 4.0 ที่เป็นยุคศานเทคโนโลยี การเข้าถึงแหล่งข้อมูลหรือองค์ความรู้ต่าง ๆ สามารถดำเนินผ่านสื่อสังคม (Social Media) ในช่วงเวลาที่ผ่านมา การไหลเวียนของสินค้าวัฒนธรรมของไทย โดยเฉพาะอุตสาหกรรมบันเทิง ได้ส่งออกไปสู่ต่างประเทศ สินค้าวัฒนธรรมอยู่ในอุตสาหกรรมบันเทิงของไทยที่ได้รับความนิยมในต่างประเทศส่วนใหญ่มีกลิ่นอายของวัฒนธรรมไทย หรือความเป็นไทยที่แสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวของอุตสาหกรรมบันเทิงของไทย หนึ่งในนั้นคือซีรีส์วายไทย ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมประชานิยมรูปแบบใหม่ของไทยและได้รับความนิยมชื่นชอบและสร้างกระแสความนิยมเป็นอย่างมาก จากการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคซีรีส์วายไทยของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามจะเห็นได้ว่า กระบวนการบริโภคนั้นเกิดขึ้นผ่านช่องทางออนไลน์ ดังนั้นแฟนคลับชาวเวียดนามสามารถเข้าหาซีรีส์วายไทยโดยไร้ข้อจำกัด

2.2 ความหลงใหลในวัฒนธรรมวายและวัฒนธรรมคู่จิ้นของชาวเวียดนาม

กลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามที่ชื่นชอบวัฒนธรรมยาโออิ (야오이) ของประเทศญี่ปุ่นจะคุ้นเคยกับวัฒนธรรมคู่จิ้น หรือกลุ่มแฟนของนวนิยายต้นเหม่ย (耽美) ของประเทศจีนก็เช่นกัน ดังนั้น ฐานแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามแรกเริ่มเดิมทีมีส่วนหนึ่งที่เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ชื่นชอบกระแสวัฒนธรรมประชานิยมต่าง ๆ อย่างคุณ CyTy (นามสมมุติ) เป็นผู้หญิงที่ชื่นชอบวัฒนธรรมคู่จิ้นจากกระแสเกาหลี (Korean Wave หรือ Hallyu) ได้กล่าวข้อความไว้ดังนี้

“วัฒนธรรมการจีนผู้ชายไปคู่กับผู้ชายอีกคนเกิดขึ้นตั้งแต่หลายสิบปีก่อนหน้านั้น โดยเฉพาะแฟนคลับของศิลปินเกาหลีใต้ ซึ่งในกลุ่มแฟน ๆ ที่เป็นผู้หญิงมักจะสร้างแฟนฟิกชัน (Fan Fiction) เพื่อตอบสนองความชอบต่อศิลปินนั้น ๆ โดยเนื้อหามาจากจินตนาการของแฟนคลับที่จินตนาการด้วยกัน จากนั้น บางคนก็เริ่มสนใจวัฒนธรรมวายในประเทศต่าง ๆ เช่น จีน ญี่ปุ่น แล้ววายของไทยก็มาทีหลัง”

(CyTy (นามสมมุติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 มิถุนายน 2567)

2.3 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านกฎหมายและสื่อมวลชนในบริบทสังคมเวียดนาม

ในบริบทสังคมเวียดนาม ความคิดเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการทางด้านสังคม ในอดีต สังคมเวียดนามอาจยังไม่เปิดรับกับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมาก ส่วนใหญ่จะเกิดอคติและความคิดเชิงลบกับบุคคลที่แสดงออกว่าตนเองเป็นผู้ที่อยู่ในชุมชน LGBTQ+ แต่ในช่วงระยะเวลาหลังสังคมเวียดนามค่อยมีการปรับเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเพศวิถีที่หลากหลาย กฎหมายเวียดนามมีบทบัญญัติโดยตรงสำหรับชุมชน LGBTQ+ ซึ่งเอกสารทางกฎหมายจำนวนมากในปัจจุบันมีกฎระเบียบที่ก้าวหน้าซึ่งระบุถึงสิทธิของชุมชน LGBTQ+ อย่างในกฎหมายการหมั้น การสมรส และครอบครัวปี พ.ศ. 2557 ได้ยกเลิกข้อห้ามในการแต่งงานระหว่างคนเพศเดียวกัน แต่ไม่ยอมรับการสมรสระหว่างคนเพศเดียวกันที่ระบุในข้อ 2 มาตรา 8 อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบดังกล่าวถือเป็นสัญญาณเชิงบวกให้กับชุมชน LGBTQ+ ในประเทศเวียดนาม อันที่จริง ภาพลักษณ์ของกลุ่ม LGBTQ+ ปรากฏบนหน้าจอของภาพยนตร์เวียดนามตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 โดยผ่านตัวละครชายรักชายที่ “ออกสาว” ซึ่งทำงานเป็นนายหน้าค้าประเวณีที่เรียกว่า “มาดาม” ในภาพยนตร์เรื่อง *Gái Nháy* (2003) แต่ไม่ถึง 4 ปีต่อมา ภาพยนตร์เคียวรี่ก็ปรากฏตัวอย่างเป็นทางการในเวียดนามพร้อมกับภาพยนตร์เรื่อง *Trai Nháy* (2007) กำกับโดย Lê Hoàng ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนแปลงอันสำคัญครั้งแรกสำหรับภาพยนตร์เคียวรี่ในอุตสาหกรรมภาพยนตร์เวียดนาม (Do, 2022) การนำเข้สินค้าทางวัฒนธรรมต่างประเทศและวาทกรรมเกี่ยวกับชุมชน LGBTQ+ ทำให้สาธารณชนมีมุมมองที่เปิดกว้างมากขึ้นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของชุมชน LGBTQ+ ในประเทศเวียดนาม วลี “Queer Film” เพิ่งเริ่มได้รับความสนใจหลังจากสัปดาห์ภาพยนตร์เคียวรี่นานาชาติฮานอยในปี พ.ศ. 2559 ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ภาพยนตร์หรือหนังเคียวรี่มีความเปลี่ยนแปลงในหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะประเภทของหนัง ซึ่งซีรีส์วายไทยถือเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่มีการสอดแทรกความเป็นเคียวรี่ในเนื้อหาของตัวซีรีส์วายไทย

2.4 รูปแบบการจัดกิจกรรมแฟนคลับที่หลากหลาย

ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวในโลกที่ผลิตซีรีส์แนวชายรักชาย แต่สาเหตุที่ทำให้อุตสาหกรรมซีรีส์วายของประเทศไทยประสบความสำเร็จคือมาจากการวางแผนการตลาดของกลุ่มบริษัทที่ผลิตซีรีส์วายไทย โดยเฉพาะรูปแบบการจัดกิจกรรมแฟนคลับ ในหนึ่งปี ประเทศเวียดนามต้อนรับดารานักแสดงซีรีส์วายไทยมาร่วมงานเกือบทุกเดือน บางครั้งมีการจัดงานแฟนมีตติ้งตั้งแต่ 2 ถึง 3 ครั้งต่อเดือน ไม่ใช่เพียงแค่แฟนมีตติ้งกิจกรรมแฟนคลับยังรวมถึง งานคอนเสิร์ต งานอีเวนต์ต่าง ๆ ที่แฟนคลับชาวเวียดนามสามารถร่วมงานได้ การจัดกิจกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นทั้งในประเทศไทย ประเทศเวียดนาม และประเทศอื่นด้วย โดยเฉพาะงานแฟนมีตติ้งที่จัดในประเทศเวียดนามถือเป็นการสร้างโอกาสให้แฟนคลับชาวเวียดนามสามารถแสดงความเป็นแฟนคลับได้ในพื้นที่ที่อยู่อาศัยโดยไม่ต้องคำนึงถึงระยะทางการออกเดินทางไปยังต่างประเทศ ดังนั้น กิจกรรมเหล่านี้ได้รับความนิยมและความนิยมมากยิ่งขึ้น ทำให้วัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามได้เติบโต

3. อัตลักษณ์ของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม

3.1 “พื้นที่ออนไลน์”: การสร้างปฏิสัมพันธ์ไร้ข้อจำกัดของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม

พื้นที่ออนไลน์เป็นพื้นที่ทางอินเทอร์เน็ตที่กลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยสามารถใช้ในการแสดงความเป็นแฟนคลับมากที่สุด โดยการปฏิสัมพันธ์ของการเป็นแฟนคลับคือติดตามความเคลื่อนไหวของเหล่านักแสดงซีรีส์วายไทยที่ตนเองชื่นชอบผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เช่น เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม เอ็กซ์ ดีกิต็อก เป็นต้น การเลือกติดตามนักแสดงบนสื่อสังคมใดขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายและความต้องการของแฟนคลับ ยกตัวอย่างเช่น อินสตาแกรมจะเป็นแพลตฟอร์มที่ไว้สำหรับการรับชมภาพถ่ายของดารานักแสดง หรือ ดีกิต็อกจะเป็นแพลตฟอร์มไว้สำหรับการรับชมวิดีโอสั้น (Short Video)

อัตลักษณ์ของกลุ่มแฟนคลับมีหลายระดับ เริ่มตั้งแต่ระดับส่วนบุคคลถึงระดับชุมชน ในระดับส่วนบุคคล แฟนคลับชาวเวียดนามจะใช้พื้นที่ออนไลน์เพื่อการแสดงอัตลักษณ์แฟนคลับซีรีส์วายไทย โดยมีทั้งหมด 2 รูปแบบ ได้แก่ หนึ่ง การแสดงความชื่นชอบซีรีส์วายไทยในลักษณะส่วนตัว และสอง การติดตามความเคลื่อนไหวของอุตสาหกรรมซีรีส์วายไทย โดยมีทั้งการติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับซีรีส์และดารานักแสดงซีรีส์วายไทยในระดับชุมชนหรือที่เรียกว่า “ชุมชนเสมือน” (Virtual Community) การสร้างชุมชนแฟนคลับของตัวซีรีส์วายไทยหรือนักแสดงซีรีส์วายไทยปรากฏอยู่ในหลายรูปแบบ ตั้งแต่

การตั้งกลุ่มสนทนาขนาดเล็กจนถึงแฟนเพจแฟนคลับขนาดใหญ่ การตั้งกลุ่มสนทนาของแฟนคลับส่วนมากเป็นการพูดคุยระหว่างสมาชิกในชุมชนแฟนคลับด้วยตนเอง โดยมีจำนวนสมาชิกในกลุ่มไม่มาก ยกเว้นขั้นอีกเป็นการสร้างแฟนเพจในสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ในประเทศเวียดนามพบว่า แฟนคลับนิยมใช้เฟซบุ๊กเพื่อเป็นพื้นที่รวมตัวกันของแฟนคลับ เนื่องจากเฟซบุ๊กเป็นแพลตฟอร์มที่ชาวเวียดนามนิยมใช้มากที่สุด วัฒนธรรมการสร้างแฟนเพจของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยมีความหลากหลายมาก กล่าวคือ แฟนคลับมีอิสระในการสร้างกลุ่ม โดยพบว่า ลักษณะการตั้งชื่อแฟนเพจของกลุ่มแฟนคลับในประเศเวียดนามมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยมีลักษณะดังนี้ 1) มีการใช้คำว่า Vietnam หลังชื่อแฟนเพจ อย่างเช่น 2) ตั้งชื่อแฟนเพจตามชื่อซีรีส์วาย เช่น แฟนเพจของคู้จิ้น เอิร์ธ - มิกซ์ The Tale of EarthMix - Trái Đất Tròn Của Mit Chiu หมายความว่า นิทานของเอิร์ธมิกซ์ โลกใบกลมของมิกซ์ ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากชื่อซีรีส์ นิทานพันดาว ที่สร้างชื่อเสียงให้กับนักแสดงทั้งสองคน

3.2 “ออฟไลน์” และ “แฟนมีตติ้ง”: การปลดปล่อยในพื้นที่ทางกายภาพ

กลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามมีการพบปะสังสรรค์ในพื้นที่ทางกายภาพเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มแฟนคลับ โดยกิจกรรมนี้เรียกว่า “ออฟไลน์” (Offline) การเกิดขึ้นของงานออฟไลน์สามารถอธิบายด้วยสาเหตุที่หลากหลาย อาทิ งานพบปะสังสรรค์อาจจัดขึ้นเนื่องในวันเกิดของนักแสดงซีรีส์วายไทย ซึ่งถือเป็นโอกาสที่สมาชิกทั้งหลายในกลุ่มแฟนคลับได้รวมตัวกันเฉลิมฉลองวันเกิดของนักแสดงคนนั้น รวมถึงการแสดงความรักและความชื่นชอบต่อกันนักแสดงอีกเช่นกัน หรือบางครั้งกลุ่มแฟนคลับอาจจัดงานพบปะสังสรรค์เพื่อรวมตัวแฟนคลับ อย่างคุณ Cam (นามสมมุติ) เป็นแฟนคลับของคู้จิ้น “หยิ่น-วอร์” ได้เล่าถึงกิจกรรมออฟไลน์ไว้ดังนี้

“หนูเคยร่วมงานออฟไลน์ของหยิ่น - วอร์หลายครั้ง และเคยจัดงานออฟไลน์ด้วยตัวเอง งานออฟไลน์ถือเป็นโอกาสที่ทำให้แฟนคลับที่อยู่ในชุมชนเสมือนสามารถพบเห็นกันในชีวิตจริง กลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามจัดกิจกรรมออฟไลน์ค่อนข้างบ่อย ซึ่งส่วนใหญ่การจัดกิจกรรมจะเกิดขึ้นตามโอกาสต่าง ๆ เช่น วันเกิดของหนึ่งในสองคน หรือการจัดงานแจกของขวัญให้กับแฟนคลับ”

(Cam (นามสมมุติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 มิถุนายน 2567)

ส่วนแฟนมีตติ้งของนักแสดงซีรีส์วายไทยเริ่มเกิดขึ้นจากกระแสความนิยมของซีรีส์เรื่อง *พี่ว้ากตัวร้ายกับนายปีหนึ่ง SOTUS The Series (2559)* ทำให้ฐานแฟนคลับของคู่จิ้น “คริส-สิงโต” มีความเหนียวแน่น ซึ่งก่อให้เกิดการจัดงานแฟนมีตติ้งของคู่จิ้น “คริส-สิงโต” ซึ่งเป็นงานแฟนมีตติ้งงานแรกในประเทศเวียดนามเมื่อปี พ.ศ. 2562 และในปีนั้นยังมีงานแฟนมีตติ้งของคู่จิ้น “ออฟ-กัน” ของซีรีส์เรื่อง *ทฤษฎีจีบเธอ Theory of Love (2562)* ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเหนียวแน่นของฐานแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม

ระหว่างปี พ.ศ. 2563 ถึงกลางปี พ.ศ. 2565 ถือเป็นช่วงระยะเวลาที่ซีรีส์วายไทยสร้างปรากฏการณ์ในประเทศเวียดนาม แต่ในขณะเดียวกัน สถานการณ์โลกต้องเผชิญหน้ากับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เพราะเหตุนี้ กิจกรรมงานแฟนมีตติ้งจึงไม่สามารถจัดขึ้นได้ เนื่องจากรัฐบาลของทั้งสองประเทศมีมาตรการเกี่ยวกับการเดินทาง ช่วงเวลานั้นทุกกิจกรรมต้องเปลี่ยนจากรูปแบบออฟไลน์เป็นรูปแบบออนไลน์ จนกระทั่งในเดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ. 2565 สถานการณ์โควิด-19 ดีขึ้น การเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างสองประเทศง่ายขึ้น เพราะฉะนั้น กิจกรรมงานแฟนมีตติ้งของนักแสดงซีรีส์วายไทยกลับคึกคักในประเทศเวียดนาม เริ่มต้นจากโดยงานแฟนมีตติ้งจัดขึ้นของคู่จิ้น “ซี-นุนิว” เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม ปี พ.ศ. 2565 และได้รับกระแสตอบรับดีจากแฟนคลับชาวเวียดนาม นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ประเทศเวียดนามจัดงานแฟนมีตติ้งของศิลปินซีรีส์วายไทยบ่อยขึ้น ซึ่งงานแฟนมีตติ้งเหล่านี้ได้จัดขึ้นมาในหลายรูปแบบ บางงานจะจัดขึ้นสำหรับคู่นักแสดงหลัก บางงานจัดขึ้นเพื่อนักแสดงซีรีส์วายคนเดียวเท่านั้น หรือบางงานจัดให้นักแสดงทั้งหมดในซีรีส์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ก่อนที่เกิดความคึกคักของงานแฟนมีตติ้งของนักแสดงซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม แฟนคลับชาวเวียดนามส่วนใหญ่ต้องเดินทางไปต่างประเทศเพื่อเข้าร่วมงานแฟนมีตติ้งของนักแสดงที่ตนเองชื่นชอบ หลังจากประเทศไทยและเวียดนามเข้าสู่ยุคปกติใหม่ (New Normal) การเดินทางไปมาหาสู่กันเกิดขึ้น นอกจากนี้เวียดนามเป็นประเทศที่มีฐานแฟนคลับซีรีส์วายไทยค่อนข้างหนาแน่น ดังนั้น กิจกรรมที่เกี่ยวกับซีรีส์วายไทย อย่างงานแฟนมีตติ้ง (Fan Meeting) เป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจจากกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม

ภาพ 4

กลุ่มแฟนคลับคู่จิ้น “เอิร์ธ - มิกซ์” ต้อนรับศิลปินเดินทางมาประเทศเวียดนาม

การจัดงานแฟนมีตติ้งอย่างนี้เป็นการสร้างพื้นที่แห่งความสุขให้กับแฟนคลับ และเป็นโอกาสให้แฟนคลับชาวเวียดนามได้รวมตัวกัน นอกจากนี้ ทุกงานแฟนมีตติ้งยังมีกิจกรรมมอบของที่ระลึกจากกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม โดยจากการสำรวจงานแฟนมีตติ้งของคู่จิ้นซีรีส์วายไทยที่จัดขึ้นในประเทศเวียดนาม ผู้วิจัยพบว่า มีการมอบชุดประจำชาติเวียดนามให้กับศิลปินไทย ซึ่งถือเป็นการเสนอและส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศเวียดนามให้กับศิลปินไทยและแฟนคลับชาวต่างประเทศอีกด้วย หากติดตามกิจกรรมงานแฟนมีตติ้งของนักแสดงซีรีส์วายไทยในเวียดนามจะพบเห็นภาพที่นักแสดงไทยสวมชุดหรือหมวกประจำชาติของเวียดนาม

งานแฟนมีตติ้งที่จัดขึ้นในประเทศเวียดนามเป็นโอกาสที่ดีในการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของประเทศเวียดนาม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมงานแฟนมีตติ้งของนักแสดงซีรีส์วายไทยไม่ใช่เพียงแค่แฟนคลับชาวเวียดนาม แต่ยังมีแฟนคลับจากต่างประเทศเดินทางเข้ามาร่วมงานอีกด้วย ซึ่งกลุ่มแฟนคลับเหล่านี้ส่วนมากมาจากประเทศที่ฐานแฟนคลับซีรีส์วายไทยค่อนข้างหนาแน่น อาทิ ไทย จีน ญี่ปุ่น เกาหลี เป็นต้น แฟนคลับชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาในประเทศเวียดนามจะก่อให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน สิ่งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่างที่เกิดขึ้นภายในงานแฟนมีตติ้ง สำหรับงานแฟนมีตติ้งในประเทศเวียดนาม ส่วนมากมีผู้ดำเนินรายการ 2 ถึง 3 คน ได้แก่ พิธีกรและล่ามภาษาไทย-เวียดนาม ในระหว่างการจัดงานแฟนมีตติ้งจะมีการถามตอบและพูดคุยแลกเปลี่ยนกันระหว่างศิลปินไทยและแฟนคลับชาวเวียดนาม สุดท้ายจะเป็นการจัดกิจกรรมร่วมระหว่างศิลปินและแฟนคลับ เช่น การถ่ายรูป การมอบของขวัญ เป็นต้น ในแต่ละงาน มีกิจกรรมอย่างหนึ่งที่แฟนคลับทุกคนรอคอยมากที่สุดคือการยกมือขึ้นและแปะหรือตีมือระหว่างแฟนคลับกับศิลปินเพื่อแสดงการทักทายหรือความยินดี กิจกรรมนี้

เรียกว่า “ไฮไฟฟ์” (High Five) หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมแฟนมีตติ้งเหล่านี้ในประเทศเวียดนามจะมี Golden A Việt Nam และ JS Media ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดส่วนใหญ่จะจัดที่นครโฮจิมินห์ เนื่องจากนครโฮจิมินห์เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมทางการบันเทิงของทั้งประเทศเวียดนาม

3.3 “ตามรอยซีรีส์วายไทย”: พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม

อัตลักษณ์อีกหนึ่งประการของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามคือการเดินทางท่องเที่ยวตามรอยซีรีส์วายไทย โดยพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวอย่างนี้มีทั้งหมด 3 รูปแบบ ได้แก่ การท่องเที่ยวตามรอยสถานที่ถ่ายทำซีรีส์วายไทย การท่องเที่ยวตามรอยวัฒนธรรมทางวัตถุ และการท่องเที่ยวเพื่อร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมแฟนคลับ

รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวตามรอยสถานที่ถ่ายทำซีรีส์วายไทย ความน่าสนใจอีกอย่างหนึ่งของซีรีส์วายไทยคือการสอดแทรกวัฒนธรรมไทยและสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งในประเทศไทย สิ่งนี้ทำให้เกิดกระแสความต้องการที่อยากตามรอยซีรีส์วายไทย ดังนั้น ซีรีส์วายไทยนอกจากเป็นผลงานทางด้านอุตสาหกรรมการบันเทิงแล้ว แต่ยังสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อที่ช่วยส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ซึ่งดึงดูดความสนใจจากกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยเป็นจำนวนมาก สำหรับกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในเวียดนาม การตามรอยซีรีส์วายไทยเป็นโอกาสที่ดีที่ทำให้ชาวเวียดนามมีประสบการณ์และได้สัมผัสกับความงามทางด้านวัฒนธรรมไทย สถานที่ถ่ายทำของซีรีส์วายไทยมีความเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการของซีรีส์วายไทย ในช่วงแรก ซีรีส์วายไทยส่วนมากเป็นผลงานที่ดัดแปลงมาจากนวนิยายวาย ซึ่งเนื้อหาของซีรีส์เป็นเรื่องราวของความรักในวัยรุ่นและนักศึกษา ดังนั้นสถานที่ถ่ายทำซีรีส์เป็นมหาวิทยาลัย หรือห้างสรรพสินค้าที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ในช่วงเวลาถัดมา ซีรีส์วายไทยมีเนื้อหาซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งสถานที่ถ่ายทำซีรีส์มีความหลากหลายมากขึ้น ตัวอย่างเช่น *แปลรักฉันด้วยใจเธอ I Told Sunset About You* (2563) ถ่ายทำที่จังหวัดภูเก็ต *นิทานพันดาว A Tale of Thousand Stars* (2564) ถ่ายทำที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย *พระจันทร์มันไก่ Moonlight Chicken* (2566) ถ่ายทำที่จังหวัดชลบุรี *หอมกลิ่นความรัก I Feel You Linger In The Air* (2566) มีบางตอนถ่ายทำที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น อย่างคุณ Leo (นามสมมุติ) เป็นแฟนคลับของคู่จิ้น “บิวกิ้น-พีพี” จากซีรีส์ *แปลรักฉันด้วยใจเธอ I Told Sunset About You* (2563) กล่าวว่าเคยมีประสบการณ์เดินทางไปท่องเที่ยวตามรอยซีรีส์เรื่องนี้ เนื่องจากในซีรีส์ได้นำเสนอภาพลักษณ์สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ของจังหวัดภูเก็ต ซึ่งสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความใฝ่ฝันอยากไปเที่ยวจังหวัดภูเก็ต คุณ Leo (นามสมมุติ) ได้เล่าประสบการณ์อันน่าจดจำไว้ดังนี้

“มีซีรีส์วายเรื่องหนึ่งที่พีดูแล้วอยากออกไปเที่ยวคือ *I Told Sunset About You* เพราะดูแล้วรู้สึกว่าจะสวยมากจึงอยากไป แต่ช่วงนั้นเป็นช่วงโควิด-19 จึงไม่สามารถไปเที่ยวได้ จนถึงปี พ.ศ. 2565 เมื่อสถานการณ์โควิด-19 เบาลง พี่กับแฟนตัดสินใจไปเที่ยวภูเก็ตด้วยกัน ซึ่งเราสองคนก็เป็นคู่เกย์และชอบ “ปิวกิ้น-พีพี” เหมือนกันจึงวางแผนจะตามรอยทุกสถานที่ที่ปรากฏอยู่ในซีรีส์แล้วถ่ายภาพเก็บไว้เป็นที่ระลึก พอถึงสถานที่จริงก็รู้สึกดีใจและคิดถึงช่วงที่ซีรีส์ออกอากาศด้วย”

(Leo (นามสมมุติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กรกฎาคม 2567)

ภาพ 5

แฟนคลับชาวเวียดนามกับการท่องเที่ยวตามรอยซีรีส์ “แปลรักฉันด้วยใจเธอ” ที่จังหวัดภูเก็ต

การได้เดินทางไปท่องเที่ยวตามรอยซีรีส์วายไทยมีลักษณะแตกต่างจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป เนื่องจากเป็นการสร้างประสบการณ์การเดินทางที่เกิดจากความชื่นชอบซีรีส์วายไทย สถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งไม่เป็นที่นิยม แต่เมื่อปรากฏอยู่ในซีรีส์วายไทยถึงกลายเป็นจุดหมายปลายทางของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทย ดังนั้นซีรีส์วายไทยนอกจากเป็นผลงานทางด้านอุตสาหกรรมการบันเทิงยังได้ทำหน้าที่เป็นสื่อที่ช่วยส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในเวียดนาม การตามรอยซีรีส์วายไทยเป็นโอกาสที่ดีที่ทำให้ชาวเวียดนามมีประสบการณ์ และได้สัมผัสกับความงามทางด้านภูมิประเทศ ทิวทัศน์ ธรรมชาติ และวัฒนธรรมไทย

รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวตามรอยวัฒนธรรมทางวัตถุ แฟนคลับชาวเวียดนามให้ความสนใจกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางวัตถุที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทย อาจเป็นวัฒนธรรมไทยที่ถูกนำเสนอหรือสอดแทรกอยู่ในซีรีส์วายไทย เช่น วัฒนธรรมอาหาร วัฒนธรรมการแต่งกาย เป็นต้น หรืออาจเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเลือกซื้อสินค้าที่เกี่ยวข้องกับตัวซีรีส์หรือนักแสดงซีรีส์วายไทย

สำหรับวัฒนธรรมอาหารในช่วงเวลาที่ซีรีส์วายไทยได้รับกระแสความนิยมในประเทศเวียดนาม มีการเกิดกระแสความนิยมอาหารไทยไปพร้อมกัน โดยเฉพาะอาหารไทยที่ปรากฏอยู่ในซีรีส์วาย ยังเป็นอีกประการหนึ่งที่แฟนคลับชาวเวียดนามให้ความสนใจจากการรับชมซีรีส์วายไทย อาหารไทยมีชื่อเสียงด้วยรสชาติกลมกล่อม และถ่ายทอดถึงความพิถีพิถันในขั้นตอนการทำ ซีรีส์วายไทยบางเรื่องมีการกล่าวถึงหรือสอดแทรกวัฒนธรรมอาหารการกินของชาวไทยได้เป็นอย่างดี ทำให้แฟนคลับชาวเวียดนามหลงรักและอยากตามรอย ยกตัวอย่างเช่นในซีรีส์เรื่อง *พี่ว้ากตัวร้ายกับนายปีหนึ่ง SOTUS The Series* (2559) มีฉากหนึ่งที่ตัวละครอาทิตย์บอกว่าตัวเองชอบดื่มนมเย็นหรือที่เรียกว่า “นมชมพู” หลังจากนั้น นมเย็นจึงได้รับความนิยมจากแฟนคลับชาวเวียดนาม ทำให้แฟนคลับของคู่จิ้น “สิงโต-คริส” ต้องเดินทางไปประเทศไทยเพื่อได้ลองนมชมพู ในขณะเดียวกัน มีร้านขายชาขนมแห่งหนึ่งในประเทศเวียดนามชื่อ Nokkaew Dessert Café คิดรายการเครื่องดื่มตัวใหม่ที่มีชื่อว่า P’Arthit จากกระแสความนิยมของซีรีส์เรื่องนี้ นอกจากนี้ กลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามยังมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวตามวัฒนธรรมอาหารไทยในหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ ตามรอยร้านอาหารที่ปรากฏอยู่ในซีรีส์วายไทย ตามรอยร้านอาหารที่นักแสดงซีรีส์วายไทยเคยมารับประทาน ร้านอาหารที่มีนักแสดงซีรีส์วายไทยเป็นพรีเซนเตอร์ และร้านอาหารที่มีนักแสดงซีรีส์วายไทยเป็นเจ้าของร้าน พฤติกรรมการเดินทางตามรอยนี้ทำให้แฟนคลับมีความสุขและทำให้เกิดความรู้สึกตนเองมีส่วนร่วมกับนักแสดงที่ตนเองชื่นชอบ

ยังมีอีกพฤติกรรมหนึ่งซึ่งเรียกว่า “การท่องเที่ยวแบบจับจ่ายใช้สอย” (Shopping Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อซื้อสินค้าที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทย พฤติกรรมนี้เกิดขึ้นหลังจากการรับชมซีรีส์วายไทย โดยมีทั้งหมด 3 รูปแบบ ได้แก่ หนึ่ง การซื้อสินค้าไทยที่ปรากฏอยู่ในซีรีส์วายไทย กล่าวคือ ซีรีส์วายไทยมีการเสนอวิถีชีวิตและความเป็นไทยอย่างเต็มรูปแบบ การใช้ชีวิตของตัวละครในซีรีส์วายไทยไม่ต่างจากชีวิตจริงของคนไทยมากนัก ดังนั้น การได้เห็นสินค้าบางอย่างในซีรีส์จะก่อให้เกิดความประทับใจในกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม โดยเฉพาะสินค้าที่ไม่มีในตลาดเวียดนาม อย่างซีรีส์วายไทยเรื่อง *แค่เพื่อนครับเพื่อน Bad Buddy Series* (2564) ที่สร้างกระแสดราม่าในประเทศเวียดนาม เนื่องจากมีฉากที่ตัวละครดราม่าหลายครั้ง จนทำให้ดราม่ากลายเป็นสินค้าไทยที่ยอดนิยมในกลุ่มแฟนคลับและผู้ชมซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม สอง การซื้อสินค้าของค่ายบริษัทที่ผลิตซีรีส์วายไทย กล่าวคือ บริษัทแต่ละแห่งมีการผลิตสินค้าที่เกี่ยวข้องกับตัวซีรีส์และนักแสดง โดยมีการผลิตสินค้าในหลายรูปแบบ เช่น สมุดบันทึก หมอน ผ้าห่ม ตุ๊กตาที่เป็นนักแสดง พวงกุญแจ สมุดภาพ เป็นต้น ซึ่งแฟนคลับชาวเวียดนามบางคนเปิดธุรกิจ

รับสั่งซื้อสินค้าประเภทนี้ ดังนั้นจึงก่อให้เกิดพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงช้อปปิ้ง และ*สาม* การนิยมซื้อสินค้าจากยี่ห้อที่มีนักแสดงซีรี่ย์สวยไทยเป็นพรีเซ็นเตอร์ กล่าวคือ หลายยี่ห้อของไทยมีการนำนักแสดงซีรี่ย์สวยไทยมาเป็นพรีเซ็นเตอร์ของสินค้า ซึ่งทำให้แฟนคลับมีการสนับสนุนและซื้อสินค้าของศิลปินที่ตนเองชื่นชอบ สินค้าเหล่านี้ส่วนมากเป็นสินค้าที่จำเป็นต้องใช้สำหรับความต้องการของมนุษย์ อย่างเช่น ขนม เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องสำอาง อาหารเสริม เป็นต้น

รูปแบบที่ 3 การท่องเที่ยวเพื่อร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมแฟนคลับ พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นแฟนคลับในการพยายามเข้าหาความสุขจากการร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นเกี่ยวกับแฟนคลับ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีทั้งหมด 3 รูปแบบ ได้แก่ งานแฟนมีตติ้ง งานคอนเสิร์ต และงานอีเวนต์ต่าง ๆ ในอุตสาหกรรมซีรี่ย์สวยไทย งานแฟนมีตติ้งมีลักษณะทั้งหมด 3 ประการ ได้แก่ *หนึ่ง* งานแฟนมีตติ้งของนักแสดงคู่จิ้นซีรี่ย์สวยไทย โดยเป็นการจัดกิจกรรมพบปะระหว่างคู่นักแสดงกับแฟนคลับ *สอง* งานแฟนมีตติ้งของนักแสดงซีรี่ย์สวยไทย โดยมีลักษณะแตกต่างจากข้างบนคือเป็นงานแฟนมีตติ้งสำหรับนักแสดงคนเดียวโดยเฉพาะ และ*สาม* งานแฟนมีตติ้งของกลุ่มนักแสดงซีรี่ย์สวยไทย โดยจะมีการเข้าร่วมของดารานักแสดงหลายคน อาจเป็นกลุ่มนักแสดงในซีรี่ย์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืออาจเป็นกลุ่มนักแสดงสังกัดอยู่ในค่ายบริษัทเดียวกัน สำหรับงานคอนเสิร์ต ส่วนงานคอนเสิร์ตก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับงานแฟนมีตติ้ง ยกเว้นราคาบัตรคอนเสิร์ตจะแพงกว่าและเวลางานจะยาวกว่าถ้าเทียบกับงานแฟนมีตติ้ง สำหรับกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม การได้ไปดูคอนเสิร์ตเป็นอีกหนึ่งประสบการณ์ที่ประทับใจ ซึ่งเป็นโอกาสที่ได้ปลดปล่อยความเครียด และสร้างอารมณ์สนุกสนานให้กับตนเอง ประเทศเวียดนามไม่เคยมีงานคอนเสิร์ตของนักแสดงซีรี่ย์สวยไทย เพราะเหตุนี้ แฟนคลับชาวเวียดนามจำเป็นต้องเดินทางไปต่างประเทศเพื่อสามารถชมคอนเสิร์ตของศิลปินที่ตนเองชื่นชอบ สำหรับแฟนคลับชาวเวียดนามบางคน การได้ร่วมกิจกรรมคอนเสิร์ตอย่างนี้ยังเป็นประสบการณ์ใหม่ที่ไม่เคยได้ทำในชีวิต เนื่องจากบางคนไม่เคยเดินทางไปต่างประเทศ จึงกลายเป็นการทำหายไม่น้อยสำหรับกลุ่มแฟนคลับซีรี่ย์สวยไทยในประเทศเวียดนาม แต่ด้วยความรักและศรัทธาในฐานะเป็นแฟนคลับ บางคนจึงลองทำทุกอย่างเพื่อได้มีความสุข อย่างเช่นงานคอนเสิร์ตที่จัดขึ้นในประเทศไทย การไปชมคอนเสิร์ตเปรียบเสมือนการท่องเที่ยวและเปิดหูเปิดตาสำหรับแฟนคลับชาวเวียดนาม อย่างคุณ Dung (นามสมมุติ) เป็นแฟนคลับของคู่จิ้น “ปอนด์-ภูวินทร์” ได้กล่าวถึงประสบการณ์การเดินทางไปประเทศไทยเพื่อเข้าร่วมงานคอนเสิร์ตไว้ดังนี้

“หนูไม่เคยคิดว่าในชีวิตนี้ หนูสามารถไปต่างประเทศได้ด้วย
ตัวคนเดียว การไปชมคอนเสิร์ตของนักแสดงซีรีส์วายไทยก็ถือว่าเป็นอีกหนึ่ง
ประสบการณ์ที่ดีสำหรับสาววายอย่างหนู มันเป็นครั้งแรกในชีวิตที่หนูได้นั่ง
เครื่องบิน ได้เห็นไอดอลของหนู ได้ใกล้ชิดกับไอดอลและบรรดาแฟนคลับ
ในงานคอนเสิร์ตด้วย

(Dung (นามสมมุติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 14 กรกฎาคม 2567)

การเดินทางอีกประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเพื่อร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมแฟนคลับคือเข้าร่วมงานอีเวนต์ต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากเป็นงานแถลงข่าวงานแสดงสินค้า งานรับปริญญา เป็นต้น โดยมีนักแสดงเป็นผู้เข้าร่วมหรือแขกรับเชิญในงานกลุ่มแฟนคลับที่ร่วมกิจกรรมอย่างนี้ส่วนมากเป็นผู้ดูแลแฟนเพจต่าง ๆ ซึ่งการเดินทางท่องเที่ยวอย่างนี้ถือเป็นการทำงานทั้งในฐานะ “แฟนคลับ” และ “นักท่องเที่ยว” ที่ให้ข้อมูลและรูปภาพของบรรยากาศงานและนักแสดงซีรีส์วายไทย พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวตามรอยซีรีส์วายไทยทำให้แฟนคลับชาวเวียดนามมีเป้าหมายในการเดินทางได้อย่างชัดเจนและรู้จักกันวางแผนและตารางเวลาให้เหมาะสม บางครั้งจุดประสงค์ของการเดินทางตามรอยอย่างนี้อาจเกิดขึ้นระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยด้วยเป้าหมายอื่นซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความกระตือรือร้นและความคลั่งรักในตัวแฟนคลับชาวเวียดนาม

3.4 “ซีรีส์วายไทย”: แรบบันดาลใจในการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมไทย

ซีรีส์วายไทยเปรียบเสมือนสื่อประเภทหนึ่งที่ช่วยให้แฟนคลับชาวเวียดนามสามารถเรียนรู้ภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยผ่านตัวซีรีส์วายไทย พฤติกรรมการเรียนภาษาไทยไม่ใช่เกิดขึ้นกับกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยหรือกลุ่มบุคคลที่สร้างสรรค์เนื้อหาเพียงเท่านั้น แต่กลุ่มผู้ชมยังสามารถเรียนรู้ได้ โดยมีคุณ Nid (นามสมมุติ) สำเร็จการศึกษาจากสาขาวิชาไทยศึกษาที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในประเทศเวียดนามได้เล่าถึงบทบาทของซีรีส์วายไทยในการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยไว้ดังนี้

“ตอนที่หนูเริ่มเรียนภาษาไทย มีรุ่นพี่คนหนึ่งแนะนำให้หนูลองไปดูซีรีส์วายไทยเพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทย ตอนนั้นหนูไม่รู้ซีรีส์วายไทยคืออะไร เพราะไม่เคยได้ยินศัพท์นี้มาก่อน แล้วหนูก็ลองเข้าไปดู ซึ่งซีรีส์วายเรื่องแรกที่หนูดูคือเรื่อง SOTUS The Series ตอนแรกก็ดูก็ยังไม่ค่อยเข้าใจ แต่พอดูเข้าไปเข้ามา หนูก็สามารถจำคำพูดและบทสนทนาของตัวเองได้ จนทำให้

หนูสามารถเข้าใจเนื้อหาโดยไม่ต้องอาศัยคำแปลภาษาเวียดนาม เมื่อจบซีรีส์แล้วหนูก็ติดตามฟังโตกซ์ที่คริสเพื่อฝึกภาษาไทยผ่านการอ่านข้อความในอินสตาแกรมของพี่ ๆ เขา ซึ่งทุกวันนี้ที่หนูสามารถใช้ภาษาไทยประกอบอาชีพได้ก็เพราะเป็นแฟนคลับซีรีส์วายไทย”

(Nid (นามสมมุติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 กรกฎาคม 2567)

เนื่องจากกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามมีความสนใจเรียนรู้ภาษาไทยเพิ่มมากขึ้น นักสร้างสรรค์เนื้อหาเกี่ยวกับภาษาไทยหลายคนจึงใช้ซีรีส์วายไทยเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อดึงดูดความสนใจจากกลุ่มแฟนคลับ อย่างช่องยูทูบ Yéu Tiếng Thái (รักภาษาไทย) มีการสอนภาษาไทยผ่านเพลงประกอบซีรีส์วายไทย ฉากซีรีส์วายไทย บทสัมภาษณ์นักแสดงซีรีส์วายไทย เป็นต้น เพื่อให้แฟนคลับชาวเวียดนามสามารถเข้าใจความหมายและเนื้อหาของสื่อดังกล่าวอย่างลึกซึ้ง เพราะฉะนั้น การเรียนรู้ภาษาไทยเป็นอัตลักษณ์ประการหนึ่งของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม ภาษาเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้แฟนคลับชาวเวียดนามสามารถเข้าใจเนื้อหาและสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทย ส่วนวัฒนธรรมไทยจะเป็นปัจจัยที่ทำให้แฟนคลับชาวเวียดนามรู้จักประเทศไทยมากยิ่งขึ้น จุดเด่นของซีรีส์วายไทยคือการสอดแทรกวัฒนธรรมไทยในฉากซีรีส์ซึ่งทำให้ผู้ชมหรือแฟนคลับชาวเวียดนามได้เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมไทย อย่างคุณ Tin (นามสมมุติ) กล่าวถึงความประทับใจเมื่อรับชมซีรีส์วายไทยเรื่อง 30 ยังซิง *Cherry Magic* (2566) ไว้ว่า

*“ตอนที่ผมดูเรื่อง *Cherry Magic* ในฉากเปิดเรื่องจะมีการสนทนาระหว่างอชิกกับคุณป้าข้างบ้านที่ป้าบอกอชิกว่า อย่าลืมหาวัดทำบุญในวันเกิด ซึ่งผมประทับใจมากเพราะมันสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมไทยและทำให้ผมตระหนักถึงบทบาทของพุทธศาสนาในการดำรงชีวิตของชาวไทย ผมในฐานะแฟนคลับชาวเวียดนามรู้สึกประทับใจมากเพราะมีความแตกต่างกับวัฒนธรรมเวียดนาม”*

(Tin (นามสมมุติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 14 พฤษภาคม 2567)

3.5 “ความหลากหลายทางเพศ”: การยอมรับและเปิดกว้างของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม

ซีรีส์วายไทยในยุคเริ่มต้นเป็นซีรีส์ที่ถูกดัดแปลงมาจากนวนิยายวาย ซึ่งลักษณะทั่วไปของซีรีส์วายไทยจะเน้นไปทางบันเทิงเท่านั้น โดยมีการกำหนดอายุของกลุ่มผู้ชมว่าต้องมีอายุอย่างน้อย 13 ปีขึ้นไปถึงสามารถดูซีรีส์แนวชายรักชายได้ แต่เมื่อ

ซีรียส์วายไทยได้รับกระแสความนิยมเพิ่มมากขึ้นทั้งในไทยและต่างประเทศ กลุ่มผู้ชมและแฟนคลับของซีรียส์วายไทยเริ่มมีความต้องการที่อยากรับชมความแปลกใหม่หรือก้าวกระโดดในด้านเนื้อหาของซีรียส์วายไทย ผู้ชมซีรียส์วายไทยเริ่มรู้สึกอึดอัดกับซีรียส์วายไทยที่มีเนื้อหาหรือเรื่องราวเกี่ยวกับความรักอันสดใสของชายหนุ่มใส่ชุดนักเรียน กลุ่มบุคคลเหล่านี้จึงต้องการเนื้อหาของซีรียส์วายไทยที่สะท้อนปัญหาทางสังคมมากขึ้น เพราะฉะนั้นซีรียส์วายไทยจึงจำเป็นต้องนำเสนอประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับ LGBTQ+ เพื่อให้ผู้ชมและแฟนคลับมีมุมมองอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายสองคน อย่างคุณ Bidoo (นามสมมุติ) เป็นแฟนคลับซีรียส์วายไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 ได้กล่าวถึงความรู้สึกส่วนตัวในการเปลี่ยนแปลงของซีรียส์วายไทยไว้ดังนี้

“ในยุคบุกเบิกของซีรียส์วายไทย ผู้ชมจะคุ้นเคยกับเรื่องราวความรักในวัยหนุ่ม ดังนั้น ภาพจำของผู้ชมชาวเวียดนามในช่วงนั้นส่วนมากจะเกี่ยวกับหน้าตาและความน่ารักของนักแสดงมากกว่า แต่พอซีรียส์วายเริ่มมีความแพร่หลายมากยิ่งขึ้น ผู้ชมทั่วไปหรือแฟนคลับเองก็อยากดูอะไรที่มันแปลกใหม่ซึ่งซีรียส์วายไทยในยุคหลัง ๆ เริ่มพูดถึงประเด็นทางสังคมมากยิ่งขึ้น อย่างเช่น การเปิดเผยเพศวิถีของตนเองกับครอบครัว ความเท่าเทียมในสังคมไทยปัญหาสุขภาพของกลุ่มชายรักชาย เป็นต้น”

(Bidoo (นามสมมุติ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 มิถุนายน 2567)

ซีรียส์วายไทยในปัจจุบันพัฒนามาจากนวนิยายวายเป็นส่วนมาก ซึ่งนักเขียนนวนิยายวายเหล่านี้ส่วนมากเป็นผู้หญิง เพราะฉะนั้น การนำเสนอภาพลักษณ์ของชายรักชายในซีรียส์วายอาจไม่ใช่ภาพลักษณ์ของคู่รักชาย-ชายในชีวิตจริง แต่เมื่อซีรียส์วายพัฒนาไปถึงจุดสุดยอดของอุตสาหกรรมบันเทิงของไทย เนื้อหาในซีรียส์วายไทยต้องมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ด้วยรากฐานของซีรียส์วายไทยเป็นซีรียส์ประเภทชายรักชายผู้กำกับหลายท่านจึงสังเกตเห็นถึงศักยภาพของซีรียส์วายไทยในฐานะสื่อเพื่อความปลอดภัยทางสังคมจึงเริ่มผลิตซีรียส์วายไทยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ LGBTQ+ ชัดเจนมากขึ้น กลุ่มแฟนคลับซีรียส์วายไทยในประเทศเวียดนามไม่ว่าจะเป็นวัยใดหรือเพศใดต่างก็มีความคิดในเชิงบวกเกี่ยวกับกลุ่ม LGBTQ+ การได้เห็นความรักในรูปแบบชายรักชายทำให้กลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามมีความคิดเปิดกว้างและยอมรับกับประเด็นความหลากหลายทางเพศ

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม” ผู้วิจัยจึงสรุปผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อตามลำดับดังนี้

กลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามมีทั้งเพศหญิงและกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมกรรมการบริโภคซีรีส์วายไทยที่หลากหลาย โดยมีการรับชมผ่านทั้งช่องทางที่ถูกลิขสิทธิ์และไม่ถูกลิขสิทธิ์ แฟนคลับส่วนใหญ่รับชมซีรีส์วายไทยผ่านแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งออนไลน์เป็นหลัก และมีรับชมซ้ำหลายครั้งในเรื่องที่ชื่นชอบ กระบวนการบริโภคซีรีส์วายไทยมีความสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มผู้ชม กลุ่มแฟนคลับ และกลุ่มผู้สร้างสรรค์เนื้อหา ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่โดดเด่นของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนาม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเติบโตของเติบโตของวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามมีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในคือความหลงใหลของชาวเวียดนามกับกระแสวัฒนธรรมวายและวัฒนธรรมคู่จิ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ ส่วนปัจจัยภายนอกจะเกี่ยวข้องกับบริบททางด้านสังคมเวียดนามที่มีการเปิดกว้างทางด้านกฎหมายและสื่อมวลชนที่นำเสนอภาพลักษณ์ของความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ ในเชิงบวก นอกจากนี้ พัฒนาการของระบบสื่อสังคมออนไลน์มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้ซีรีส์วายไทยกลายเป็นกระแสวัฒนธรรมประชานิยมข้ามพรมแดน สุดท้ายคือกลยุทธ์การตลาดของอุตสาหกรรมบันเทิงไทยในการเผยแพร่และส่งเสริมซีรีส์วายไทยโดยจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมแฟนคลับเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างนักแสดงกับแฟนคลับ

กลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามสร้างอัตลักษณ์ความเป็นแฟนคลับทั้งในพื้นที่ออนไลน์และพื้นที่ทางกายภาพ โดยในแต่ละพื้นที่มีลักษณะการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่แตกต่างกันออกไป สำหรับพื้นที่ออนไลน์ กลุ่มแฟนคลับมีการสร้างปฏิสัมพันธ์จากระดับขนาดเล็กสู่ระดับขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นระดับบุคคลถึงระดับชุมชน จากนั้นจะสู่การเปิดเผยตัวตนในพื้นที่ทางกายภาพ โดยมีการร่วมกิจกรรมแฟนคลับในหลากหลายรูปแบบ ซีรีส์วายไทยยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แฟนคลับชาวเวียดนามมีมุมมองใหม่ ๆ เรื่องของการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย การเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมไทย และการเปิดกว้างกับประเด็นความหลากหลายทางเพศ

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบหลายประการเกี่ยวกับวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนาม ดังนี้

ประการที่หนึ่ง พฤติกรรมการบริโภคซีรีส์วายไทยของกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามสอดคล้องกับทฤษฎีการบริโภคสื่อข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural Media Consumption) ของ Koichi Iwabuchi (2002) ที่อธิบายว่าผู้บริโภคในเอเชียมีแนวโน้มเลือกบริโภคสื่อจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีความใกล้เคียงทางวัฒนธรรม (Cultural Proximity) เนื่องจากสามารถเข้าใจและเชื่อมโยงกับเนื้อหาได้ง่าย อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อแตกต่างคือ แฟนคลับชาวเวียดนามมีการรวมกลุ่มและสร้างชุมชนเสมือนเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับซีรีส์วายไทยอย่างเหนียวแน่น ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของ Jenkins (2006) ที่ศึกษาแฟนคลับในบริบทตะวันตกที่มีผู้บริโภคแบบปัจเจกมากกว่า นอกจากนี้ การเข้าหาซีรีส์วายไทยผ่านแพลตฟอร์มสตรีมมิงสากลไม่มีข้อจำกัดจากรัฐบาลเวียดนาม ดังนั้นกลุ่มแฟนคลับชาวเวียดนามมีความอิสระในการบริโภคซีรีส์วายไทย ซึ่งแตกต่างจากแฟนคลับชาวจีนที่อาศัยแพลตฟอร์มสตรีมมิงของประเทศจีนเท่านั้น (Li et al., 2024)

ประการที่สอง ซีรีส์วายไทยเป็นรูปแบบใหม่ของอำนาจละมุน (Soft Power) ที่สร้างอิทธิพลทางวัฒนธรรมในประเทศเวียดนามผ่านการนำเสนอเรื่องราวความรักที่เป็นสากลผสมผสานกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทย งานวิจัยนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับบทบาทของแพลตฟอร์มสตรีมมิงและสื่อสังคมออนไลน์ในการขยายฐานแฟนคลับข้ามชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ไม่ได้ปรากฏในทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) แบบดั้งเดิม

ประการที่สาม วัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามมีลักษณะตรงกับแนวคิดวัฒนธรรมแฟนคลับที่ Abercrombie and Longhurst (1998) เสนอ ซึ่งแฟนคลับเวียดนามมีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับซีรีส์วายไทยหรือตัวนักแสดงซีรีส์วายไทย โดยเริ่มจากการตั้งกลุ่มแฟนคลับในพื้นที่เสมือนบนโลกออนไลน์ จนสร้างปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่ทางกายภาพ นับตั้งแต่ช่วงโควิด-19 กระแสความนิยมซีรีส์วายไทยเกิดขึ้นในประเทศเวียดนามอย่างกว้างขวาง ซึ่งก่อให้เกิดการขยายตัวของฐานแฟนคลับเพิ่มมากขึ้น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทยหรือนักแสดงซีรีส์วายไทยจึงมีความเหนียวแน่นและคึกคัก โดยเฉพาะการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยนี้คือการเกิดขึ้นของวัฒนธรรมแฟนคลับข้ามชาติในยุคดิจิทัล (Transnational Fan Culture in Digital Era) ที่แสดงให้เห็นว่าความนิยมในซีรีส์วายไทยได้นำไปสู่การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมใหม่ที่เชื่อมโยงผู้คนข้ามพรมแดนทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม โดยมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ หนึ่ง การมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ (Creative Participation) ที่แฟนคลับไม่ได้เป็นเพียงผู้รับสารแต่มีบทบาทในการสร้างและเผยแพร่เนื้อหา สอง การเป็นตัวกลางทางวัฒนธรรม (Cultural Mediation) ที่ซีรีส์วายไทยทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและค่านิยมระหว่างสองประเทศ สาม การสร้างพื้นที่ทางสังคมใหม่ (New Social Space) ที่เอื้อให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้ที่มีความสนใจร่วมกัน โดยไม่ถูกจำกัดด้วยข้อจำกัดทางกายภาพหรือสังคม องค์ความรู้นี้มีคุณูปการต่อการทำความเข้าใจพลวัตของวัฒนธรรมร่วมสมัยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสามารถนำไปต่อยอดในการศึกษาปรากฏการณ์วัฒนธรรมแฟนข้ามชาติในบริบทอื่น ๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศเวียดนามกับวัฒนธรรมแฟนคลับซีรีส์วายไทยในประเทศอื่น โดยเฉพาะประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2. ควรมีการศึกษาค้นคว้าความคิดเพศวิถีของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยในลักษณะเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศหรือภูมิภาคด้วยกัน เนื่องจากแต่ละประเทศจะมีลักษณะบริบททางสังคมที่แตกต่างกันอาจทำให้วิถีคิดหรือมุมมองของกลุ่มแฟนคลับในแต่ละประเทศและภูมิภาคมีความแตกต่างกันออกไป

3. ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบลักษณะของกลุ่มแฟนคลับซีรีส์วายไทยกับกลุ่มแฟนคลับบอยส์เลิฟ (Boys Love) กระแสอื่น เช่น กลุ่มแฟนคลับยาโออิ (やおい) ของประเทศญี่ปุ่น ดันเหม่ย (耽美) ของประเทศจีน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2555). *สื่อที่ใช้ ของใครที่ชอบ: การ์ตูน โทรทัศน์ท้องถิ่น แพนคลับ*. ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- กฤตพล สุธีภัทรกุล. (2566, 15 เมษายน). “ซีรีส์สวย” คอนเทนต์พันล้าน สื่อนอกจับตา อาจเทียบชั้น “K-POP”. *กรุงเทพธุรกิจ*. <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/entertainment/1062305>
- ธมน ผดุงไทย. (2567, 9 มกราคม). *อนาคตซีรีส์สวย 2567 ปีแห่งการฟาดฟันของคนทำคอนเทนต์*. THE STANDARD. <https://thestandard.co/the-future-of-y-series-2024/>
- นัทธัญ ประสานนาม. (2562). นวนิยายยาไออีของไทย : การศึกษาเชิงวิเคราะห์. *วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ*, 7(2), 16–34. <https://www.academia.edu/42316014/>
- วาสนา แซ่จั้น และ ญาณินี ไพทยวัฒน์. (2565). พัฒนาการวัฒนธรรมแพนคลับวายไทย 2550-2564 สะท้อนผ่านซีรีส์สวยนับสิบจะจบ. ใน อภิเศก ปั่นสุวรรณ (บ.ก.), *NEW NORMAL, NEW THINKING, NEW CHALLENGES. การประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 11* (น. 761–769). คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วสิษฐ ธีรภัทรอำรง. (2565, 9 กันยายน). *อะไรคือ “วัฒนธรรม Y”? : จาก “แฟนฟิคญี่ปุ่น” ถึง “ซีรีส์ไทย”*. FEED. <https://www.feedforfuture.co/feed-read/8659/>
- ศิริรนา วอนแก่น้อย. (2565). *แฟนศึกษาสู่พฤติกรรมสารสนเทศของแฟน*. *วารสารห้องสมุด*, 66(1), 37–51. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/tla_bulletin/article/view/253884
- เสมียนอารีย์. (2563, 14 กุมภาพันธ์). *แฟนมาจากไหน? คนไทยเรียกคนรักว่า “แฟน” ตั้งแต่เมื่อไหร่?*. *ศิลปวัฒนธรรม*. https://www.silpa-mag.com/culture/article_50422
- อัมพร จิรัฐติกร. (2563). *รสนิยม และแฟนคลับละครไทยในอาเซียนและจีน: การตลาดและการเมืองเรื่องอารมณ์ในโลกออนไลน์*. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Abercrombie, N. & Longhurst, B.J. (1998). *Audiences: A Sociological Theory of Performance and Imagination*. Sage Publications Inc.

- Baudinette, T., & Svetanant, C. (2023). Mobilizing idol celebrity in queer affective advertising: exploring the impacts of ‘Boys Love’ media and fandom in Thailand. *South East Asia Research*, 31(4), 417–434. <https://doi.org/10.1080/0967828X.2023.2253723>
- Do, L. (2022, June 7). Lược sử phim queer tại Việt Nam: Từ phim tài liệu đến màn ảnh lớn. *Saigoneer*. <https://saigoneer.com/vn/film-tv/17291-lược-sử-phim-queer-tại-việt-nam-từ-phim-tài-liệu-đến-màn-ảnh-lớn>
- Hills, M. (2017). From Fan Culture/Community to the Fan World: Possible Pathways and Ways of Having Done Fandom. *Palabra Clave*, 20(4), 856-883. <https://doi.org/10.5294/pacla.2017.20.4.2>
- Jenkins, H. (1992). *Textual Poachers: Television Fans and Participatory Culture*. Routledge.
- Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York University Press.
- Iwabuchi, K. (2002). *Recentring globalisation: popular culture and Japanese transnationalism*. Duke Press.
- Li, L., Jutaviriya, K., & Boonwana, T. (2024). Development of Thai Y series fan culture in China. *Thai Journal of East Asian Studies*, 28(1), 74–93. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/easttu/article/view/266610>
- Nowadaysgirl. (2025, January 4). *ส่อง! 10 อันดับซูเปอร์สตาร์ไทย ที่มียอดคนฟอล IG มากที่สุดปี 2024*. TrueID. <https://entertainment.trueid.net/detail/V7rLJ64wjXbo>
- Oxford University. (2023). *The Oxford English Dictionary*. Oxford University Press. <https://www.oed.com/search/dictionary/?scope=Entries&q=fan>
- Shimauchi, S. (2023). Thai Boys Love drama fandom as a transnational and trans-subcultural contact zone in Japan. *Continuum*, 37(3), 381–394. <https://doi.org/10.1080/10304312.2023.2237709>

- Shimauchi, S. (2024). Inter-Asia referencing and orientalist consideration of the transnational fandom of Thai boys' love drama in Japan. *Inter-Asia Cultural Studies*, 25(3), 386–405. <https://doi.org/10.1080/14649373.2024.2336728>
- Silva, B. D. D. O., & Sabbag, D. M. A. (2019). Fandom in Public Libraries: Mapping of Initiatives and Their Applicability. *Digital Journal of Library and Information Science*, 17(1), 1–24. <https://doi.org/10.20396/rdbci.v01i0.8655370/e019027>
- Wilke, M. (2020, August 14). The psychology behind why you like to rewatch your favourite movie or series during the pandemic. *news24*. <https://www.news24.com/life/wellness/body/condition-centres/depression/anxiety-disorders/the-psychology-behind-why-you-like-to-rewatch-your-favourite-movie-or-series-during-the-pandemic-20200814-2>

กลยุทธ์การผลิตเนื้อหา (Content) ที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดผู้ติดตามบนช่อง YouTube

จิตติวรา พระธรรม¹, พงษ์ศักดิ์ สังข์มณี² และ อิสเรศ สุขเสณี³
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม^{1,2,3}

E-mail: pongthiti46@gmail.com¹, pongsak.s@msu.ac.th², isares.s@msu.ac.th³

วันที่รับบทความ: 24 ตุลาคม 2567

วันที่รับบทความ: 20 มกราคม 2568

วันที่รับบทความ: 27 มกราคม 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การผลิตเนื้อหา (Content) ที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดผู้ติดตามบนช่อง YouTube” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการผลิตเนื้อหา (Content) ที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดผู้ติดตาม งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับยูทูปเบอร์จำนวน 5 คน ที่มียอดผู้ติดตามมากกว่า 200,000 คน ซึ่งผลิตคอนเทนต์ในรูปแบบไลฟ์สไตล์ วิดีโอบล็อก และเกมโชว์ การเก็บข้อมูลเน้นการตั้งคำถามที่สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยวิเคราะห์ผลจากทฤษฎีการแพร่กระจายของนวัตกรรม แนวคิดการเล่าเรื่อง แนวคิดการสร้างแบรนด์ แนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดการตลาดเนื้อหา และแนวคิดสื่อสังคมออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การผลิตเนื้อหาที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดผู้ติดตามบนช่อง YouTube สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) การสร้างความเป็นตัวตน (Character) และเอกลักษณ์ที่ชัดเจนของผู้ผลิตหรือช่อง เพื่อสร้างจุดจดจำและทำให้ผู้ชมรู้สึกคุ้นเคย 2) การผลิตเนื้อหาที่เข้าถึงง่ายและเผยแพร่อย่างสม่ำเสมอ ช่วยให้ผู้ชมมีโอกาสติดตามอย่างต่อเนื่อง 3) การออกแบบปกคลิปและตั้งชื่อคลิปให้ดึงดูดความสนใจ เป็นปัจจัยแรกที่กระตุ้นให้ผู้ชมคลิกชมวิดีโอ 4) การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ชมจากระบบหลังบ้านของ YouTube เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมและความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย และนำข้อมูลดังกล่าวไปปรับเนื้อหาให้ตรงกับความต้องการ 5) การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม เช่น การตอบสนองความคิดเห็น การสร้างกิจกรรมหรือชุมชนบนช่อง เพื่อกระตุ้นให้เกิดความผูกพันและการติดตามในระยะยาว และ 6) การใช้แฮชแท็ก (#) และเชื่อมโยงกับแพลตฟอร์มอื่น ๆ เพื่อเพิ่มการมองเห็นและการเข้าถึงผู้ชมกลุ่มใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการผลิตเนื้อหาสำหรับผู้ที่ต้องการสร้างความสำเร็จบนแพลตฟอร์ม YouTube และยังเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับการผลิตเนื้อหาในแพลตฟอร์มดิจิทัลอื่น ๆ ในอนาคต

คำสำคัญ: ยูทูป ยูทูปเบอร์ กลยุทธ์การผลิตเนื้อหา การเพิ่มยอดผู้ติดตาม แพลตฟอร์มดิจิทัล

Content Production Strategies Influencing Subscriber Growth on YouTube Channels

Thitiworada Phraatham¹, Phongsak Sangkhamanee² and Isares Sooksenee³

Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University^{1,2,3}

E-mail: pongthiti46@gmail.com¹, pongsak.s@msu.ac.th², isares.s@msu.ac.th³

Received: October 24, 2024

Revised: January 20, 2025

Accepted: January 27, 2025

Abstract

The study titled “Content Production Strategies Influencing Subscriber Growth on YouTube Channels” aims to explore content production strategies that effectively increase subscriber numbers. This qualitative research employed in-depth interviews with five YouTubers, each with over 200,000 subscribers, who produce content in lifestyle, vlogging, and game show categories. Data collection focused on questions aligned with relevant concepts and theories by analyzing the results through the lens of the Diffusion of Innovations theory, storytelling concepts, brand-building concepts, engagement concepts, content marketing concepts, and social media concepts. The research findings indicate that the key content strategies influencing an increase in YouTube subscribers can be summarized as follows: 1) establishing a distinct identity or character for the creator or channel to enhance audience familiarity, 2) producing easily accessible content on a consistent schedule to maintain continuous viewer engagement, 3) designing compelling thumbnails and creating attention-grabbing video titles as an initial hook for viewers, 4) analyzing audience data through YouTube’s internal analytics to understand viewer behavior and preferences for more targeted content development, 5) fostering interaction with viewers by responding to comments and building a community, thereby encouraging loyalty and long-term following, and 6) utilizing hashtags (#) and linking with other platforms to broaden visibility and attract new audiences. The findings from this study provide actionable insights for developing content strategies that lead to success on YouTube. Furthermore, they serve as a foundational reference for further studies on content production strategies across other digital platforms.

Keywords: YouTube, YouTubers, Content Production Strategies, Increase followers, Digital platform

บทนำ

ในปัจจุบัน สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในระบบการสื่อสารและการใช้ชีวิตของมนุษย์อย่างแพร่หลาย สื่อสังคมเหล่านี้ เช่น Facebook, Instagram, TikTok, Twitter และ YouTube ทำให้การเชื่อมต่อและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างบุคคลสามารถกระทำได้อย่างไม่จำกัด ทั้งในด้านเวลา สถานที่ และอุปกรณ์ โดยเฉพาะ YouTube ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มแบ่งปันวิดีโอออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปสามารถสร้างสรรค์และเผยแพร่เนื้อหา (Content) สู่อารยธรรมได้ทั่วโลก ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลและสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้ชมอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ YouTube กลายเป็นสื่อสังคมที่ได้รับความนิยมสูงสุดแพลตฟอร์มหนึ่งในประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนผู้ใช้งานเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Relevant audience, 2566)

จากข้อมูลของ Google (สิงหาคม 2564) พบว่าในช่วงต้นปี 2022 ถึงต้นปี 2023 มีผู้ใช้งาน YouTube ในประเทศไทยประมาณ 43.9 ล้านคน หรือคิดเป็น 61.2% ของประชากรในประเทศ นอกจากนี้ YouTube ยังมีอัตราการเติบโตของการแสดงผลโฆษณาที่สูงถึง 71.7% ของฐานผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั้งหมดในประเทศไทย ซึ่งชี้ให้เห็นถึงบทบาทของ YouTube ไม่เพียงแต่เป็นสื่อความบันเทิง แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการเผยแพร่ข้อมูลและการตลาดที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคได้ในวงกว้าง (Eric P.) (ค.ศ. 2024) ด้วยอิทธิพลและการเข้าถึงที่แพร่หลายดังกล่าว ทำให้ YouTube ดึงดูดบุคคลที่สนใจสร้างเนื้อหาและทำช่องของตนเอง เพื่อสร้างชื่อเสียง รายได้ และโอกาสทางธุรกิจในระดับบุคคล ส่งผลให้เกิดการแข่งขันระหว่างผู้สร้างเนื้อหา (Content creator) บนแพลตฟอร์ม มีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น

เพื่อให้สามารถแข่งขันในสภาพแวดล้อมที่มีผู้สร้างเนื้อหาจำนวนมาก ผู้สร้างเนื้อหาที่ประสบความสำเร็จบน YouTube จึงจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการดึงดูดความสนใจและสร้างฐานผู้ติดตามที่มั่นคง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในด้านนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของเนื้อหาเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการออกแบบการนำเสนอที่สามารถสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายและดึงดูดใจผู้ชม (Pine) (ค.ศ. 1998) ซึ่งกลยุทธ์เหล่านี้ อาจรวมถึง การกำหนดความเป็นตัวตน (Character) หรือเอกลักษณ์ของตนเองที่ชัดเจน การใช้เนื้อหาที่สอดคล้องกับความสนใจและแนวโน้มของผู้ชม การออกแบบปกคลิปที่ดึงดูดสายตา และการใช้คำอธิบายเนื้อหาที่สื่อถึงเนื้อหาของคลิปอย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีการใช้งานฟังก์ชันการวิเคราะห์ข้อมูล (Analytics) ของ YouTube เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมและความชื่นชอบของกลุ่มผู้ชมอย่างละเอียด ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนาเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้

การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม เช่น การตอบกลับความคิดเห็น (Comment) และการเชิญชวนให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ยังเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์และความมั่นคงของผู้ชมที่มีต่อช่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คอนเทนต์บน YouTube นับเป็นสื่อการสื่อสารที่มีอิทธิพลในการส่งผ่านข้อมูลและประสบการณ์ไปยังผู้ชม โดยเนื้อหาที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่จะสร้างความสนใจเท่านั้น แต่ยังช่วยให้ผู้ชมรู้สึกมีส่วนร่วมและผูกพันกับผู้สร้างได้อย่างยั่งยืน การทำให้ผู้ชมมีความรู้สึกเชื่อมโยงกับเนื้อหาได้ง่ายเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่การเพิ่มจำนวนยอดผู้ติดตามและความมั่นคงในระยะยาว หลายช่อง YouTube ที่ประสบความสำเร็จมักมีการวางแผนการนำเสนอเนื้อหาอย่างรอบคอบและสอดคล้องกับความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย ตัวอย่างเช่น ช่องที่เน้นการสร้างความบันเทิงจะเลือกใช้เนื้อหาที่สร้างสรรค์และสนุกสนานเพื่อดึงดูดผู้ชม ขณะที่ช่องที่เน้นการให้ความรู้หรือรีวิวลินค้าจะมุ่งเน้นความเข้าใจง่ายและเนื้อหาที่ให้ประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ชม การเลือกใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมในการสร้างเนื้อหาเช่นนี้จะช่วยให้ช่องสามารถสร้างฐานผู้ติดตามที่มั่นคงและเพิ่มยอดการเข้าชมได้อย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา กลยุทธ์การผลิตเนื้อหา (Content) ที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดผู้ติดตามบนช่อง YouTube เพื่อให้ได้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งถึงกลยุทธ์และองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างฐานผู้ติดตามและการมีส่วนร่วมจากผู้ชมอย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยนี้มุ่งเน้นที่จะนำเสนอแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงสำหรับ ยูทูบเบอร์ ผู้ที่กำลังเริ่มต้นและผู้ที่มีสนใจในการสร้างสรรค์เนื้อหาบน YouTube เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการเพิ่มจำนวนยอดผู้ติดตามและสร้างฐานผู้ชมที่เหนียวแน่นมั่นคง

วัตถุประสงค์งานวิจัย

เพื่อศึกษากลยุทธ์การผลิตเนื้อหา (Content) ได้แก่ การสร้างความเป็นตัวตน การผลิตเนื้อหาที่เข้าถึงง่ายและสม่ำเสมอ การออกแบบปกคลิปและชื่อคลิปที่ดึงดูดความสนใจ การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ชม การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม การใช้แฮชแท็ก(#) ที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดผู้ติดตามบนช่อง YouTube

คำถามการวิจัย

กลยุทธ์การผลิตเนื้อหา (Content) ที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดผู้ติดตามบนช่อง YouTube ประกอบด้วยปัจจัยใดบ้าง

ขอบเขตของงานวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา กลยุทธ์การผลิตเนื้อหา (Content) ที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดผู้ติดตามบนช่อง YouTube โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลรายบุคคล โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากยูทูปเบอร์จำนวนทั้งสิ้น 5 ช่อง ซึ่งคัดเลือกยูทูปเบอร์ที่มีจำนวนยอดผู้ติดตามไม่น้อยกว่า 200,000 ราย มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยประกอบด้วยช่องที่มีลักษณะเนื้อหาและกลยุทธ์การผลิตเนื้อหาในรูปแบบที่แตกต่างกัน ได้แก่

1. Juny JomKan – ช่องแนว วัฒนธรรมจีน-ไทย, รีแอคชั่นคลิป, Vlog โลฟิสไต้ล (ยอดผู้ติดตาม 989,000 ราย)
2. Park Malody – ช่องแนว Vlog, โลฟิสไต้ล, ทำอาหาร, ร้องเพลง และเล่นเกมในชีวิตจริง (ยอดผู้ติดตาม 765,000 ราย)
3. หมิง ข้าวโลก – ช่องแนว รีวิวของใช้และของกินตามกระแส และ Vlog (ยอดผู้ติดตาม 700,000 ราย)
4. PEXGUY life – ช่องแนว Vlog โลฟิสไต้ล, แกล้งกันในครอบครัว และเล่นเกมในชีวิตจริง (ยอดผู้ติดตาม 409,000 ราย)
5. Supperthakky – ช่องแนว รีวิวของใช้ตามกระแส และ Vlog (ยอดผู้ติดตาม 300,000 ราย)

การเลือกผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยนี้อ้างอิงจากการจัดอันดับยูทูปเบอร์ที่มียอดผู้ติดตามไม่น้อยกว่า 200,000 ราย และมีเนื้อหาที่มีลักษณะการนำเสนอที่แตกต่างกัน ได้แก่ เนื้อหาในแนวโลฟิสไต้ล, Vlog, การเล่นเกมในชีวิตจริง และการรีวิวสินค้าตามกระแส ทั้งนี้ เพื่อให้การศึกษาได้รับข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้งในกลยุทธ์การผลิตเนื้อหาที่หลากหลาย และสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์กลยุทธ์การผลิตเนื้อหาที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดจำนวนผู้ติดตามและการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ชม

การสัมภาษณ์จะดำเนินการโดยการตั้งคำถามที่สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้ โดยมุ่งเน้นการสำรวจกลยุทธ์การผลิตเนื้อหาที่ส่งผลต่อการดึงดูดและเพิ่มยอดผู้ติดตาม การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม การใช้งานฟังก์ชัน YouTube Analytics ในการพัฒนาเนื้อหา ตลอดจนกลยุทธ์การจัดการเนื้อหาภายในแพลตฟอร์ม YouTube

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัยกลยุทธ์การผลิตเนื้อหา (Content) ที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดผู้ติดตามบนช่อง YouTube ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา กลยุทธ์การผลิตเนื้อหา (Content) ที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดผู้ติดตามบนช่อง YouTube เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดหัวข้อในการศึกษาวิจัย กำหนดข้อมูล และกำหนดแนวทางการศึกษาวิจัย

2. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกลยุทธ์การผลิตคอนเทนต์ที่ส่งผลต่อการดึงดูดผู้ติดตามบนแพลตฟอร์ม YouTube กลุ่มผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากยูทูปเบอร์จำนวนทั้งสิ้น 5 ช่อง ซึ่งคัดเลือกยูทูปเบอร์ที่มีจำนวนยอดผู้ติดตามไม่น้อยกว่า 200,000 ราย มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้รับการคัดเลือกบนพื้นฐานของการมีลักษณะการนำเสนอเนื้อหาที่หลากหลายและลักษณะการนำเสนอที่แตกต่างกัน ได้แก่ การไลฟ์สไตล์ การรีวิว การทำอาหาร และการแสดงคาแรคเตอร์ส่วนบุคคลที่โดดเด่น ทั้งนี้ ช่องที่ได้รับการคัดเลือก ได้แก่

ช่องที่ 1 Juny Jomkan

ช่องที่เน้นการนำเสนอวัฒนธรรมไทย-จีน โดยการใช้ความสามารถด้านภาษาจีน และคาแรคเตอร์ที่น่าสนใจ มีการนำเสนอคอนเทนต์ในหลากหลายรูปแบบ เช่น การรีแอคชั่น การแต่งหน้าตามแบบจีน และการทดลองชิมอาหาร โดยมียอดผู้ติดตาม 989,000 ราย

ช่องที่ 2 Park Malody

ช่องไลฟ์สไตล์ที่เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการทำอาหารและการทำเพลง มีเอกลักษณ์ในความสนุกสนานและการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว โดยมียอดผู้ติดตาม 765,000 ราย

ช่องที่ 3 หมิง ข้าวโลก

ช่องแนวรีวิวลินค้าและของใช้ที่มีการนำเสนอผ่านบุคลิกที่เป็นเอกลักษณ์ ด้วยการแทรกการร้องเพลงและสไตล์การรีวิวแบบสนุกสนาน โดยมียอดผู้ติดตาม 700,000 ราย

ช่องที่ 4 PEXGUYlife

ช่อง Vlog ที่นำเสนอเรื่องราวชีวิตคู่รัก LGBTQ ผ่านเนื้อหาที่หลากหลาย เช่น การทำอาหาร การแกล้งในครอบครัว และการเดินทางท่องเที่ยว โดยมียอดผู้ติดตาม 409,000 ราย

ช่องที่ 5 Superthankky

ช่องรีวิวของใช้ตามกระแส โดยมีการใส่ความเป็นตัวเองและอารมณ์ขันลงไปในเนื้อหา เพื่อสร้างความสนุกสนานและการมีส่วนร่วมของผู้ชม โดยมียอดผู้ติดตาม 300,000 ราย

การสัมภาษณ์จะดำเนินการในรูปแบบของคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความยืดหยุ่นและลึกซึ้งเกี่ยวกับกลยุทธ์การสร้างสรรคเนื้อหา การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ชม และการจัดการช่องผ่านเครื่องมือ YouTube Analytics ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะนำมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพเพื่อระบุและอธิบายกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการเพิ่มจำนวนผู้ติดตามและการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ชม โดยมีคำถามสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

คำถามสัมภาษณ์

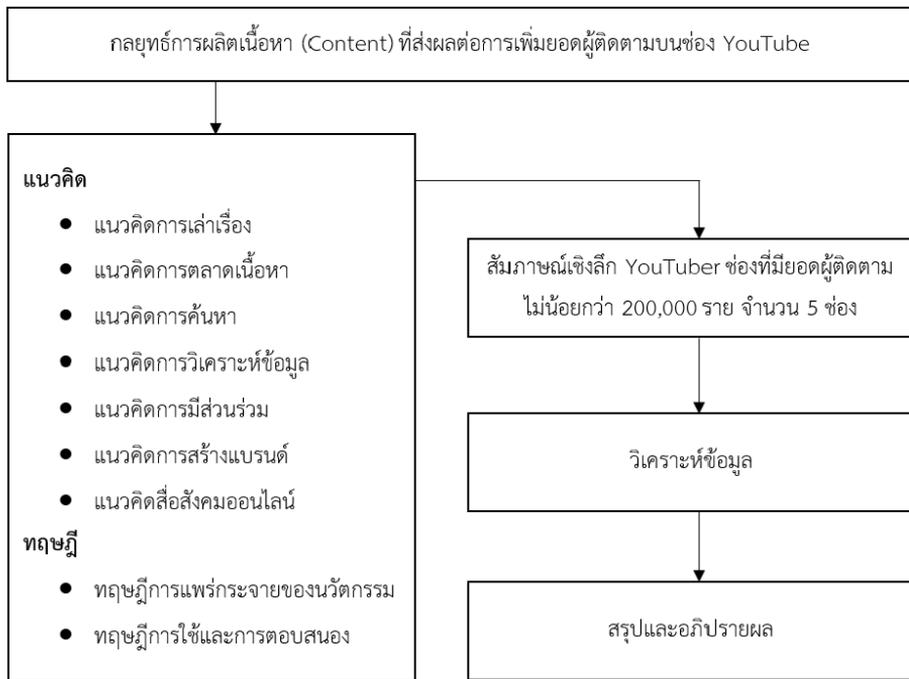
- 1) การนำเสนอเนื้อหาคอนเซ็ปต์แบบใด ที่ทำให้ช่องของคุณมีผู้ติดตามเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว
- 2) คุณใช้ Content Marketing แบบใดที่ทำให้ผู้ชมนั้นเข้ามาดูเนื้อหาในช่องของคุณ
- 3) คุณมีกลยุทธ์ในสร้างภาพลักษณ์ของช่องอย่างไรที่จะสามารถดึงดูดผู้ชมตั้งแต่แรกเห็นไม่ว่าจะเป็นปกคลิป ชื่อคลิป
- 4) คุณเข้าไปเช็คข้อมูลหลังบ้านยูทูปของคุณบ่อยครั้งหรือไม่ พอเข้าไปดูแล้วนำข้อมูลในส่วนตรงนั้นมาต่อยอดในส่วนของอะไรบ้าง
- 5) ในส่วนของการมีส่วนร่วม หรือ Engagement กับคนดูคุณสร้างปฏิสัมพันธ์ในส่วนนี้อย่างไร เช่น การโพสต์สตอรี่ โพสต์สถานะลงช่องทางสื่อต่าง ๆ
- 6) คุณได้มีการทำ SEO ช่องเพื่อการเพิ่มการค้นหาของช่อง หรือได้ทำการยิงแอดลงช่องของคุณหรือไม่
- 7) สื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันมันมีหลากหลายช่อง หลากหลายเนื้อหามากมาย คุณทำอะไรให้คนดูยังคงคอยติดตามเนื้อหา หรือช่องของคุณอยู่
- 8) คนในช่องของคุณส่วนมากอายุเท่าไร คุณได้ทำเนื้อหาตามอายุของคนดูในช่องของคุณหรือไม่
- 9) ในการทำเนื้อหาแต่ละเนื้อหาของคุณ ได้อิงตามความชอบของคนดูในช่องของคุณหรือไม่

3. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการวิเคราะห์จะยึดตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีโดยแยกการวิเคราะห์ตามคำถามสัมภาษณ์ ดังนี้ คำถามข้อที่ 1 ใช้แนวคิดการเล่าเรื่อง (Storytelling) คำถามข้อที่ 2 ใช้แนวคิดการตลาดเนื้อหา (Content Marketing) คำถามข้อที่ 3 ใช้แนวคิดการสร้างแบรนด์ (Branding) คำถามข้อที่ 4 ใช้แนวคิดการวิเคราะห์ข้อมูล (Data

Analytics) คำถามข้อที่ 5 ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วม (Engagement) คำถามข้อที่ 6 ใช้แนวคิดการค้นหา (Search Engine Optimization - SEO) คำถามข้อที่ 7 ใช้แนวคิดสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) คำถามข้อที่ 8 ใช้ทฤษฎีการแพร่กระจายของนวัตกรรม (Diffusion of Innovations) คำถามข้อที่ 9 ใช้ทฤษฎีการใช้และการตอบสนอง (Uses and Gratifications Theory)

4. ขั้นตอนการผลิต อภิปราย และข้อเสนอแนะ
5. ขั้นตอนการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ยูทูปเบอร์ (YouTuber) หมายถึง บุคคลที่สร้างสรรค์เนื้อหาคลิปวิดีโอลงบนแพลตฟอร์มยูทูป

ครีเอเตอร์ (Creator) หมายถึง ผู้สร้างสรรค์ผลงานบนแพลตฟอร์มยูทูป ไม่ว่าจะเป็น วิดีโอ รูปภาพ รูปวาด หรือเสียง เป็นต้น

เนื้อหา (Content) หมายถึง สารที่ผู้สร้างสรรค์เผยแพร่บน YouTube ในหลายรูปแบบ เช่น ความบันเทิง ความรู้/การศึกษา รีวิว และอื่น ๆ โดยผสมผสานความคิดสร้างสรรค์ และการสื่อสารกับผู้ชมเป็นสำคัญ

กลยุทธ์ (Strategies) หมายถึง วิธีการกระบวนการที่ยูทูปเบอร์ใช้ในการสร้างสรรค์เนื้อหา คลิปวิดีโอลงในแพลตฟอร์มยูทูป

คาแรคเตอร์ (Character) หมายถึง ความเป็นตัวตน อุปนิสัย คุณลักษณะเฉพาะตัว เอกลักษณ์เฉพาะตัว หรือเฉพาะกลุ่ม ที่บ่งบอกถึงสิ่งนั้น ๆ หรือสิ่งที่มีความแตกต่างจากสิ่งอื่น

แพลตฟอร์ม (Platform) หมายถึง แหล่งในการเผยแพร่เนื้อหาประเภทวิดีโอ (YouTube) ของบริษัท Google (ประเทศสหรัฐอเมริกา)

ผู้ติดตาม (Subscriber/Follower) หมายถึง ผู้ใช้แพลตฟอร์ม YouTube ที่เลือกกดติดตามหรือ Subscribe เพื่อรับเนื้อหาใหม่และอัปเดตต่าง ๆ จากช่องอย่างต่อเนื่อง โดยมีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตและความสำเร็จของช่อง

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ สามารถสรุปกลยุทธ์การผลิตเนื้อหา (Content) ที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดผู้ติดตามบนช่อง YouTube สามารถสรุปได้เป็น 6 ส่วน รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การสร้างความเป็นตัวตนที่ชัดเจน (Character Building and Authenticity)

จากการศึกษาสรุปได้ว่าการสร้างความเป็นตัวตน (Character) ที่ชัดเจนของผู้ผลิตเนื้อหาบน YouTube (ยูทูปเบอร์) ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งในแพลตฟอร์มที่มีการแข่งขันสูง ยูทูปเบอร์ที่ประสบความสำเร็จมักแสดงเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สะท้อนความเป็นตัวเองออกมาอย่างชัดเจน ซึ่งช่วยให้ผู้ชมสามารถจดจำและรู้สึกเชื่อมโยงกับผู้ผลิตเนื้อหาได้ การนำเสนอความเป็นตัวเองยังช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่น่าเชื่อถือและดึงดูดผู้ชมให้ติดตามอย่างต่อเนื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ช่อง Juny JomKan นำเสนอความเป็นตัวตนสร้างเนื้อหาที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมไทยและจีน โดยใช้ความสามารถพิเศษด้านการพูดภาษาจีนควบคู่กับบุคลิกที่สนุกสนานและมีเสน่ห์ คาแรคเตอร์ของช่องนี้เน้นความเป็นกันเอง ความกวนเล็ก ๆ และความน่ารักที่เข้าถึงได้ง่าย

ช่อง Park Malody นำเสนอความเป็นตัวตนบนยูทูปเบอร์ที่เน้นไลฟ์สไตล์แบบอบอุ่น สนุกสนาน และสร้างบรรยากาศครอบครัวที่น่ารัก ความเป็นตัวตนของช่องนี้ยังผสมผสานความสามารถในการทำอาหารและความชื่นชอบด้านดนตรีเข้าด้วยกัน

ช่อง หมิง ข้าวโลก นำเสนอความเป็นตัวตนที่ตกลงขบขัน เป็นกันเอง และมักมีการแทรกการร้องเพลงในเนื้อหาวิวลิ้นคำ ความเป็นตัวตนที่ไม่เป็นทางการช่วยดึงดูดผู้ชมให้รู้สึกผ่อนคลายและกลับมาติดตาม

ช่อง PEXGUYlife นำเสนอความเป็นตัวตน คู่รัก LGBTQ ที่เน้นความเป็นกันเอง สนุกสนาน และแสดงถึงความสัมพันธ์ที่น่ารักและอบอุ่น ความเป็นตัวตนของช่องนี้สะท้อนถึงความหลากหลายทางเพศและการใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัว

ช่อง Superthankky นำเสนอการแสดงเอกลักษณ์ผ่านการวิวลิ้นคำตามกระแสที่แตกต่าง ด้วยการใส่ความตลกมาเล็กน้อย เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ ทำให้ช่องมีความโดดเด่นในกลุ่มผู้ชมที่ชื่นชอบการวิวที่แปลกใหม่

จะเห็นได้ว่าแต่ละช่องจะมีการสร้างความเป็นตัวตนเพื่อสร้างความแตกต่าง (Differentiation) ความเป็นตัวตนที่ชัดเจนที่จะช่วยสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง และทำให้ผู้ชมสามารถจดจำช่องได้ง่าย รวมไปถึงความเชื่อมโยงทางอารมณ์ (Emotional Connection) คือการสร้างตัวตนที่แท้จริงและเป็นธรรมชาติช่วยให้ผู้ชมรู้สึกว่าคุณสร้างเนื้อหาเป็น “เพื่อน” มากกว่า “บุคคลสาธารณะ” และความจงรักภักดี (Loyalty) ผู้ชมที่รู้สึกเชื่อมโยงกับความเป็นตัวตนของผู้ผลิตมีแนวโน้มที่จะติดตามช่องในระยะยาว

ผลการวิจัยพบว่าผู้ชมมักชื่นชอบช่องที่แสดงความเป็นตัวตนและนำเสนอในรูปแบบที่ไม่เหมือนใคร การมีความเป็นตัวตนที่ชัดเจนทำให้ช่องโดดเด่นในสายตาผู้ชมท่ามกลางเนื้อหาที่หลากหลายบน YouTube อีกทั้งยังช่วยเพิ่มโอกาสที่ผู้ชมจะแบ่งปันหรือแนะนำช่องให้กับผู้อื่น ซึ่งช่วยเพิ่มการเข้าถึงในเชิงกว้างโดยอัตโนมัติ ทั้ง 5 ช่องได้ใช้การสร้างความเป็นตัวตนที่ชัดเจนและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวเพื่อตอบโจทยกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน ความเป็นตัวตนเหล่านี้ช่วยสร้างความจดจำและความเชื่อมโยงทางอารมณ์กับผู้ชม ทำให้ช่อง YouTube แต่ละช่องสามารถสร้างฐานผู้ชมที่มั่นคงและเพิ่มยอดผู้ติดตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการสร้างความเป็นตัวตนที่ชัดเจนเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดผู้ติดตามบน YouTube ยูทูปเบอร์ที่สามารถนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวได้อย่างโดดเด่นจะได้รับความสนใจจากผู้ชม และสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวที่มีผลต่อการเติบโตของช่องอย่างยั่งยืน

2. การผลิตเนื้อหาที่เข้าถึงง่ายและสม่ำเสมอ (Accessible and Consistent Content)

จากการศึกษาสรุปได้ว่าการผลิตเนื้อหาที่ผู้ชมสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย รวมถึงการสร้างสม่ำเสมอในการอัปเดตเนื้อหา เป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยเพิ่มการยอดติดตามและการมีส่วนร่วมของผู้ชม การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่เข้าใจง่ายช่วยลดอุปสรรคในการรับสาร ทำให้ผู้ชมสามารถเชื่อมโยงกับเนื้อหาได้ทันที ในขณะที่การอัปเดตเนื้อหาอย่างสม่ำเสมอช่วยสร้างความคาดหวังเชิงบวกและเพิ่มโอกาสในการดึงดูดผู้ชมที่รอคอยเนื้อหาใหม่ ๆ และจากการวิเคราะห์ผู้วิจัยแยกได้เป็น 2 ประเด็น คือ 1) การผลิตเนื้อหาที่เข้าถึงง่าย เนื้อหาต้องมีลักษณะ เรียบง่ายนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่ไม่ซับซ้อน ลดการใช้ศัพท์เทคนิคหรือคำอธิบายที่ยาวเกินไป เนื้อหาตรงประเด็นเน้นตอบโจทย์หรือความสนใจเฉพาะกลุ่มของผู้ชม เนื้อหาสร้างความเกี่ยวข้อง (Relevance) ที่ผู้ชมรู้สึกว่าจะเชื่อมโยงกับประสบการณ์หรือความสนใจของตนเอง 2) การสร้างสม่ำเสมอในการอัปเดตเนื้อหา การอัปเดตเนื้อหาที่สม่ำเสมอช่วยสร้างความคาดหวังให้กับผู้ชม โดยยูทูปเบอร์ที่ประสบความสำเร็จมักกำหนดตารางการอัปเดตที่แน่นอน เช่น การลงคลิปทุกสัปดาห์ หรือการกำหนดหัวข้อที่แน่นอนในแต่ละเดือน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ช่อง Juny JomKan

การผลิตเนื้อหาที่เข้าถึงง่าย ช่องนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยและจีน โดยใช้การเล่าเรื่องที่เรียบง่าย เช่น การทดลองอาหารแปลกใหม่ การแต่งหน้าแบบจีน หรือการเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรม ด้วยการใช้ภาษาและวิธีการนำเสนอที่เป็นมิตรและไม่ซับซ้อน ผู้ชมจึงสามารถเข้าใจและเชื่อมโยงกับเนื้อหาได้โดยง่าย

การสร้างสม่ำเสมอในการอัปเดต ช่องมีการกำหนดแนวทางการลงคลิปที่ชัดเจน โดยเน้นเนื้อหาที่หลากหลาย แต่คงไว้ซึ่งธีมหลักเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย-จีน ซึ่งช่วยรักษาความต่อเนื่องและความคาดหวังของผู้ชมที่สนใจเนื้อหาแนวนี้

ช่อง Park Malody

การผลิตเนื้อหาที่เข้าถึงง่าย ช่องใช้การเล่าเรื่องไลฟ์สไตล์ผ่านกิจกรรมประจำวัน เช่น การทำอาหารกับครอบครัว การแข่งขันประสบการณ์การใช้ชีวิต หรือการแสดงดนตรี เนื้อหาเหล่านี้มีความเรียบง่ายและเข้าถึงได้สำหรับผู้ชมทั่วไป ไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้เฉพาะด้าน

การสร้างความสำเร็จในการอัปโหลด ช่องที่มีการลงคลิปเกี่ยวกับไลฟ์สไตล์หรือการทำอาหารในรูปแบบที่คาดเดาได้ เช่น การแชร์กิจกรรมครอบครัวในทุกสัปดาห์ ซึ่งช่วยสร้างความคาดหวังให้กับผู้ชมที่รอชมเนื้อหาใหม่ ๆ

ช่อง หมิง ข้าวโลก

การผลิตเนื้อหาที่เข้าถึงง่าย ช่องเน้นการรีวิวสินค้าที่เป็นที่รู้จักหรือเข้าถึงได้ง่ายในชีวิตประจำวัน เช่น รีวิวขนมในร้านสะดวกซื้อ หรือสินค้าตามกระแส โดยใช้การเล่าเรื่องในลักษณะที่เรียบง่ายและสนุกสนานผ่านบุคลิกที่เป็นกันเองของผู้สร้าง ทำให้ผู้ชมทุกกลุ่มสามารถเข้าใจและเพลิดเพลินกับเนื้อหา

การสร้างความสำเร็จในการอัปโหลด ช่องที่การรีวิวสินค้าหรือการเล่าเรื่องในช่องมีการวางแผนการอัปโหลดที่ต่อเนื่อง เช่น การลงคลิปในช่วงเวลาที่แน่นอนแต่ละสัปดาห์ ทำให้ผู้ชมมีความคาดหวังที่จะติดตามคลิปใหม่อย่างสม่ำเสมอ

ช่อง PEXGUYlife

การผลิตเนื้อหาที่เข้าถึงง่าย ช่องนำเสนอคอนเทนต์ไลฟ์สไตล์ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำอาหาร การแก๊งในครอบครัว หรือการเดินทางท่องเที่ยว เนื้อหาที่มีความเรียบง่าย สร้างความบันเทิง และเข้าถึงได้ง่ายสำหรับผู้ชมทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะกลุ่มผู้ชมที่ชื่นชอบเรื่องราวครอบครัวและความสัมพันธ์

การสร้างความสำเร็จในการอัปโหลด ช่องที่มีการลงคลิปในลักษณะชุดกิจกรรม เช่น ชุดคอนเทนต์เกี่ยวกับการเดินทางหรือการเล่นเกมในครอบครัว ซึ่งสร้างความต่อเนื่องในการเล่าเรื่องและรักษาผู้ชมไว้ในระยะยาว

ช่อง Superthankky

การผลิตเนื้อหาที่เข้าถึงง่าย ช่องเน้นการรีวิวสินค้าตามกระแสที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน โดยการใช้วิธีการนำเสนอที่มีเอกลักษณ์ เช่น การใส่อารมณ์ขันหรือการแสดงดราม่าเล็ก ๆ เพื่อสร้างความน่าสนใจ ผู้ชมสามารถเข้าใจเนื้อหาได้โดยไม่ต้องใช้ความพยายามในการวิเคราะห์

การสร้างความสำเร็จในการอัปโหลด ช่องมีการกำหนดแนวทางการลง

การสร้างความสำเร็จในการอัปโหลด ช่องมีการกำหนดแนวทาง การลงคลิปวีวอลินค้าในรูปแบบที่ผู้ชมสามารถคาดหวังได้ เช่น การเลือก วีวอลินค้าประเภทเดียวกันในแต่ละสัปดาห์ หรือการอัปโหลดในช่วงเวลาที่สม่ำเสมอ

ผลการวิจัยพบว่าแต่ละช่องมีการการผลิตเนื้อหาที่เน้นเข้าถึงง่ายและสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยเพิ่มยอดผู้ติดตามบน YouTube การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและตอบโจทย์ความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้ชมรู้สึกมีส่วนร่วมและกลับมาติดตามเนื้อหาใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ความสำเร็จยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ ทำให้ช่องสามารถรักษาผู้ติดตามเก่าและดึงดูดผู้ชมใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้ง 5 ช่องได้ใช้กลยุทธ์ในการผลิตเนื้อหาที่เข้าถึงง่ายและสม่ำเสมอ ในการอัปโหลดเนื้อหาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะที่เรียบง่าย ตรงกับความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย และการสร้างความต่อเนื่องในการเผยแพร่ช่วยเพิ่มความคาดหวังเชิงบวกและรักษาผู้ชมให้อยู่กับช่องในระยะยาว

3. การออกแบบปกคลิปและชื่อคลิปที่ดึงดูดความสนใจ (Engaging Thumbnails and Titles)

จากการศึกษาสรุปได้ว่าในการผลิตเนื้อหา การออกแบบปกคลิปและชื่อคลิปถือเป็นส่วนสำคัญที่มีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจของผู้ชมในการคลิกเข้าชมเนื้อหา (Click-Through Rate: CTR) โดยปกคลิปที่โดดเด่นและชื่อคลิปที่กระชับแต่กระตุ้นความอยากรู้สามารถเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงผู้ชมได้อย่างมาก การออกแบบที่ดีควรสื่อสารถึงเนื้อหาของคลิปได้อย่างชัดเจน ในขณะที่เดียวกันก็สร้างความน่าสนใจเพื่อดึงดูดผู้ชม โดยผู้วิจัยได้ทำการสรุปแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นคือ 1) การออกแบบปกคลิป (Thumbnails) ปกคลิปที่ดึงดูดความสนใจควรมีคุณสมบัติ ภาพที่ดึงดูดสายตา ใช้สีสดใสหรือคอนทราสต์สูงเพื่อดึงดูดความสนใจ การแสดงอารมณ์ ใช้ภาพใบหน้าแสดงอารมณ์ชัดเจน เช่น ความประหลาดใจหรือความสนุกสนาน ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมโยงทางอารมณ์กับผู้ชม ข้อความกระชับ ใช้ข้อความที่สื่อความหมายของเนื้อหา โดยไม่มากเกินไปจนดูรก 2) การตั้งชื่อคลิป (Titles) ชื่อคลิปที่ดึงดูดความสนใจควรมีลักษณะ กระชับและชัดเจน ใช้คำไม่เกิน 5-10 คำ เพื่อให้เข้าใจได้ในทันที สร้างความสงสัย ใช้คำถามหรือประโยคที่ทำให้ผู้ชมอยากรู้คำตอบ เช่น “เกิดอะไรขึ้นเมื่อเรา...?” สะท้อนเนื้อหา ชื่อคลิปควรสื่อถึงเนื้อหาของจริงของคลิป เพื่อสร้างความคาดหวังที่ตรงกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ช่อง Juny JomKan

การออกแบบปกคลิป ใช้ภาพที่เน้นความสนุกและสีสันสดใส เช่น ภาพใบหน้าที่แสดงความตื่นเต้นหรือตกใจ พร้อมฉากหลังที่สะท้อนเนื้อหาคลิป เช่น การแต่งหน้าตามแบบสาวจีน หรือภาพอาหารจีนที่แปลกใหม่ เพิ่มข้อความบนปกคลิปในลักษณะสั้นและโดดเด่น เช่น “สาวจีนเขาทำแบบนี้!” เพื่อกระตุ้นความอยากรู้

การตั้งชื่อคลิป ชื่อคลิปเน้นการเล่าเรื่อง เช่น “แต่งหน้าสไตล์สาวจีนครั้งแรก! จะรอดหรือฟง?” ใช้คำที่กระตุ้นความสงสัย เช่น “ลองกินอาหารตามสั่งจีน เมนูนี้คืออะไร?”

ช่อง Park Malody

การออกแบบปกคลิป ใช้ภาพที่สื่อถึงบรรยากาศครอบครัว เช่น ภาพการทำอาหารร่วมกัน หรือการเล่นดนตรี พร้อมสีโทนอบอุ่นเพื่อสร้างความรู้สึกใกล้ชิด มีข้อความที่สื่อถึงความสำคัญของกิจกรรม เช่น “เมนูที่ทุกคนต้องลอง!”

การตั้งชื่อคลิป ชื่อคลิปเน้นการเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน เช่น “เมนูโปรดของครอบครัวเรา ทำง่าย อร่อยมาก!” ใช้คำที่สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ เช่น “อาหารบ้านเรา อร่อยแบบนี้ไม่มีที่อื่น!”

ช่อง หมิง ชั่วโลก

การออกแบบปกคลิป ใช้ภาพสินค้าจากร้านสะดวกซื้อ เช่น ขนมหลากหลายชนิดที่จัดวางในรูปแบบที่สะดุดตา พร้อมใบหน้าผู้สร้างที่แสดงความสุขสนานหรือความแปลกใจ เพิ่มข้อความที่เน้นการตั้งคำถาม เช่น “ชิ้นนี้คือที่สุดจริงหรือ!”

การตั้งชื่อคลิป ชื่อคลิปใช้คำถามเพื่อสร้างความสงสัย เช่น “ขนมเซเว่นอันไหนคือที่สุด?” เน้นความเรียบง่ายแต่กระตุ้นความสนใจ เช่น “ชิมขนม 7-11 ทั้งหมด อันไหนคุ้มสุด?”

ช่อง PEXGUYlife

การออกแบบปกคลิป ใช้ภาพกิจกรรมครอบครัว เช่น การทำอาหาร การแก้มือเท้า หรือการเดินทาง โดยเน้นภาพที่แสดงอารมณ์ เช่น ความสุข สนาน ความตกใจ หรือความขบขัน เพิ่มข้อความสั้น ๆ ที่ชวนสงสัย เช่น “เกิดอะไรขึ้นกับแฟนของเรา?”

การตั้งชื่อคลิป ชื่อคลิปเน้นการสร้างเรื่องราว เช่น “แก๊งแฟนครั้งนี้จะรอดไหม?” ใช้คำที่ดึงดูดผู้ชม เช่น “เที่ยวต่างประเทศครั้งแรก! เจอแบบนี้ถึงกับอึ้ง”

ช่อง Superthankky

การออกแบบปกคลิป ใช้สีสดใสและภาพใบหน้าที่แสดงอารมณ์เข้มข้น เช่น ความประหลาดใจหรือความตื่นเต้น พร้อมภาพสินค้าที่กำลังรีวิวนในตำแหน่งเด่น เพิ่มข้อความเชิงตราม่าหรือคำโปรยที่กระตุ้นความสนใจ เช่น “ของชิ้นนี้ดีจริงหรือหลอก!”

การตั้งชื่อคลิป ชื่อคลิปเน้นความน่าสนใจ เช่น “รีวิวของสุดแปลกใช้แล้วจะรอดไหม?” ใช้คำที่เล่นกับความอยากรู้อยากเห็น เช่น “สินค้าใหม่ล่าสุด! แต่ทำไมคนไม่กล้าซื้อ?”

ผลการวิจัยพบว่าแต่ละช่องมีการออกแบบปกคลิปและชื่อคลิปที่ดึงดูดมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มการมองเห็นและอัตราการคลิกของเนื้อหา กลยุทธ์นี้ช่วยให้เนื้อหาของช่องสามารถแข่งขันในแพลตฟอร์มที่มีการแข่งขันสูงอย่าง YouTube ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยดึงดูดทั้งผู้ชมใหม่และรักษาผู้ชมเดิมไว้ในระยะยาว การออกแบบปกคลิปและการตั้งชื่อคลิปของทั้ง 5 ช่องมีจุดร่วมที่สำคัญ คือ การเน้นสร้างความน่าสนใจผ่านภาพที่สื่อถึงเนื้อหาอย่างชัดเจนและการใช้ข้อความกระชับที่กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น โดยปกคลิปมักเน้นการแสดงอารมณ์และสีหน้าที่สะดุดตา ขณะที่ชื่อคลิปใช้คำถามหรือประโยคที่เชิญชวนผู้ชมให้คลิกเข้าชม ซึ่งช่วยเพิ่มโอกาสในการดึงดูดผู้ชมใหม่และรักษาผู้ชมเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การออกแบบปกคลิปและการตั้งชื่อคลิปของทั้ง 5 ช่องมีจุดร่วมที่สำคัญ คือ การเน้นสร้างความน่าสนใจผ่านภาพที่สื่อถึงเนื้อหาอย่างชัดเจนและการใช้ข้อความกระชับที่กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น โดยปกคลิปมักเน้นการแสดงอารมณ์และสีหน้าที่สะดุดตา ขณะที่ชื่อคลิปใช้คำถามหรือประโยคที่เชิญชวนผู้ชมให้คลิกเข้าชม ซึ่งช่วยเพิ่มโอกาสในการดึงดูดผู้ชมใหม่และรักษาผู้ชมเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ชม (Audience Analytics)

จากการศึกษาสรุปได้ว่าการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ชมเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ที่สำคัญที่สุดสำหรับยูทูปเบอร์ในการเข้าใจพฤติกรรมและความสนใจของผู้ชมในเชิงลึก การใช้ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ได้จาก YouTube Analytics เช่น อายุ เพศ สถานที่

การรับชมตามช่วงเวลา และพฤติกรรมการดูเนื้อหา ช่วยให้ผู้ผลิตเนื้อหาสามารถปรับปรุงเนื้อหาให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงผู้ชมใหม่ โดยผู้วิจัยได้ทำการสรุปแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นคือ 1) การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย (Demographics) การศึกษาอายุ เพศ และสถานที่ของผู้ชม เพื่อออกแบบเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ตัวอย่าง: หากข้อมูลชี้ว่ากลุ่มผู้ชมส่วนใหญ่อายุ 18-25 ปี เนื้อหาที่มีโทนสนุกสนานหรือทันสมัยจะเหมาะสมกว่า 2) การวิเคราะห์เวลารับชม (Watch Time) การศึกษาเวลาที่ผู้ชมมีการรับชมสูงสุด เพื่อกำหนดเวลาที่เหมาะสมในการเผยแพร่คลิป ตัวอย่าง: หากพบว่าผู้ชมส่วนใหญ่นิยมดูคลิปในช่วงเย็น ยูทูปเบอร์สามารถปรับเวลาการลงคลิปให้สอดคล้องกับพฤติกรรมนี้ 3) การวิเคราะห์พฤติกรรมการดู (Viewing Behavior) การวิเคราะห์ว่าผู้ชมดูเนื้อหาอะไรในช่องมากที่สุดและเนื้อหาใดที่ได้รับความนิยมต่ำสุด ตัวอย่าง: หากพบว่าเนื้อหาเกี่ยวกับการทำอาหารได้รับยอดวิวสูง ยูทูปเบอร์สามารถเพิ่มความถี่ของคอนเทนต์แนวนี้ 4) การติดตามการมีส่วนร่วม (Engagement Metrics) การวิเคราะห์อัตราการกดไลค์ แชร์ คอมเมนต์ และอัตราการคลิก (CTR) เพื่อปรับปรุงเนื้อหาให้เพิ่มการมีส่วนร่วม ตัวอย่าง: หากพบว่าคลิปที่มีคำถามปลายเปิดในตอนท้ายกระตุ้นคอมเมนต์ได้มากขึ้น ยูทูปเบอร์สามารถนำกลยุทธ์นี้ไปใช้ต่อเนื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ช่อง Juny JomKan

ใช้ข้อมูลการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายเพื่อระบุว่าผู้ชมส่วนใหญ่สนใจเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย-จีน ปรับเวลาการเผยแพร่คลิปให้ตรงกับพฤติกรรมของผู้ชม เช่น การลงคลิปในช่วงเย็นเมื่อกลุ่มเป้าหมายในวัยทำงานและนักศึกษาเลิกเรียน

ช่อง Park Malody

ศึกษาพฤติกรรมการดูและพบว่าเนื้อหาเกี่ยวกับการทำอาหารกับครอบครัวได้รับการตอบรับที่ดีที่สุด จึงเพิ่มความถี่ของเนื้อหาในแนวนี้ ใช้ข้อมูลเกี่ยวกับเวลาที่ผู้ชมมีส่วนร่วมมากที่สุดในการวางแผนการเผยแพร่

ช่อง หมิง ชั่วโลก

ใช้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ชมมีความสนใจ เช่น การรีวิวขนมและของใช้ในร้านสะดวกซื้อ ซึ่งได้รับยอดวิวสูง ใช้การวิเคราะห์ Engagement Metrics เพื่อปรับคำถามในคลิปให้ผู้ชมมีส่วนร่วมมากขึ้น

ช่อง PEXGUYlife

วิเคราะห์ข้อมูลผู้ชมและพบว่าเนื้อหาเกี่ยวกับการแก๊ง
ในครอบครัวและการเดินทางได้รับยอดวิวและ Engagement สูงสุด ใช้ข้อมูล
จากการวิเคราะห์เวลาการดู เพื่อเผยแพร่คลิปในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ที่ผู้ชม
มีเวลาในการรับชมมากที่สุด

ช่อง Superthankky

ใช้ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายในการเลือกสินค้ารีวิว เช่น สินค้า
ตามกระแสที่ดึงดูดผู้ชมในวัยรุ่นปรับปรุงปกคลิปและชื่อคลิปโดยอิงจาก CTR
เพื่อเพิ่มการเข้าถึงของคลิปใหม่

ผลการวิจัยพบว่าการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ชมเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ยูทูบเบอร์
สามารถพัฒนาเนื้อหาให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพิ่มการเข้าถึง และสร้าง
ความสัมพันธ์ระยะยาวกับผู้ชมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้ง 5 ช่องใช้การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ชม
เพื่อปรับเนื้อหาและวางแผนการเผยแพร่ที่ตรงกับพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย การใช้ข้อมูล
เชิงลึกช่วยให้ยูทูบเบอร์สามารถพัฒนาเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มยอดผู้ชมและ
การมีส่วนร่วมในระยะยาว

5. การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม (Audience Engagement)

จากการศึกษาสรุปได้ว่าการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมเป็นหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญ
ที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างผู้สร้างเนื้อหา (ยูทูบเบอร์) และผู้ชม
การปฏิสัมพันธ์ช่วยเพิ่มความไว้วางใจ ความผูกพัน และการมีส่วนร่วม ซึ่งส่งผลต่อ
การเพิ่มยอดผู้ติดตามและการรักษาผู้ชมเดิมในระยะยาว การมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวก เช่น
การตอบคอมเมนต์ การกระตุ้นให้ผู้ชมมีส่วนร่วม และการแชร์เนื้อหาบนแพลตฟอร์มอื่น
ช่วยสร้างความรู้สึกที่ “ผู้ชมมีความสำคัญ” และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ช่อง YouTube
นำเสนอ โดยผู้วิจัยได้ทำการสรุปแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นคือ 1) การตอบคอมเมนต์
การตอบกลับความคิดเห็นของผู้ชมช่วยสร้างความรู้สึกที่ผู้สร้างเนื้อหาให้ความสำคัญกับ
ผู้ชมแต่ละคน ตัวอย่าง: หากผู้ชมแสดงความคิดเห็นในเชิงแนะนำ ผู้สร้างเนื้อหาอาจตอบกลับ
ด้วยคำขอบคุณหรือการบอกว่า “จะนำไปปรับใช้ในคลิปถัดไป” 2) การกระตุ้นการมีส่วนร่วม
การกระตุ้นให้ผู้ชมแสดงความคิดเห็น แชร์เนื้อหา หรือกดไลค์ เช่น การตั้งคำถามในตอนท้าย
ของคลิป ตัวอย่าง: “เพื่อน ๆ ชอบสินค้าชิ้นไหนมากที่สุด? คอมเมนต์บอกกันได้เลย!” 3) การสร้างกิจกรรม การจัดกิจกรรมให้ผู้ชมมีส่วนร่วม เช่น การโหวตหัวข้อเนื้อหาถัดไป

การตอบคำถาม หรือการแจกของรางวัล ตัวอย่าง: การใช้ Community Tab ของ YouTube เพื่อโพสต์แบบสอบถามหรือสร้างโพล 4) การเชื่อมโยงกับแพลตฟอร์มอื่น การแชร์คลิปไปยัง Instagram หรือ TikTok พร้อมเชิญชวนผู้ติดตามในแพลตฟอร์มเหล่านั้นให้มาชมคลิปบน YouTube ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ช่อง Juny JomKan

ใช้การตอบกลับคอมเมนต์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย-จีน และกระตุ้นให้ผู้ชมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเอง เช่น “เพื่อน ๆ มีประสบการณ์อะไรที่คล้ายกันบ้าง คอมเมนต์มาเล่าได้เลย!” และใช้ Instagram Stories เพื่อโปรโมตคลิปใหม่พร้อมลิงก์ไปยังช่อง

ช่อง Park Malody

ใช้ Community Tab เพื่อถามความคิดเห็นของผู้ชมเกี่ยวกับเมนูอาหารที่อยากให้ออกในคลิปถัดไป และตอบกลับคอมเมนต์ที่ผู้ชมแนะนำสูตรอาหารหรือเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว

ช่อง หมิง ชั่วโลก

ใช้การกระตุ้นการมีส่วนร่วมด้วยการตั้งคำถามเกี่ยวกับสินค้าที่รีวิว เช่น “ใครเคยลองขนมชิ้นนี้บ้าง อร่อยไหม?” และแชร์คลิปรีวิวสินค้าไปยังกลุ่มโซเชียลมีเดียที่เกี่ยวข้อง เช่น กลุ่มผู้รักขนมใน Facebook

ช่อง PEXGUYlife

ใช้การตอบกลับคอมเมนต์ที่ผู้ชมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมครอบครัว เช่น การแก้มแฟนหรือการทำอาหาร และใช้การทำโพลใน Community Tab เพื่อให้ผู้ชมเลือกหัวข้อของกิจกรรมในคลิปถัดไป

ช่อง Superthanky

ใช้การกระตุ้นให้ผู้ชมแชร์คลิปรีวิวสินค้าไปยังกลุ่มเพื่อน พร้อมทั้งตั้งคำถาม เช่น “เพื่อน ๆ คิดว่าสินค้านี้คุ้มค่าหรือไม่?” และตอบกลับคอมเมนต์ด้วยข้อความที่ตลกขบขันเพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นกันเอง

ผลการวิจัยพบว่าการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมและความภักดีในระยะยาว การตอบกลับคอมเมนต์ การกระตุ้นการมีส่วนร่วม และการแชร์เนื้อหาบนแพลตฟอร์มอื่นช่วยให้ผู้ชมรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ทำให้

พวกเขามีแนวโน้มที่จะติดตามและสนับสนุนช่องอย่างต่อเนื่อง ทั้ง 5 ช่องสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมผ่านการตอบกลับคอมเมนต์ การใช้ฟีเจอร์ Community Tab และการแชร์เนื้อหาในแพลตฟอร์มอื่น ๆ โดยการกระตุ้นการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องช่วยให้ผู้ชมรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของช่อง ส่งผลให้ Engagement และยอดผู้ติดตามเพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืน

6. การใช้แฮชแท็ก(#) และการเชื่อมโยงแพลตฟอร์ม (Hashtag and Cross-Platform Integration)

จากการศึกษาสรุปได้ว่าการใช้แฮชแท็ก(#) และการเชื่อมโยงกับแพลตฟอร์มอื่น เช่น Instagram, TikTok, หรือ Facebook เป็นกลยุทธ์สำคัญในการเพิ่มการมองเห็น (Visibility) และการเข้าถึง (Reach) ผู้ชมใหม่ การเลือกใช้แฮชแท็กที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาและการเชื่อมโยงข้ามแพลตฟอร์มช่วยดึงดูดกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย และยังช่วยกระจายเนื้อหาในวงกว้าง โดยผู้วิจัยได้ทำการสรุปแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นคือ 1) เลือกแฮชแท็กที่เกี่ยวข้อง ใช้แฮชแท็กที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาและได้รับความนิยมในแพลตฟอร์ม เช่น #รีวิวสินค้า, #วัฒนธรรมจีน, หรือ #อาหารไทย และเพิ่มแฮชแท็กเฉพาะช่องเพื่อสร้างแบรนด์ เช่น #JunyJomKan หรือ #ParkMalody 2) การสร้างแฮชแท็กใหม่ การสร้างแฮชแท็กที่เป็นเอกลักษณ์ของช่องช่วยสร้างตัวตนและกระตุ้นให้ผู้ชมแชร์เนื้อหา เช่น #สนุกกับหมิงข้าวโลก 3) การใช้แฮชแท็กในเนื้อหา ใช้แฮชแท็กในคำอธิบายคลิปและโพสต์โปรโมต เพื่อเพิ่มโอกาสให้เนื้อหาแสดงผลในหน้าค้นหาของแพลตฟอร์ม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ช่อง Juny JomKan

ใช้แฮชแท็กเฉพาะ เช่น #JunyJomKan และ #วัฒนธรรมจีนในไทย และแชร์คลิปรีแอคชั่นบน Instagram Stories พร้อมลิงก์ YouTube

ช่อง Park Malody

ใช้แฮชแท็กเกี่ยวกับอาหาร เช่น #อาหารบ้านเรา และ #สูตรลับครอบครัว และแชร์คลิปตัวอย่างการทำอาหารบน TikTok พร้อมข้อความชวนติดตามคลิปเต็มบน YouTube

ช่อง หมิง ข้าวโลก

ใช้แฮชแท็กที่เกี่ยวข้องกับการรีวิวสินค้า เช่น #รีวิวขนม และ #เซเว่นอร่อยสุด และแชร์คลิปรีวิวสินค้าในกลุ่ม Facebook ที่เกี่ยวข้อง

ช่อง PEXGUYlife

ใช้แฮชแท็กที่สะท้อนความสัมพันธ์ครอบครัว เช่น #ครอบครัวสนุกสนาน และ #แก๊งแฟน และโปรโมตคลิปใหม่ใน Instagram และเชิญชวนผู้ชมใน TikTok ให้ติดตามเนื้อหาใน YouTube

ช่อง Superthankky

ใช้แฮชแท็กที่สะกดตา เช่น #รีวิวดราม่า และ #ของใช้สุดแปลก และแชร์คลิปปริวิวลินค้าใหม่บน Instagram พร้อมข้อความกระตุ้น เช่น “รีวิวนี้อามา คลิกดูเลย!”

ผลการวิจัยพบว่าการใช้แฮชแท็กและการเชื่อมโยงแพลตฟอร์มเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยเพิ่มการมองเห็นและการเข้าถึงเนื้อหาในวงกว้าง การโปรโมตข้ามแพลตฟอร์มช่วยดึงดูดผู้ชมใหม่และสร้างโอกาสในการเพิ่มผู้ติดตามอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้ง 5 ช่องใช้แฮชแท็กและการเชื่อมโยงแพลตฟอร์มเพื่อเสริมสร้างการมองเห็น เพิ่มการเข้าถึง และกระตุ้นความสนใจในกลุ่มเป้าหมายใหม่ การใช้กลยุทธ์เหล่านี้ช่วยเพิ่มยอดผู้ชมและสร้างฐานผู้ติดตามอย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การผลิตเนื้อหา (Content) ที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดผู้ติดตามบนช่อง YouTube” มีผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นถึงกลยุทธ์สำคัญในการผลิตเนื้อหาเพื่อดึงดูดผู้ชมและเพิ่มยอดผู้ติดตาม โดยแบ่งออกเป็น 6 ประเด็นสำคัญดังนี้

1. การสร้างความเป็นตัวตน (Character) ที่ชัดเจน (Character Building and Authenticity) การสร้างความเป็นตัวตนที่ชัดเจนเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างจุดเด่นให้กับช่อง YouTube ของผู้ผลิตเนื้อหา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรวรรณ องค์กรุทธิรักษา (2564) ที่พบว่าผู้บริโภคมีความสนใจในเนื้อหาที่สะท้อนตัวตนของผู้ผลิตเนื้อหาอย่างแท้จริง ความเป็นตัวตนที่มีเอกลักษณ์ช่วยสร้างความแตกต่างและดึงดูดความสนใจจากกลุ่มเป้าหมาย เช่น ช่อง Juny JomKan มีบุคลิกสดใสและเน้นวัฒนธรรมไทย-จีน, ช่อง Park Malody สร้างบรรยากาศอบอุ่นในเนื้อหาเกี่ยวกับครอบครัว, ช่อง หมิง ชั่วโลก ใช้ความสนุกสนานในการรีวิวสินค้า, ช่อง PEXGUYlife แสดงความเป็นมิตรและความรักในครอบครัว LGBTQ และ ช่อง Superthankky ใช้ความตลกและการรีวิวที่แตกต่างเป็นจุดขาย ผลลัพธ์เหล่านี้สะท้อนถึงความสำคัญของการสร้างความเป็นตัวตนที่สอดคล้องกับบุคลิกของผู้ผลิตและความคาดหวังของผู้ชม การสร้างความเป็นตัวตนที่โดดเด่น

ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญฉกาจ ตระการบุญชัย (2564) ที่ระบุว่าผู้ชมในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญกับความเป็นตัวตน (Authenticity) ของผู้สร้างเนื้อหา เนื่องจากความจริงใจและการสื่อสารที่ตรงไปตรงมาจะช่วยสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในตัวผู้ผลิต นอกจากนี้ อังคณา จินตามณี (2563) ยังชี้ให้เห็นว่าผู้ผลิตที่สามารถผสมผสานบุคลิกเฉพาะตัวกับเนื้อหาที่สร้างสรรค์ได้อย่างลงตัวจะมีโอกาสดึงดูดกลุ่มผู้ชมใหม่และสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับกลุ่มผู้ชมเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างจากงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าความเป็นตัวตนของช่องแต่ละช่องเป็นเครื่องมือสำคัญในการดึงดูดกลุ่มเป้าหมาย เช่น ช่อง Juny JomKan ใช้บุคลิกสดใสและความเป็นกันเองเพื่อเข้าถึงผู้ชมที่สนใจวัฒนธรรม, ช่อง Park Malody เน้นความอบอุ่นในครอบครัวเพื่อสร้างความใกล้ชิด, ช่อง หมิง ขั้วโลก นำเสนอความสนุกสนานในทุกการรีวิวสินค้า, ช่อง PEXGUYlife ถ่ายทอดชีวิตครอบครัวที่เป็นธรรมชาติและมีความหลากหลาย และ ช่อง Superthankky ใช้ความตลกขบขันและเนื้อหาที่แตกต่างเพื่อสร้างเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

2. การผลิตเนื้อหาที่เข้าถึงง่ายและสม่ำเสมอ (Accessible and Consistent Content) เนื้อหาที่เข้าถึงง่ายและการเผยแพร่อย่างสม่ำเสมอมีบทบาทสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนกับผู้ชม สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญฉกาจ ตระการบุญชัย (2564) ที่ระบุว่าเนื้อหาที่มีความสม่ำเสมอและสามารถเข้าถึงได้ง่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมและการติดตามของกลุ่มเป้าหมาย ตัวอย่างเช่น ช่อง Juny JomKan อัปเดตเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย-จีนอย่างต่อเนื่องและจัดทำเนื้อหาให้เข้าใจง่าย, ช่อง Park Malody สร้างความอบอุ่นผ่านเนื้อหาไลฟ์สไตล์และการทำอาหาร, ช่อง หมิง ขั้วโลก รีวิวสินค้าที่พบได้ทั่วไปในชีวิตประจำวันเพื่อดึงดูดผู้ชม, ช่อง PEXGUYlife เผยแพร่เนื้อหาเกี่ยวกับครอบครัว LGBTQ ในช่วงเวลาที่เหมาะสม และ ช่อง Superthankky ลงคลิปรีวิวสินค้าตลกขบขันที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่าย งานวิจัยของ ชุตติมา ศรีสุข (2562) ชี้ให้เห็นว่า การรักษาความสม่ำเสมอในการเผยแพร่เนื้อหาช่วยสร้างความคาดหวังในกลุ่มผู้ชม และส่งผลต่อการสร้างความผูกพันระหว่างผู้ผลิตและผู้ชม นอกจากนี้ พนิดา วิริยะกิจ (2563) ยังระบุว่า การมีตารางเผยแพร่เนื้อหาที่ชัดเจนและการอัปเดตเนื้อหาอย่างสม่ำเสมอช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและเสริมสร้างความไว้วางใจในตัวผู้ผลิตเนื้อหา

3. การออกแบบปกคลิปและชื่อคลิปที่ดึงดูดความสนใจ (Engaging Thumbnails and Titles) การออกแบบปกคลิปและชื่อคลิปมีบทบาทสำคัญในการดึงดูดความสนใจของผู้ชมและกระตุ้นการคลิก (Click-Through Rate: CTR) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพิพิศา ทรงเสียงชัย (2563) ที่ชี้ว่าปกคลิปและชื่อที่โดดเด่นช่วยเพิ่มโอกาสในการดึงดูด

ผู้ชมและสร้างความน่าสนใจให้เนื้อหา ตัวอย่างเช่น ช่อง Juny JomKan ใช้ปกสไลด์และชื่อคลิปที่เน้นวัฒนธรรม, ช่อง Park Malody ใช้ปกคลิปที่อบอุ่นและแสดงกิจกรรมครอบครัวพร้อมชื่อที่กระชับ, ช่อง หมิง ข้าวโลก ใช้ภาพสินค้าในปกคลิปพร้อมคำโปรยที่สร้างความสงสัย เช่น “ขนมเซเว่นอันไหนอร่อยที่สุด?”, ช่อง PEXGUYlife ใช้ปกคลิปที่แสดงถึงความสนุกสนานในครอบครัว เช่น “แม่จะว่าอะไรเมื่อเราแก๊งแฟนแบบนี้?” และช่อง Superthankky ใช้ปกคลิปสีสดใสพร้อมข้อความที่สร้างความอยากรู้ เช่น “รีวิวของสุดแปลก ใช้แล้วจะรอดไหม?” การออกแบบปกคลิปที่ดึงดูดใจยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Cognitive Load Theory (Sweller, 1988) ที่ระบุว่า การลดความซับซ้อนของข้อมูลบนปกคลิปและการใช้ภาพที่เด่นชัดช่วยให้ผู้ชมตัดสินใจคลิกได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ พิเชษฐ์ จันทกรมล (2561) ยังกล่าวว่า ชื่อคลิปที่กระตุ้นอารมณ์ เช่น การใช้คำถามหรือการเพิ่มบริบทที่ทำให้ผู้ชมเกิดความสงสัย เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถเพิ่มโอกาสในการคลิกได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ชม (Audience Analytics) การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ชมมีบทบาทสำคัญในกระบวนการผลิตเนื้อหา เพื่อให้สามารถปรับปรุงและนำเสนอเนื้อหาได้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยการใช้เครื่องมืออย่าง YouTube Analytics ช่วยให้ผู้ผลิตเข้าถึงข้อมูลสำคัญ เช่น ความชอบ ระยะเวลาการรับชม และข้อมูลประชากรศาสตร์ของผู้ชม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวางกลยุทธ์ที่ตอบโจทย์ งานวิจัยของ วรุฒิ แซ่ไคว้ (2563) และ ชุตินา ศรีสุข (2563) ชี้ว่า การใช้ข้อมูลเชิงลึกนี้ช่วยเพิ่มความเข้าใจพฤติกรรมผู้ชมและปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสม ตัวอย่างจากการวิจัยพบว่า ช่อง Juny JomKan ใช้ข้อมูลย้อนหลังเพื่อเน้นเนื้อหาวัฒนธรรมที่ผู้ชมสนใจ, ช่อง Park Malody ใช้ Engagement Metrics เพื่อปรับเนื้อหาเกี่ยวกับกิจกรรมครอบครัว, ช่อง หมิง ข้าวโลก เลือกรีวิวสินค้าที่ตรงพฤติกรรมผู้บริโภค, ช่อง PEXGUYlife วิเคราะห์ช่วงเวลารับชมเพื่อเผยแพร่คลิปในเวลาที่เหมาะสม และ ช่อง Superthankky ใช้ข้อมูล CTR เพื่อออกแบบเนื้อหาที่น่าสนใจ งานวิจัยของ พนิดา วิริยะกิจ (2564) ยังระบุว่า การวิเคราะห์แนวโน้มการรับชมและสำรวจความคิดเห็นของผู้ชมสามารถเพิ่มผลกระทบของเนื้อหาในระยะยาว ผู้ผลิตเนื้อหาควรใช้ข้อมูลดังกล่าวเพื่อปรับปรุงกลยุทธ์ เพิ่มช่วงถามตอบ หรือทำเนื้อหาพิเศษตามความต้องการของผู้ชม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งและเพิ่มความน่าสนใจในช่อง YouTube อย่างยั่งยืน

5. การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม (Audience Engagement) การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและเพิ่มความภักดีในระยะยาว โดยงานวิจัยของ วราภรณ์ ทับทิม (2562) ระบุว่า การตอบสนองความคิดเห็น การสร้างบทสนทนา และการกระตุ้นการมีส่วนร่วมผ่านแพลตฟอร์มช่วยเพิ่มยอดผู้ติดตามและสร้าง

ความไว้วางใจในช่อง YouTube ตัวอย่างเช่น ช่อง Juny JomKan ใช้ Community Tab เพื่อสร้างกิจกรรม เช่น การตั้งคำถามเกี่ยวกับวัฒนธรรม, ช่อง Park Malody ตอบกลับความคิดเห็นเกี่ยวกับสูตรอาหารและกิจกรรมครอบครัว, ช่อง หมิง ข้าวโลก ตั้งคำถามปลายเปิดในรีวิวลินค้าเพื่อกระตุ้นการแสดงความคิดเห็น, ช่อง PEXGUYlife ใช้โทนตอบกลับที่เป็นกันเองสร้างความใกล้ชิด และ ช่อง Superthankky ใช้คำตอบที่สร้างเสียงหัวเราะและเป็นมิตร งานวิจัยของ พิมพ์พิศา ทรงเสียงชัย (2563) ยังเน้นว่าการตอบกลับและการจัดกิจกรรม เช่น โพลหรือถามตอบในแพลตฟอร์ม สามารถเพิ่มการมีส่วนร่วมระยะยาว นอกจากนี้ ทัศนภาว ตระการบุญชัย (2564) ชี้ว่าการเชื่อมโยงโซเชียลมีเดีย เช่น Instagram และ Facebook เพื่อสนับสนุนการปฏิสัมพันธ์สามารถขยายฐานผู้ชมและเพิ่มการรับรู้ถึงช่องได้ ผู้ผลิตเนื้อหาควรตอบกลับความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ จัดกิจกรรมที่กระตุ้นการมีส่วนร่วม และใช้โซเชียลมีเดียเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้ชมอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มความไว้วางใจและความภักดีในระยะยาว

6. การใช้แฮชแท็ก(#) และการเชื่อมโยงแพลตฟอร์ม (Hashtag and Cross-Platform Integration) การใช้แฮชแท็ก(#) และการเชื่อมโยงเนื้อหาในหลายแพลตฟอร์มเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยเพิ่มการมองเห็นและขยายกลุ่มเป้าหมาย โดยแฮชแท็กช่วยเพิ่มการค้นหาและการเข้าถึงเนื้อหาจากผู้ชมใหม่ เช่น ช่อง Juny JomKan ใช้แฮชแท็กเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย-จีนและแชร์เนื้อหาใน Instagram Stories, ช่อง Park Malody ใช้แฮชแท็กเกี่ยวกับไลฟ์สไตล์และแชร์ใน TikTok, ช่อง หมิง ข้าวโลก ใช้แฮชแท็กในเนื้อหาวิวลินค้าและแชร์ใน Facebook Groups, ช่อง PEXGUYlife ใช้แฮชแท็กที่สะท้อนความอบอุ่นในครอบครัวและแชร์ใน Instagram Reels และ ช่อง Superthankky ใช้แฮชแท็กที่สร้างความน่าสนใจ เช่น #ของใหม่ต้องลอง และแชร์ใน TikTok งานวิจัยของ ชุตติมา ศรีสุข (2562) ระบุว่าแฮชแท็กช่วยเพิ่มอันดับการค้นหาและการมองเห็นในแพลตฟอร์มดิจิทัล ขณะที่ วรุฒิ แซ่โค้ว (2564) ชี้ว่าการเชื่อมโยงเนื้อหาระหว่างแพลตฟอร์มช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและการเข้าถึง ผู้ผลิตเนื้อหาควรเลือกแฮชแท็กที่สะท้อนเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมาย พร้อมใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียต่าง ๆ เพื่อแชร์คลิปสั้นและสร้างเครือข่ายผู้ชม การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแฮชแท็กและการแชร์เนื้อหาอย่างสม่ำเสมอช่วยปรับกลยุทธ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและเพิ่มโอกาสในการสร้างยอดผู้ติดตามอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาในงานวิจัย “กลยุทธ์การผลิตเนื้อหา (Content) ที่ส่งผลต่อการเพิ่มยอดผู้ติดตามบนช่อง YouTube” ผู้วิจัยได้ค้นพบประโยชน์ที่สามารถนำไปประยุกต์

ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์การผลิตเนื้อหาสำหรับผู้ที่ต้องการสร้างความสำเร็จบนแพลตฟอร์ม YouTube และยังเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับการผลิตเนื้อหาในแพลตฟอร์มดิจิทัลอื่น ๆ ในอนาคต และมีข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรศึกษากลยุทธ์การผลิตเนื้อหาบนแพลตฟอร์มดิจิทัลอื่น ๆ เช่น TikTok หรือ Instagram เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างและแนวทางการเพิ่มยอดผู้ติดตามในบริบทที่หลากหลายมากขึ้น

2. ควรวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของอัลกอริทึมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงบนแพลตฟอร์ม YouTube ต่อการมองเห็นเนื้อหาและการสร้างความสำเร็จในระยะยาว เพื่อช่วยให้ผู้ผลิตเนื้อหาสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมและทันสมัย

3. ผู้ผลิตเนื้อหาบน YouTube ควรออกแบบ “แผนกลยุทธ์เนื้อหา” อย่างเป็นระบบ โดยผสานทั้ง 6 ประเด็นที่พบในงานวิจัย ได้แก่ การสร้างความเป็นตัวตนที่ชัดเจน เนื้อหาให้เข้าถึงง่ายและสม่ำเสมอ ออกแบบปกและชื่อคลิปให้ดึงดูด ใช้ข้อมูลผู้ชมในการพัฒนาเนื้อหา สร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมอย่างต่อเนื่อง และใช้แฮชแท็กควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงแพลตฟอร์มอื่น ๆ โดยเริ่มจากการกำหนด “เอกลักษณ์ของช่อง” (Character) และ “ตารางการเผยแพร่” (Schedule) ให้ชัดเจน จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลผู้ชมเพื่อปรับเนื้อหาให้เหมาะสม พร้อมทั้งออกแบบปก-ชื่อคลิปที่สื่อถึงบุคลิกของช่องและกระตุ้นความสนใจ สุดท้าย คือการสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมใช้แฮชแท็กและการแชร์ข้ามแพลตฟอร์มเป็นเครื่องมือขยายการเข้าถึง ซึ่งทั้งหมดนี้จะช่วยเพิ่มยอดผู้ติดตามได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาณาด ตรีการบุญชัย. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการรับชมและติดตามช่องรายการยูทูปของกลุ่มเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ*, 9(2), 15-30.
- ชุตินา ศรีสุข. (2562). บทบาทของแฮชแท็กต่อการสร้างความสนใจและการเข้าถึงในสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารนิเทศศาสตร์ดิจิทัล*, 6(1), 45-58.
- พนิดา วิริยะกิจ. (2563). การวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ชม: กรณีศึกษา YouTube. *วารสารการจัดการสื่อสาร*, 12(3), 89-105.
- พิมพ์พิศา ทรงเสียงชัย. (2563). การออกแบบชื่อคลิปและปกคลิปวิดีโอที่ส่งผลต่อการดึงดูดผู้ชมใน YouTube. *วารสารการออกแบบและสื่อสารภาพ*, 8(4), 21-35.
- พิเชษฐ์ จันทกรมล. (2561). กลยุทธ์การออกแบบเนื้อหาและการนำเสนอในสื่อดิจิทัลเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ชม. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม*, 5(2), 33-49.
- วรวรรณ องค์กรุฑรรักษา. (2564). ความสำคัญของความเป็นตัวตนในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ชมใน YouTube. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 15(1), 112-128.
- วรุฒิ แซ่ไคว้. (2563). ผลกระทบของการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ชมที่มีต่อการพัฒนาเนื้อหาในช่อง YouTube. *วารสารเทคโนโลยีสารสนเทศ*, 11(2), 53-67.
- วราภรณ์ ทับทิม. (2562). การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมในสื่อออนไลน์: กรณีศึกษาช่อง YouTube. *วารสารการบริหารการสื่อสาร*, 7(1), 19-34.
- อังคณา จินตามณี. (2563). ความเชื่อมโยงระหว่างการสร้างคาแรคเตอร์ของผู้ผลิตเนื้อหาและการตอบสนองของผู้ชม. *วารสารการวิจัยสื่อสารมวลชน*, 10(3), 77-91.
- Relevantaudience. (2023, March 2). 18 สถิติบน YouTube ที่นักการตลาดต้องรู้ในปี 2023. Relevantaudience. <https://www.relevantaudience.com/th/digital-marketing-th/18-youtube-statistics-marketers-must-know-in-2023/>
- Eric, P. (2023, October 30). โซเชียลมีเดีย ที่คนไทยใช้มากที่สุดปี 2023. motiveinfluence. <https://www.motiveinfluence.com/blog/marketing/โซเชียลมีเดีย-ที่คนไทยใช้มากที่สุดปี-2023/547>
- Pine, B. J., II, & Gilmore, J. H. (1998, July–August). Welcome to the experience economy. *Harvard Business Review*. <https://hbr.org/1998/07/welcome-to-the-experience-economy>

Sweller, J. (1988). Cognitive load during problem solving: Effects on learning. *Cognitive Science*, 12(2), 257-285. https://doi.org/10.1207/s15516709cog1202_4

กลวิธีการเล่าเรื่องในนวนิยายและเรื่องสั้นของจเด็จ กำจรเดช

สิริพร เชษฐสุราษฎร์¹ และ ราชนีย์ นิลวรรณภา²
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม^{1,2}
E-mail: canasasa_@hotmail.com¹, nilawanapa@yahoo.com²

วันที่รับบทความ: 27 ธันวาคม 2567
วันที่ไขบทความ: 21 มีนาคม 2568
วันที่รับบทความ: 10 เมษายน 2568

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการเล่าเรื่องในนวนิยายและเรื่องสั้นของจเด็จ กำจรเดช โดยการใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีการเล่าเรื่อง จำนวน 8 ชั้น ประกอบด้วยรวมเรื่องสั้น 3 ชั้น ได้แก่ แดดเข่าร้อนกว่าจะนั่งจิบกาแฟ มะละกาไม่มีทะเล และ คีนปีเสื่อและเรื่องเล่าของสัตว์อื่น ๆ และนวนิยาย 5 เล่ม ได้แก่ หรือเป็นเราที่สูญหาย สะใภ้คนจีน นกสีบอาคม ตุ๊กตาทายงเจ้าแม่ และ แมวไม่เคยรอใครกลับมา จากการศึกษาพบว่า นวนิยายและเรื่องสั้นของจเด็จ กำจรเดช มีความโดดเด่นในแง่การใช้กลวิธีการเล่าเรื่องที่ไม่เป็นไปตามขนบ ด้วยการซ้อนมิติของเรื่องราวโดยใช้กลวิธีการแบบเรื่องเล่าซ้อนเรื่องเล่า หรือเมตาฟิクション (metafiction) ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของความเป็นเรื่องเล่าหลังสมัยใหม่ อันเป็นลักษณะของเรื่องเล่าที่ต้องการปฏิเสธการจัดประเภททางวรรณกรรมและต้องการตั้งคำถามต่อความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเรื่องจริงและความเป็นเรื่องแต่ง ทำให้งานเขียนของจเด็จเลือกใช้มุมมองและผู้เล่าเรื่องที่เล่นล้อกับความเป็นเรื่องแต่งและความเป็นจริง และพบการกล่าวถึงสื่อจากศาสตร์อื่นและการหยิบยืมรูปแบบของศาสตร์อื่นนั้นในการสร้างเรื่องราวเพื่อบอกเล่าภาวะซับซ้อนที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งส่งผลให้ผู้อ่านรู้สึกสับสนคลุมเครือในตัวตนของตนเอง นอกจากนี้ยังพบการนำเสนอแก่นเรื่องหรือแนวคิด 4 ประเด็นในงานเขียนของจเด็จ คือ ความเป็นมนุษย์ ความแปลกแยก การโหยหาอดีต และความเชื่อและความศรัทธา

คำสำคัญ: กลวิธีการเล่าเรื่อง นวนิยาย เรื่องสั้น จเด็จ กำจรเดช

Narrative Techniques in the Novels and Short stories of Jadej Kamjorndet

Siripron Chettasurat¹ and Rachan Nillawannapha²

Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University^{1,2}

E-mail: canasasa_@hotmail.com¹, nilawanapa@yahoo.com²

Received: December 27, 2024

Revised: March 21, 2025

Accepted: April 10, 2025

Abstract

This article aims to examine the storytelling strategies employed in the novels and short stories of Jadej Kamjorndet, utilizing the conceptual framework of storytelling strategies. This study encompasses three short story collections—It Is Too Hot This Morning to Sit Sipping Coffee in the Sun, No Sea in Melaka, and That Night of the Year of the Tiger and Stories of Other Animal Stories—and five novels—The Used Man, Chinese Daughter-In-Law, Arkom, Sex Doll Goddess, and The Cat Never Waits for Anyone to Come Back. The study shows that Jadej Kamjorndet distinctively uses metafiction or story-within-story techniques in his novels and short stories. This non-conventional storytelling technique is a characteristic of postmodern stories that expresses rejection of literary categorization and questions the relationship between reality and fiction. By layering dimensions over one another, Jadej employs perspectives and the narrators' points of view to blur the lines between fiction and reality. Jadej also mentions media from other disciplines and uses their formats to portray complexity and circumstance in our society, causing people confusion and uncertainty about their identities. In addition, four themes or concepts are present: humanity, alienation, nostalgia, and belief and faith.

Keywords: narrative techniques, novels, short stories, Jadet Kamjorndet

บทนำ

จเด็จ กำจรเดช นักเขียนรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน จากผลงานรวมเรื่องสั้น ในปี 2554 “แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ” และ ปี 2563 “คืนปีเสือและเรื่องราวของสัตว์อื่น ๆ” รวมเรื่องสั้นเป็นผลงานที่ทำให้จเด็จเป็นที่รู้จักในแวดวงวรรณกรรม ด้วยกลวิธีการเล่าที่โดดเด่นไม่เกินไปตามขนบเดิม มีความยอกย้อน เสียดสี ประเด็นแง่มุมที่นำเสนอมีความร่วมสมัย อีกทั้งจเด็จ กำจรเดชเป็นนักเขียนที่มีการสร้างสรรค์ผลงานอย่างต่อเนื่อง และหลากหลายรูปแบบ นอกจากเรื่องสั้นแล้วยังมีนวนิยาย รวมบทกวีนิพนธ์และนิยายภาพ

งานเขียนของจเด็จ กำจรเดช โดดเด่นในทางเรื่องสั้น มีเนื้อหาซับซ้อน และการใช้กลวิธีการการเล่าเรื่องที่ช่วยนำเสนอประเด็นความซับซ้อนในสังคม ความคลุมเครือสับสนในตัวตน ผ่านการใช้น้ำเสียงและมุมมองในการเล่าเรื่อง จะเห็นได้ว่ารวมเรื่องสั้นทั้ง 3 เล่ม อันประกอบไปด้วย “แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะจิบกาแฟ” “มะละกาไม่มีทะเล” “คืนปีเสือและเรื่องราวของสัตว์อื่น ๆ” มีรูปแบบการนำเสนอเรื่องราวที่ซับซ้อน โดยใช้มุมมองและบทบาทของผู้เล่าเรื่องสร้างมิติตัวตนที่ซ้อนทับกัน ใช้มิติทางพื้นที่และช่วงเวลาเพื่อนำเสนอความสับสน ความแปลกแยก ในบางเรื่องไม่ได้เน้นเล่าเรื่องเฉพาะเจาะจงไปอย่างตัวละครใดเป็นหลัก แต่เป็นการเล่าถึงภาพรวมของสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน อย่างเรื่องสั้น “พวกเขาไม่ถูกจดจำ” จากเรื่องสั้นชุด “มะละกาไม่มีทะเล” หรือการใช้ตัวตนและมุมมองของผู้เล่าเพื่อสร้างมิติตัวละครที่ทับซ้อนกันหลายระดับ เล่นล้อระหว่างความเป็นจริงและความเป็นเรื่องแต่ง ในเรื่องสั้น “เป็นหมาป่า” จากรวมเรื่องสั้นชุด “คืนปีเสือและเรื่องราวของสัตว์อื่น ๆ” นอกจากรวมเรื่องสั้น 3 เล่มที่มีความโดดเด่นเรื่องรูปแบบการเล่าเรื่องทางด้านนวนิยาย 5 เรื่อง ได้แก่ หรือจะเป็นเราที่สูญหาย (2558), สะใภ้คนจีน (2560), นักสืบอาคม (2562) ตึกตายายเจ้าแม่ (2566) และ แมวไม่เคยรอใครกลับมา (2566) ก็มีลักษณะเด่นด้านการนำเสนอเรื่องราวที่ซับซ้อนเช่นเดียวกันกับรวมเรื่องสั้น การใช้มุมมองและผู้เล่าเรื่องหลายตัวละครเพื่อเล่าเรื่องราวในนวนิยายเรื่อง “ตึกตายายเจ้าแม่” ในเรื่องนี้ได้ใช้มุมมองการเล่าเรื่องราวสองรูปแบบ บุรุษสรรพนามที่ 1 สลับระหว่างสองตัวละครหลักของเรื่อง และบุรุษสรรพนามที่ 3 ที่เล่าเรื่องราวเป็นมุมมองกว้าง หรือการเล่าเรื่องที่ตัวละครส่งน้ำเสียงสื่อมายังผู้อ่าน ในนวนิยายเรื่อง “นักสืบอาคม” การเล่าเรื่องราวที่มีเส้นแบ่งเวลาอันคลุมเครืออย่าง “หรือเป็นเราที่สูญหาย” ด้วยลักษณะการเล่าเรื่องที่เด่นด้านการซ้อนเรื่องราว และนำเอาสื่อกับศาสตร์แขนงอื่นมาช่วยสร้างสรรค์งาน ผู้เขียนจึงได้นำกรอบแนวคิดเรื่องกลวิธีการเล่าเรื่อง เมตาฟิสิกซ์และสหัสสื่อเข้ามาประยุกต์ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

จุดประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทฤษฎีการเล่าเรื่องในงานเขียนของจเด็จ กำจรเดช
2. เพื่อศึกษาการสร้างความหมายผ่านทฤษฎีการเล่าเรื่องในงานเขียนของจเด็จ กำจรเดช

แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดของการวิจัย

วรรณกรรมวิจารณ์ คือการพิจารณาคุณค่าของหนังสือหรือบทประพันธ์ โดยการชี้ให้เห็นถึงรายละเอียดต่าง ๆ ในงานประพันธ์ชิ้นนั้น ๆ ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539) ได้สรุปลักษณะของกระบวนการและขั้นเพื่อวิจารณ์วรรณกรรมออกเป็น 4 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. การวิเคราะห์รายละเอียดของวรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ คือการวิเคราะห์องค์ประกอบและการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในเรื่อง
2. การอธิบายความ คือการอธิบายให้ชัดเจนถึงสิ่งที่ได้วิเคราะห์
3. การตีความ เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งต้องอาศัยการวิเคราะห์และอธิบายความ และ
4. การประเมินค่า คือขั้นตอนสุดท้ายที่ลงความเห็นว่วรรณกรรมชิ้นนั้น ๆ มีจุดเด่นอย่างไร และต้องมีทัศนที่เป็นกลาง ดังนั้นการเข้าใจถึงกระบวนการวิจารณ์วรรณกรรม จึงจะทำให้ผู้ศึกษาวรรณกรรมหรือผู้ที่สนใจทางวรรณกรรมเห็นว่า การพิจารณาคุณค่าของวรรณกรรม ยิ่งทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ และเห็นความสำคัญของการศึกษาวรรณกรรมมากยิ่งขึ้น

ในบทความชิ้นนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาทฤษฎีการเล่าเรื่องในนวนิยายและเรื่องสั้นของจเด็จ กำจรเดช ซึ่งผู้เขียนได้ใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเล่าเรื่อง ดังนี้

ศาสตร์แห่งการเล่าเรื่อง (Narrative) เป็นการศึกษาธรรมชาติลักษณะและหน้าที่ ซึ่งเป็นลักษณะร่วมของเรื่องเล่าแบบต่าง ๆ การหาลักษณะร่วมกันนี้ถือเป็นแก่นแท้ของศาสตร์นี้ (อิราวดี ไตลังคะ, 2546) ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 มีการพยายามศึกษามันเชิงคติหรือวรรณคดีอย่างเป็นศาสตร์เป็นระบบ เพื่อค้นหาถึง แก่นแท้ของวรรณคดี ศาสตร์นี้ไม่ได้ศึกษาเพียงแต่บทกวีหรือวรรณคดี แต่รวมไปถึงเรื่องเล่าในรูปแบบต่าง ๆ เรื่องเล่าคือเหตุการณ์สมมติที่ถูกร้อยเรียงเป็นเรื่องราว ทั้งตัวอักษร เสียง ภาพ ซึ่งในปัจจุบันนักวิชาการได้นิยามคำจำกัดความเรื่องเล่าอันหลากหลายรูปแบบนั้นว่าเป็น “ตัวบท” (Text) นั้นหมายถึงว่าตัวบทนั้นสามารถเป็นเรื่องเล่ารูปแบบใดก็ได้ ไม่จำกัดเพียงแค่เรื่องเล่าที่เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์อักษร

การศึกษากทฤษฎีการเล่าในตัวบทวรรณกรรม มีแนวทางการศึกษาอยู่สามระดับตามแนวคิดของอิราวดี ไตลังคะ ซึ่งประกอบไปด้วย

1. โครงเรื่อง (Plot) คือการลำดับเหตุการณ์ ลักษณะของโครงเรื่องที่ตี ต้องมีสิ่งทีเรียกว่าความเป็นเอกภาพ (unity) ที่มีองค์ประกอบสามส่วนคือ ตอนต้น ตอนกลาง และ

ตอนจบ กล่าวได้ว่าโครงเรื่องนั้นเป็นเหมือนการลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่ตอนต้น ไปสู่ตอนจบของเรื่อง โดยมีสถานการณ์ร้อยเรียงกัน

2. กลวิธีการเล่าเรื่อง คือวิธีการที่ผู้เขียนใช้ในการถ่ายทอดเรื่องราว แบ่งออกเป็น 2 หัวข้อคือ ผู้เล่าเรื่อง (Narrator) และ มุมมอง (Point of view)

2.1 ผู้เล่าเรื่อง (narrator) ผู้เล่าเรื่องนั้นไม่ใช่ผู้เขียน ผู้เล่าเรื่องนั้นเป็นกลวิธีที่กำหนดว่าจะใช้สิ่งใดในการเล่าเรื่อง ซึ่งมีสองรูปแบบคือ 1) ผู้เล่าเรื่องที่เป็นตัวละครในเรื่อง ผู้เล่าประเภทนี้จะปรากฏในฐานะของตัวละครภายในเรื่องราวชัดเจน วิธีการเล่าจะแบ่งย่อยออกอีกสองลักษณะคือ ผู้เล่าเล่าสิ่งที่ตนเองประสบมา คือเรื่องราวของผู้เล่าเอง และผู้เล่าเรื่องที่เป็นพยาน คือผู้เล่าเรื่องเล่าเรื่องราวของผู้อื่นในฐานะพยานที่ได้รับรู้ หรือมีส่วนกับเหตุการณ์นั้น 2) ผู้เล่าเรื่องที่ไม่ได้เป็นตัวละครในเรื่อง คือผู้เล่าที่ไม่ได้ปรากฏตัวในเรื่อง มีเพียงแค่คำเสียงบนหน้ากระดาษ แบ่งย่อยเป็นสามประเภทคือ ผู้เล่าเรื่องผู้ประพันธ์ ผู้เล่าจะแทนตัวเองว่า ข้าพเจ้า, ผู้เขียน มีการใช้คำแทนตัว มักจะปรากฏในงานเขียนเก่า ผู้เล่าแบบเสมือนมีตัวตน ผู้เล่าประเภทนี้จะไม่มีการแทนตัวเอง แต่ “เสียง” นั้นจะทำให้ผู้อ่านรู้สึกเสมือนว่าผู้เล่านั้นมีตัวตน และผู้เล่าแบบไม่แสดงที่ศนะของตนหรือแบบอัตวิสัย คล้ายกับว่าเรื่องราวนั้นดำเนินไปเองปราศจากผู้เล่า เป็นการเล่าที่เผยแพร่เฉพาะลักษณะภายนอก โดยไม่เข้าไปในความคิดของตัวละคร

2.2 มุมมอง (Point of View) ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539) กล่าวว่า “คำว่า Point of view ในภาษาไทยมีใช้แตกต่างกันหลายคำ เช่น กลวิธีในการเสนอเรื่อง กลวิธีในการเล่าเรื่อง ทรรศนะ และมุมมอง แต่ไม่ว่าจะใช้คำใด ทั้งหมดนั้นก็หมายถึงวิธีการเล่าเรื่องของนักเขียนหรือผู้แต่ง กล่าวคือในเรื่องแต่ละเรื่อง นักเขียนจะเป็นผู้กำหนดหรือเลือกว่า จะให้ใครเป็นคนเล่าเรื่อง หรือจะเล่าผ่านสายตาหรือ “มุมมอง” ของใคร ประเภทของมุมมองจะแบ่งออกเป็นสองประเภท 1) มุมมองของผู้เล่าเรื่องที่ปรากฏในฐานะตัวละครในเรื่อง แบ่งย่อยเป็นสองประเภทคือ ผู้เล่าเรื่องตัวละครเอก และผู้เล่าเรื่องตัวละครรอง 2) มุมมองของผู้เล่าที่ไม่ปรากฏตัวในฐานะตัวละครในเรื่อง แบ่งออกเป็นสามรูปแบบคือ ผู้เล่าเรื่องเป็นผู้รู้แจ้ง ผู้เล่าเรื่องรู้แจ้งเฉพาะตัวละครเอ และผู้เล่าแบบอัตวิสัย

3. ตัวละคร องค์ประกอบสำคัญของเรื่องราว คือ ตัวละคร เพราะตัวละครนั้นคือบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในเรื่อง ยิ่งตัวบทมีขนาดที่ยาว จะทำให้ผู้เขียนสามารถบรรยายถึงบุคลิกลักษณะนิสัยของตัวละครได้ละเอียดมากยิ่งขึ้น ตัวละครเป็นส่วนหนึ่งที่กำหนดทิศทางของเรื่องราว ทั้งนี้ ตัวละครในวรรณกรรมประเภทเรื่องเล่าไม่จำเป็นต้องเป็นคนเสมอไป ในนิทานและเรื่องสั้นบางเรื่อง ตัวละครอาจเป็นสัตว์ อมนุษย์ หรือวัตถุสิ่งของ (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2539) ลักษณะของตัวละครจะสามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทใหญ่ ๆ คือ ตัวละครแบบแบน และตัวละครแบบกลม

4. ฉาก เรื่องเล่าไม่ได้นำเสนอแต่เพียงสิ่งที่เป็นความคิดนามธรรมเท่านั้น แต่ยังสร้างความจริงที่เป็นรูปธรรมชัดเจนผ่านการใช้ฉากและสถานที่ ฉากในเรื่องเล่ามีความหมายที่กว้าง ทั้งทางกายภาพ สภาพแวดล้อม อารมณ์ความรู้สึก ฉากไม่ใช่เพียงกายภาพภายนอกของตัวละคร แต่หมายรวมไปถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับภาวะในจิตใจ อารมณ์นึกคิดของตัวละคร (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2539) ลักษณะของฉากแบ่งออกได้เป็นสามรูปแบบด้วยกัน (อิราวตี ไตลังคะ, 2546) 1) ฉากที่มีลักษณะทางกายภาพ 2) ฉากที่เป็นเวลา และ 3) ฉากที่เป็นสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม

5. แก่นเรื่อง/แนวคิดของเรื่อง คือ ความคิดหลักของเรื่อง หรือเรียกว่าเป็นสารที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อความคิดไปยังผู้อ่าน สารนั้นอาจจะเป็นมุมมอง ทศนะ ของผู้เขียนที่มีต่อโลก และนำมาถ่ายทอดผ่านเรื่องราว อย่างไรก็ตาม เรื่องราวไม่จำเป็นต้องมีแก่นเรื่องเสมอ เนื่องจากจุดประสงค์ในการสร้างที่แตกต่างกันออกไป บางเรื่องอาจจะเขียนขึ้นเพื่อสร้างความขบขัน หรือสร้างความสยองขวัญ ขึ้นกับลักษณะของเรื่องราวแต่ละประเภท อีกทั้งแนวคิดในเรื่องราวสามารถเป็นเครื่องมือที่ใช้แสดงถึงอุดมการณ์ (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2539)

6. เรื่องแต่งในเรื่องแต่ง (Metafiction) และ สหสื่อ (Intermediality)

เมตาฟิクション (Metafiction) เป็นเทคนิคหรือกลวิธีที่มักจะพบในงานเขียนหลังสมัยนิยม คำว่า “หลังสมัยใหม่” ในวงการเคลื่อนไหวทางศิลปะ วรรณกรรมและสถาปัตยกรรมเกิดขึ้นต่อเนื่องและมีรากฐานมาจากศิลปะแบบสมัยใหม่ (modernism) นั่นเอง (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2560) ความหมายของงานเขียนหลังสมัยใหม่หมายถึงการปฏิเสธการจัดประเภทว่าสิ่งใดเป็นศิลปะชั้นสูง สิ่งใดเป็นศิลปะชั้นล่าง และปฏิเสธการแบ่งแยกประเภทของวรรณกรรม อีกทั้งงานเขียนหลังสมัยมีลักษณะการเขียนที่มีความเป็นเรื่องเล่า (narrative) ซึ่งกลวิธีการเมตาฟิクション (metafiction) ถือว่าเป็นลักษณะหนึ่งของเรื่องเล่าหลังสมัยใหม่ การเล่าเรื่องแต่งในเรื่องแต่ง หมายความว่า เป็นเรื่องที่เล่าเรื่องราวในตัวเองหรือเกี่ยวกับเรื่องแต่งมากกว่าเรื่องราวอื่น ๆ (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2560) เมตาฟิクションเป็นการแสดงถึงตัวตน (Self-consciously) การดึงความสนใจในสถานภาพและการประดิษฐ์อย่างมีระบบระเบียบ เพื่อตั้งคำถามระหว่างเรื่องแต่งกับเรื่องจริง โดยมักจะมีการล้อเลียนและการสะท้อนถึงตัวตนอยู่ด้วยการที่ผู้เล่าเรื่องตระหนักอยู่ตลอดเวลาว่าตนกำลังเล่าเรื่อง เป็นการดึงความสนใจผู้อ่านให้เห็นกระบวนการของการสร้างงานเขียน (อิราวตี ไตลังคะ, 2546) คือลักษณะของความเป็นเมตาฟิクション เป็นการเล่าเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านเชื่อว่าเรื่องนั้นเกิดขึ้นจริง แต่ทำให้ผู้อ่านตระหนักตลอดเวลาว่ากำลังอ่านหรือฟังเรื่องราวของผู้เล่าเรื่องอยู่

กล่าวโดยสรุปเมตาฟิสิกซ์เป็นเรื่องแต่งที่เกี่ยวกับเรื่องแต่งนั่นเอง ธีธัญญา สังขพันธานนท์ (2560) สรุปลักษณะที่เป็นเทคนิคของงานเขียนแบบเมตาฟิสิกซ์ดังนี้

- 1) นวนิยายที่เกี่ยวกับคนที่กำลังเขียนนวนิยาย
- 2) นวนิยายที่เกี่ยวกับคนที่กำลังอ่านนวนิยาย
- 3) เรื่องราวที่อ้างถึงขนบบางอย่างของเรื่อง
- 4) ผสมผสานท่วงทำนองหรือประเภทที่หลากหลายของการเขียน
- 5) เป็นเรื่องที่ไม่เป็นไปตามลำดับการเขียนนวนิยาย
- 6) เป็นการเล่าเรื่องที่มีเชิงอรรถ
- 7) เป็นนวนิยายที่นักเขียนเป็นตัวละคร
- 8) เป็นเรื่องที่คาดการณ์ล่วงหน้าไว้ว่าจะมีปฏิกิริยาโต้ตอบของผู้อ่าน
- 9) ตัวละครทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพราะการกระทำเหล่านั้นเป็นการคาดหวังจากตัวละครอื่น ๆ
- 10) ตัวละครจะย้ำเตือนผู้อ่านว่า พวกเขา กำลังอยู่ในเรื่องแต่ง
- 11) คอยแสดงความเห็นผ่านการล้อเลียนเรื่องแต่งอื่น ๆ
- 12) เป็นเรื่องที่แต่งที่อยู่ในเรื่องแต่ง

สหสื่อ (Intermediality) คือ กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (theoretical framework) ที่มุ่งสำรวจองค์ความรู้ ตัวบท ความหมาย และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างสองสื่อขึ้นไป (นัทธนัย ประสานนาม, 2564) แนวคิดที่ใช้ศึกษาความสัมพันธ์ของสื่อสองสื่อขึ้นไป แนวคิดถูกพัฒนาขึ้นจากการศึกษาด้าน วรรณกรรมศาสตร์ นิเทศศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์และภาพยนตร์ เพื่อสำรวจสภาวะของการหลอมรวมกันของสื่อแขนงอื่น ๆ เนื่องจากศาสตร์หลายศาสตร์ต้องการปรับเปลี่ยนแนวคิดให้สอดคล้องกับสื่อที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน การอ้างอิงถึงสื่อแขนงอื่นนั้นไม่ได้เป็นไปตามการผสมผสานหรือการข้ามสื่อเป็นการอ้างอิงถึงเนื้อหาของตัวบท

เนื่องจากงานเขียนของเจตเจ็จ กำจรเดชมิลักษณะของความไม่เป็นชนบเสียส่วนใหญ่ ผู้เขียนจึงได้ศึกษาและประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดที่เกี่ยวกับศาสตร์แห่งการเล่าเรื่อง เมตาฟิสิกซ์และสหสื่อมารวมกัน เพื่อให้สามารถศึกษางานเขียนของเจตเจ็จ กำจรเดชได้อย่างครอบคลุมมากที่สุด กลวิธีการเล่าเรื่องที่ตัวละครกำลังเล่าเรื่องราวให้ผู้อ่านฟัง หรือตัวละครที่รู้ว่าตัวเองเป็นตัวละคร การซ้อนเรื่องเล่าหยาบย่อยภายในเรื่องราว เป็นส่วนหนึ่งของลักษณะเมตาฟิสิกซ์ รวมถึงลักษณะอื่น ๆ ที่ได้กล่าวถึงไปในข้างต้น การหยาบย่อยเอาศาสตร์แขนงอื่นเข้ามากล่าวก็เป็นลักษณะของสหสื่อ ที่แสดงการหลอมรวมกันของสื่อแขนงต่าง ๆ นำไปสู่การสร้างความหมาย หรือเน้นย้ำความหมายบางอย่างภายในงานตัวบท ในงานของ

จเด็จ กำจรเดช พบการนำสื่อแขนงภาพยนตร์และการตูนมังงะเข้าใช้ประกอบเรื่องราว สร้างความหมายทั้งในเชิงเปรียบเทียบความคล้ายระหว่างเรื่องราวกับตัวสื่อที่ถูกหยิบยกมา และรวมถึงนำไปสู่การสร้างความหมายใหม่

ผู้เขียนได้ทำการสืบค้นงานวิจัยและบทความที่ศึกษางานเขียนของจเด็จ กำจรเดช เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา และพบว่างานของจเด็จ กำจรเดชถูกนำมาใช้ในการศึกษา เพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผลงานของเขาเอง ซึ่งผลงานที่ถูกนำมาศึกษาเป็นผลงาน ที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นผลงานที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม แห่งอาเซียน คือ รวมเรื่องสั้น “แดดเข้ร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ” และ “คืนปีเสือ และ เรื่องราวของสัตว์อื่น ๆ”

วโรชิตี ตะนา และ บุญยเสนอ ตริวิเศษ (2564) ศึกษาตัวบทรวมเรื่องสั้น “คืนปีเสือ และเรื่องเล่าของสัตว์อื่น ๆ” ของจเด็จ กำจรเดช พบว่ารวมเรื่องสั้นชุดนี้มีลักษณะของ ความเป็นสังคมนิยมมหัศจรรย์ กลวิธีการเล่าที่สร้างความย้อนแย้งในตัวเอง เรื่องเล่าซ้อน เรื่องเล่าสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของสังคม ทำให้แยกไม่ออกระหว่างความเป็นจริง และความจริงเสมือน รวมเรื่องสั้นคืนปีเสือและเรื่องราวของสัตว์อื่น ๆ มีการนำเสนอความจริง ในแง่มุมต่าง ๆ ความขัดแย้งของสังคม ความจริงที่อยู่ในชีวิตประจำวัน ผู้เขียนใช้กลวิธี การเล่าที่ซับซ้อนเพื่อสะท้อนความซับซ้อนของสังคม ทำให้ผู้อ่านได้ตั้งคำถามกับความจริง ที่อยู่ในสังคมผ่านตัวบทรวมเรื่องสั้น

สุชาติ หมั่นแคน และคณะ (2565) ศึกษาเรื่องภาพสะท้อนและกลวิธีการนำเสนอ ในรวมเรื่องสั้นของจเด็จ กำจรเดช จำนวน 2 เล่ม คือ “แดดเข้ร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ” และ “คืนปีเสือและเรื่องราวของสัตว์อื่น ๆ” พบว่าภาพสะท้อนสังคมประกอบไปด้วย ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจการศึกษา วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ และค่านิยม ส่วนกลวิธี การนำเสนอประกอบด้วย การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง การเล่าเรื่องและการปิดเรื่อง จากการศึกษพบว่า 1) “แดดเข้ร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ” พบภาพสะท้อนด้าน วัฒนธรรมมากที่สุดและใช้กลวิธีการเปิดเรื่อง 5 แบบ การดำเนินเรื่อง 4 แบบ การเล่าเรื่อง 3 แบบ และการปิดเรื่อง 3 แบบ 2) “คืนปีเสือ และเรื่องราวของสัตว์อื่น ๆ” พบภาพสะท้อน ด้านเศรษฐกิจมากที่สุด กลวิธีการนำเสนอเรื่อง พบว่ากลวิธีการเปิดเรื่อง 3 แบบ กลวิธี ดำเนินเรื่อง 3 แบบ กลวิธีการเล่าเรื่อง 2 แบบ และกลวิธีการปิดเรื่อง 3 แบบ

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการศึกษาในครั้งนี้ ใช้ตัวบทงานเขียนของจเด็จ กำจรเดช ประเภทเรื่องสั้น และนวนิยาย ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่างปี 2554-2566 ประกอบด้วย เรื่องสั้น 33 เรื่อง

จากรวมเรื่องสั้น 3 เล่ม และนวนิยาย 5 เรื่อง คือ “แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะจับกาแพ” (2554), “มะละกามีไม่มีทะเล” (2557), “หรือจะเป็นเราที่สูญหาย” (2558), “สะใภ้คนจีน” (2560), “นักสืบอาคม” (2562), “คืนปีเสือ และเรื่องเล่าของสัตว์อื่น ๆ” (2563), ตุ๊กตាយางเจ้าแม่ (2566), แมวไม่เคยรอใครกลับมา (2566)

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้แบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สํารวจตัวบทและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเจตต์ กํารเจตช รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องศาสตร์แห่งการเล่าเรื่องและการหาความหมาย
2. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์กลวิธีการเล่าเรื่องความหมายและวัตถุประสงค์ของการใช้กลวิธีการเล่าเรื่อง
3. ขั้นตอนการนำเสนอผลการศึกษา สรุปและอภิปรายผลในรูปแบบเล่มสารนิพนธ์ในรูปแบบของการพรรณนา

นิยามศัพท์เฉพาะ

กลวิธีการเล่าเรื่อง หมายถึง กลวิธีการเล่าเรื่องและการนำเสนอในนวนิยายและเรื่องสั้นของเจตต์ กํารเจตช ผ่านองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ มุมมองในการเล่าเรื่อง โครงเรื่อง เนื้อเรื่อง ฉาก ตัวละคร แก่นเรื่องหรือแนวคิดของเรื่อง

สทสี่อ หมายถึง แนวคิดที่ศึกษาความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้องของการนำศาสตร์หรือสื่อแขนงอื่น ๆ เข้ามาประกอบในตัวบทชิ้นหนึ่ง ทำให้เกิดลักษณะของการข้ามศาสตร์ข้ามศิลป์

ผลการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้พบว่า กลวิธีการเล่าเรื่องในนวนิยายและเรื่องสั้นของเจตต์ กํารเจตช มีลักษณะการเล่าเรื่องส่วนใหญ่ที่ไม่เป็นไปตามขนบ มีการสลับเส้นเรื่อง สถานการณ์สลับฉากทางสถานที่และฉากเวลา ใช้มุมมองบุรุษสรรพนามที่ 1 เรื่องสั้น 18 เรื่อง นวนิยาย 3 เรื่อง และบุรุษสรรพนามที่ 3 ในเรื่องสั้นมีจำนวน 15 เรื่อง นวนิยาย 4 เรื่อง ซึ่งเรื่อง “ตุ๊กตាយางเจ้าแม่” เป็นนวนิยายที่พบการใช้มุมมองบุรุษสรรพนามที่ 1 และบุรุษสรรพนามที่ 3 ในเรื่องเดียว

กลวิธีการเล่าเรื่อง คือ วิธีการที่ใช้ในการเล่าและนำเสนอเรื่องราว โดยกลวิธีการเล่าเรื่องจะสร้างมิติและความหมายให้แก่งานเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งกลวิธีการเล่าเรื่องยังสามารถเป็นเอกลักษณ์สำคัญของผู้เขียนอีกด้วย งานเขียนของจเด็จ กำจรเดชด้านเรื่องสั้นจะมีความซับซ้อน ทางนวนิยายจะมีการหยิบยืมเอาตัวบทของทางสื่อและศาสตร์แขนงอื่นเข้ามาประกอบเรื่อง อีกทั้งมีการใช้กลวิธีการเล่าที่มีการเล่นล้อระหว่างผู้เล่าเรื่องกับเรื่องราวความเป็นจริงและความเป็นเรื่องแต่ง การซ้อนมิติของเรื่องราวด้วยการใช้กลวิธีการแบบเมตาฟิクション (Metafiction) หรือที่เรียกว่าเรื่องเล่าซ้อนเรื่องเล่า

1. การเล่าเรื่องผ่านมุมมองและผู้เล่า การเล่าเรื่องผ่านมุมมอง คือ มุมมองที่ใช้เล่าเรื่องอันได้แก่ จากมุมมองของบุรุษที่ 1 หรือ จากมุมมองของบุรุษ 3 แตกต่างจากประเด็นผู้เล่าเรื่อง หมายถึง ใครที่กำลังเล่าเรื่องราวอยู่นั้นอยู่ ผู้เล่าปรากฏตัวในตัวบทหรือผู้เล่าที่ปรากฏ เป็นเพียงน้ำเสียงที่กำลังเล่าราวอยู่ มุมมองและผู้เล่าเรื่อง พบ 2 รูปแบบด้วยกัน คือ ผู้เล่าเรื่องแบบบุรุษสรรพนามที่ 1 คือ มุมมองที่ผู้เล่าที่เป็นตัวละครในเรื่องเป็นคนเล่า และ ผู้เล่าเรื่องแบบบุรุษสรรพนามที่ 3 คือผู้เล่าที่ไม่ปรากฏตัวในเรื่องมีเพียงน้ำเสียงเท่านั้น

1.1 มุมมองและผู้เล่าเรื่อง

ผู้เล่าเรื่องแบบบุรุษสรรพนามที่ 1 ตัวละครเล่าเรื่องราวของตนเองหรือเล่าเรื่องราวของตัวละครอื่น ในรวมเรื่องสั้นจำนวน 3 เล่มมีการใช้มุมมองนี้อยู่ 18 เรื่อง ในนวนิยาย 3 เรื่อง ลักษณะเด่นของการใช้มุมมองที่ 1 เล่าเรื่องในงานเขียนของจเด็จ กำจรเดช เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นความคิดของตัวละคร และการเล่นล้อกับตัวตนของผู้เล่าเรื่อง เช่นในเรื่อง “สิ่งซำรุดของพระเจ้า” ใช้ผู้เล่าเรื่องแบบมุมมองที่ 1 แต่เป็นสามตัวละคร “ผม” ที่อยู่ในโลกจริงเล่าเรื่องการสูญเสียภรรยาให้กับลูกชาย และ “ผม” ที่เป็นนักฆ่ากับหมอในโลกจำลอง นักฆ่าเล่าเรื่องของตนเองกำลังสนทนากับผู้ว่าจ้าง สุดท้าย “หมอ” เล่าเรื่องราวของตนเองกับลูกสาวที่เป็นลูกเลี้ยง แต่ทั้งตัวละครนักฆ่าและหมอเป็นเพียงตัวตนที่อยู่ภายในความคิดของ “ผม” ในโลกความจริงเท่านั้น ในรวมเรื่องสั้นทั้งหมด 3 เล่ม คินปีเสื่อ และเรื่องราวของสัตว์อื่น ๆ มีการใช้มุมมองและผู้เล่าเรื่องได้ซับซ้อนที่สุด นอกจากเล่นล้อกับตัวตนของผู้เล่าแล้วยังสร้างความซับซ้อนและสร้างมิติให้กับเรื่องหลายชั้น อย่างเรื่อง “ข่าวว่านกจะมา” การใช้คำ “ข่าวว่า” เพื่อเป็นการเล่นล้อกับความเป็นเรื่องเล่าที่ซ่อนอยู่ในเรื่องราว เรื่องนั้นฟังมาจากคนอื่นเล่าต่ออีกทีหนึ่งแล้วนำมาเล่าต่อ แม้มันจะเป็นเรื่องราวของเขาที่เล่าด้วยตัวเขาเองแต่มาจากมุมมองของคนอื่น “ที่ผมจำมานี้ก็เป็นเรื่องที่พวกเขาเล่าต่อ ๆ กัน มันแกล้งนี่นะ หลง ๆ ลืม ๆ ไป ว่าแต่เขาเล่ามาแบบไหนละ ช่วยเล่าให้ผมฟังหน่อยนะ เป็นแบบนี้แหละ ผมต้องฟังเรื่องตัวเองจากคนอื่น พวกนั้นรู้เรื่องของเราดีกว่าตัวเรอีกที่ผมพูดทั้งหมดนี้ก็ฟังข่าวว่ามาเหมือนกัน” (ข่าวว่านกจะมา, จเด็จ กำจรเดช, 2563: 138)

จากการปรากฏของลักษณะการเล่าเรื่องแบบบุรุษสรรพนามที่ 1 จะเห็นได้ว่า โดยส่วนมาก งานเขียนของเจตน์ จะเล่าด้วยรูปแบบของบุรุษสรรพนามที่ 1 เพื่อให้ผู้อ่านได้ใกล้ชิด ค้นเคຍกับตัวละคร เข้าใจสภาพแวดล้อม ความนึกคิดของตัวละครได้มากกว่ามุมมองที่ 3

ผู้เล่าเรื่องแบบบุรุษสรรพนามที่ 3 ในเรื่องสั้นมีจำนวน 15 เรื่อง ในนวนิยาย 4 เรื่อง มีนวนิยายบางเล่มที่มีความแตกต่างจากเล่มอื่น คือการใช้มุมมองผู้เล่า 2 แบบ อย่าง นวนิยายเรื่อง “ตึกตายางเจ้าแม่” ที่ใช้การเล่าสองแบบ คือ บุรุษสรรพนามที่ 1 และบุรุษสรรพนามที่ 3 สลับกันเป็นช่วง แบ่งตามขอบเขตเวลา ช่วงเวลาในอนาคตจะใช้มุมมองที่ 1 สลับตัวผู้เล่าระหว่าง สามแสน, ลีตเต้ และเดอะเกรทไฟร์ในช่วงตอนท้ายของเรื่อง ในช่วงเวลาอดีตจะใช้มุมมองที่ 3 ในการเล่าแบบไม่จำกัดขอบเขต สลับตัวละครไปตามสถานการณ์

การเล่าเรื่องแบบมุมมองที่ 3 จะแยกออกเป็นสองแบบคือ แบบจำกัดขอบเขต ที่จะมุ่งเน้นไปยังตัวละครใดตัวละครหนึ่งเพียงตัวเดียวตลอดทั้งเรื่อง และแบบไม่จำกัดขอบเขต ที่สามารถย้ายไปยังตัวละครอื่นได้ตามสถานการณ์และบทบาทความสำคัญของตัวละครในเรื่อง สามารถเล่าเรื่องราวทั้งในอดีต ปัจจุบัน อนาคต ได้อย่างไม่จำกัด มุมมองนี้สามารถทำให้เรื่องราวมีความซับซ้อนมากขึ้นได้ ด้วยวิธีการที่เล่าโดยไม่ได้รับบุช่วงเวลาของเรื่องราวให้แน่ชัด อย่างเรื่อง “หรือเป็นเราที่สูญหาย” ที่เล่าเรื่องราวโดยใช้มุมมองที่ 3 จับที่ตัวละครหนึ่งในสถานการณ์หนึ่ง ไม่ได้ระบุช่วงเวลาของแต่ละเหตุการณ์ระหว่างตัวละคร โลม หึงตาบอด และโซ ผู้อ่านจะต้องใช้ประสบการณ์ในการอ่าน เพื่อวิเคราะห์และเชื่อมโยงสถานการณ์ในเรื่อง ในเรื่องสั้น “ปลดแคว” จากรวมเรื่องสั้นชุด “คืนปีเสือ และเรื่องเล่าของสัตว์อื่น ๆ” “ปลดแคว” เป็นเรื่องสั้นที่ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านมุมมองบุรุษสรรพนามที่ 3 แบบไม่จำกัดขอบเขต และเปลี่ยนมุมมองตามความสำคัญของตัวละครในสถานการณ์หนึ่ง ขอบเขตคือตัวละครที่ทุกตัวในกลุ่มที่เดินทางไปขึ้นฝั่งด้วยกัน วิธีการเล่าเรื่องแบบมุมมองที่ 3 ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและเรื่องราวของตัวละครนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี เริ่มที่ตัวละคร หลวง น้าสิทธ์ ไอ้แมน เขียนพระ บ่าวสุด โยคี ใช้พื้นหลังเป็นป่า และสถานการณ์ไปขึ้นฝั่ง เป็นจุดเชื่อมโยงของตัวละคร กับสภาวะของการติดบ่วงแล้วเสมือนติดอยู่ในอดีต ติดอยู่ในความเศร้าที่เกิดจากความผิดพลาด การสูญเสียเสมือนไม่สามารถนำพาตนเองออกมาจากกับดักได้ “ในขณะที่เดินป่าถ้ามีคนแบบนี้มีทางเดียวคือ ยิงทิ้ง แต่บังคูลรอดด้วยสถานะความเป็นน้องเขย ช่วงหลัง ๆ น้องสาวฟ้องว่าบังคูลทำร้ายตบตีเอาด้วย หนัก ๆ คือบังคูลไปมีเมียอีกคน นั่นทำให้น้องสาวเก็บเสื้อผ้ายกกลับบ้าน หลวงซึ่งตอนนั้นพยายามจะปลดสายแล้วให้ตัวเองอยู่กลับต้องแบกหน้าไปถึงบ้านแล้วพยายามเคลียร์ปัญหา คำเล่าลือจากปากคนที่ไปด้วยในวันนั้นว่าบังคูลยกปืนทุกกระบอกที่มีมานั่งขัดปิ่นสั้นปิ่นยาวมันถอดชิ้นส่วนขัดน้ำมันแล้วประหอบกลับปลางนั่งฟังหลวง อาการเดียว

ที่มันรับรู้ว่าจะหลงอยู่ตรงนั้นก็คือจ้องหน้า แค่นั้น จ้องเฉย ๆ ไม่พูดจา มีเสียงลือว่ามันมี
เขาแพะคุตอยู่กับตัว ไม่ใช่เรื่องว่ามันยังไม่เข้าหรือยังไม่ออก หลวงแน่ใจว่าเป็นของเขายัง
ไปมันก็จะลั่นปั้ง แต่สายแล้วผูกโยงพันกันวุ่นวาย แค่นี้ก็ป็นเรื่องจะจบใหม่” (ปลดแล้ว,
จเด็จ กำจรเดช, 2563: 479-480)

1.2 น้ำเสียงของผู้เล่าเรื่องและผู้ฟัง

น้ำเสียงของผู้เล่าเรื่องและผู้ฟัง แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง
ผู้เล่าเรื่องที่มีต่อผู้ฟัง ถึงแม้ว่าตัวบทจะเป็นเรื่องแต่ง แต่น้ำเสียงในการเล่าเรื่องนั้น
มีการสนทนา สื่อสารมายังผู้ฟัง ซึ่งลักษณะของสนทนามายังผู้ฟังนั้น แบ่งออกเป็น
3 ลักษณะ คือ 1) ตัวละครสนทนากับตัวละคร คือตัวละครผู้เล่าเรื่องราว ถ่ายทอดเรื่อง
ไปยังผู้ฟังที่เป็นตัวละครภายในเรื่อง 2) ตัวละครสนทนากับผู้อ่าน คือตัวละครผู้เล่าเรื่อง
ถ่ายทอดเรื่องมายังผู้ฟังที่เป็นผู้อ่าน โดยที่เขารับรู้ว่าจะตนเองกำลังเล่าเรื่องราวให้กับผู้อ่าน
ฟังอยู่นั่นเอง และ 3) ผู้เล่าสนทนากับผู้อ่าน ลักษณะนี้จะมาในรูปแบบของผู้เล่าที่ไม่มีตัว
ตนอยู่ภายในเรื่องราว แต่ผู้อ่านจะได้รับรู้ได้ถึงน้ำเสียงที่ส่งผ่านออกมา เสมือนว่าน้ำเสียง
กำลังเล่าเรื่องราวให้ผู้อ่านฟัง

2. การนำเสนอเรื่องราวและโครงเรื่อง

การนำเสนอเรื่องราว คือวิธีการที่ใช้นำเสนอเรื่องหรือการลำดับเรื่องราว นอกจาก
การใช้น้ำเสียงและมุมมองแล้ว วิธีการลำดับเรื่องราวยังเป็นกลวิธีการนำเสนอทำให้เรื่องราว
มีความน่าสนใจ ไม่เฉาเฉงเฉพาะว่าเรื่องราวนั้นจะต้องดำเนินไปตามเส้นเวลาปกติ หรือเน้น
เฉพาะเจาะจงไปยังตัวละครใดตัวละครหนึ่ง การเล่าเรื่องไม่ได้ลำดับตามเส้นเวลา หลายครั้ง
มีการตัดสลับสถานการณ์เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นช่วงเวลาปัจจุบันและช่วงอดีต/อนาคต
หลายครั้งสถานการณ์นั้นเป็นแค่สิ่งที่ตัวละครคาดการณ์ในอนาคต ไม่ได้เกิดขึ้นจริง ส่วนมาก
ในงานเขียนของจเด็จ กำจรเดชจะมีรูปแบบการเล่าที่ไม่ได้เป็นไปตามขนบ

2.1 การเล่าเรื่องแบบตามขนบ เป็นการเล่าเรื่องที่ลำดับเหตุการณ์
ไม่ซับซ้อนจากจุดเริ่มต้น ปมของเรื่อง จุดสุดยอด จุดคลี่คลาย ไปสู่ตอนจบของเรื่อง
มีการดำเนินเรื่องตามลำดับเวลาเป็นเส้นตรง มีการเล่าถึงเรื่องราวในอดีต แต่ไม่ได้เป็น
เหตุการณ์ที่ส่งผลต่อโครงสร้างของเรื่อง อย่างเรื่องสั้น “หวังว่ากิมาชจะไม่พลาดอีก”
เรื่องราวของหมู่บ้านเผ่ามอแกนริมทะเลที่ถูกคลื่นยักษ์ทำลายล้างทั้งหมู่บ้าน ทำให้เกิดมี
ผู้เสียชีวิตเกือบทั้งหมด นอกจากปาปา ตัวเอกของเรื่องผู้เป็นหลานชาย และชาวบ้านอีก
ไม่กี่คน ตัวละครเอกได้ตั้งคำถามว่าปาปาที่เป็นผู้ถูกเลือกโดยกิมาช ถือว่าเป็นความผิดพลาด
ของกิมาชหรือไม่ ที่ปาปาไม่ได้บอกถึงบางเหตุลวงหน้าว่าจะเกิดภัยพิบัติขึ้นที่หมู่บ้าน
“ใช่ ข้าไม่เคยอ่อนแอ ลูกชายข้าก็ด้วย ทุกคนในเกาะก็ไม่มีใครอ่อนแอ ไม่มีใครสมควรตาย

กิมชังคือเหตุและผล ทุกอย่างที่เราเริ่มต้นต้องจบลงอย่างมีเหตุผลสมควร กิมชังสร้างสรรพลังด้วยการใคร่ครวญ วางหมากไว้อย่างแยบยล ยืดช่วงเวลาของปาปาให้ยาวพอจะเป็นที่เชื่อถือของคนบนเกาะถ้าปาปายู่ที่หมู่บ้านก็อาจจะบอกใครต่อใครได้ว่า ผีนดินลั่นไหวนั้นหมายถึงอะไร น้ำทะเลที่ลดลงอย่างรวดเร็ว นั่นคืออะไร แต่ข้าบอกแล้วว่ากิมชังเลือกคนผิด!” (หวังว่ากิมชังจะไม่พลาดอีก, จเด็จ กัจจรเดช, 2554: 221) เรื่องสั้นเรื่องนี้มีจุดเริ่มต้น จุดคลี่คลาย และจุดจบที่ชัดเจน เส้นเรื่องไม่มีค้อมีความสลับซับซ้อน ในตอนจบของเรื่อง ตัวละครเอกได้คลายข้อสงสัยต่อหน้าที่และตัวตนปาปา อันเป็นปมสำคัญของเรื่อง

2.2 การเล่าเรื่องแบบไม่เป็นไปตามขนบ ทำให้เรื่องราวไม่ปะติดปะต่อกัน ผู้อ่านต้องลำดับเหตุการณ์และสถานการณ์เอง เหตุการณ์ที่ดำเนินไปคู่กันทั้งสองช่วงเวลาระหว่างอดีตและปัจจุบัน การสลับพื้นที่ระหว่างความเป็นจริงและความฝัน ความคิดจินตนาการและความเป็นจริง เรื่องสั้น “ปลดแล้ว” จากรวมเรื่องสั้น “คืนปีเสือ และเรื่องเล่าของสัตว์อื่น ๆ” ถือเป็นเรื่องสั้นที่มีโครงสร้างซับซ้อนมากที่สุดในรวมทั้งหมดสามเล่ม ทั้งในแง่การเล่าเรื่อง ที่เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 แต่มีลักษณะของความเป็นกระแสสำนึกที่มุ่งเน้นถ่ายทอดกระแสความคิด การเรื่องเล่าไม่ได้ปะติดปะต่อกันอย่างเป็นระบบระเบียบและนำเสนอเรื่องราวแบบเรื่องเล่าซ้อนเรื่องเล่า จะเห็นได้ว่าตัวละครในเรื่องนี้มีหลายตัวละคร ผู้เขียนได้ให้สลับความสำคัญของแต่ละตัวละครไปตามสถานการณ์ ตามจังหวะของเรื่องที่ต้องการเน้นว่าจะเล่าถึงตัวละครตัวใด การสลับฉากพื้นที่ของเวลาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาวะโหยหาอดีตและความแปลกแยกของตัวละคร ต้นเรื่องเล่าถึงการสอบปากคำถึงการตายของบังคูล “บังคูลไม่รู้ตัวว่าถึงฆาต เขาเดินตัดสันเขาขึ้นไปรอกระสุนที่ยวนผึ้งตั้งแต่เที่ยง” (คืนปีเสือ, จเด็จ กัจจรเดช, 2563: 469) ก่อนจะเล่าย้อนกลับมาวันที่กลุ่มเดินป่าเข้าไปในป่าเพื่อเก็บน้ำผึ้ง เหตุการณ์ถูกเล่าสลับตัวละคร เพื่อให้เห็นว่าแต่ละตัวละครต่างมีปมอยู่ในใจ โดยใช้คำถามเป็นตัวเชื่อมช่วงเวลาของพวกเขาที่กำลังเดินป่า กับช่วงเวลาที่เป็นเรื่องราวในอดีตของแต่ละตัวละคร ผู้เขียนจึงเห็นว่าเรื่องสั้น “ปลดแล้ว” เป็นเรื่องสั้นที่มีความสลับซับซ้อนที่สุดในรวมเรื่องสั้นสามชุด ของจเด็จ กัจจรเดช

2.3 การซ้ำ การเล่าสถานการณ์หนึ่งซ้ำ เป็นการที่ตัวละครมีพฤติกรรมทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งซ้ำ ตัวละครจะพบเจอสถานการณ์ หรือพบเจอกับบุคคลหนึ่งซ้ำทั้งที่บุคคลนั้นได้เสียชีวิตลงแล้ว เพื่อบ่งบอกสภาวะวนเวียนอยู่ในบางสิ่ง ภาวะที่ตกค้างอยู่ในใจ หรือเน้นย้ำเรื่องราวกับตนเองเพื่อยืนยันตัวตน อย่างเรื่อง “สิ่งซำรุดของพระเจ้า” ตัวละครเอกมีพฤติกรรมที่เห็นภาพซ้ำของภรรยา ภาพซ้ำสถานการณ์ตั้งแต่ตอนเขาตื่นนอน ในตอนต้นของเรื่องภาพเปิดที่การตื่นนอนของตัวละครเอกพยายามนึกให้ออกว่าบุคคลที่ตกค้างอยู่ในความทรงจำของเขาเป็นใคร ซึ่งนั่นก็คือภรรยาของเขานั้นเอง และสถานการณ์การตื่นนอนก่อนเห็นภาพของภรรยาก็ปรากฏซ้ำในช่วงท้ายเรื่อง “ประตูห้องนอนเปิดออก...

ประตูห้องนอนเปิดออก ใครบางคนก้าวเข้ามา ด้วยดวงตาพร่าเลือน ผมมองไปที่เงาร่างนั้น เป็นภรรยาของผม เธออุ้มลูกชายวัยสองขวบกว่าเข้ามาด้วย...” (สิงขารุฑของพระเจ้า, จเด็จ กำจรเดช, 2554: 72)

2.4 การเล่าเรื่องแบบแตกแขนง เป็นการเล่าถึงความเป็นไปได้ในอนาคต หรือสิ่งที่ตัวละครคาดหวังว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต วิธีการนี้เล่นล้อกับความเป็นเรื่องแต่งและความเป็นจริงภายในตัวบท ในเรื่องสั้น “มะละกาไม่มีทะเล” กับตอนจบสองแบบ การกลายเป็นเรื่องเล่าอยู่ในเรื่องราว ในตอนจบของมะละกาไม่มีทะเล พาริตาหายตัวไปจากห้องพัก ทั้งชายหนุ่มผู้เล่าเรื่องไว้เพียงลำพัง เขาตั้งใจจะนำเรื่องราวระหว่างที่ทั้งสองเดินทางในมะละกาด้วยกันมาเขียนเป็นนิยาย จากนั้นก็ตัดภาพมาที่พาริตากำลังเช็กอินออกจากที่พัก พร้อมกับเรื่องสั้น ทำให้เห็นว่าเรื่องราวทั้งหมดตั้งแต่ต้นเรื่อง เป็นเรื่องที่พาริตาเขียนขึ้นมา โดยที่ตัวเธอเองก็เป็นตัวละครในเรื่องราวนั้น “วันสุดท้ายในมะละกา พาดิยะเก็บกระเป๋า แล้วเช็กเอาท์ ปีใหม่ผ่านไปแล้วสามวัน เธอหิ้วกระเป๋าလာจ่ายค่าห้อง เรื่องสั้นทั้งชุดเธออยู่ในกระเป๋า เรื่องสุดท้ายคงจบลงแล้วเช่นกัน เธอเขียนตอนจบสองแบบ ขณะที่เธอเล่าเรื่องคนอื่น ๆ เธอเองก็อาจเป็นเรื่องเล่าของใคร ๆ ด้วย เธอจึงจบเรื่องเล่าเป็นสองแบบ แล้วแต่ว่าใครจะเลือกให้จบแบบไหน” (มะละกาไม่มีทะเล, จเด็จ กำจรเดช, 2557: 316-317)

2.5 การเล่าเรื่องในเรื่องเล่าและสหสื่อ (Intermediality)

เมตาฟิクション (Metafiction) หรือเรื่องเล่าในเรื่องเล่า เป็นแนวคิดที่ใช้นิยามเทคนิคกลวิธีในการเล่าเรื่องในงานเขียน เทคนิคนี้มักจะพบในงานเขียนยุคหลังสมัยใหม่ ตัวบทจะมีลักษณะที่ทำให้ผู้อ่านรับรู้ว่าตัวบทที่กำลังเล่าเรื่องราวโดยที่รู้ว่าตัวบทนั้นเป็นแค่เรื่องราวที่ถูกเล่า กล่าวคือตัวบทนั้นมีการตระหนักได้ถึงความเป็นเรื่องแต่ง และบอกแก่ผู้อ่านว่าสิ่งที่กำลังอ่านอยู่นั้นเป็นเรื่องเล่าเรื่องแต่งนั่นเอง เทคนิคนี้ทำให้เรื่องเล่ามีมิติและความซับซ้อนขึ้น ส่วนสหสื่อนั้น (Intermediality) นั้นคือการกล่าวถึงสื่อรูปแบบอื่นศาสตร์แขนงอื่นเข้ามาในเรื่องราว ไม่ว่าจะเป็นบทเพลง ภาพยนตร์ บทกวี ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับสื่อที่ถูกหยิบยกเข้ามาประกอบ ว่าได้สร้างความหมายใหม่หรือเน้นย้ำความหมายเดิมตามสื่อที่ถูกหยิบยกเข้ามา

เรื่องเล่าในเรื่องเล่า เรื่องที่ซ่อนอยู่ในเรื่อง ลักษณะของความเป็นเรื่องเล่าที่ซ่อนอยู่ในเรื่องเล่า ทั้งเป็นการกล่าวอ้างถึงสิ่งอื่น การที่ตัวละครกำลังรู้ตัวว่าเล่าเรื่องราวหรือการคาดหวังปฏิกิริยาของผู้อ่าน อย่างเรื่อง “นักสืบอาคม” ที่ตัวละครเอกอาคมสนทนามายังผู้อ่าน บอกเล่าเรื่องราวที่ทำให้เขาได้มาพบจุดจบของความตาย หรือการซ่อนเรื่องราวในเรื่องราว ในเรื่องสั้น “มะละกาไม่มีทะเล” ที่ตัวละครอย่างพาริตา สร้างตอนจบของเรื่องสั้นไว้สองแบบซ่อนอยู่ในเรื่องราวของมัน ซึ่งคล้ายคลึงกับเรื่องสั้น “เป็นหมาป่า” ที่มีการซ่อน

เรื่องราวในต้วบทหลายชั้น นักเขียนสวมบทเป็นตัวละคร ตัวละครในนิยายสวมบทในนิยาย อีกต่อหนึ่ง การซ้อนเรื่องเล่าในเรื่องเล่านั้นสร้างความซับซ้อนให้แก่เรื่องราว สร้างมิติ ความเป็นเรื่องเล่า และยังสะท้อนถึงภาวะความคลุมเครือไม่แน่นอนของสังคมปัจจุบัน ที่เต็มไปด้วยเรื่องราวข่าวสารภายในโลกเสมือนอย่างพื้นที่ไซเบอร์ หลายครั้งก็แยกไม่ออก ว่าเป็นจริงหรือเรื่องเท็จ

สหสื่อ (Intermediality) การกล่าวอ้างอิงถึงสื่อประเภทอื่นและการผสมผสานรูปแบบการเล่าเรื่องกับศาสตร์แขนงอื่น แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสื่อสองแขนงขึ้นไป เพื่อเล่นล้อกับต้วบทที่ถูกกล่าวอ้างถึง และเพื่อสะท้อนสถานะการณ์จริงของโลก จากการวิเคราะห์พบว่าสื่อที่ถูกนำกล่าวถึง ประกอบไปด้วย มังงะ (Manga) สื่อบันเทิงคดีรูปแบบการ์ตูนจากประเทศญี่ปุ่น การกล่าวถึงภาพยนตร์และการใช้ศาสตร์เกี่ยวกับภาพยนตร์กับละครเวทีในงานเขียน เพลง บทกวี การนำเหตุการณ์จริงหรือบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริงมาประกอบในเรื่องราวเพื่อลดเส้นแบ่งระหว่างความเป็นเรื่องแต่งกับความเป็นเรื่องเล่า ผู้เขียนพบว่าสื่อภาพยนตร์และมังงะถูกนำมากล่าวถึงหลายครั้งในงานเขียนของ จเด็จ กำจรเดช ทำให้เห็นว่าผู้แต่งนั้นได้รับอิทธิพลจากการเสพสื่อภาพยนตร์และมังงะจำนวนมาก มีการอ้างอิงถึงประโยคหรือสถานการณ์จากภาพยนตร์เปรียบเทียบกับชีวิตของ ตัวละคร ต้วบทบางชั้นเกิดจากการต่อยอดความคิดจากมังงะเรื่องหนึ่ง อย่างเรื่อง “หรือเป็นเราที่สูญหาย” ซึ่งภายในเรื่องได้กล่าวถึงกลุ่มฝ่ายปกครองที่ได้รับอิทธิทางความคิดมาจาก มังงะเรื่อง “อิกิยามิ สาส์นสังตายน” ทำให้เกิดระบบการลบความทรงจำของประชาชน เพื่อควบคุมและทำให้พวกเขาทำงานได้เต็มประสิทธิภาพไม่ต่างจากฝั่งงาน

3. ฉาก ฉากเป็นองค์ประกอบหนึ่งในงานเขียนทั้งเรื่องสั้นและนวนิยาย ในเรื่องสั้นบางชิ้น ฉากอาจเป็นแค่องค์ประกอบที่ช่วยเพิ่มความสมจริงให้กับเรื่องราว แต่หลายครั้ง ผู้เขียนได้หยิบเอาฉากเป็นส่วนหนึ่งเพื่อเสริมสร้างความหมายของเนื้อหา หรือเพื่อให้เข้าใจถึงแวดล้อมของตัวละครในเรื่อง สถานที่ ฉาก พื้นที่ ส่งผลกระทบบางอย่างต่อตัวละคร ทำให้พวกเขามีความนึกคิด มีพฤติกรรมที่แตกต่างกันตามบริบทแวดล้อม และยังสามารถเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้อธิบายสภาวะบางอย่างได้อีกด้วย ในเรื่องสั้นและนิยายของ จเด็จ กำจรเดช มีการใช้ฉากอยู่ 2 ประเภทด้วยกัน คือฉากที่มีเค้าโครงมาจากสถานที่จริง ปรากฏเป็นส่วนมากในงานเขียน ซึ่งสถานที่เหล่านั้นอาจจะจะเป็นประสบการณ์โดยตรงหรือประสบการณ์ทางอ้อมของผู้แต่ง โดยส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ที่ผู้แต่งเคยสัมผัสมาด้วยประสบการณ์โดยตรง อย่างจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่เป็นบ้านเกิดของผู้แต่ง และจังหวัดอื่นใกล้เคียง รวมถึงเขตชายแดนตลอดจนถึงไปถึงประเทศมาเลเซีย และฉากที่เกิดขึ้นจากจินตนาการของผู้เขียน

3.1 ฉากที่มีเค้าโครงจากความเป็นจริง ฉากหลังที่นำมาจากภาคใต้ และเขตชายแดน อย่างการนำพื้นหลังจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่เป็นบ้านเกิดของผู้เขียน นักเขียนมักจะเอาประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวมาเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์ผลงาน จึงมักจะปรากฏภาพสถานที่บางสถานที่ซ้ำ และฉากหลังที่นำมาจากต่างประเทศ เพื่อนำเสนอ ภาวะบางอย่างของตัวละคร

3.2 ฉากที่สร้างขึ้นจากจินตนาการของผู้เขียน เป็นฉากที่สร้างขึ้นมาใหม่ ไม่อิงตามหลักความเป็นจริง ส่วนมากจะพบในงานที่เล่าถึงเรื่องราวของโลกในอนาคต เพื่อสร้างโลก กฎระเบียบ ภาวะแวดล้อมบางอย่างต่อเรื่องราว และสะท้อนสภาพสังคม ในอนาคตที่ผู้เขียนได้จำลองจากความเป็นไปได้ที่พบเห็นจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่พบในช่วงเวลาปัจจุบัน เช่น เมืองที่สูงขึ้นเป็นระดับชั้น “แดงฉานและงดงาม” จากรวม เรื่องสั้น “มะละกาไม่มีทะเล” ในเรื่อง “แดงฉานและงดงาม” ได้บรรยายถึงเมืองที่มีระดับ เป็นขั้นขึ้นไป ตามชนชั้นการทำงาน ชนชั้นปกครอง ชนชั้นกลาง และชนชั้นล่างที่อยู่ใต้เมือง เป็นเกษตรกรที่คอยทำนา ส่งอาหารขึ้นไปยังข้างบน แสดงถึงภาพแบ่งชนชั้นที่ชัดเจน เป็นลำดับชั้น ชนชั้นกลางต้องใช้ชีวิตตามมาตรฐานที่ฝ่ายปกครองกำหนด และมีปัญหา ประดิษฐ์คอยจับตามองดูพวกเขาคล้ายเรื่องหรือเป็นเราที่สาบสูญ ภรรยาของตัวละครเอก เป็นคนชนชั้นกลางที่ไฝฝืนถึงการขึ้นอยู่ชั้นสูง หรือชนชั้นปกครองนั่นเอง เดิมทีตัวละครเอก มาจากชนชั้นล่างสุดที่อยู่ใต้เมือง แต่เมื่อขึ้นมาแล้วจะถูกห้ามไม่ให้ลงไปข้างล่างเด็ดขาด

4. ตัวละคร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเรื่องราว แบ่งออกได้เป็นสองประเภท คือ ตัวละครกลมหรือตัวละครหลายมิติ (Round character) เป็นตัวละครที่ใกล้เคียงกับมนุษย์มากที่สุด พฤติกรรมจะสามารถเปลี่ยนไปตามบริบทของสถานการณ์ได้ ตัวละครแบน หรือตัวละครมิติเดียว (Flat character) เป็นตัวละครที่มีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่เป็น ด้านเดียว ถ้าไม่ตีก็เลยไปเพียงแค่นั้นด้านเดียว เข้าใจได้ง่าย ผู้อ่านสามารถคาดเดาพฤติกรรม ของตัวละครได้โดยง่าย ซึ่งประเด็นการศึกษาตัวละครผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นสองประเด็น ด้วยกันคือ ประเภทของตัวละครและวิธีการนำเสนอตัวละคร

4.1 ประเภทของตัวละคร

4.1.1 ตัวละครกลม ตัวละครที่มีความใกล้เคียงกับมนุษย์ มากที่สุด ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ ตัวละคร ในนวนิยายและเรื่องสั้นของเจดจ์ กัจจรเดชมักจะเป็นผู้ชายโดยส่วนใหญ่ ตัวละครหลัก ในที่นี้จะนับจากการที่ตัวละครนั้นเป็นจุดเน้นในการเล่าเรื่อง อย่างนวนิยายเรื่อง “หรือเป็น เราที่สูญหาย” จะเล่าเรื่องโดยใช้มุมมองบุรุษที่ 3 แบบจำกัดขอบเขต เน้นไปที่ตัวละครใด ตัวหนึ่งเป็นศูนย์กลางของสถานการณ์ ระหว่างชายคนหนึ่งบนรถไฟและหญิงตาบอด

เป็นส่วนใหญ่ ทั้งสองเป็นตัวละครหลักที่มีความสำคัญต่อเรื่องราว ตัวละครเหล่านี้ได้ถูกเล่าถึงโดยละเอียด ทำให้ผู้อ่านเห็นสภาพแวดล้อม เห็นสถานการณ์ที่ผลักดัน หล่อหลอมให้ตัวละครมีลักษณะนิสัย และการแสดงพฤติกรรม

4.1.2 ตัวละครแบน ตัวละครที่มีมิติเดียว ทั้งความคิดและพฤติกรรม ตัวละครแบนในงานของเจตต์ กัจจรเดชมี่หน้าทีที่เพียงบรรลู่ต์ฤประสงค์บางอย่าง ในเรื่องราว บางตัวละครได้ปรากฏตัวในเรื่องราวเพื่อทำตามหน้าที่ให้บรรลู่ตามเป้าหมาย ไม่ได้แสดงแง่มุมอื่น ๆ ให้ผ่านเห็นมากนัก เช่นเพื่อสร้างจุดหักเหให้กับเรื่องราว หรือเพื่อมีบทบาทในการช่วยเหลือตัวละครเอก อย่างตัวละครลุงสะอาด ในเรื่อง “หรือเป็นเราที่สูญหาย” บทบาทของเขามีเพียงการนำพา “โลม” ตัวละครเอกมายังโคลนี 14 และให้งานแก่เขา ถูกกล่าวถึงในเรื่องนี้สยใจคอแต่ไม่ได้แสดงให้เห็นนิสัยอย่างรอบด้านแบบตัวละครประเภทกลม

4.2 วิธีการนำเสนอตัวละคร

4.2.1 ตัวละครมองตนเอง พิจารณาจากการวิธีที่ตัวละครถูกปฏิบัติจากตัวละครอื่น หรือเป็นการครุ่นคิดพิจารณาถึงแวดล้อมของตนเอง รูปร่าง สถานะภาพทางสังคม สถานะภาพทางครอบครัว

4.2.2 ตัวละครมองตัวละครอื่น การเล่าหรือแสดงทัศนของตัวละครผู้เล่าที่มียังตัวละครอื่น เมื่อตัวละครผู้เล่านั้นมองหรือเล่าถึงตัวละครตัวอื่นในเรื่อง จะแฝงทัศนของตัวผู้เล่าเองไว้ด้วย

4.2.3 ผู้เล่ามองตัวละคร ตัวละครจะถูกนำเสนอผ่านสายตาดูบุรุษที่ 3 ทั้งแสดงทัศนและไม่ได้แสดงทัศน พิจารณาจากน้ำเสียงที่ใช้เล่าถึงตัวละคร

ตัวละครในงานเขียนของเจตต์ กัจจรเดชมี่ โดยส่วนมากจะมีลักษณะเป็นตัวละครกลม ซึ่งมีความใกล้เคียงกับมนุษย์ โดยเฉพาะตัวละครที่เป็นตัวเอกของเรื่อง พวกเขาสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ตามสถานการณ์ ตามแวดล้อมที่สัมผัส แต่บางตัวละคร เนื่องจากด้วยบทบาทการปรากฏตัวของพวกเขาที่ค่อนข้างจำกัด ทำให้ผู้อ่านได้เห็นลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของพวกเขาในแง่เดียวเท่านั้น ตัวละครรองในตัวบทมักจะเป็นตัวละครแบนเสียส่วนใหญ่ พวกเขาต้องการบรรลู่ต์ฤประสงค์บางอย่าง หรือเป็นตัวแปรที่ทำให้เรื่องราวดำเนินต่อไป อีกทั้งตัวละครในงานเขียนของเจตต์มีการนำเสนอความสับสนในตัวตนอัตลักษณ์ อันเกิดจากการอยู่ผิดที่ผิดทาง ผิดช่วงเวลา และแสดงออกถึงความแปลกแยก ขณะเดียวกันก็ยังคงการเป็นที่ยอมรับ เป็นส่วนหนึ่งของสังคม อย่างตัวละครเอก “สาม” ในเรื่องสะโไกคนจีน ที่มีความสับสนในความทรงจำ ไม่แน่ใจว่าตนเองเคยมีครอบครัว มีลูกสาวหรือลูกชาย เขามีความต้องการจะจบชีวิตตนเอง แต่อยากเป็น

ที่จดจำของผู้คนสักหนึ่ง เขาจึงเลือกมาจบชีวิตตัวเองในฐานะของคนอื่น สวมรอยการตายของคนอื่น เพื่อให้สถานการณ์การตายของเขาเป็นข่าวบนหน้าหนังสือพิมพ์เพียงไม่กี่วัน

5. แก่นเรื่อง/แนวคิดของเรื่อง สิ่งที่คุณเขียนต้องการจะนำเสนอ หรือที่เรียกว่าแนวคิดหลักของเรื่อง ในเรื่องสั้นจะมีแก่นเรื่องหรือแนวคิดหลักของเรื่องเพียงแก่นเดียว เนื่องจากข้อจำกัดของขนาดเรื่อง แต่นวนิยายสามารถมีแก่นเรื่องหลายแก่น แต่จะมีอยู่เพียงแก่นเรื่องที่เป็นแก่นสำคัญของเรื่องราวและแก่นเรื่องอื่น ๆ จะเสริมให้แก่นเรื่องหลักมีความหนักแน่นมากยิ่งขึ้น ซึ่งแก่นเรื่องจะพิจารณาจากเนื้อหาของเรื่องและดูการตั้งชื่อเรื่องว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดที่คุณเขียนต้องการนำเสนอหรือไม่ แก่นเรื่องหรือแนวคิดปรากฏ 4 ประเด็นหลักด้วยกัน ได้แก่

5.1 แนวคิดเรื่องความเป็นมนุษย์ นำเสนอผ่านการตั้งคำถามถึงมาตรฐานหรือตัวชี้วัดที่บ่งบอกว่าสิ่งใดคือความเป็นมนุษย์ และสิ่งใดที่ทำให้คนคนหนึ่งมีคุณค่า การปฏิบัติตนตามมาตรฐานและความคาดหวังของสังคมทำให้ได้รับการยอมรับในสังคม ถ้าไม่สามารถทำตามบรรทัดฐานข้อกำหนดของสังคมได้ ก็จะบั่นทอนความเป็นมนุษย์ลง รวมถึงเรื่องความแตกต่างระหว่างชาติพันธุ์ที่นำไปสู่การตั้งคำถามกับความเป็นมนุษย์ และการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าถือว่าเป็นการแสดงถึงความเป็นมนุษย์รูปแบบหนึ่ง

5.2 แนวคิดเรื่องความแปลกแยก นำเสนอภาพของความโดดเดี่ยวแปลกแยกไม่สามารถเข้ากับสถานที่และผู้คนได้ การปฏิเสธการปฏิสัมพันธ์กับสังคม แต่ขณะเดียวกันก็ต้องการเป็นส่วนหนึ่ง และต้องการเป็นที่ยอมรับ ความยกย่องในตนเอง ความแปลกแยกนั้นเกิดจากการอยู่ผิดที่ผิดทาง การสูญเสียตัวตนและอัตลักษณ์ ทำให้เกิดความแปลกแยกไม่สามารถจัดวางตนเองไว้ในพื้นที่ใดได้

5.3 แนวคิดเรื่องการโหยหาอดีต นำเสนอผ่านการสร้างตัวละคร การใช้ฉาก พวกเขามีภาวะการโหยหาถึงสถานที่ บุคคล และความทรงจำเมื่อครั้งอดีต สถานที่ที่พวกเขาเกิดและใช้ชีวิต นึกถึงบุคคลที่เคยใช้ชีวิตร่วมกัน ภาพอดีตที่สวยงาม หรืออุดมคติจากอดีตอันสวยงามที่แตกต่างจากช่วงเวลาปัจจุบัน

5.4 แนวคิดเรื่องความเชื่อและความศรัทธา คือการค้นหาคำตอบและสัจธรรม การตั้งใจคำถามกับความเชื่อ แนวคิดที่เป็นความเชื่อ หรือแนวคิดที่ถูกสร้างขึ้น มาโดยค่านิยมของสังคม

การนำเสนอแนวคิดปรากฏผ่านชื่อเรื่อง สารหลักของเรื่อง รวมถึงการใช้กลวิธี เมตาฟิสิกซ์และสหัสชื่อ ช่วยขยายการนำเสนอแนวคิดความเป็นมนุษย์ ความแปลกแยก การโหยหาอดีต และการตั้งคำถามกับความเชื่อ การซ่อนเรื่องราวที่เสนอความซ้ำซ้อน และย้อนแย้งระหว่างความรู้สึกแปลกแยกกับความต้องการเป็นที่ยอมรับ เรื่องราวที่ไม่ปะติด

ปะต่อเสมือนตัวตนของตัวละครที่สับสนคลุมเครือ กระทั่งภาวะการโหยอดีตก็เป็นภาวะของความแปลกแยกที่ไม่อาจเป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือพื้นที่ใด หรือต้องการจะเป็นตัวตนที่เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม จนทำให้เกิดการสร้างตัวตนขึ้นมาใหม่หรือการขโมยตัวตนของคนอื่นมา เพื่อให้ตนเองมีคุณค่าในฐานะคนคนหนึ่งที่สามารถปฏิบัติตามความคาดหวังของสังคม การเล่นล้อกับความ เป็นเรื่องแต่งและความเป็นจริงเสมือนความเป็นจริงในสังคมที่ยากจะแยกแยะความจริงกับความลวงจากกันได้

สรุปผลการวิจัย

กลวิธีการเล่าเรื่องในนวนิยายและเรื่องสั้นของจเด็จ กำจรเดช พบว่า มีลักษณะการเล่าเรื่องส่วนใหญ่ที่ไม่เป็นไปตามขนบ มีการสลับเส้นสถานการณ์สลับฉากทางสถานที่และฉากเวลา ใช้มุมมองบุรุษสรรพนามที่ 1 เรื่องสั้น 18 เรื่อง ในนวนิยาย 3 เรื่อง และบุรุษสรรพนามที่ 3 ในเรื่องสั้นมีจำนวน 15 เรื่อง ในนวนิยาย 4 เรื่อง ซึ่งเรื่อง “ตุ๊กตាយงเจ้าแม่” เป็นนวนิยายที่พบการใช้มุมมองบุรุษสรรพนามที่ 1 และบุรุษสรรพนามที่ 3 ในเรื่องเดียว การศึกษากลวิธีการเล่าเรื่องในนวนิยายและเรื่องสั้นของจเด็จ กำจรเดช แบ่งตามกรอบแนวคิดออกเป็น 5 ประเด็นด้วยกัน

1. มุมมองและน้ำเสียง จำแนกประเภทของผู้เล่าเรื่องและมุมมองที่ใช้ในการเล่าเรื่อง เพื่อศึกษาว่าการเลือกใช้ผู้เล่าเรื่องและมุมมองนั้นสร้างความหมายให้กับเรื่องราวอย่างไรบ้าง และเพื่อหาคำตอบว่าทำไมเรื่องราวนั้นจึงเหมาะแก่การนำเสนอโดยใช้ผู้เล่าเรื่องและมุมมองนั้น ๆ ผู้เล่าเรื่องที่ปรากฏมีอยู่สองรูปแบบคือ ผู้เล่าเรื่องแบบมีตัวตน คือเป็นตัวละครหนึ่งภายในเรื่องราว ที่เล่าเรื่องราวของตนเองหรือเล่าเรื่องราวของคนอื่น และผู้เล่าเรื่องแบบไม่มีตัวตน ไม่ได้ปรากฏในฐานะตัวละคร จะมีเพียงน้ำเสียงภายในเรื่องราวเท่านั้น ในส่วนของมุมมองที่ปรากฏจะมีอยู่สองประเภท คือ มุมมองแบบบุรุษสรรพนามที่ 1 ซึ่งจะสอดคล้องกับการใช้ผู้เล่าเรื่องที่เป็นตัวละครภายในเรื่อง ตัวละครจะเล่าเรื่องราวของตนเองหรือเรื่องราวของตัวละครอื่นที่เป็นศูนย์กลางของเรื่อง เช่นเรื่อง “สัปดาห์รุ่นที่สอง” ผู้เล่าเรื่องเป็นตัวละครภายในเรื่อง แต่เล่าเรื่องราวของครอบครัวสัปดาห์ และมุมมองแบบบุรุษสรรพนามที่ 3 ที่สอดคล้องกับผู้เล่าเรื่องแบบไม่มีตัวตน แต่ผู้อ่านจะรู้สึกราวกับว่าน้ำเสียงนั้นเป็นของคนคนหนึ่งที่กำลังเล่าเรื่องราวให้ผู้อ่านฟัง

2. โครงเรื่อง/วิธีการนำเสนอเรื่องราว การศึกษาวิธีการนำเสนอเรื่องราวและการลำดับเนื้อเรื่อง ในงานเขียนของจเด็จ กำจรเดชปรากฏการนำเสนอเรื่องราว 5 รูปแบบ 1) การเล่าเรื่องแบบตามขนบ คือการนำเสนอเรื่องราวที่มีลำดับชัดเจน ตอนต้น ตอนกลาง ตอนจบ ดำเนินตามเส้นเวลาปกติ โครงเรื่องไม่ซับซ้อน 2) การเล่าเรื่องที่ไม่เป็นไปตามขนบ

เป็นการนำเสนอเรื่องราวที่มีการสลับลำดับเหตุการณ์ สลับสถานการณ์ และสลับพื้นที่ฉาก และเวลา ทำให้เรื่องไม่ได้ดำเนินไปตามปกติ ต้องใช้การปะติดปะต่อเพื่อให้เข้าใจลำดับของเรื่องราว อย่างเรื่องสั้น “ปลัดแรว” ที่สลับความสำคัญของตัวละครไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ สลับพื้นที่ทางเวลาและฉาก 3) การซ้ำ คือการซ้ำเหตุการณ์ หรือซ้ำช่วงเวลาเพื่อเน้นย้ำสถานะบางอย่างของตัวละคร 4) การแตกแขนง คือการเล่าถึงความเป็นไปได้ของเรื่องที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แตกแขนงออกจากไปจากจุดจบเดิม 5) เมตาฟิสิกซ์และสทลือกลวิธีการซ้อนเรื่องเล่าในเรื่องเล่า งานเขียนของเจดจ์ กัจรเดซ จะมีลักษณะของการสร้างเรื่องราวหยิบย่อยที่ซ้อนอยู่ในเรื่องราว และมีการกล่าวถึงสื่อรูปแบบอื่นและศาสตร์แขนงอื่น ๆ รวมถึงการหยิบยืมรูปแบบการสร้างสรรคจากศาสตร์อื่นเข้ามาใช้ในงานเขียนอย่างการใช้รูปแบบบทละครในเรื่อง “นาฏกรรมแห่งไฟ” หรือการบรรยายที่เหมือนกับการใช้มุกกลองของศาสตร์ภาพยนตร์ในเรื่อง “คืนปีเสื่อ” และ “ตุ๊กตាយงเจ้าแม่”

3. ฉาก องค์ประกอบที่สร้างมิติให้กับเรื่องราว โดยฉากจะแบ่งออกเป็นสองประเภท 1) ฉากที่มีเค้าโครงมาจากความเป็นจริง ผู้เขียนมักจะหยิบยืมเอาฉากความเป็นจริงมาใส่ในเรื่องราวผ่านประสบการณ์ที่เขาเคยสัมผัสโดยตรงและโดยอ้อม โดยส่วนมากจะเป็นฉากหลังที่มาจากจังหวัดทางภาคใต้ ตามพื้นเพของผู้เขียน ไม่ว่าจะเป็นสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง ปัตตานี และฉากที่เป็นพื้นที่ต่างประเทศ มีทั้งที่เป็นประเทศใกล้เคียงอย่างมาเลเซีย และประเทศอื่น ๆ ทิเบต ปากีสถาน 2) ฉากที่สร้างขึ้นจากจินตนาการของผู้เขียน ถูกสร้างขึ้นเพื่อสร้างแวดล้อมและรองรับกลไกบางอย่างในเรื่องราว อย่างเรื่อง “แดงฉานแลงดงาม” ที่เมืองเป็นลักษณะสูงขึ้นไปเป็นชั้นเพื่อแบ่งแยกคนตามระดับสถานะทางสังคมหรือใน “หรือเป็นเราที่สูญหาย” เมืองหลวงที่มีลักษณะเหมือนรังผึ้งขนาดใหญ่ มีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดสรรประชากรอย่างระบบเสมือนผึ้งงาน

4. ตัวละคร แบ่งตามกรอบแนวคิดออกเป็นสองประเภทคือ 1) ตัวละครแบบกลม คือตัวละครที่มีการแสดงลักษณะนิสัยและการตัดสินใจรอบด้าน ไม่ได้จำกัดเพียงแคดีหรือเลว ด้านใดด้านหนึ่ง พวกเขาจะมีความใกล้เคียงกับมนุษย์จริงที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการตัดสินใจได้ตามสถานการณ์ 2) ตัวละครแบบแบน ตัวละครที่ปรากฏลักษณะนิสัยเพียงด้านเดียว โดยส่วนมากพวกเขาจะปรากฏในตัวละครที่เป็นตัวละครรอง ไม่ได้มีบทบาทมากนักในเรื่องราว พวกเขาถูกสร้างเพื่อจุดประสงค์บางอย่าง จึงทำให้เห็นลักษณะนิสัยเพียงด้านเดียวเท่านั้น นอกจากประเภทของตัวละครแล้วยังมีวิธีการนำเสนอตัวละคร ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ 1) ตัวละครพิจารณาตนเอง ตัวละครได้บอกเล่าและแสดงทัศนคติเรื่องรูปร่างหน้าตาและเรื่องของตนเอง 2) ตัวละครพิจารณาตัวละคร ตัวละครผู้เล่าเรื่องหรือตัวละครในเรื่อง พิจารณาตัวละครอื่น 3) ผู้เล่าพิจารณาตัวละคร คือผู้เล่าที่ไม่ปรากฏในเรื่องราวอธิบายถึงตัวละครในเรื่องราว

5. แก่นเรื่อง/แนวคิดของเรื่อง คือการนำเสนอแนวคิดผ่านองค์ประกอบของเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นตัวเรื่องราว หรือกระทั่งการตั้งชื่อเรื่อง ที่สามารถสื่อความไปถึงสาระสำคัญ ภายในเรื่องโดยแก่นเรื่องที่ปรากฏจะแบ่งเป็น 4 แนวคิดหลักคือ 1) แนวคิดเรื่องความเป็นมนุษย์คือแนวคิดที่ตั้งคำถามถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยสิ่งใด ไม่ว่าจะเป็นความคาดหวังของสังคม ความแตกต่างทางชนชั้นและเชื้อชาติ 2) แนวคิดเรื่องความแปลกแยก เป็นแนวคิดที่นำเสนอความย้อนแย้งที่มนุษย์ปฏิบัติราชการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม หรือถูกกฎเกณฑ์บางอย่างผลักพวกเขาออกมา และต้องการเป็นส่วนหนึ่ง หรือเป็นที่ยอมรับเป็นที่จดจำในสังคม 3) แนวคิดเรื่องการโหยหาอดีต คือการนำเสนอภาวะการโหยหาช่วงเวลา ความทรงจำ หรือสถานที่ในอดีต รวมถึงอุดมการณ์ความคิดบางอย่างที่จางหายไปตามกาลเวลา 4) แนวคิดเรื่องความเชื่อและความศรัทธา เป็นการตั้งคำถามต่อแนวคิดหรือความเชื่อที่เป็นตัวกำหนดค่านิยมในสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “กลวิธีการเล่าเรื่องในนวนิยายและเรื่องสั้นของจเด็จ กำจรเดช” พบว่ามีการใช้กลวิธีการเล่าเรื่องที่สอดคล้องกับนำเสนอเรื่องราวที่ซับซ้อน เพื่อเล่นล้อกับความเป็นเรื่องแต่งและความเป็นจริง อันเป็นการสะท้อนภาวะซับซ้อนของผู้คนและสังคมร่วมสมัย ผู้เขียนเห็นว่าลักษณะเด่นในงานเขียนของจเด็จ กำจรเดช คือการสร้างความซับซ้อนและมิติของเรื่องราว ผ่านการใช้มุมมอง น่าเสียดาย และกลวิธีการที่ซ่อนเรื่องราวในเรื่องราวและสทสี่ การสร้างความเป็นจริงและความเป็นเรื่องแต่ง เพื่อนำเสนอภาวะซับซ้อนของสังคมปัจจุบันที่ส่งผลต่อบุคคล ทำให้เกิดภาวะสับสน ความคลุมเครือของตัวตนที่อยู่ในโลกความเป็นจริงกับโลกที่ประกอบตัวตนขึ้นมาใหม่ในพื้นที่โลกเสมือน อีกทั้งสะท้อนภาพของผู้คนร่วมสมัยที่อยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยีที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว

ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้เขียนเห็นว่า ความเป็นเมตาฟิสิกซ์และสทสี่ที่ปรากฏในงานเขียนเป็นลักษณะเด่นที่ทำให้งานของจเด็จ กำจรเดชมีความโดดเด่น แตกต่างจากขนบของนวนิยายและเรื่องสั้นเดิม งานเขียนยุคใหม่ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามสร้างสรรค์กลวิธีการเล่าที่แตกต่างจากขนบ เพื่อให้การกลวิธีการนำเสนอที่สอดคล้องไปกับความหมายหรือสารหลักของเรื่องราว เรื่องเล่ามีความสมจริงขณะเดียวกันก็ใช้ความสมจริงนั้นแสดงถึงความไม่แน่นอน เลื่อนเส้นแบ่งระหว่างความเป็นจริงกับความเป็นเรื่องแต่ง ดังภาพของตัวละครในงานเขียนของจเด็จที่มีการแสดงตัวตนหลากหลายบุคลิกซ้อนทับตัวตนหลากชั้น หลากน้ำเสียง ยากจะแยกออกกว่าตัวตนไหนจริงหรือถูกประกอบ

สร้างขึ้นมา แนวคิดเมตาฟิสิกซ์จึงเหมาะแก่การศึกษาวรรณกรรมร่วมสมัย ยิ่งด้วยในยุคสมัยปัจจุบันที่ผู้คนเข้าถึงสื่อได้หลากหลายรูปแบบ ไม่ใช่เพียงแค่วรรณกรรมที่ส่งอิทธิพลบางอย่างต่อนักเขียนอย่างเช่นในอดีต แต่รวมไปถึงภาพยนตร์ มังงะ อนิเมชัน และบทเพลง สหสือ จึงเป็นแนวคิดหนึ่งที่ทำให้เข้าใจถึงการหิบบ่มข้ามศาสตร์ศิลป์ นำเอาสื่อจากศาสตร์แขนงเข้ามาใช้เพื่อเน้นและเปรียบเทียบความหมายในงานเขียนของเจด็จ ด้วยสื่อที่ถูกยกเข้ามาได้อิทธิพลและความคิดบางอย่างต่อนักเขียน อย่างแนวคิดเรื่องการแลกเปลี่ยนในเรื่อง “แดดเขาร้อนเกินกว่าจะจิบกาแฟ” กับมังงะเรื่อง “เบอร์เชิร์ก” ของ เค็นตาโร มิอูระ หากศึกษางานเขียนของเจด็จ กำจรเดชจะพบว่า นักเขียนได้มีการกล่าวถึงตัวละครหลักจากเรื่องเบอร์เชิร์กอย่างกัซ หรือแนวคิดเรื่องการแลกเปลี่ยนที่เป็นจุดเปลี่ยนของเบอร์เชิร์กในงานเขียนของเขาบ่อยครั้ง เพื่อเน้นและเปรียบเทียบความหมายของการแลกเปลี่ยนสิ่งสำคัญที่ตัวละครเอกในเรื่อง “แดดเขาร้อนเกินกว่าจะจิบกาแฟ” ได้แลกมิตรภาพเพื่อให้ได้ความรัก ในด้านของ “เบอร์เชิร์ก” ที่ตัวละครกริฟฟินได้แลกมิตรภาพไปกับพลังอำนาจสื่อว่าคุณค่าของแต่ละสิ่งไม่อาจทดแทนกันได้ และการแลกเปลี่ยนนั้นนำไปสู่ความสูญเสีย เป็นทั้งการเน้นย้ำความหมายและเปรียบเทียบในขณะเดียวกัน

จากที่ผู้เขียนได้ศึกษาผลงานของเจด็จ กำจรเดช เห็นว่าผลงานของเจด็จ เป็นตัวอย่างของนักเขียนคนหนึ่งแสดงถึงความสร้างสรรค์ในหิบบ่มข้ามศาสตร์ข้ามศิลป์ ก่อให้ผลงานและวิธีการนำเสนอแนวคิดที่แปลกใหม่ ทั้งยังทำให้เห็นว่ากลวิธีทางภาษาทำให้งานมีความสลับซับซ้อนได้ แม้จะไม่ได้ใช้ภาษาที่ซับซ้อนยากต่อความเข้าใจ ทั้งนี้ผู้เขียนยังคิดเห็นว่ากลวิธีทางเมตาฟิสิกซ์และสหสือ สามารถเป็นเครื่องมือที่นักเขียนใช้สร้างสรรค์งานอย่างหลากหลายรูปแบบได้อีกในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

งานเขียนของเจด็จ กำจรเดชมีจำนวนมากและหลากหลายรูปแบบ ทั้งเรื่องสั้น นวนิยาย นิยายภาพ กวีนิพนธ์ ซึ่งในอนาคตมีแนวโน้มจะมีการสร้างสรรค์ต่อบทเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าตัวบทยังมีประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมดังนี้

1. ศึกษาเรื่องอุดมการณ์ทางการเมืองในการทำงานของเจด็จ กำจรเดช เนื่องจากงานของเจด็จ กำจรเดชมักจะยกเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสังคมเข้ามาประกอบในเรื่องราวเพื่อสร้างความสมจริง ทั้งข่าวทางการเมือง ข่าวภัยพิบัติทางธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก เพื่อทำให้เส้นแบ่งระหว่างความเป็นเรื่องแต่งและความเป็นจริงเลือนลง แต่ยังคงสะท้อนความคิดทางการเมืองอยู่ภายในตัวบท

2. ศึกษากลวิธีเมตาฟิสิกชั้นและสัมพันธ์ทในงานเขียนของจเด็จ กำจรเดช เนื่องจากในงานเขียนของจเด็จ กำจรเดชมีการหยิบยืมเอาตัวบทที่ข้ามศาสตร์มาอ้างอิง อยู่ในผลงานจำนวนมาก ทั้งสื่อภาพยนตร์ อนิเมชั่น เพลง วรรณกรรม มังงะ

3. ศึกษากลวิธีการสร้างตัวละครในงานเขียนของจเด็จ กำจรเดช ตัวละครในงานเขียนของจเด็จ กำจรเดชมีความซับซ้อน มีมิติและรายละเอียดที่หยิบยืมยอย ทั้งตัวละครชาย ตัวละครหญิง ต่างเป็นภาพแทนของกลุ่มคนในสังคมไทยร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- กัตติง, จี. (2558). *Foucault : a very short introduction* [ฟูโกต์: ความรู้ฉบับพกพา] โอเพ่นเวลดส์ พับลิชซิง เฮาส์.
- ไกรวุฒิ จุลพงศธร. (2564). สุนทรียสหนังสือ. ใน นันทนัย ประสานนาม (บรรณาธิการ), *สุนทรียสหนังสือ* (น. xiii-xxxiii). ศยาม.
- ขจิตขวัญ กิจวิสาละ. (2563). ศาสตร์การเล่าเรื่องในสื่อสารศึกษา. *วารสารศาสตร์*, 14(3), 9-85.
<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jcmag/article/view/250754>
- จเด็จ กำจรเดช. (2554). *แดดเช้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ผจญภัยสำนักพิมพ์.
- จเด็จ กำจรเดช. (2557). *มะละกาไม่มีทะเล*. ผจญภัยสำนักพิมพ์.
- จเด็จ กำจรเดช. (2558). *หรือเป็นเราที่สูญหาย*. ผจญภัยสำนักพิมพ์.
- จเด็จ กำจรเดช. (2560). *สะใภ้คนจีน*. ผจญภัยสำนักพิมพ์.
- จเด็จ กำจรเดช. (2562). *นักสืบอาคม*. ผจญภัยสำนักพิมพ์.
- จเด็จ กำจรเดช. (2566ก). *ตุ๊กตายางเจ้าแม่*. เวลา.
- จเด็จ กำจรเดช. (2566ข). *แมวไม่เคยรอใครกลับมา*. เวลา.
- ชยาพร ปรีชาปัญญา. (2558). *กลวิธีการเล่าเรื่องและการใช้สัญลักษณ์ในวรรณกรรมของทศุณีมา ยูโกะ* [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาญี่ปุ่น), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. <https://doi.org/10.14457/CU.the.2015.559>
- ทศพล ศรีพุ่ม. (2556). *การช้อนนิทานในวรรณคดีชาดกของไทย* [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. <https://doi.org/10.14457/CU.the.2013.301>
- ัญญา สังขพันธานนท์. (2553). *วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ: วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร]. <https://doi.org/10.14457/NU.the.2010.118>
- ัญญา สังขพันธานนท์. (2560). *แวนวรรณคดี ทฤษฎีร่วมสมัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นาค.
- ัญญา สังขพันธานนท์. (2539). *วรรณกรรมวิจารณ์*. นาค.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2559). *ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสวนิต จุลวงศ์. (2550). *ความซับซ้อนของการเล่าเรื่อง: ลักษณะหลังสมัยใหม่ในบันเทิงคดีร่วมสมัยของไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/20406>

- สุชาติ หมั่นแคน และคณะ. (2565). การศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและกลวิธีการนำเสนอ
ในรวมเรื่องสั้นรางวัลดับเบิลซีไรต์ ของ “จเด็จ กำจรเดช”. *The New Viridian
Journal of Arts, Humanities and Social Sciences*, 2(1), 30–43. [https://
so01.tci-thaijo.org/index.php/The_New_Viridian/article/view/253220](https://so01.tci-thaijo.org/index.php/The_New_Viridian/article/view/253220)
- วรโชติ ต๊ะนา และ บุญยเสนอ ตริวิเศษ. (2564). เล่าเรื่องในเรื่องเล่า: กลวิธีการนำเสนอ
ความย้อนแย้งที่นำไปสู่ความขัดแย้งของสังคมใน “คืนปีเสือและเรื่องเล่าของสัตว์
อื่น ๆ”. *ฟ้าเหนือ*, 12(1), 113–131. [http://human.crru.ac.th/e-journal/
dowload/บทความ/012564/7.pdf](http://human.crru.ac.th/e-journal/download/บทความ/012564/7.pdf)
- อิรวดี ไตลังคะ. (2546). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ความเชื่อมโยงในการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้พิการ ระหว่างภาวะระบาดของ COVID-19 ในฟิลิปปินส์

ซาร่าห์ เกรซ แอล กันเตลาริโอ¹ และ มา โจเซฟิน เทเรส เอมิลี จี เทเวส²
วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ ดิลิมัน¹
ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ มะนิลา²
E-mail: mgteves@up.edu.ph²

วันที่รับบทความ: 26 สิงหาคม 2567
วันที่แก้ไขบทความ: 16 มีนาคม 2568
วันที่ตอบรับบทความ: 29 เมษายน 2568

บทคัดย่อ

การศึกษาล่าสุดเน้นย้ำถึงการที่ความรุนแรงของความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมในช่วงการระบาดของ COVID-19 โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อผู้พิการ การศึกษานี้ขยายขอบเขตของวรรณกรรมเกี่ยวกับผู้พิการโดยการตรวจสอบการมีส่วนร่วมที่จำกัดของบุคคลที่มีความพิการ (PWDs)³ ในการวางแผน การจัดโปรแกรม และการจัดหางบประมาณ COVID-19 ในประเทศฟิลิปปินส์ โดยใช้แบบจำลองความเปราะบางทางเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยผู้พิการ การศึกษาชาติพันธุ์วรรณมาเป็นเวลาสี่เดือนสำรวจโอกาสที่เกี่ยวข้องกับความพิการและค่าใช้จ่ายส่วนตัวที่ส่งผลกระทบต่อ PWD ในช่วงการระบาด ผลการศึกษาได้ระบุประเด็นหลัก 2 ประการ ได้แก่ 1) มาตรการกักกันในชุมชนจำกัดการมีส่วนร่วมของ PWD ในการวางแผนการจัดโปรแกรม และการจัดหางบประมาณ COVID-19 อย่างมาก และ 2) การมีส่วนร่วมของ PWD ในการตอบสนองต่อ COVID-19 ส่วนใหญ่จำกัดอยู่เพียงการรับสินค้าที่จำเป็นและบริการสนับสนุน การศึกษานี้เผยให้เห็นว่าข้อจำกัดเหล่านี้ส่งผลให้ PWD พลาดโอกาสและต้องแบกรับต้นทุนต่าง ๆ อย่างไร มีการโต้แย้งว่าในขณะที่รัฐบาลได้ดำเนินการแทรกแซง COVID-19 แต่ขาดแนวทางที่ครอบคลุมถึงความพิการ ซึ่งสะท้อนถึงความแตกต่างทางโครงสร้างที่ยังคงมีอยู่และการเตรียมพร้อมรับมือเหตุการณ์ฉุกเฉินที่ไม่เพียงพอ ผลการศึกษาเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญของ PWD ในความพยายามตอบสนองต่อการระบาดใหญ่เกินกว่าแค่การรวมอยู่ในโปรแกรมการบรรเทาทุกข์เท่านั้น

คำสำคัญ: คนพิการ โควิด-19 การมีส่วนร่วม

³เป็นคำที่ใช้เรียกผู้พิการทุกประเภท รวมทั้งผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา หรือประสาทสัมผัสหรือจริง ซึ่งเมื่อกระทบกับอุปสรรคด้านทัศนคติและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จะขัดขวางการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในสังคมอย่างเท่าเทียมกับผู้อื่น

Disparities in Social Participation for Persons with Disabilities During the COVID-19 Pandemic in the Philippines

Sarah Grace L. Candelario¹ and Ma. Josephine Therese Emily G. Teves²

College of Education, University of the Philippines Diliman¹

Department of Social Sciences, University of the Philippines Manila²

E-mail: mgteves@up.edu.ph²

Received: August 26, 2024

Revised: March 16, 2025

Accepted: April 29, 2025

Abstract

A recent study highlights the exacerbation of social inequities during the COVID-19 pandemic, particularly affecting persons with disabilities (PWDs).³ This study expands the disability literature by examining the limited involvement of people with disabilities (PWDs) in COVID-19 planning, programming, and budgeting in the Philippines. Using the disability-driven economic vulnerability model, a four-month ethnographic study explores the disability-related opportunities and out-of-pocket costs impacting PWDs during the pandemic. The results of the study found two emerging themes: 1) Community quarantine measures significantly restricted PWDs' participation in COVID-19 planning, programming, and budgeting, and 2) PWDs' involvement in the COVID-19 response was largely confined to receiving essential goods and support services. The study reveals how these restrictions resulted in missed opportunities and various costs borne by PWDs. It argues that while the government implemented COVID-19 interventions, these lacked a disability-inclusive approach, reflecting ongoing structural disparities and inadequate emergency preparedness. The findings underscore the need for more meaningful participation of people with disabilities (PWDs) in pandemic response efforts, extending beyond mere inclusion in relief distribution.

Keywords: Persons with Disabilities, COVID-19, participation

³The term persons with disabilities is used to apply to all persons with disabilities including those who have long-term physical, mental, intellectual or sensory impairments which, in interaction with various attitudinal and environmental barriers, hinders their full and effective participation in society on an equal basis with others.

Introduction

The COVID-19 pandemic, declared a global health emergency by the World Health Organisation (WHO) on March 11, 2020, has posed unique challenges to global health and the economy (World Health Organization, 2020). In Southeast Asia, the Philippines was notably hard-hit, ranking second in the region for COVID-19 infections, according to the Center for Strategic and International Studies (CSIS, 2020). The pandemic response in the Philippines has uncovered significant issues and challenges, particularly for marginalized groups such as persons with disabilities (PWDs).

People with disabilities (PWDs) face unique risks during the pandemic due to their reliance on physical contact, assistive devices, and specialised information formats, such as braille, which heightens their exposure to the virus (Oliver, 2020). Movement restrictions and lockdowns exacerbated these risks by limiting their access to essential services and information, compounding their financial and resource strains (Goggin & Ellis, 2020). The pandemic has intensified pre-existing disparities, leaving PWDs increasingly isolated and underserved by public health measures and social protection systems (International Disability Alliance, 2020; Xu et al., 2021). For instance, restrictions on movement hindered their access to critical rehabilitation services and information about available support, negatively impacting their health and wellbeing. Additionally, Jesus et al. (2021) synthesised a range of interlinked health, social participation, and socioeconomic disparities that people with disabilities (PWDs) experienced during the first wave of the COVID-19 pandemic as a result of lockdown-related measures. They experienced restricted access to essential health, education, and community services, including those that meet their basic life and functional needs. They also experienced risks of maltreatment, psychological consequences and difficulties accessing digital solutions that are not inclusive of their needs. Their families and informal caregivers also experienced a disproportionate burden and stress. Reduced employment and income exacerbated socioeconomic disparities, limiting access to essential services. This analysis suggests that all

these pandemic disparities arise from the lack of disability-inclusive responses and preparedness and seminally from socially-determined inequality that people with disabilities have been experiencing for a long time.

In the Philippines, where approximately 1.44 million individuals, or 1.57% of the population, live with disabilities, the pandemic has further marginalized this already vulnerable group (de Neubourg et al., 2021b). Before the pandemic, PWDs faced inadequate support and recognition. The pandemic has intensified these issues, highlighting the urgent need for inclusive and effective social protection policies. However, a lack of comprehensive cost data has hindered the development of targeted policies and support systems for households with children with disabilities (COVID-19 Disability Rights Monitor, 2020; EDF, 2021). In this context, the authors hypothesize that PWDs in the Philippines faced significant barriers to involvement in COVID-19 planning, programming, and response activities. These barriers, primarily stemming from systemic accessibility issues, a lack of tailored communication strategies, and insufficient representation in decision-making processes, led to lower levels of participation. Furthermore, PWDs experienced increased costs related to healthcare, mobility, and access to information during the pandemic response, further deepening the social participation disparities (Jesus et al., 2021).

Initial efforts have been made to support people with disabilities (PWDs) during the COVID-19 crisis. For instance, PWDs are included in the recent Republic Act No. 11469 provisions, which mandate the distribution of cash assistance to vulnerable populations in response to the pandemic. Additionally, children with disabilities are part of a collaboration between Save the Children Philippines and the Department of Education to implement adaptive learning strategies in the new normal educational landscape (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, 2020). However, these interventions served as short-term mechanisms to address the immediate impacts of the pandemic (Rotas & Cahapay, 2021).

This study examines the disability-related opportunity and out-of-pocket costs faced by PWDs in the Philippines due to limited social participation during the COVID-19 pandemic, with a particular focus on their access to social protection interventions. By employing a conceptual framework that assesses pandemic-related and shock-responsive social protection measures, the study aims to reveal the diverse lived experiences of Filipino people with disabilities (PWDs) and their interactions with existing support systems. Through a scoping review, it identifies gaps, evaluates program effectiveness, and provides recommendations for best practices in crafting comprehensive, disability-inclusive social protection policies. This approach is intended to guide policymaking and enhance the development of robust, shock-responsive social protection frameworks in the country. The findings of this study are consistent with those of Malfitano et al. (2009) and Shandra (2018), which emphasize that PWDs consistently face disparities in social participation when excluded or denied equal opportunities to engage in meaningful activities.

Two key themes emerged: 1) Community quarantine measures significantly restricted PWDs' participation in COVID-19 planning, programming, and budgeting, and 2) PWDs' involvement in the COVID-19 response was largely confined to receiving essential goods and support services.

Research Questions

How were persons with disabilities (PWDs) involved in the COVID-19 planning, programming, and response activities in the Philippines, and what barriers or costs did they face in their participation?

Research Objectives

The primary objectives of this research are twofold. First, to assess the level of participation of PWDs in COVID-19 planning, programming, and response activities across the Philippines and to understand how this involvement varies across different levels of consultation, including Barangay,

Municipality, City, and Provincial levels. Second, to study the extent of PWDs' engagement in the COVID-19 response and to identify the costs they incurred as a result of their involvement. This includes examining both direct and indirect expenses associated with their participation during the pandemic.

Knowledge Gaps

Studies on the impact of COVID-19 on persons with disabilities (PWDs) reveal several key research gaps. First, there is a lack of localized assessments that detail how COVID-19 public health measures, such as lockdowns and quarantines, differentially affected PWDs in specific provinces. Second, existing research insufficiently explores the intersectionality of disability with socioeconomic factors, including how socioeconomic status, living conditions, and access to resources influenced PWDs' social participation during the pandemic. Third, there is a need to evaluate the accessibility and inclusivity of digital and remote services for people with disabilities (PWDs), identifying barriers to their effective use. Finally, there is a gap in understanding how disruptions to community support systems and social networks during the pandemic impacted PWDs' social participation.

Significance of the Study

This study addresses critical research gaps by examining the involvement of people with disabilities (PWDs) in COVID-19 response activities across various levels of local governance, from barangay to Provincial Levels. By analyzing PWDs' participation, including the associated opportunity and out-of-pocket costs, the study aims to determine whether their engagement aligns with pandemic response objectives and highlight participation disparities. Additionally, the study will assess whether PWDs' roles were predominantly limited to receiving essential goods and support services and identify the factors contributing to these limitations. Addressing these gaps will help refine pandemic response strategies to be more inclusive and equitable. The study will also explore the intersectionality of disability with socioeconomic

factors, evaluate the accessibility of basic services, and examine the impact of community support, thereby informing future policies and interventions that provide better support for people with disabilities in crises. This study employs a mixed-methods approach, combining a nationally representative survey with in-depth interviews of families and health professionals in the Philippines to provide comprehensive insights into these issues.

Literature Review

Barriers to Social Participation for Persons with Disabilities During COVID-19

Diba and Zakaria (2021) demonstrated how the COVID-19 pandemic and the accompanying disease-mitigation measures, such as lockdowns, severely restricted the social participation of people with disabilities (PWDs). They highlighted how the pandemic exacerbated attitudinal, environmental, and institutional barriers, leaving many PWDs, especially those dependent on external support for daily living, isolated and struggling to survive during lockdowns. In terms of livelihood, income support, and access to essential services, PWDs consistently faced discrimination and numerous challenges, particularly in accessing health care and other services. Vulnerable groups, such as homeless PWDs or those without adequate housing, experienced even greater levels of vulnerability. Studies by the International Disability Alliance (IDA, 2020), Jeon (2020), and Lee and Lee (2020) further illustrate that the prolonged effects of COVID-19 have diminished access to community resources and social participation for people with disabilities (PWDs), resulting in heightened stress and challenges.

The COVID-19 pandemic has exacerbated the challenges faced by PWDs, amplifying existing barriers to social participation, access to services, and economic security. The studies underscore the urgent need for inclusive, disability-sensitive policies and interventions to ensure that PWDs are not further marginalized during crises. By addressing the systemic attitudinal, environmental, and institutional barriers identified in this study, authorities

can work towards a more equitable and supportive environment for persons with disabilities, both during and after global crises.

COVID-19 Pandemic and the Limitations of Social Protection Programs in the Philippines

The Philippines has established conventional social protection schemes to strengthen its population's socioeconomic resilience. These programs are designed to build safe, resilient, and sustainable communities by expanding social protection coverage. However, these schemes lack specific provisions for PWDs (NEDA, 2022). During the COVID-19 pandemic, various social protection initiatives were extended to PWDs, including access to healthcare and income security. Still, a significant need remains to assess how these measures affected their access to essential services.

The pandemic exacerbated the shortcomings of pre-existing social protection programs, which were already inadequate before COVID-19 (Onyeaka et al., 2021). The Philippines struggled with issues such as vaccine distribution and high case mortality rates (Flores, 2022), which were further compounded by the barriers faced by PWDs, including attitudinal, physical, environmental, and institutional obstacles. Government-imposed restrictions, such as lockdowns and quarantines, disrupted their access to vital services and information necessary for their survival (OHC, UNCR, 2020).

Despite the creation of an Emergency Subsidy Program in March 2020, which aimed to provide cash or in-kind benefits to informal economy workers and vulnerable groups, including PWDs, the implementation was flawed. Government relief efforts often prioritized the general public, leaving many PWDs without essential assistance. For example, significant portions of households with PWDs were missed in food distribution efforts, and many did not receive the necessary support for medicines, therapy, assistive devices, or psychosocial support (Cho et al., 2021; Heffron, 2022; Sphere, 2023). While there is some government recognition of PWDs' needs, the implementation of social protection measures remains inadequate (Velasco et al., 2021).

PWDs are among the most vulnerable groups affected by the pandemic. According to the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, PWDs face long-term impairments that interact with various barriers, limiting their full participation in society (Equality and Human Rights Commission, 2022). Similarly, the Philippine Magna Carta for Disabled Persons defines them as individuals with impairments that restrict their ability to perform activities within normal ranges (Republic Act No. 7277).

Despite the goal of inclusive education to ensure PWDs are effectively educated and integrated into the community (Hornby, 2015), many PWDs in the Philippines remain excluded from essential services and support. The current poverty-targeting initiatives often fail to address disability-specific needs, leading to further marginalization of PWDs, who face additional costs related to maintenance medicine, personal assistance, and assistive devices (Sphere, 2023).

Upon scrutinizing observed studies related to the disability-driven economic vulnerability model, it was found that there is a lack of research conducted in the Philippines during the pandemic that focuses solely on the PWDs' disability-related opportunity costs, out-of-pocket costs and the social protection mechanisms that compensate to those costs. The lack of connected topics related to the pandemic presents an opportunity to examine and investigate the costs that could affect their intention to seek social protection. The lack of robust cost data in the Philippines has significantly hindered the development of effective disability-related policies and social protection measures for households with PWDs. This study addresses a critical gap by exploring the experiences of PWDs across the three major regions of Luzon, Visayas, and Mindanao. Current literature indicates that despite the heightened vulnerability of PWDs, their needs were not adequately addressed during the COVID-19 pandemic. This underscores the urgent need to overcome these barriers and ensure that PWDs receive the necessary protection and support in times of crisis. The findings will highlight the need for more targeted and effective social protection policies to better support PWDs and address their unique challenges.

Research Processes

a. Theoretical Concepts and Research Frameworks

Although there is general agreement that people with disabilities (PWDs) are disproportionately affected during the COVID-19 pandemic, little evidence exists regarding their increased vulnerability, the social, political, economic, and cultural barriers they face, and the impact of the social protection they accessed during the pandemic. This scarcity in studies limits understanding of the inclusive provision of social protection programs and how those should be implemented to mitigate the impact of the pandemic on the marginalized sector, especially those with the person with disabilities.

Amartya Sen's concept of the 'conversion gap' provides a framework for understanding why persons with disabilities (PWDs) often face higher expenses to achieve the same outcomes as those without disabilities. According to Sen (2010), if two households have the same income level and similar characteristics, such as location and household size, but differ in their standard of living due to one household having a PWD, the disparity is attributed to disability-related costs (Mont, 2022).

The Disability-Driven Economic Vulnerability Model, developed by Hanass-Hancock et al. (2017), illustrates how economic vulnerability arises from disability-related opportunity costs and out-of-pocket expenses, which significantly impact an individual's income. Disability-related opportunity costs refer to the financial challenges individuals with disabilities face due to factors such as limited earning potential, restricted access to essential goods and services, and reduced employment opportunities. These opportunity costs highlight the broader financial burdens experienced by people with disabilities beyond direct expenses. Many individuals with disabilities report increased out-of-pocket expenses, particularly for transportation and essential goods, which exacerbates their financial vulnerability. These costs, combined with barriers to accessing income-generating opportunities, further intensify the economic challenges faced by PWDs, contributing to their overall economic vulnerability.

Additionally, they received minimal support from the government and could not rely on extended family networks, as these families were also severely impacted by the pandemic. For instance, PWDs may face opportunity costs from having to leave the workforce, forgo potential earnings, or accept lower-paying jobs with flexible hours due to their disability. Research also shows that the extra costs associated with disability vary depending on the severity of the impairment, employment status, and gender (Banks et al., 2021). These factors collectively highlight the financial burdens faced by persons with disabilities, underscoring the need for targeted support and policy interventions to address these disparities.

A study by Carraro et al. (2023) highlights that out-of-pocket costs for households with PWDs are significantly higher compared to those without disabilities, with healthcare expenses being three times greater. These costs include not only medical expenses, such as out-of-pocket payments, medications, and specialised healthcare services but also non-medical expenses, including transportation and assistance with daily activities. Additionally, research identifies allied health services, education, and transportation as major contributors to the additional financial burden faced by PWDs. This underscores the need for comprehensive policy measures to address both medical and non-medical costs and reduce the financial strain on households with PWDs.

According to Hancock et al. (2017), the costs came from three different areas: care and support for survival and safety, accessibility of services, and community participation. He also shared those costs varied depending on care and support needs, accessibility availability, and knowledge of services and assistive devices. Hence, these costs can be compensated through social protection mechanisms such as health, education, and other services that are helpful to the individual.

Batavia and Beaulaurier (2001) cited a list of disability costs that kept persons with disabilities financially vulnerable, such as reduced income often associated with functional limitations, substantial costs of accommodating

those functional limitations, and their high susceptibility to financial shocks, while Kaye (1998) shared that most persons with disabilities live below the poverty line as they have limited financial reserves and inadequate earning potential without potential cushion to absorb shocks related to poverty.

In this study, the model will be employed to analyze the disability-related and out-of-pocket costs incurred by PWDs in relation to their social participation during COVID-19 planning, programming, and response activities across the Philippines. The model will help elucidate how PWDs' involvement varied across different levels of consultation. Additionally, it will evaluate the extent of PWDs' engagement in the COVID-19 response and identify the direct and indirect costs resulting from their participation during the pandemic. Specifically, it will determine the disability-related opportunity costs and out-of-pocket expenses faced by PWDs and evaluate the effectiveness of social protection mechanisms provided by the government to mitigate these costs. This analysis aims to shed light on the socioeconomic vulnerability of PWDs in the Philippines and inform improvements in support systems.

b. Study Setting

This study involved face-to-face data collection in selected municipalities to ensure inclusivity and capture the real-life contexts and perspectives of PWDs at the grassroots level during the pandemic while adhering to public health measures and strict travel protocols. Additionally, both face-to-face and online surveys were conducted in various research sites across three major regions in the Philippines: Luzon, Visayas, and Mindanao.

The study covers participants from six diverse locations in the Philippines, each representing different regions and urban classifications. The specific locations included (a) Cotabato and Maguindanao, (b) Koronadal, South Cotabato, (c) Legazpi, Albay, (d) Gandara, Samar, (e) Cagayan de Oro, and (f) Valenzuela City, Metro Manila. Valenzuela City, a highly urbanized city in the National Capital Region (NCR), had a regional population of 11,855,852 in 2010, with 166,716 individuals with disabilities within its household population. Legazpi, a component city in Region V (Bicol Region),

had a regional population of 5,420,411, with 100,147 persons with disabilities residing in its households. In Gandara, a second-class municipality in Region VIII (Eastern Visayas), the regional population was 4,101,322, and the household population with disabilities was 71,714. Cotabato, an independent component city in the Bangsamoro Autonomous Region in Muslim Mindanao (BARMM), formerly part of Region XII (SOCCSKSARGEN), had a regional population of 4,109,571 and 58,513 individuals with disabilities. Cagayan de Oro, a highly urbanized city in Region X (Northern Mindanao), had a regional population of 4,297,323, with 66,744 persons with disabilities. Lastly, Koronadal, a component city in Region XII (SOCCSKSARGEN), had a regional population of 4,109,571 and 58,513 persons with disabilities within its household population. These locations were selected to provide a comprehensive understanding of the challenges faced by PWDs across various urban and regional contexts in the Philippines.

c. Participant Selection

The invitation to participate in the face-to-face and online surveys was distributed through nationwide organizations of persons with disabilities (OPDs) and the Persons with Disability Affairs Office (PDAO). OPDs and PDAO recommended participants from their active lists of registered persons with disabilities, ensuring comprehensive representation of all disability types. The online survey was also administered to OPD members in Cagayan de Oro City and Valenzuela City. The researcher provided detailed information about the study's purpose, the use of results, and the measures taken to ensure anonymity, data privacy, and confidentiality. Informed consent was obtained from respondents prior to their participation in the survey. A total of 141 participants were selected through purposive sampling in collaboration with national and local government units and partner organizations.

d. Data Collection

The researcher coordinated with local government units (LGUs) at each research site to schedule interview appointments for the research team. Before the interviews, respondents received a protocol kit that included

the interviewer's code of conduct, an information sheet about the research (Plain Language Statement), and an informed consent form for signature. Preparatory activities lasted approximately 15 minutes, with interviews and focus group discussions (FGDs) conducted over 45 minutes to 1 hour.

Data for this study were collected from November to December 2021 using both primary and secondary sources. Primary data were obtained through online and face-to-face assisted surveys, FGDs with PWDs, and key informant interviews with relevant stakeholders, all conducted in adherence to health and safety protocols. Secondary data were gathered by reviewing related literature, international conventions, local laws, and COVID-19 response programs.

e. Process Analysis

The survey data were analyzed using both quantitative and qualitative methods. Data quality assurance was rigorously applied to ensure the integrity of the results, involving the removal of duplicate records, correction of data entry errors, reassignment of codes, and validation of responses. Open-ended questions were analyzed through thematic content analysis, categorizing responses into meaningful themes.

For the qualitative component, both content analysis (CA) and discourse analysis (DA) were employed to thoroughly examine survey and interview transcripts. Content analysis was used to identify patterns and themes in the data, providing insights into trends and perspectives within participants' responses to semi-structured interviews (Akyildiz & Ahmed, 2021). This method categorizes content into thematic groups, enhancing the understanding of key issues and contributing to informed interpretations and empirical insights (Akyildiz & Ahmed, 2021; Moretti et al., 2011). Discourse analysis complemented this approach by examining the language and context of responses to further enrich the analysis.

Results and Discussions

Out of the 92.1 million households in the Philippines, 1.4 million individuals were reported to have a disability (Narido & Tacadao, 2016). The social context in the Philippines, particularly during the COVID-19 pandemic, highlights the persistent challenges faced by persons with disabilities (PWDs) in their daily lives (Velasco et al., 2021). Disability in the country is often stigmatized, leading to social exclusion and marginalization. This stigma exacerbates barriers to education, employment, and healthcare, which further limits PWDs' participation in society (Agbon & Mina, 2017; Mina, 2013; Reyes et al., 2017). During the pandemic, the widespread isolation imposed by lockdown measures disproportionately affected PWDs, especially those already lacking access to essential services, healthcare, and inclusive education (Velasco et al., 2021).

Social attitudes toward disability in the Philippines are often marked by a lack of inclusivity, further contributing to the marginalization of PWDs. As a result of these attitudinal barriers, many PWDs are confined to their households due to feelings of shame or fear of judgment, hindering their access to pandemic-related relief and public health information (Bruijn et al., 2012). These inequalities were further exacerbated during the pandemic, as government responses were often not tailored to the specific needs of individuals with disabilities, deepening the social divide.

The geographical structure of the Philippines plays a crucial role in shaping the social participation of PWDs during the pandemic. As an archipelagic country in the Pacific Ring of Fire and the Western Pacific typhoon belt, the Philippines has densely populated urban centers and remote rural areas (Bollettino et al., 2018). This geographic divide significantly impacts access to healthcare services, transportation, and government relief programs, all of which are essential for individuals with disabilities (Lasco et al., 2023; Leyso & Masahiro, 2024; Sunio et al., 2023).

Urban areas, such as Metro Manila, generally have better healthcare facilities, infrastructure, and access to social services compared to more rural

or isolated regions. However, challenges persist in urban areas, including inadequate public transportation and a lack of disability-friendly infrastructure. In rural areas, where healthcare and social services are often limited, persons with disabilities face even greater difficulties. These geographical disparities mean that individuals in rural regions are disproportionately affected by social exclusion, especially during a pandemic when mobility and access to services are restricted.

Furthermore, the uneven distribution of resources and aid during the pandemic meant that people in geographically isolated areas were less likely to receive government assistance, further intensifying existing social and economic inequalities.

a. Participants' Profile

A sample of 141 participants from six project sites participated in the study. After data quality assurance was carried out, the same respondents were retained. Ninety-three per cent of the participants were over 25 years old. In addition, 85 (60%) are females, 54 (38 %) are males, and 3 (2%) identified themselves as members of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer (LGBTQ). Of the final set of respondents, 114 (81%) are PWDs. Among them, 77 (55%) are members of OPDs, 23 (16%) are parents of persons with disabilities, and 4 (3%) identify as family members, network members, or legal guardians.

The Washington Group on Disability Statistics Short Set on Functioning (WGQ-SS) was administered to 141 participants to collect disaggregated disability data. Approximately one-third of participants reported experiencing significant difficulty (“some difficulty,” “a lot of difficulty,” or “cannot do at all”) in at least one domain: 39% of women, 37% of men, and 33% of LGBTQ individuals. Of these, 44% reported sensory or physical impairments, including vision, hearing, or issues with physical functioning. Additionally, 32% faced non-sensory and non-physical difficulties, including challenges in learning and emotional and behavioral issues.⁴

⁴ Disclaimer: Due to lack of a controlled group, the percentage of the disability per gender does not mean high disability incidence in a gender group.

Data regarding each municipality’s category, region, and population were retrieved from the Department of Trade and Industries’ Cities and Municipalities Competitive Index (CMCI) – 2020 Rankings. CMCI is an annual ranking of Philippine cities and municipalities developed by the National Competitiveness Council through the Regional Competitiveness Committees (RCCs). Additionally, the household population with disabilities in the region is based on the Philippine Statistics Authority’s 2010 Census on Population and Housing, as well as the population in the region.

b. Discussion

Community Quarantine Restrict Participation of Persons with Disabilities in COVID-19 planning, programming, and budgeting

Participation in COVID-19 response processes is a fundamental human right. According to Article 11 of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities (UNCRPD), which the Philippines ratified in 2007, states are required to ensure coordination, participation, and meaningful consultation with persons with disabilities and their representative organizations, including women, boys, and girls with disabilities. This right enables individuals to participate fully in socio-political life, contributing to their personal growth and enriching the democratic nature of society. It also fosters active citizenship, effective governance, and social accountability.

In this report, 62% of participants indicated that they were not involved in COVID-19 planning, programming, and budgeting consultations. Many cited a lack of opportunity to participate, compounded by lockdowns and social distancing protocols that made transportation costly and inaccessible, further impeding their ability to engage with authorities. Despite formal guarantees, these individuals remained largely excluded from local, regional, and national decision-making processes, hindering their participation rights. One participant expressed concern that their voice, as an ordinary person with a disability, would have minimal impact on LGUs.

Among those who participated, 38 percent were male, 60 percent were female, and 2 percent identified as LGBTQ. Additionally, 94 percent

were over 25 years old, while 6 percent were between 18 and 24 years old. This situation highlights significant gaps in the inclusion of PWDs in critical decision-making processes during the pandemic. This scenario is a manifestation of disability-related opportunity costs. For instance, the lack of communication resulted in limited accessibility to information and decision-making processes. Quarantine restrictions led to restricted access to public meetings, consultations, and decision-making processes. PWDs faced barriers such as inaccessible digital platforms or a lack of inclusive communication methods, preventing them from contributing to or staying informed about COVID-19 planning and programming. A participant from Koronadal, South Cotabato, shared:

Due to the lack of means to communicate with each other in person, I think we missed the opportunity to be involved in the decisions implemented by the mayor during the COVID-19 pandemic. Of course, asking us would have been more costly because transportation would be required. We didn't have cell phones or laptops to consult with. I understand that, but I know that we were deprioritized by the government because there were few ways for us to be consulted. For instance, appointing a local community representative from the local Persons with Disability Affairs Office to focus on us and act as intermediaries between the government and residents would have ensured that we were properly consulted despite our lack of direct access to technology

(personal communication, November 21, 2021)

In this context, the opportunity costs related to disability were the diminished chances for advocacy. The community lockdowns and movement restrictions made it difficult for disability organizations and advocates

to organize events, campaigns, or advocacy efforts. This led to reduced representation of PWDs in discussions and decision-making about pandemic responses. One participant noted that their planned meetings for the month and the next quarter did not take place because many were unprepared for an online format, to wit:

For the scheduled meetings, we were supposed to discuss the budget we would lobby for in Valenzuela, but it wasn't given attention because we became too busy coping with the COVID-19 pandemic. We really lost time, and some of us even passed away due to pre-existing conditions. The programs planned for us throughout the year were not implemented because the budget was redirected to the COVID-19 response. I am deeply hurt by this because we were not consulted about what kind of interventions they would implement. They kept giving out canned goods and rice, but I wish there had been a budget for medicine and transportation.

(personal communication, November 04, 2021)

Another participant from Gandara, Samar, shared that during the COVID-19 pandemic, their organization had no meetings or consultations regarding the LGU's COVID-19 response strategies. There was no discussion regarding the specific needs of PWDs due to the absence of a designated focal person for PWDs, as most LGU employees were primarily focused on distributing aid to the general population, to wit:

No LGU helped or consulted us for our needs. All the responses were generic, like distributing food to each family. It wasn't even enough. We really weren't part of the government's plans, maybe because we were deemed useless during that time. Even the budget for our

medicine wasn't provided, nor was there any load for us to stay informed about what the government was doing. It felt like we were dead during the COVID-19 pandemic.

(personal communication, November 05, 2021)

One participant from Maguindanao highlighted a significant disability-related opportunity cost due to the lack of consultation during the COVID-19 pandemic. The quarantine measures severely impacted their ability to work and engage in economic activities, resulting in lost income and professional opportunities. Additionally, they were unable to access essential services and support networks critical to their daily needs. Local regulations imposed by the LGU, such as restrictions on tricycle passenger capacity and the mandatory use of face masks, further exacerbated their financial strain. The cost of tricycle rides increased from PHP 50 (\$1) to PHP 100 (\$2), and the additional expense of PHP 25 (\$ 0.50) per day for masks was added to their daily costs. These changes, enacted without any prior consultation, created significant financial burdens that impeded their ability to work, to wit:

The LGU did not consult us regarding the policies at the local level. For instance, they restricted the number of passengers each tricycle could service, increasing the cost from PHP 50 (\$1) to PHP 100 (\$2). They also mandated the use of face masks, which cost us an additional PHP 25 (\$0.5) per day. These regulations were imposed without consulting us. They created additional expenses, which then prevented me from going to work. My expenses became higher compared to my income. I lost my income and professional opportunities during the COVID-19 pandemic due to the government's militaristic response. There were soldiers, which is questionable. I wish they had used the soldiers to help us get from our homes. We are PWDs. We needed help, not force.

(personal communication, November 07, 2021)

Consequently, their expenses exceeded their income, resulting in a loss of both income and career opportunities. This situation was exacerbated by the government's militaristic approach where soldiers were deployed (Paras, 2022). They felt that the soldiers could have been better employed in helping PWDs access essential services rather than enforcing restrictions.

Furthermore, another participant from Cagayan de Oro noted that the lack of consultation during COVID-19 significantly impacted their social and community engagement. The reduced opportunities for participation in pandemic response activities led to diminished social interaction, weakened network-building, and a decreased ability to influence public policy and contribute to community resilience, to wit:

We really weren't part of the picture in the COVID-19 pandemic response. There were no texts asking what we needed. No one helped to organize activities for the PWDs. We were left out of the government's plans. We didn't have money to organize activities. No (cellphone) load, and no cell phones to use for Zoom. We lost planned activities for the next 3 months. All plans were halted. We had no engagements. Some PWDs became depressed, and two even passed away.

(personal communication, November 11, 2021)

Due to limited participation during the COVID-19 pandemic, many participants reported experiencing gaps in educational and skill development, resulting from restrictions on their participation in various programs. These restrictions hindered their access to educational and training opportunities, leading to skill development deficits and reduced prospects for personal and professional growth, a manifestation of a disability-related opportunity cost. Notably, 62 percent of participants indicated a lack of access to skills and entrepreneurial training. This group comprises 64 percent females, 34 percent males, and 2 percent LGBTQ individuals, 94 percent being over 25 years old.

Participants generally cited accessibility issues, such as inadequate information in accessible formats, a lack of assistive devices, and insufficient funds for internet services. Additionally, some were unaware of any government-offered training programs.

Additionally, 56 percent of participants reported having insufficient access to educational services and learning resources for both themselves and their school-aged children. Among these participants, 57 percent are female, and 43 percent are male, with 97 percent being over 25 years old. The Department of Education's modular learning system required parents to submit and collect new modules on a weekly basis. Although most participants received these modules, they found them inadequate. This lack of resources had a negative impact on their children's education, exacerbated by the absence of school meal programs, special education services, therapy, counselling, peer support, and social activities. Consequently, this situation increased out-of-pocket expenses for families who faced higher daily living costs. The pandemic further strained financial resources, particularly for PWDs who had to purchase items through specialized channels or faced additional challenges in meeting their needs.

In Cagayan de Oro, a female participant suggested:

It would be better if teachers could teach our children while observing social distancing. Children benefit more from in-person schooling by receiving complete and uninterrupted educational services.

(personal communication, November 11, 2021)

Children with disabilities face additional barriers, including inaccessible learning content and a digital divide caused by insufficient equipment, electricity, and internet access. Participants noted they lacked gadgets and funds for internet connectivity. Although online training was available, many individuals were unable to access it due to poor internet connections and a lack of suitable devices. One male participant enrolled in

online classes highlighted difficulties due to inadequate devices and financial constraints for school requirements, expressing a preference for face-to-face classes.

Overall, participants struggled with remote learning because platforms were not adapted to their specific needs, exacerbating their exclusion from educational opportunities. Effective student participation requires reliable internet connectivity, appropriate devices, and individualized support tailored to learners' communication abilities and educational needs. For example, a parent with a disability from Camalig, Albay, reported that her teenager experienced stress from online classes, affecting academic performance. Another parent noted that students had to travel to higher areas for signal reception and returned home late. Additionally, a female participant mentioned that while some classes shifted to a blended format, her lack of resources and skills in using online platforms led her to prefer face-to-face classes for her child's optimal learning.

Limited consultations at the LGU level

Most participants reported that local and national government units did not consult them or their organizations during the policy design and implementation processes. As a result, they felt the government missed opportunities to collaborate with them as service delivery partners and to leverage their expertise. Many identified policy barriers as a significant obstacle to their participation. For instance, decision-makers often fail to enforce laws and regulations that make COVID-19 measures accessible and tailored to their needs. Additionally, accessibility issues, such as the absence of inclusive communication platforms, further hinder their ability to engage directly with decision-makers.

In Cagayan de Oro, a male participant noted:

Our local politicians make decisions about the COVID-19 response without consulting us. We are often surprised by

new prohibitions. Even before COVID-19, our politicians rarely consulted us or our organizations.

(personal communication, November 11, 2021)

This reflects a longstanding pattern of exclusion from decision-making processes within their local government units (LGUs). The situation was further aggravated by lockdowns and social distancing protocols, which made transportation costly and difficult, preventing them from traveling to or communicating with authorities.

Although the internet is a potential platform for political participation, participants face challenges in engaging in online discussions due to poor signal and internet access, as well as a lack of devices among persons with disabilities. In Koronadal, a female participant explained:

We want to be involved in COVID-19 decision-making to ensure our needs are considered. However, our lack of coordination with the government due to the lockdown and our lack of internet access prevented us from participating.

(personal communication, November 11, 2021)

Similarly, participants from Albay reported that all organizational activities and meetings stopped during the pandemic, and they did not receive any honorarium from the local government during this period. Overall, 20% of males, 41% of females, and 1% of LGBTQ individuals reported that they did not participate in any COVID-19 consultations. Among these non-participants, at least 58% were over 25, while 4% were between 18 and 25 years old. In contrast, 19% of both males and females reported that they did not participate in COVID-19 consultations. Of these participants, 35% were over 25 years old, and 4% were between 18 and 25 years old.

This reflects a significant disability-related opportunity cost, as individuals missed out on chances to advocate for policies and programs

that address their specific needs beyond essential goods and services. Their limited involvement in decision-making processes resulted in less tailored and ineffective pandemic responses. It highlights the need for authorities to implement inclusive technology-based solutions and provide accessible distance education to address infrastructure and connectivity issues, thereby ensuring adequate support during the pandemic.

On the other hand, 37 percent of participants reported engaging in consultations related to COVID-19 planning, programming, and budgeting. For example, some participants took part in their local government unit's online needs assessment, while others were consulted about the contents of relief packs and their distribution methods. Among those who participated, 42 percent were male, 52 percent were female, and 6 percent identified themselves as LGBTQ+. Additionally, 88 percent were over 25 years old, while 13 percent were 18-25.

Of those who agreed to participate in the COVID-19 response, 47 percent were male, while 53 percent were female. Ninety-four percent were over 25 years of age. Fifty-seven percent facilitated the distribution of necessities such as food packs and hygiene kits, 26 percent provided medical services (e.g., Antigen Test Volunteer, the encoder of health information), and 7 percent disseminated COVID-19 information within the community. Notably, 62 percent of participants from Albay reported their involvement in these processes. Some shared that their PDAO officer asked them important questions about the needs of PWDs in their community. One male participant mentioned that, even during lockdown, he continuously gathered feedback from the community and forwarded this information to support the planning of COVID-19 activities, to wit:

I really try to share information from the ground because I know that if we cannot provide them with such information, we will lose the opportunity to voice out our needs that must be included in the LGU plans. It is a long process, but

I have seen some improvements in the decision-making process. Somehow, from not being able to participate, we can say that we contribute because of the information we share from the grassroots.

(personal communication, November 13, 2021)

Some PWD leaders developed proposals and designed programs for their members, such as the Communal Garden in Brgy. Guinobatan, Albay. Most acted as point persons for information dissemination and relief distribution. However, participants reported that they were primarily utilized as service providers and aid recipients, with limited involvement in decision-making, planning, and programming for the COVID-19 response. They believe their participation is crucial for delivering responses that truly address their needs. As one male participant expressed,

We just followed their instructions for the COVID-19 response, but I hope they will include us so we can suggest what is needed on the ground.

(personal communication, November 13, 2021)

However, despite the consultations, necessary interventions were not implemented due to a lack of budget. The same participant noted that, although information dissemination was conducted, the actual needs of PWDs were not met due to insufficient funds. Specifically, the budget was allocated primarily for food, with little to no funding for additional costs such as transportation and assistive devices required by PWDs. This situation indicates that the LGU's consultation process was superficial, as it failed to address the real needs and concerns of the community.

Overall, most participants reported experiencing inaccessible and non-inclusive decision-making processes at the LGU level. The primary reason for this lack of inclusiveness is a persistent and incomplete understanding of PWDs' issues among decision-makers, which existed even before the

pandemic. Many participants believe that their involvement in LGU processes is crucial for addressing this non-inclusiveness and promoting participatory decision-making, particularly during a pandemic. However, the low motivation of PWDs to engage in or influence decision-making is also a significant barrier. Participants identified dissatisfaction with the government’s handling of the pandemic, insufficient education, and lack of awareness as key factors contributing to this lack of motivation.

Inclusive decision-making requires a reciprocal process. While PWDs are ready and motivated to participate in decision-making, the government must ensure that their voices are heard and considered. This can be achieved by fostering greater awareness and empowerment among PWDs, providing accessible communication channels, and appointing local community representatives to bridge the gap between PWDs and decision-makers. Such initiatives would help increase PWDs’ motivation to engage, ensuring their participation is a formality and a meaningful contribution. This aligns with the principle “Nothing about us, without us,” championed by disability rights advocates. Although there is apparent cooperation among stakeholders, these initiatives often appear to be mere formalities due to the continued exclusion of most disability leaders from the decision-making process.

Participation of Persons with Disabilities in the COVID-19 response is limited to the distribution of essential goods and the provision of support services

On the other hand, 49 percent of participants reported their involvement in the COVID-19 response. Among them, 47 percent were male, and 53 percent were female, with 94 percent being over 25 years old. Of those who participated, 57 percent helped distribute necessities such as food packs and hygiene kits, 26 percent provided medical services (e.g., antigen testing volunteers and health information encoders), and 7 percent disseminated COVID-19 information within their communities. Some PWD leaders also contributed by drafting proposals and designing programs such as the Communal Garden in Brgy. Guinobatan, Albay.

Despite their active roles, PWDs were primarily used as service providers and recipients of aid, with limited involvement in decision-making, planning, and programming for the COVID-19 response. Participants felt that their inclusion in these processes was crucial for tailoring responses to their specific needs. One male participant noted,

We just followed their instructions for the COVID-19 response, but I hope they will include us so we can suggest what is needed on the ground.

(personal communication, November 13, 2021)

This situation underscores the economic hardships and out-of-pocket costs faced by PWDs. In Albay, PWDs incurred additional expenses due to quarantine measures and health-related costs, including those for assistive devices and services. For example, some participants faced higher costs for medical supplies or health services not fully covered by insurance or government aid. Additionally, 21 percent of participants reported difficulties accessing medications and having to postpone medical appointments due to lockdown restrictions. Among these, 69 percent were female, and 31 percent were male, with 97 percent being over 25 years old.

Participants from Valenzuela City reported having access to medication, though it was limited. While they benefited from discounts through their PWD identification cards, many were unable to utilize these discounts due to a lack of doctor's prescriptions, which was attributed to limited clinic visits during the lockdown. In Koronadal, one male participant suggested:

They should be more lenient with prescription requirements and allow us to use old prescriptions. Unfortunately, we did not have access to doctors during the pandemic.

(personal communication, November 14, 2021)

Despite these challenges, participants acknowledged that vitamins and standard medications remained available at their health centers throughout the pandemic.

Participants from Cotabato City reported challenges in accessing mandated medicine discounts due to pharmacies' requirements for doctors' prescriptions, which became difficult to obtain as healthcare facilities focused on COVID-19 cases. Consequently, this limited access to prescription services led to increased out-of-pocket expenses for PWDs during the pandemic.

Furthermore, 67 percent of those needing assistive and mobility devices, as well as therapy and rehabilitation services (such as physical, speech, and occupational therapy), were unable to access these services in both public and private institutions. Among those who faced these difficulties, 63 percent were female, 36 percent were male, and 1 percent identified themselves as LGBTQ, with 93 percent being over 25 years old. The challenges in accessing these services were consistent across various research sites, indicating that PWDs' concerns related to physical and functional rehabilitation are widespread throughout the country.

Many participants specifically noted that their access to physical therapy was severely restricted during the lockdown. They highlighted issues such as the lack of accessible assistive and mobility devices, as well as therapy and rehabilitation services, including physical and occupational therapy. For instance, participants from Albay mentioned that their LGUs provided assistive devices like wheelchairs, while the regional Department of Social Welfare and Development (DSWD) offered complementary services such as mental health assessments.

Sixty-nine percent of respondents reported lacking access to free physical and occupational therapy, which is typically only available through private clinics. Among these respondents, 56 percent are female, 41 percent are male, and 3 percent identify themselves as LGBTQ, with 91% being over 25 years old. Additionally, 74 percent of respondents indicated that they do not have access to platforms for supporting and conducting follow-up

therapeutic activities, with only participants in the KaGabay program receiving such support.

Participants across various research sites highlighted the scarcity of these services. For example, three individuals from Koronadal mentioned that they must travel for four hours to Davao to obtain assistive devices from a foundation, with the lack of affordable public transportation exacerbating their difficulties.

Most participants also reported that their LGUs do not offer rehabilitation services or discounts on assistive devices, and they have not received information about free therapy sessions from the government or other organizations. During focus group discussions, participants emphasized the importance of these services for their recovery and overall wellbeing. One participant noted,

It is vital for persons with disabilities to have access to therapy services to help them recover and start anew. Such programs must be free and sustainable to encourage other LGUs to join this initiative.

(personal communication, November 14, 2021)

This participant also cautioned against relying on free online therapy services, as many lack the necessary gadgets and reliable internet access to use these platforms effectively.

Another participant from Albay reported a 15 percent increase in the costs of assistive devices and services during the COVID-19 pandemic, excluding government subsidies. The urgency for specialized assistive devices and services increased during the pandemic. Participants highlighted their need for specialized equipment and modifications, which led to additional expenses. Their current devices often required modifications to living spaces or the purchase of new specialized equipment to ensure safety and accessibility during quarantine or lockdown periods. These additional costs were not covered by existing support systems, resulting in significant out-

of-pocket expenses for obtaining or maintaining these essential tools and support.

PWDs faced significant out-of-pocket costs for healthcare needs related to COVID-19, including increased expenses for medical supplies, treatments, or medications not covered by insurance or government aid. These additional costs were exacerbated by systemic issues, including inequitable resource allocation and inadequate support services. Specifically, the planning and budgeting processes failed to adequately incorporate the perspectives and needs of PWDs. Consequently, resources were not allocated to address their unique challenges, resulting in insufficient support and higher costs. Furthermore, restrictions disrupted essential support services like personal assistance, therapy, and caregiving, which further isolated PWDs and intensified their difficulties.

Several operational issues and gaps have been identified that must be addressed to improve support for PWDs. These include enhancing multi-sectoral coordination to align stakeholder efforts, clarifying the roles and responsibilities of LGUs and relevant government agencies, and bolstering national capacity by strengthening infrastructure and workforce. Additionally, there is a pressing need to ensure that rehabilitation services are available at all levels of care, from primary to tertiary, and that health facilities are adequately equipped to meet the needs of PWDs.

Conclusion, Discussion and Suggestions

This study underscores the heightened vulnerability of PWDs during the COVID-19 pandemic, revealing significant disparities in their social participation and access to essential services. The disruption of disability-specific services and the imposition of community quarantines have exacerbated existing challenges, leading to increased opportunity and out-of-pocket costs for PWDs. These costs have been driven by barriers to accessing necessary services and the limited involvement of PWDs and their representative organizations in COVID-19 response planning and implementation.

The findings highlight that PWDs are among the most marginalized groups in crisis-affected communities, and the pandemic has intensified these disparities. Despite national efforts to facilitate social amelioration and the unrestricted movement of goods, the varied implementation by LGUs has resulted in inconsistent experiences for PWDs regarding COVID-19 programming and response.

An integrated, customised, and sustainable approach is essential to address these issues effectively and build a more inclusive future. This includes:

1. **Enhancing Inclusivity:** Ensure that PWDs are actively included in all aspects of COVID-19 planning, response, and policymaking to comprehensively address their needs. This can be achieved by appointing local community representatives who can serve as intermediaries between the government and individuals with limited access to communication technologies. These representatives would gather feedback from their communities and relay it to the mayor or relevant authorities, ensuring that PWDs' voices are heard and their needs are considered.

2. **Expanding Support:** Provide holistic support that goes beyond essential goods, addressing the broader needs of PWDs, such as healthcare, assistive devices, and personal support services.

3. **Improving Accessibility:** Ensure that pandemic response measures are universally accessible, including communication channels, physical spaces, and digital platforms.

4. **Promoting Financial Assistance:** Offer targeted financial aid and subsidies to cover additional out-of-pocket costs incurred by PWDs during the pandemic.

Meaningful participation of PWDs in pandemic response and recovery is crucial for upholding their rights and achieving disability-inclusive interventions. This aligns with the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities (UNCRPD) principle of full and effective participation. By incorporating their insights and experiences into planning and decision-

making processes, we can ensure a more responsive and equitable system that benefits everyone.

Broader Implications for Disability Rights and Crisis Management

This study's findings contribute to the broader conversation on disability rights and inclusive crisis management. The gaps identified in participation frameworks during the pandemic highlight the urgent need for reform in how disability inclusion is approached within crisis response systems. While significant progress has been made, this study shows that PWDs remain largely excluded from crucial decision-making processes, which compromises their wellbeing and resilience during times of crisis.

By examining these gaps, the study proposes interventions that could inform more inclusive disaster preparedness, response, and recovery efforts in the future. These emphasize the importance of involving PWDs at every stage of crisis planning and ensuring that crisis management policies are not only accessible but also actively support the rights and needs of marginalized groups.

This study encourages further research and debate on how policies can be more effectively designed to include PWDs during crises, ensuring equitable outcomes and advancing the global agenda for disability-inclusive development. By doing so, the study can contribute to a more inclusive society during times of disaster and a more resilient one in the face of future challenges.

In addition, the study addresses the theoretical challenges of the participation approach during the COVID-19 pandemic, particularly how PWDs' social participation is hindered by physical barriers and systemic exclusions embedded in policymaking and crisis management frameworks. The person-in-environment framework illustrates these challenges, emphasizing that both individuals and their environments are in a dynamic, interactive relationship that influences and shapes each other (Lesser & Pope, 2011). In this framework, the environment includes natural and built surroundings, social networks,

political and economic systems, services, and policies, all of which can act as facilitators or barriers. For example, an inaccessible built environment, such as one lacking wheelchair ramps or elevators, can significantly contribute to the social exclusion of PWDs. The study underscores a critical gap in crisis management frameworks: they fail to fully incorporate the lived experiences and needs of marginalized groups like PWDs. By critically analyzing these gaps, this manuscript offers significant insights for academic advancement, providing new perspectives on how inclusive participation models can be more effectively integrated into crisis management and response strategies, particularly in resource-constrained settings.

Rohman and Pitaloka (2023) explore the challenges faced by PWDs in the Global South, revealing how the pandemic deepened existing barriers to social participation and exacerbated the marginalization of PWDs in Indonesia, Myanmar, Vietnam, and other Southeast Asian nations. Ayuningtyas et al. (2023) demonstrate that the pandemic further exposed the vulnerabilities of PWDs in Indonesia, emphasizing systemic issues in workplace inclusion and acceptance. They emphasize the importance of education, policy, infrastructure, and employer commitment in fostering inclusivity, providing recommendations for enhancing cross-sector collaboration, educational support, and workplace accessibility for people with disabilities (PWDs). Similarly, Khai et al. (2024) highlight the impact of Myanmar's limited welfare systems on PWDs during the pandemic, urging the development of inclusive policies and programs for sustainable development. They recommend improving social protection systems, healthcare access, and addressing human rights violations against PWDs. In Vietnam, Rohman and Pitaloka (2023) illustrate how PWDs navigated the blurred boundaries between personal, social, and professional domains, leveraging accessible digital platforms to meet their evolving needs while adhering to pandemic guidelines. They advocate for integrating disability rights and digital inclusion into pandemic preparedness, response, and recovery plans, especially in resource-limited contexts across Southeast Asia.

References

- Agbon, A., & Mina, C. (2017). *School participation of children with disability: The case of San Remigio and Mandaue City, Cebu, Philippines*. Philippine Institute for Development Studies.
- Akyildiz, S., & Ahmed, K. (2021). An Overview of Qualitative Research and Focus Group Discussion. *International Journal of Academic Research in Education*, 7(1). 1-15. <http://dx.doi.org/10.17985/ijare.866762>
- Ayuningtyas, D., Ardi, N., Barinda, S., Larasanti, A., Napitupulu, T., Margaretha, C., & Hasibuan, S. (2023). Inclusivity of Persons with Disabilities in the Work Sector During the Covid-19 Pandemic in Indonesia. *Frontiers in Public Health*, 10, 835552. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.835552>
- Banks, L. M., Pinilla-Roncancio, M., Walsham, M., Van Minh, H., Neupane, S., Mai, V. Q., Neupane, S., Blanchet, K., & Kuper, H. (2021). Does Disability Increase the Risk of Poverty ‘in All Its Forms’? Comparing Monetary and Multidimensional Poverty in Vietnam and Nepal. *Oxford Development Study*, 49(4), 386–400. <https://doi.org/10.1080/13600818.2021.1985988>
- Batavia, A., & Beaulaurier, R. (2001). The financial vulnerability of people with disabilities: Assessing poverty risks. *The Journal of Sociology & Social Welfare*, 28(1), 10. <https://doi.org/10.15453/0191-5096.2709>
- Bollettino, V., Alcayna, T., Enriquez, K., & Vinck, P. (2018). *Perceptions of Disaster Resilience and Preparedness in The Philippines*. Harvard Humanitarian Initiative. https://hhi.harvard.edu/sites/hwpi.harvard.edu/files/humanitarianinitiative/files/prc-philippine-reportfinal_0.pdf?m=1607102956
- Brujin, P., Regeer, B., Cornielje, H., Wolting, R., van Veen, S., & Maharaj, N. (2012). *Count me in: Include people with disabilities in development projects – A practical guide for organisations in North and South*. LIGHT FOR THE WORLD.
- Carraro L, Robinson A, Hakeem B, Manlapaz A, Agcaoili R. Disability-Related Costs of Children with Disabilities in the Philippines. (2023).

International Journal of Environmental Research and Public Health, 20(13), 6304. <https://doi.org/10.3390/ijerph20136304>

Cho, Y., Avalos, J., Kawasoe, Y., Johnson, D., Rodriguez, R. (2021). *Mitigating the Impact of COVID-19 on the Welfare of Low Income Households in the Philippines: The Role of Social Protection (COVID-19 Low Income HOPE Survey Note No. 1)*. World Bank.

COVID-19 Disability Rights Monitor. (2020, September 5). *Disability rights during the pandemic*. International Disability Alliance. <https://www.internationaldisabilityalliance.org>

De Neubourg, C., Karpati, J. and Carrera, M. (2021). *After shock: Building more inclusive and child sensitive social protection systems in the post-COVID era in East Asia and Pacific Region* [Unpublished background paper]. United Nations Children's Fund East Asia and Pacific.

Diba, S. A., & Zakaria, M. (2021). Effects of COVID-19 pandemic on persons with disabilities in Bangladesh. *European Journal of Social Sciences Studies*, 6(1), 21-33. <http://dx.doi.org/10.46827/ejsss.v6i1.965>

Goggin, G., & Ellis, K. (2020). Disability, communication and life itself in the COVID-19 pandemic. *Health Sociology Review*, 29(2), 168-176. <https://doi.org/10.1080/14461242.2020.1784020>

Hanass-Hancock J, Siphumele, N., Deghaye N, Pillay S. (2017). These are not luxuries; it is essential for access to life: Disability-related out-of-pocket costs as a driver of economic vulnerability in South Africa. *African Journal of Disability*, 6, a280. <https://doi.org/10.4102/ajod.v6i0.280>

Heffron, J. K., (2022). Consumer Protection of Persons with Disabilities Amidst the COVID-19. *DLSU BUSINESS NOTES AND BRIEFINGS*, 10(1). https://animorepository.dlsu.edu.ph/cgi/viewcontent.cgi?article=1007&context=res_cbrd

Hornby, G. (2015). Inclusive special education: development of a new theory for the education of children with special educational needs and disabilities. *British Journal of Special Education*, 42(3), 234- 256. <http://doi.org/10.1111/1467-8578.12101>

- International Disability Alliance (IDA). (n.d.). *Toward a disability-inclusive COVID-19 response: 10 recommendations from the International Disability Alliance*. <http://www.internationaldisabilityalliance.org/covid-19>
- Jeon, G. B. (2020). COVID-19 and the lives of disabled persons: The current status and countermeasures. *Journal of Critical Social Welfare*, 68, 173–207. https://elibrary.ru/access_terms.asp
- Jesus, T. S., Bhattacharjya, S., Papadimitriou, C., Bogdanova, Y., Bentley, J., Arango-Lasprilla, J. C., & Kamalakannan, S. (2021). The Refugee Empowerment Task Force International Networking Group Of The American Congress Of Rehabilitation Medicine. Lockdown-Related Disparities Experienced by People with Disabilities during the First Wave of the COVID-19 Pandemic: Scoping Review with Thematic Analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(12), 6178. <https://doi.org/10.3390/ijerph18126178>
- Equality and Human Rights Commission. (2022). *The United Nations Convention on the Rights of People with Disabilities: What does it mean for you?* https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/uncrpdguide_0.pdf
- European Disability Forum (EDF). (2021, April 8). *Human rights report: Impact of COVID-19 on persons with disabilities (Issue 5)*. <https://www.edf-feph.org/human-rights-report-2021-covid19/>
- Kaye, H. S. (1998). *The status of people with disabilities in the United States: A report of Disability Rights Advocates, Inc.* Volcano Press.
- Khai, T. S., Ahmed, M. F., & Asaduzzaman, M. (2025). Examining the vulnerability of persons with disabilities in Myanmar pre and post-COVID-19 and military coup. *Disability & Society*, 40(2), 519–524. <https://doi.org/10.1080/09687599.2024.2360433>
- Lasco G, Nuevo CEL, Nolasco MLP, et al. (2022). “It’s as if I’m the one suffering”: narratives of parents of children with disability in the Philippines. *Acta Medica Philippina*, 56(7), 30-42. <https://doi.org/10.47895/amp.vi0.658>

- Lee, S. H., & Lee, B. H. (2020). Current status of support for the disabled and policy tasks following the COVID-19 outbreak. *Korean Journal of Social Health and Welfare*, 22(1), 7–34. <http://doi.org/10.23948/kshw.2020.09.22.3.7>
- Lesser, J. G., & Pope, D. S. (2011). *Human behavior and the social environment: Theory and practice* (2nd ed.). Allyn & Bacon.
- Leyso, N.L., Umezaki, M. (2024). Spatial inequality in the accessibility of healthcare services in the Philippines. *GeoJournal*, 89, 120. <https://doi.org/10.1007/s10708-024-11098-3>
- Malfitano, A. P. S., de Souza, R., Townsend, E. A., & Lopes, R. E. (2019). Do occupational justice concepts inform occupational therapists' practice? A scoping review. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 86(4), 299–312. <https://doi.org/10.1177/0008417419833409>
- Mina, C. (2013). *Employment of Persons with Disabilities (PWDs) in the Philippines: The Case of Metro Manila and Rosario*. Philippine Institute for Development Studies.
- Mont, D., Cote, A., Hanass-Hancock, J., Banks, L. M., Grigorus, V., Carraro, L., Morris, Z., & Pinilla-Roncancio, M. (2022). *Estimating the extra costs for disability for social protection programs*. United Nations Partnership on the Rights of Persons with Disabilities (UNPRPD).
- Narido, S., & Tacadao, M. (2016). *A Study on Employment Profile of Persons with Disabilities (PWD's) in Selected Regions in the Philippines*. Institute for Labor Studies. <https://ils.dole.gov.ph/a-study-on-employment-profile-of-persons-with-disabilities-pwds-in-selected-regions-in-the-philippines>
- National Economic and Development Authority. (2022). *Philippine Development Plan 2017-2022*. Philippine Development Plan. <https://pdp.neda.gov.ph/philippine-development-plan-2017-2022/supports-depedadaptive-learning-methods-children-youth>
- Office of the High Commissioner for Human Rights. (2020). *COVID-19 and the rights of persons with disabilities*. United Nations. <https://www.>

ohchr.org/en/documents/tools-and-resources/ohchr-guidelines-covid-19-and-rights-persons-disabilities

- Onyeaka, H., Anumudu, C. K., Zainab, A., Godswill, E., & Mbaegbu, P. (2021). COVID-19 pandemic: A review of global lockdown and its far-reaching effects. *SAGE Open*, 11(3). <https://doi.org/10.1177/00368504211019854>
- Paras, A. Y. (2022). An evolutionary institutionalist explanation of the Philippines' militaristic COVID-19 approach. *Society*, 59(4), 359–365. <https://doi.org/10.1007/s12115-022-00708-w>
- Reyes, C., Reyes, C., & Arboneda, A. (2017). *Health practices of children and women with disabilities*. Philippine Institute for Development Studies.
- Rohman, A., & Pitaloka, D. (2023). Disconnected and disabled during the pandemic: Toward more inclusive pandemic response plans in the Global South. *Journal of Librarianship and Information Science*, 51(1). <https://doi.org/10.1177/09610006231207657>
- Republic Act Act No. 7277. (1992, March 24). Magna Carta For Disabled Persons and for Other Purposes. <https://www.icnl.org/wp-content/uploads/RepAct7277.pdf>
- Rotas, E. E., & Cahapay, M. B. (2021). Managing the mental health of persons with disabilities amid the COVID-19 pandemic in the Philippines: Specific factors and key actions. *European Journal of Environment and Public Health*, 5(2). <https://doi.org/10.21601/ejeph/10954>
- Sen, A. (2010). *The idea of justice*. Penguin Books.
- Shandra, C. L. (2018). Disability as inequality: Social disparities, health disparities, and participation in daily activities. *Social Forces*, 97(1), 157–192. <https://doi.org/10.1093/sf/soy031>
- Sphere. (2023, April 20). *Good Practice Series: COVID-19 Number 5 -Inclusion and Dignity: Lessons from Manila*. reliefweb. <https://reliefweb.int/report/philippines/good-practice-series-covid-19-number-5-inclusion-and-dignity-lessons-manila>

- Sunio, V., Ugay, J. C., Li, C. W., Liwanag, H., & Santos, J. (2023). Impact of public transport disruption on access to healthcare facility and wellbeing during the COVID-19 pandemic: A qualitative case study in Metro Manila, Philippines. *Case Studies on Transport Policy*, 11, 100948. <https://doi.org/10.1016/j.cstp.2023.100948>
- Velasco, J. V., Obnial, J. C., Pastrana, A., Ang, H. K., Viacrusis, P. M., & Priso, D. E. (2021). COVID-19 and persons with disabilities in the Philippines: A policy analysis. *National Library of Medicine, National Center for Biotechnology Information*, 11(3), 299-306. <https://doi.org/10.34172/hpp.2021.38>
- Vydmanov, C. K. (n.d.). *International Labour Organization social protection responses to the COVID-19 crisis for persons with disabilities: Synthesis paper*. International Labour Organization. <https://www.social-protection.org/gimi/Media.action?id=18751>

การเปิดรับซีรีส์วายไทยกับทัศนคติ และแนวโน้มพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทยของชาวจีน ในมณฑลกว่างตุ้ง

ซิน หวัง¹ และ ฐิติ วิทยสรณะ²
วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต^{1,2}
E-mail: xin.w64@rsu.ac.th¹, thiti.v@rsu.ac.th²

วันที่รับบทความ: 26 กันยายน 2567

วันที่ไขบทความ: 13 มีนาคม 2568

วันตอบรับบทความ: 4 เมษายน 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาถึงการเปิดรับซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกว่างตุ้งจำแนกตามลักษณะทางประชากร 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับซีรีส์วายไทยกับทัศนคติที่มีต่อซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกว่างตุ้ง 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อซีรีส์วายไทยกับแนวโน้มพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกว่างตุ้ง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการสำรวจ (Survey Research) โดยมีแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างคือ ชาวจีนในมณฑลกว่างตุ้งจำนวน 400 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่า t-test, One-way ANOVA และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ผลการวิจัยพบว่า 1) การเปิดรับซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกว่างตุ้งมีความแตกต่างกัน ตามลักษณะทางประชากร ด้านเพศ และด้านการศึกษา แต่ด้านอายุและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่แตกต่างกัน 2) การเปิดรับซีรีส์วายไทยมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกว่างตุ้ง 3) ทัศนคติที่มีต่อซีรีส์วายไทยมีความสัมพันธ์กับแนวโน้มพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกว่างตุ้ง

คำสำคัญ: การเปิดรับ ทัศนคติ พฤติกรรม ซีรีส์วายไทย

Exposure of Y-Thai Series, Attitude and Behavioral Trends toward Participate in Activities Related to Y-Thai Series Among Chinese People in Guangdong Province

Xin Wang¹ and Thiti Vitayasorana²
College of Communication Arts, Rangsit University^{1,2}
E-mail: xin.w64@rsu.ac.th¹, thiti.v@rsu.ac.th²

Received: September 26, 2024

Revised: March 13, 2025

Accepted: April 4, 2025

Abstract

This research aims to 1) study the exposure of Y-Thai series among Chinese people in Guangdong Province based on demographic characteristics, 2) study the relationship between exposure of Y-Thai series and their attitudes towards Y-Thai series among Chinese people in Guangdong Province, and 3) study the relationship between attitudes and behavioral trends of Chinese people in Guangdong Province participating in activities related to the Y-Thai series. This quantitative research study uses survey methods and questionnaire form as the data collection tool. Using accidental Sampling method, the sample group included 400 Chinese people in Guangdong Province. The data analysis statistics included frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and hypothesis testing using t-test, One-way ANOVA, and Pearson's Product Moment Correlation Coefficient. The research results found that. 1) The exposure to Y-Thai series among Chinese people in Guangdong Province differs by demographic factors such as gender and education, whereas age and average monthly income show no significant variation. 2) The exposure to Y-Thai series is related to the attitude towards Y-Thai series of Chinese people in Guangdong Province. 3) The attitude towards Y-Thai series is related to the tendency of behavior to participate in activities related to Y-Thai series of Chinese people in Guangdong.

Keywords: Exposure, Attitude, behavior, Y-Thai series

บทนำ

ซีรีส์วาย เป็นหนึ่งในประเภทของซีรีส์ด้านความหลากหลายทางเพศ โดย วาย (Y) ย่อมาจากคำว่า ยาโอย (Yaoi) ที่เป็นวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นโดยเนื้อหาในซีรีส์เหล่านี้จะเป็นเรื่องราวความสัมพันธ์ของชายชายทั้งในเรื่องของความรักและความสัมพันธ์ หรือที่ใครหลายคนเรียกกันว่าแนว Boys' love สำหรับซีรีส์วายจะมีตัวละครหลักเป็นรักเพศเดียวกัน มีเนื้อเรื่องที่ถ่ายทอดออกมาจะเริ่มจากการพัฒนาความสัมพันธ์ของตัวละครในเรื่อง มีจุดเริ่มต้น มีปมปัญหาในชีวิต และดำเนินไปจนบรรลุผลคล้ายกับซีรีส์ทั่วไป ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวรักในวัยเรียน หรือวัยทำงานเพราะส่วนใหญ่ซีรีส์วายจะสร้างมาจากนิยายที่เหล่าวัยรุ่นชื่นชอบนั่นเอง โดยกลุ่มที่ชื่นชอบยาโอยเป็นพิเศษมักเป็นผู้หญิง หรือที่เรียกกันว่า สาววาย (Chill Chill Japan, 2566)

ปัจจุบันประเทศไทยถือเป็นหนึ่งในผู้นำด้านการผลิตคอนเทนต์ซีรีส์วายระดับโลก และถือเป็นอันดับ 1 ในเอเชีย โดยซีรีส์วายของประเทศไทยได้รับความนิยมมากในไต้หวัน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ รวมถึงประเทศในลาตินอเมริกา โดยพบว่ามีมูลค่าตลาดรวมไม่ต่ำกว่า 1,000 ล้านบาท (BLT Bangkok, 2564) นอกจากนี้ประเทศไทยยังผลิตซีรีส์วายอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่าง เช่น กลรักรุ่นพี่ แปรรักฉันด้วยใจเธอ เพราะเราคู่กัน เดือนเกี้ยวเดือน ฯลฯ โดยหากนับจำนวนคอนเทนต์วายที่เริ่มออกอากาศตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคมในปี 2565 ที่ผ่านมาทั้งหมด 70 เรื่อง เพิ่มจากปี 2564 ที่มี 30 เรื่อง หรือเรียกได้ว่าประเทศไทยผลิตคอนเทนต์วายมากขึ้นกว่าหนึ่งเท่าตัว หรือประมาณ 130% (ธมน ผดุงไทย, 2565) หรือในปี พ.ศ. 2562-2563 มีการผลิตซีรีส์วายไทยมากกว่า 100 เรื่องหรือคิดเป็น 30% ของภาพรวมคอนเทนต์ละครที่ผลิตทั้งหมด (ibusiness, 2563) และด้วยความนิยมและกระแสการตอบรับที่ดี ซีรีส์วายไทยจึงขึ้นเป็นอันดับ 1 ของเอเชีย ตัวอย่างเช่น กระแสตอบรับจากซีรีส์วายไทยเรื่อง เพราะเราคู่กัน ที่ติดอันดับ ผ่านช่องทาง Twitter อันดับ 1 ทั้งในประเทศไทยและในระดับโลก และเป็นซีรีส์ที่ทำคะแนนความนิยมสูงสุด พร้อมมียอดการรับชมในไทยมากกว่า 480 ล้านครั้งและเป็นอันดับ 1 ในแอปพลิเคชัน Weibo (แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียอันดับหนึ่งในจีน) (MiLD, 2563) นอกจากนี้ยังมีการคาดการณ์กันว่าซีรีส์วายเฉพาะการทำรายได้ภายในประเทศไทยไม่ต่ำกว่า 1,000 ล้านบาท โดยส่วนใหญ่มาจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วาย เช่น กิจกรรมแฟนมีต พรีเซนเตอร์ แฟนไซน์ ฯลฯ (สันติชัย อารมณ์ศรี, 2565) กิจกรรมแฟนมีต คือการนัดพบกันระหว่างแฟนคลับด้วยกันเอง หรือการนัดรวมตัวกันระหว่างแฟนคลับกับดารา นักร้อง นักแสดงที่เหล่าแฟนคลับชื่นชอบ ซึ่งก็เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยภายในงานก็จะมีกิจกรรมพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน และอาจมีการแจกของขวัญหรือแลก

เปลี่ยนชื่อขายของสะสมกันอีกด้วย ซึ่งเป็นการเสริมสร้างฐานแฟนคลับ ทั้งในประเทศและต่างประเทศโดยเฉพาะเป็นที่นิยมกันอย่างมากในประเทศ จีน ฟิลิปปินส์ เกาหลี โดยเป็นการสร้างความสัมพันธ์ หรือเพื่อเพิ่มความใกล้ชิดสนิทสนมทั้งสองฝ่าย (the street, ม.ป.ป.) มีที่ตั้งต่างจากคอนเสิร์ต คือ มีแต่บัตรนั่ง จะเน้นที่การพบปะพูดคุยกับแฟนคลับ ทำกิจกรรมร่วมกัน ใกล้ชิดมากกว่า และแสดงเพลงเป็นช่วงสั้น ประมาณ 4-5 เพลง และจะมีกิจกรรมพิเศษ เช่น ไฮทัช (Hi Touch), ถ่ายภาพกล้อง (Group Photo), ส่งออกเป็นต้น (Hi Bye) (พรธัญภัทร พูลธัญกิจ, ม.ป.ป.) วัฒนธรรมวายได้เข้าสู่ประเทศจีนอย่างเห็นได้ชัด โดยสังเกตได้จากเพจสาววายของ Baidu มีผู้ติดตาม 4.3 ล้านคน มีโพสต์สะสม 99.48 ล้านครั้ง จากสถิติพบว่า คนจีนจำนวนมากเปิดรับซีรีส์วายของประเทศไทย เช่น เรื่องแปลรักฉันด้วยใจเธอ โดยมีผู้ชม 2.68 ล้านคน และให้คะแนน 9.3 จากคะแนนเต็ม 10 หรือเรื่องเพราะเราคู่กัน ให้คะแนน 6.8 เรื่องรักโคตรร้ายสุดท้ายโคตรรัก kinnporsche serise ให้คะแนน 8.6 (movie.douban, ม.ป.ป.) หรือนักแสดงซีรีส์วายไทยจากเรื่อง แปลรักฉันด้วยใจเธอ ได้รับรางวัล Weibo TV Series Awards 2020 สาขาซีรีส์ต่างประเทศที่ได้รับความนิยมสูงสุด (Most Popular Overseas Drama) จากแพลตฟอร์มใหญ่ของประเทศจีน (mgonline, 2564) ดังภาพ 1 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความนิยม ความชื่นชอบซีรีส์วายไทยในชาวจีน ตลอดจนการสนับสนุนผ่านกิจกรรม ต่าง ๆ เช่น การเข้าร่วมแฟนมีต การสะสมของที่ระลึก ฯลฯ

ภาพ 1

ภาพโปสเตอร์ซีรีส์วายไทยเรื่องแปลรักฉันด้วยใจเธอ

จากปรากฏการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นจะพบได้ว่าการเปิดรับชมซีรีส์วายไทยของชาวจีนผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ เช่น แอปพลิเคชัน Weibo WeTV ฯลฯ นั้นอาจก่อให้เกิดเป็นทัศนคติที่มีต่อซีรีส์วายไทยดังกล่าวในกลุ่มผู้รับสารชาวจีน และอาจส่งผลกระทบต่อเนื่องโดยอาจก่อให้เกิดพฤติกรรม ผ่านการแสดงออก เช่น การติดตามผลงานนักแสดง หรือ การเข้าร่วมแฟนมีต เป็นต้น

การเปิดรับซีรีส์วายไทยของชาวจีนนั้นกระจายไปสู่ทุกมณฑลทั่วประเทศ หนึ่งในนั้นได้แก่ มณฑลกว่างตุง หรือ กว่างตง (Guangdong) โดยเป็นมณฑลหนึ่งทางภาคใต้ของประเทศจีน ตั้งอยู่ทางเหนือของทะเลจีนใต้ เมืองหลวงของมณฑลคือ กว่างโจว มณฑลกว่างตุงมีประชากร 105.94 ล้านคน เป็นมณฑลที่มีประชากรมากเป็นอันดับ 1 ของประเทศจีน หรือคิดเป็น 7.8% ของประชากรรวมทั้งประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นหน่วยการปกครองที่มีเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับที่ 4 ของโลก มณฑลกว่างตุงเป็นที่ตั้งของเขตอภิมหานครหนึ่งของจีน คือ เขตเศรษฐกิจดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเพิร์ล ซึ่งเป็นศูนย์กลางด้านเทคโนโลยีขั้นสูง อุตสาหกรรมการผลิต และการค้าระหว่างประเทศ เมืองสำคัญที่ตั้งอยู่ในเขตเศรษฐกิจนี้ ได้แก่ กว่างโจว ซึ่งเป็นเมืองหลวงของมณฑล และเซินเจิ้น ซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษแห่งแรกของประเทศ ซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก (Falkenheim & Yeung, 2025) การเปิดรับซีรีส์วายไทย เป็นการเลือกรับชมซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกว่างตุงที่มีความสนใจ หรือความชื่นชอบที่แตกต่างกัน โดยผู้รับสารจะนำสารที่มีความเกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทย ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น สื่อออนไลน์ แอปพลิเคชัน weibo wetv ฯลฯ หรือข้อมูลที่เกิดทัศนคติต่อเรื่องนั้น ๆ และจะก่อให้เกิดพฤติกรรมหรือการกระทำผ่าน การแสดงออก เช่น การติดตามผลงานนักแสดง การเข้าร่วมงานแฟนมีต เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการเปิดรับซีรีส์วายไทยกับทัศนคติ และแนวโน้มพฤติกรรมเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกว่างตุง นอกจากนี้ผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิตซีรีส์วายไทยสู่ตลาดความบันเทิงในระดับโลกในอนาคต

คำถามการวิจัย

1. ชาวจีนในมณฑลกว่างตุงที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน มีการเปิดรับซีรีส์วายไทยแตกต่างกันหรือไม่
2. การเปิดรับซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกว่างตุงมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อซีรีส์วายไทยหรือไม่

3. ทศนคติของชาวจีนในมณฑลกวางตุ้งที่มีต่อซีรีส์วายไทยมีความสัมพันธ์กับ
แนวโน้มพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทยของชาวจีนหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงการเปิดรับซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกวางตุ้งจำแนก
ตามลักษณะทางประชากร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับซีรีส์วายไทยกับทัศนคติที่มีต่อ
ซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกวางตุ้ง
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อซีรีส์วายไทยกับแนวโน้ม
พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกวางตุ้ง

สมมติฐานการวิจัย

1. ชาวจีนในมณฑลกวางตุ้งที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน มีการเปิดรับ
ซีรีส์วายไทยแตกต่างกัน
2. การเปิดรับซีรีส์วายไทยมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อซีรีส์วายไทยของ
ชาวจีนในมณฑลกวางตุ้ง
3. ทัศนคติที่มีต่อซีรีส์วายไทยมีความสัมพันธ์กับแนวโน้มพฤติกรรมการเข้าร่วม
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกวางตุ้ง

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มประชากรที่ศึกษา เป็นชาวจีนในมณฑลกวางตุ้ง
ที่เคยเปิดรับซีรีส์วายไทยอย่างน้อย 1 เรื่องในรอบ 5 ปี โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง
ทั้งหมดจำนวน 400 คน
2. ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษา การเปิดรับซีรีส์วายไทย
กับทัศนคติและแนวโน้มพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทยเท่านั้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการสำรวจ
(Survey Research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวม
ข้อมูล

1. ประชากร

ประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้ คือ ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในมณฑลกวางตุ้ง ทั้งเพศหญิง เพศชาย และเพศทางเลือกที่อาศัยอยู่ในมณฑลกวางตุ้งรวมจำนวนประชากร 126,012,510 คน (ประกาศ แดงการณทางสถิติของการสำรวจสำมะโนประชากรครั้งที่ 7 ของมณฑล กวางตุ้ง 2563 วันที่ 15 พฤษภาคม 2564) เขตทดลองการค้าเสรีกวางตุ้ง (4 พฤษภาคม 2561) ประกอบไปด้วยจำนวน 21 เมือง ได้แก่ เมืองกว่างโจว เมืองเฉาหวาน เมืองเซินเจิ้น เมืองจูไห่ เมืองซันโถว หรือซัว เมืองฝัวชาน เมืองเจียงเหมิน เมืองจั้นเจียง เมืองเม่าหมิง เมืองเจ้าซิง เมืองฮู่โจว เมืองเหมย์โจว เมืองซันเหว่ย หรือซัวบ้วย เมืองเหอเย่หยียน เมืองหยางเจียง เมืองซิงเย่หยียน เมืองตงกว่าน เมืองจงชาน เมืองเฉาโจว หรือแต้จิ๋ว เมืองเจียหยาง หรือเก็กเอี้ยและเมืองหยุนฟู

2. กลุ่มตัวอย่าง

การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรการคำนวณแบบทราบจำนวน ประชากร ได้แก่ สูตรการคำนวณของ Taro Yamane (1973) โดยยอมรับความคลาดเคลื่อน ที่ระดับ .05 และกำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูล จากชาวจีนที่เคยเปิดรับซีรี่ย์สวายไทยในมณฑลกวางตุ้งจำนวน 20 เมือง (ยกเว้นเมืองหยุนฟู) โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวมข้อมูลผ่านโปรแกรม (Sojump) ในโปรแกรมวีแชท (WeChat)

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้ทำ การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นให้ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ 1) รศ.ดร.พิทักษ์ ชุมงคล สาขาวิชาสื่อสาร การตลาดดิจิทัลและแบรนด์ดิ้ง วิทยาลัยนิตเศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต 2) Miss siqi Pan ผู้จัดการกลุ่มแฟนคลับซีรี่ย์สวายไทยในแอปพลิเคชัน Weibo 3) คุณ ศศิบุษย์ มานะนาวิผล ผู้บริหารบริษัท ไอเอ็มจี เวิร์ด จำกัด ดำเนินธุรกิจเกี่ยวข้องกับนำเข้า และส่งออกสินค้า ที่เกี่ยวข้องกับซีรี่ย์สวายไทย และเป็นผู้จัดแฟนมีตดิ้ง เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ (Wording) แล้วนำมาแก้ไขและ ปรับปรุงแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

3.2 การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Pre-test) กับประชาชนชาวจีนในเมืองหยุนฟู่ของมณฑลกวางตุ้ง ซึ่งเป็นคนละกลุ่มตัวอย่างกับกลุ่มที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจริง จำนวน 30 ชุด เพื่อตรวจสอบว่าข้อคำถามของแบบสอบถามสื่อความหมายตรงตามที่ผู้วิจัยต้องการมีความชัดเจน และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของงานวิจัยก่อนที่จะนำไปเก็บข้อมูลจริง เมื่อทำการเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยคำนวณหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้วิธีของ Cronbach ด้วยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient)

ผลจากการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ดังนี้ การเปิดรับซีรีส์วายไทย เท่ากับ 0.81 ทศนคดีที่มีต่อซีรีส์วายไทย เท่ากับ 0.89 แนวโน้มพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทย เท่ากับ 0.83

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์เบื้องต้น ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการแจกแจงความถี่ (Frequencies Distribution) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่ออธิบายข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) ข้อมูลลักษณะทางประชากร 2) การเปิดรับซีรีส์วายไทย 3) ทศนคดีที่มีต่อซีรีส์วายไทย 4) แนวโน้มพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทย

แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะประชากร หมายถึง ลักษณะของประชากร ไม่ว่าจะเป็นเพศ อายุ การศึกษา ระดับรายได้ อาชีพ เชื้อชาติ สัญชาติ ประสบการณ์ ล้วนมีผลต่อการเปิดรับ เพื่อตอบสนองความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลทั้งสิ้น ซึ่งผู้รับสารที่มีความแตกต่างทางประชากรศาสตร์ในด้านต่าง ๆ ในระดับที่สูงจะทำให้มีพฤติกรรมความสนใจในการรับข่าวสารแตกต่างกันไปด้วย (ภัทรพร ธนสารโสภิน, 2558)

จากแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยและนำไปกำหนดเป็นนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการเพื่อนำไปสู่แนวทางการสร้างคำถามในแบบสอบถาม ในส่วนของลักษณะทางประชากรของชาวจีนในมณฑลกวางตุ้งที่เปิดรับซีรีส์วายไทย

2. แนวคิดการเปิดรับข่าวสาร หมายถึง การเปิดรับข้อมูลข่าวสารตามที่บุคคลหนึ่ง ๆ ต้องการโดยมักเลือกเปิดรับข่าวสารที่มีความเกี่ยวข้องกับความต้องการของตนเอง และเมื่อบุคคลเกิดความไม่แน่ใจในสิ่งที่ตนกำลังตัดสินใจ บุคคลจะมีความต้องการข้อมูลข่าวสาร

เพิ่มขึ้นเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของตนเอง ชมพูนุช นาคสุภาน (2557) ได้ให้ความหมายของการเปิดรับสื่อมวลชนหมายถึงความถี่ในการเปิดรับ ระยะเวลา ช่วงเวลารวมไปถึงจำนวนสื่อมวลชนที่ใช้ในการเปิดรับข่าวสารด้วย โดยจะเลือกเปิดรับข่าวสารที่ตนเองสนใจหรือเลือกรับสารบางส่วนที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ดังนั้น การเปิดรับสารอาจหมายถึง กระบวนการเลือกเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่ตรงกับความต้องการหรือความพึงพอใจของตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมในการเปิดรับ เช่น ความถี่ในการเปิดรับ ระยะเวลาที่ใช้ในการเปิดรับ ยิ่งบุคคลมีความต้องการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร หรือพึงพอใจมากเท่าไรก็就会有ความต้องการในการเปิดรับเพิ่มขึ้นจากแนวคิดเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและนำมากำหนดเป็นนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการเพื่อนำไปสู่แนวทางการสร้างคำถามในแบบสอบถามของชาวจีนในมณฑลกวางตุ้งที่เปิดรับซีรียวายไทย ในส่วนของประเภทสื่อที่เปิดรับซีรียวายไทย รวมถึงความถี่ในการเปิดรับซีรียวายไทย โดยวัดจากมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่ ไม่น้อยกว่าห้าวันต่อสัปดาห์ สี่วันต่อสัปดาห์ สามวันต่อสัปดาห์ สองวันต่อสัปดาห์ และหนึ่งวันต่อสัปดาห์

3. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ หมายถึง เรื่องของจิตใจ ความเชื่อ เป็นทำให้ความรู้สึกและความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อบุคคลอื่น ต่อสิ่งต่าง ๆ และต่อสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และทัศนคดียังมีส่วนอย่างมากที่มีผลให้คนเราแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาด้วย จะเห็นได้ว่าทัศนคดีย่อมประกอบด้วยด้านความคิดที่มีผลต่อด้านอารมณ์และความรู้สึก ซึ่งเชื่อมโยงก่อให้เกิดแนวโน้มในการแสดงออกถึงความคิดและความรู้สึกนั้นๆ ออกมาโดยทางพฤติกรรม (ฉัตรธิดา ชูทอง, 2562)

จากแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อซีรียวายไทยของชาวจีนในมณฑลกวางตุ้ง ซึ่งทัศนคติที่มีต่อซีรียวายไทยเป็นไปได้ทั้งในทางบวก และทางลบ โดยจากข้อคำถามตามเกณฑ์มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ ทัศนคติทางบวกมาก ทัศนคติทางบวก ทัศนคติเป็นกลาง ทัศนคติทางลบ และทัศนคติทางลบมาก

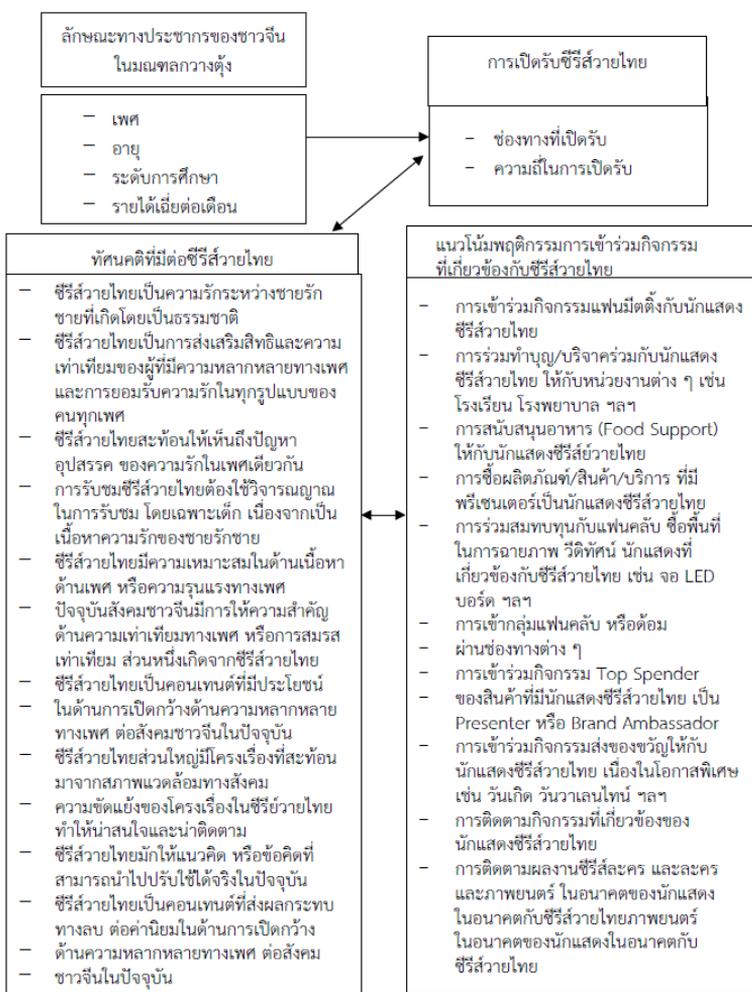
4. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม พฤติกรรม หมายถึง การกระทำ หรืออาการที่แสดงออกของจิตใจทั้งภายในและภายนอก เป็นการกระทำเพื่อสนองความต้องการของบุคคล ซึ่งบุคคลอื่นสังเกต และใช้เครื่องมือทดสอบได้ (บุรฉัตร จันทรแดง และคณะ, 2562) ดังนั้น พฤติกรรม อาจหมายถึง การกระทำที่เกิดจากการที่มีสิ่งเร้ามากระตุ้นทั้งสิ่งเร้าภายในและสิ่งเร้าภายนอก ซึ่งพฤติกรรมอาจจะเกิดจากแรงจูงใจทั้งทางบวกและทางลบ

จากแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย และกำหนดนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการเพื่อนำไปเป็นแนวทางการสร้างคำถามในแบบสอบถาม เพื่อศึกษาแนวโน้มพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีย้วยไทย เช่น การติดตามผลงานนักแสดง การเข้าร่วมการแฟนมีตติ้ง เป็นต้น โดยวัดจากเกณฑ์มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ ตั้งใจมากที่สุด ตั้งใจมาก ตั้งใจปานกลาง ตั้งใจน้อย ตั้งใจน้อยที่สุด

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

ตาราง 1

แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	20	5.00
หญิง	380	95.00
รวม	400	100.00

ข้อมูลลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างการวิจัยพบว่า จากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 400 คน เป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน 380 คน คิดเป็นร้อยละ 95.00 เพศชาย จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.00

ตาราง 2

แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ

อายุ(ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุ น้อยกว่า 20 ปี	25	6.25
อายุ 20 - 25 ปี	113	28.25
อายุ 26 - 30 ปี	128	32.00
อายุ 31 - 35 ปี	72	18.00
อายุ 36 - 40 ปี	44	11.00
อายุ 41 - 45 ปี	12	3.00
อายุ 46 - 50 ปี	4	1.00
อายุ มากกว่า 50 ปี ขึ้นไป	2	0.50
รวม	400	100.00

มีอายุระหว่าง 26 - 30 ปีมากที่สุด จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 32.00 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 20 - 25 ปี จำนวน 113 คนคิดเป็นร้อยละ 28.25 อายุระหว่าง 41 - 50 ปีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00

ตาราง 3

แสดงจำนวนและร้อยละกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มัธยมต้น	5	1.25
มัธยมปลาย	104	26.00
ปริญญาตรี	249	62.25
ปริญญาโท	33	8.25
ปริญญาเอก	9	2.25
รวม	400	100.00

มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 62.25 รองลงมาคือ ระดับมัธยมปลายจำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 26.00

ตอนที่ 2 การเปิดรับซีรีส์วายไทย

ตาราง 4

แสดงจำนวนและร้อยละระยะเวลาในท่านเปิดรับซีรีย์วายไทยมาทานเท่าไรของกลุ่มตัวอย่าง

ระยะเวลาที่เปิดรับ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 1 ปี	11	2.75
1 ปี - 2 ปี	133	33.25
3 ปี - 4 ปี	143	35.75
5 ปี - 6 ปี	45	11.25
มากกว่า 6 ปี	68	17.00
รวม	400	100.00

การวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาในการเปิดรับซีรีส์วายไทยมากที่สุดคือ 3 ปี - 4 ปี จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 35.75 รองมาคือระยะเวลา 1 ปี - 2 ปี จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 33.25 ระยะเวลามากกว่า 6 ปี จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17.00 และน้อยที่สุดคือการเปิดรับ น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.75 สำหรับค่าเฉลี่ยความถี่ในการเปิดรับซีรีส์วายไทย นั้นอยู่ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.37

ตาราง 5

แสดงจำนวนและร้อยละระยะเวลาในท่านเปิดรับซีรีส์วายไทยมาทางท่านเท่าไรของกลุ่มตัวอย่าง

ช่องทาง การเปิดรับ	ความบ่อยครั้งในการเปิดรับซีรีส์วายไทย							x̄	S.D	แปลความ
	ไม่น้อย กว่าห้าวัน ต่อสัปดาห์	สี่วันต่อ สัปดาห์	สามวันต่อ สัปดาห์	สองวันต่อ สัปดาห์	หนึ่งวันต่อ สัปดาห์	รวม				
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)				
แอปพลิเคชัน Wetv	153 (38.30)	67 (16.80)	38 (9.50)	65 (16.30)	77 (19.30)	400 (100.00)	3.38	1.27	ปานกลาง	
แอปพลิเคชัน Aiqiyi	134 (33.50)	78 (19.50)	52 (13.00)	64 (16.00)	72 (18.00)	400 (100.00)	3.34	1.21	ปานกลาง	
แอปพลิเคชัน Bilibili	161 (40.33)	68 (17.00)	52 (13.00)	61 (15.33)	58 (14.50)	400 (100.00)	3.53	1.19	มาก	
แอปพลิเคชัน Baidu Netdisk	148 (37.00)	71 (17.80)	64 (16.00)	52 (13.00)	65 (16.30)	400 (100.00)	3.46	1.09	ปานกลาง	
แอปพลิเคชัน Kuake Netdisk	185 (46.33)	64 (16.00)	64 (16.00)	46 (11.50)	41 (10.30)	400 (100.00)	3.76	1.15	มาก	
แอปพลิเคชัน Wetv	153 (38.30)	67 (16.80)	38 (9.50)	65 (16.30)	77 (19.30)	400 (100.00)	3.38	1.27	ปานกลาง	
แอปพลิเคชัน Taijumi	139 (34.80)	85 (21.33)	56 (14.00)	62 (15.50)	58 (14.50)	400 (100.00)	3.46	1.25	ปานกลาง	
แอปพลิเคชัน Renren Video	134 (33.50)	75 (18.80)	53 (13.30)	53 (13.30)	85 (21.30)	400 (100.00)	3.30	1.15	ปานกลาง	
แอปพลิเคชัน Taiquan	155 (38.80)	69 (17.30)	62 (15.50)	50 (12.50)	64 (16.00)	400 (100.00)	3.50	1.24	ปานกลาง	
แอปพลิเคชัน Taijutu	142 (35.50)	65 (16.30)	62 (15.50)	50 (12.50)	81 (20.30)	400 (100.00)	3.34	1.22	ปานกลาง	
แอปพลิเคชัน TaijuTV	135 (33.80)	69 (17.30)	59 (14.80)	43 (10.80)	101 (25.30)	400 (100.00)	3.27	1.27	ปานกลาง	
เว็บไซต์ Taiju	145 (36.30)	76 (19.00)	56 (14.00)	42 (10.50)	81 (20.30)	400 (100.00)	3.41	1.25	ปานกลาง	
เว็บไซต์ Zaixianzhijia	119 (29.80)	66 (16.50)	52 (13.00)	54 (13.50)	109 (27.30)	400 (100.00)	3.08	1.39	ปานกลาง	
เว็บไซต์ 97 Taiju	128 (32.00)	69 (17.30)	59 (14.80)	43 (10.80)	101 (25.30)	400 (100.00)	3.20	1.29	ปานกลาง	
อื่น ๆ (ไปรคระบุ)	112 (28.00)	40 (10.00)	55 (13.80)	40 (10.00)	112 (28.00)	400 (100.00)	3.14	1.32	ปานกลาง	
รวม							3.37	1.19	ปานกลาง	

โดยช่องทางการเปิดรับซีรีส์วายไทยของกลุ่มตัวอย่างทาง แอปพลิเคชัน Kuake Netdisk อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.76 โดยเป็นช่องทางการเปิดรับซีรีส์วายไทยที่มีความถี่สูงสุด รองลงมาคือ แอปพลิเคชันBilibili อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.53

ตามมาด้วย แอปพลิเคชัน Taiquan ที่อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.50 และน้อยที่สุดคือเว็บไซต์ Zaixianzhijia มีค่าเฉลี่ย 3.08

ตอนที่ 3 ทักษะคดีที่มีต่อซีรีส์วายไทย

ผลการวิจัยพบว่า ทักษะคดีที่มีต่อซีรีส์วายไทยของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 11 ข้อ ในภาพรวมมีทัศนคติทางบวกมาก มีค่าเฉลี่ย 4.10 โดยกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติทางบวกมาก จำนวน 9 ข้อ มีทัศนคติทางบวก และทัศนคติเป็นกลางมีอย่างละ 1 ข้อ โดยค่าเฉลี่ยของทัศนคติที่มีต่อซีรีส์วายไทยทางบวกมากที่สุด ได้แก่ ซีรีส์วายไทยเป็นความรักระหว่างชายรักชายที่เกิดโดยเป็นธรรมชาติ มีค่าเฉลี่ย 4.58 รองลงมาคือ ซีรีส์วายไทยเป็นการส่งเสริมสิทธิและความเท่าเทียมของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และการยอมรับความรักในทุกรูปแบบของคนทุกเพศ มีค่าเฉลี่ย 4.49 ซีรีส์วายไทยสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาอุปสรรค ของความรักในเพศเดียวกัน มีค่าเฉลี่ย 4.47 และน้อยที่สุดคือซีรีส์วายไทยเป็นคอนเทนต์ที่ส่งผลกระทบต่อค่านิยมในด้านการเปิดกว้างด้านความหลากหลายทางเพศ ต่อสังคมชาวจีนในปัจจุบันมีค่าเฉลี่ย 3.15

ตอนที่ 4 แนวโน้มพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทย

ผลการวิจัยพบว่า แนวโน้มพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทยในภาพรวมอยู่ระดับ สูง มีค่าเฉลี่ย 4.25 โดยกลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทยระดับสูง ได้แก่ การติดตามผลงาน ซีรีส์ละคร และภาพยนตร์นักแสดงซีรีส์วายไทยมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ 4.50 รองลงมาคือ การเข้าร่วมกิจกรรมแฟนมีตดั่งกับนักแสดงซีรีส์วายไทย มีค่าเฉลี่ย 4.46 การซื้อ/สินค้า/บริการ ที่มีฟรีเซนเตอร์เป็นนักแสดงซีรีส์วายไทย มีค่าเฉลี่ย 4.35 และน้อยที่สุดคือ การร่วมสมทบทุนกับแฟนคลับ ซื้อพื้นที่ในการฉายภาพ วิดีทัศน์ นักแสดงที่เกี่ยวข้องกับ ซีรีส์วายไทย เช่น จอLED บอร์ด ฯลฯ มีค่าเฉลี่ย 4.04

อภิปรายผลการวิจัย

1. ชาวจีนในมณฑลกวางตุ้งที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน มีการเปิดรับ ซีรีส์วายไทยแตกต่างกัน จากผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑล กวางตุ้งมีความแตกต่างกัน ตามลักษณะทางประชากร ด้านเพศ และ ด้านการศึกษา แต่ด้านอายุและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่แตกต่างกัน โดยชาวจีนในมณฑลกวางตุ้งเพศชาย มีค่าเฉลี่ยในการเปิดรับซีรีส์วายไทยที่ระดับ 4.21 สูงกว่าเพศหญิงที่มีการเปิดรับซีรีส์วายไทย

ในระดับ 3.33 นั้น อาจเป็นเพราะว่า จำนวนประชากรในมณฑลกว๋างต้ง มีเพศชาย จำนวน 66.89 ล้านคน คิดเป็น 52.64% และเพศหญิงมีจำนวน 60.17 ล้านคน คิดเป็น 47.36% (Zhang, 2022) ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าเพศชายมีการเปิดรับซีรีส์วายไทยสูงกว่าเพศหญิง นอกจากนี้ชาวจีนชาวจีนในมณฑลกว๋างต้งที่มีการศึกษาปริญญาเอกมีค่าเฉลี่ย การเปิดรับซีรีส์วายไทยสูงสุดระดับ 4.30 ปริญญาโทที่ 3.74 มัธยมศึกษาตอนปลายที่ 3.40 ปริญญาตรีที่ 3.28 และมัธยมศึกษาตอนต้นที่ 3.14 อาจมีโลกทัศน์กว้างขวางกว่าสามารถ ยอมรับค่านิยมทางเพศที่หลากหลายในโลกเสรีประชาธิปไตยได้มากกว่า ดังนั้นจึงมีค่าเฉลี่ย ในการเปิดรับซีรีส์วายไทยสูงกว่า ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับแนวคิด เกี่ยวกับลักษณะทางประชากรที่กล่าวว่า บุคคลที่มีลักษณะทางประชากรที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลให้มีพฤติกรรมแตกต่างกันด้วย ซึ่งปัจจัยทางประชากรศาสตร์ (Demographic Factor) หมายถึง ลักษณะของประชากร เช่น เพศ ระดับการศึกษา เป็นต้นล้วนมีผลต่อ การเปิดรับสื่อ เพื่อตอบสนองความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลทั้งสิ้น ซึ่งผู้รับสาร ที่มีความแตกต่างตามลักษณะทางประชากรในระดับที่สูงจะทำให้มีพฤติกรรม ความสนใจ ในการรับข่าวสารแตกต่างกันไปด้วย (ภัทรพร ธนสารโสภิน, 2558) นอกจากนี้ ผลการวิจัย ยังสอดคล้องกับฉัตรธิดา ชูทอง (2562) ที่ได้ศึกษาการเปิดรับ ทัศนคติ และแนวโน้ม พฤติกรรมการอ่านนิยาย ชายรักชายของกลุ่มสาววายไทย ผลการทดสอบสมมติฐาน การวิจัยพบว่า สาววายที่มีลักษณะทางประชากรทาง เพศ และระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการเปิดรับนวนิยายชายรักชายแตกต่างกัน นันทวรรณ ควรจร (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การเปิดรับ ทัศนคติ และแนวโน้มพฤติกรรมที่มีต่อรายการข่าวภาคเช้าทางสถานีโทรทัศน์ ของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร” จากผลการวิจัยพบว่า ลักษณะทางประชากรของผู้ชม ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เพศและระดับการศึกษา ที่แตกต่างกัน มีการเปิดรับชม รายการข่าวภาคเช้าทางสถานีโทรทัศน์แตกต่างกัน และสาวตรี พรหมสิทธิ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง “การเปิดรับ ทัศนคติ และแนวโน้มพฤติกรรมในการแบ่งปันข้อมูล ทางเฟซบุ๊ก ของเจนเอเรชั่นวายที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์” โดยพบว่าลักษณะทางประชากร ได้แก่ เพศ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีการเปิดรับการแบ่งปันข้อมูลทางเฟซบุ๊กที่เกี่ยวข้อง กับผลิตภัณฑ์แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบว่าชาวจีนในมณฑลกว๋างต้งที่มีลักษณะทาง ประชากร ได้แก่ อายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีการเปิดรับซีรีส์วายไทย ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ ฉัตรพิไล หอมไกรลาส (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่องการเปิดรับ ข่าวสารและการยอมรับนวัตกรรมบัตรเดบิตเพื่อการท่องเที่ยวของผู้บริโภค พบว่า ลักษณะ ทางประชากรด้าน อายุ และรายได้ที่แตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารไม่แตกต่างกัน และ

ณัฐธริสสา ทรัพย์คงเจริญ (2557) ได้ศึกษาเรื่องการเปิดรับข่าวสาร ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครในโครงการปฏิบัติการคืนพื้นที่ผิวจรรยาจรเพื่อประชาชนตาม “นโยบาย 5 จริง” ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีลักษณะประชากรด้านอายุ และรายได้ แตกต่างกันมีการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการปฏิบัติการคืนพื้นที่ผิวจรรยาจรเพื่อประชาชน ตาม “นโยบาย 5 จริง” ไม่แตกต่างกัน สำหรับผลการวิจัยในการศึกษาครั้งนี้ที่พบว่าลักษณะทางประชากรด้านอายุของชาวจีนในมณฑลกว่างตุงที่แตกต่างกัน แต่มีการเปิดรับซีรี่ย์สวีทไทยไม่แตกต่างกันนั้น อาจจะสามารถอธิบายได้ว่า การเปิดรับข่าวสาร หมายถึง กระบวนการเลือกเปิดรับข้อมูลที่ตรงกับความต้องการหรือความพึงพอใจของตนเอง การที่บุคคลจะเลือกเปิดรับข่าวสารใดนั้น อาจเกิดจากสภาพของจิตที่มีความรู้สึกชอบ และพึงพอใจ เป็นหลัก อาจจะมีได้ขึ้นอยู่กับระดับของอายุแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นชาวจีนในมณฑลกว่างตุงที่มีลักษณะทางประชากรอันได้แก่ อายุ ที่แตกต่างกันนั้น อาจจะมีความรู้สึกชื่นชอบและมีความพึงพอใจในการเปิดรับซีรี่ย์สวีทของไทยเช่นเดียวกัน จึงอาจส่งผลให้มีการเปิดรับซีรี่ย์สวีทไทยไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบอีกว่ารายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีการเปิดรับซีรี่ย์สวีทไทยไม่แตกต่างกันนั้น อาจเนื่องมาจากว่าช่องทางการเปิดรับซีรี่ย์สวีทไทยและค่าอินเทอร์เน็ตในมณฑลกว่างตุงอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ โดยค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตประมาณ 100 หยวน (500 บาท) ต่อเดือนและต่อ 1 คริว เรือน และค่าสมาชิกแอปพลิเคชันประมาณ 30 หยวน (150 บาท) ต่อเดือนต่อหนึ่งคริวเรือนเช่นเดียวกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสถิติที่พบว่าในมณฑลกว่างตุงจำนวนสมาชิกต่อหนึ่งคนเรือนมีประมาณ 3.24 คน ทั้งมณฑลแต่เมืองซานเว่ยเยอะที่สุดมี 5 คนต่อคริวต่อเรือน (Huang, 2016) เมื่อคิดเป็นอัตราโดยเฉลี่ยต่อคนจะค่าเฉลี่ยดังกล่าวแล้วจะอยู่ที่ประมาณ 150 บาทต่อคน ดังนั้นรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่อยู่ในระดับสูงหรือต่ำก็อาจสามารถเปิดรับซีรี่ย์สวีทไทยได้ไม่แตกต่างกันด้วย

2. การเปิดรับซีรี่ย์สวีทไทยมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อซีรี่ย์สวีทไทยของชาวจีนในมณฑลกว่างตุงจากผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับซีรี่ย์สวีทไทยมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อซีรี่ย์สวีทไทยของชาวจีนในมณฑลกว่างตุง จากสมมติฐานดังกล่าวมาสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ โดยมนุษย์มีวิธีการในการเลือกเปิดรับข่าวสาร ผ่านกระบวนการในการเลือกเปิดรับ เลือกให้ความสนใจ หรือเป็นเรื่องใกล้ตัว ทำการตีความหมาย และเลือกจดจำ โดยมนุษย์จะเลือกเปิดใจหรือเปิดโอกาสในการรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่คิดว่าสอดคล้องและช่วยเสริมความเชื่อค่านิยม ทัศนคติ การตัดสินใจ และหลีกเลี่ยงการเปิดรับสิ่งที่ขัดแย้งกับความคิดเห็น และความสนใจของตน

(Klapper, 1985) นอกจากนี้ ผลงานวิจัยของหยิงหยิง เหลียง (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับชมซีรีส์วายไทยกับทัศนคติที่มีต่อชายรักชายของชาวจีนในเขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง พบว่า การเปิดรับซีรีส์วายไทยมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อชายรักชายของชาวจีนในเขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง และฉัตรธิดา ชูทอง (2562) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาการเปิดรับ ทัศนคติ และแนวโน้มพฤติกรรมกรรมการอ่านนวนิยายชายรักชายของกลุ่มสาววายไทย ผลการการทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า เปิดรับนวนิยายชายรักชายมีความสัมพันธ์กันกับทัศนคติที่มีต่อองค์ประกอบนวนิยายชายรักชาย

3. ทัศนคติที่มีต่อซีรีส์วายไทยมีความสัมพันธ์กับแนวโน้มพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกว่างตุ้ง จากผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติที่มีต่อซีรีส์วายไทยมีความสัมพันธ์กับแนวโน้มพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกว่างตุ้ง จากสมมติฐานดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของเครทช์ และคณะ (Kretch, Crutchfield & Pallachey, 1962) ได้สรุปไว้ว่า องค์ประกอบของทัศนคติที่ลำดับ หากบุคคลมีความรู้หรือความคิดว่าสิ่งใดดี มักจะมีองค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) คือ การแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งหรือบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึก ดังนั้นทัศนคติจึงเป็นแนวโน้มหรือการเตรียมพร้อมของพฤติกรรมโดยของบุคคลเป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าทางจิตใจ (Suwannachot, 1984) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับฉัตรธิดา ชูทอง (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่องของการเปิดรับ ทัศนคติ และแนวโน้มพฤติกรรมกรรมการอ่านนวนิยายชายรักชายของกลุ่มสาววายไทยและ พบว่าทัศนคติที่มีต่อองค์ประกอบนวนิยายชายรักชาย มีความสัมพันธ์กับ แนวโน้มพฤติกรรมการ อ่านนวนิยายชายรักชาย ยังมีนัยสำคัญ และ ชยานิษฐ์ รงกะพิสิทธิ์กุล (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ทัศนคติและพฤติกรรมกรรมการเปิดรับซีรีส์จีนบนแอปพลิเคชัน WeTV ของผู้ชม ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าทัศนคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของผู้ชมซีรีส์จีนบนแอปพลิเคชัน WeTV เช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง “การเปิดรับซีรีส์วายไทยกับทัศนคติแนวโน้มพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับซีรีส์วายไทยของชาวจีนในมณฑลกว่างตุ้ง” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ชาวจีนในมณฑลกว่างตุ้งมีช่องทางการเปิดรับซีรีส์วายไทยผ่านแอปพลิเคชัน Kuake Netdisk สูงที่สุด รองลงมาคือ แอปพลิเคชัน Bilibili

ดังนั้นผู้ผลิตและสร้างสรรค์ซีรี่ย์สวายไทย สามารถนำมาพัฒนาเพื่อเป็น แนวทางในการติดต่อกับผู้บริหารของแอปพลิเคชันทั้ง 2 แห่งดังกล่าว เพื่อเป็นช่องทางหลักที่สำคัญในการเผยแพร่ซีรี่ย์สวายไทยให้กว้างขวาง และได้รับความนิยมสูงมากยิ่งขึ้นในกลุ่มผู้รับสารชาวจีนในอนาคต นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า ชาวจีนมีทัศนคติที่ดีมากต่อซีรี่ย์สวายไทย ดังนั้น ผู้ผลิตและสร้างสรรค์ซีรี่ย์สวายไทยจึงควรวางแผนให้ประเทศจีนเป็นตลาดต่างประเทศที่สำคัญในการส่งออกซีรี่ย์สวายไทยในอนาคตอีกประเทศหนึ่งด้วย

2. ผลจากการวิจัยในครั้งนี้พบว่า การเปิดรับซีรี่ย์สวายไทยมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อซีรี่ย์สวายไทย อีกทั้งทัศนคติที่มีต่อซีรี่ย์สวายไทยมีความสัมพันธ์กับแนวโน้มพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับซีรี่ย์สวายไทย ดังนั้นผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรดังกล่าวสามารถนำข้อค้นพบจากผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการเปิดรับกับตัวแปรทัศนคติ และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทัศนคติกับตัวแปรพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม ไปเป็นแนวทางของการศึกษาวิจัย เพื่อยืนยันถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแนวคิดเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติและแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรธิดา ชูทอง. (2562). *การศึกษาการเปิดรับ ทักษะคิด และแนวโน้มพฤติกรรมกรรมการอ่านนวนิยายชายรักชายของกลุ่มสาววายไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. TU Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:177556
- ชมพูนุช นาคสุกปาน. (2557). *การเปิดรับ การรับรู้ การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสารในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อรายการ “ผู้หญิงถึงผู้หญิง”* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต]. Digital Research Information Center. <https://dric.nrct.go.th/index.php?/Search/SearchDetail/285177>
- ชยานิษฐ์ รังคะพิสิทธิ์กุล. (2564). *ทัศนคติและพฤติกรรมกรรมการเปิดรับซีรีส์จีนบนแอปพลิเคชัน WeTV ของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ]. Kasetsart University Knowledge Repository. https://kukr.lib.ku.ac.th/kukr_es/index.php/kukr/search_detail/result/20013487
- ณัฐธริสสา ททรัพย์คงเจริญ. (2544). *การเปิดรับข่าวสาร ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครในโครงการปฏิบัติการคืนพื้นที่ผิวจราจรเพื่อประชาชนตาม “นโยบาย 5 จริง” ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต]. DSpace at Bangkok University. <https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/154407.pdf>
- ทรรศวรรณ จันทร์สาย. (2557). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจลงทุนในกองทุนรวม RMF และ LTF กับ บลจ.บัวหลวง: กรณีศึกษาลูกค้าที่ลงทุนผ่านธนาคารกรุงเทพในเขตกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเนชั่น]. Digital Research Information Center. <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/306022>
- ธมน ผดุงไทย. (2565, 20 ธันวาคม). *ภาพรวมวงการวาย 2022 ตกลงตลาดวายไทยชายอะไรอยู่?*. The Standard. <https://thestandard.co/overview-of-y-industry-in-2022/>
- นัทธนัย ประสานนาม. (2564). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์นวนิยายยาโออิของไทย: การเมืองวัฒนธรรมของเพศสถานะและเพศวิถีในโรมานซ์ประชานิยม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์]. Kasetsart

University Knowledge Repository. https://kukr.lib.ku.ac.th/kukr_es/kukr/search_detail/result/418541

นันทวรรณ ควรขจร. (2558). การเปิดรับทัศนคติและแนวโน้มพฤติกรรมที่มีต่อรายการข่าวภาคเช้าทางสถานีโทรทัศน์ของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. TU Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:92985

บุรฉัตร จันทร์แดง และคณะ. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม *Factors that Affecting Behavior Change* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม]. kdocs.cn. <https://kdocs.cn/l/cgexFsXhJcv9>

ผู้จัดการออนไลน์. (ม.ป.ป.). เช็กลิสต์! จัดงาน Fan Meeting ต้องเตรียมตัวยังไง ให้งานออกมาปัง. The Street. <https://www.thestreetratchada.com/Blogs/305/fan-meeting>

ผู้จัดการออนไลน์. (2563, 11 ตุลาคม). “ซีรี่ย์วาย” ไทยจิ้นเวอร์ มัดใจสาวเอเชีย เทียบชั้น K-POP. ibusiness. <https://mgronline.com/business/detail/9630000103815>

ผู้จัดการออนไลน์. (2565, 2 มีนาคม). #XYแซ่บEP18: วายไทยปังไม่หยุด บุคคลาตเอเชีย สู่ตลาดโลก. MGR ONLINE. <https://mgronline.com/drama/detail/9650000020787>

พรธัญภัทร พูลธัญกิจ. (ม.ป.ป.). คอนเสิร์ต vs แฟนมีตติ้ง. Magic ptyp. <https://magicptyp.wordpress.com/คอนเสิร์ต-vs-แฟนมีตติ้ง/>

ภัทรพร ธนสารโสภิน. (2558). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก (Organic Beauty Product) ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. TU Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:94341

สันติชัย อารณศรี. (2565, 23 มีนาคม). หรือ ‘ซีรี่ย์วาย’ นี่แหละคือซอฟต์พาวเวอร์ของไทย. GQ. <https://www.gqthailand.com/article/series-y-soft-power>

สาวตรี พรหมสิทธิ์. (2558). การเปิดรับ ทัศนคติ และแนวโน้มพฤติกรรมในการแบ่งปันข้อมูลทางเฟซบุ๊กของเจนเอเรชั่นวายที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. TU Digital Collections.

- http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2015/TU_2015_5507011467_2590_1843.pdf
- หยิงหยิง เหลียง. (2562). *ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับชมซีรีส์วายไทยกับทัศนคติที่มีต่อชายรักชายของชาวจีนในเขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วงมหาวิทยาลัยกรุงเทพ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ]*. DSpace at Bangkok University. http://dspace.bu.ac.th/jspui/bitstream/123456789/4622/5/yingying_lian.pdf
- Asch, S. E. (1952). Group forces in the modification and distortion of judgments. In S. E. Asch, *Social psychology* (pp. 450–501). Prentice-Hall, Inc. <https://doi.org/10.1037/10025-016>
- BLT Bangkok. (2021, November 15). *ส่องปรากฏการณ์ซีรีส์วาย Soft Power พลุกเศรษฐกิจไทยกับบอริสทึร์ ไล้สัตรูไกล ผู้อำนวยการ CEA*. BLT Bangkok. <https://www.bltbangkok.com/people/38083>
- Chill Chill Japan. (2023, May 15). *รู้จัก ยาโอย (Yaoi) หรือ BL : ความสัมพันธ์ชายรักชายคืออะไร*. <https://chillchilljapan.com/dictionary/yaoi-boys-love/>
- David, K., Crutchfield, R. S., & Ballachey, E. L. (1962). *Individual in society*. University of California, Berkeley. <https://ia800103.us.archive.org/5/items/in.ernet.dli.2015.199566/2015.199566.Individual-In-Society.pdf>
- Huang, Y. C. (2016, November 28). *Analysis of the size and structure of Guangdong households*. Guangdong Provincial Bureau of Statistics. http://stats.gd.gov.cn/tjfx/content/post_1435404.html
- Klapper, G., & Lane, H. R. (1985). Upper Devonian (Frasnian) conodonts of the Polygnathus biofacies, N.W.T., Canada. *Journal of Paleontology*, 59(4), 904–951. https://www.researchgate.net/publication/283826233_Upper_Devonian_Frasnian_Conodonts_of_the_Polygnathus_Biofacies_NWT_Canada
- MilD. (2020, May 28). *ซีรีส์วายไทย ขึ้นแท่นเบอร์ 1 ของเอเชีย ทำไมคนถึงชอบ ดูแล้วฟินขนาดไหน?* ปันโปร (PUNPRO). <https://www.punpro.com/p/Thailand-Y-Series-The-Best>

Movie douban. (n.d.). ฉบับที่ 1 ละครไทยคลาสสิกที่มีเรตติ้งสูง แปลความรักของฉันท
ด้วยใจเธอ แปลรักฉันท ด้วยใจเธอ (2020). [https://movie.douban.com/
subject/34979008/](https://movie.douban.com/subject/34979008/)

Nana, nz. (2024, June 16). ละครชุด. Wiki. <https://th.wikipedia.org/wiki/ละครชุด>

Falkenheim, V. C., & Yeung, Y.-M. (2025, May 29). *Guangdong province, China*.
Britannica. <https://www.britannica.com/place/Guangdong>

Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed., pp. 1–919).
Harper and Row. <https://www.kdocs.cn/l/cpg5IZVK3YmT>

Zhang, Y. (2022, November 10). *Main statistical indicators of Guangdong by
gender in 2022*. Guangdong Provincial Bureau of Statistics.
http://stats.gd.gov.cn/tjsj186/fxbtj/content/post_4282098.html

ภรรยานอกขนบในหมอลำเรื่องต๋อกลอน

ตุลย์ลดา ทีสุกะ¹ และ นิตยา วรณกิติทร์²

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม^{1,2}

E-mail: 65010183001@msu.ac.th¹, nittaya.w@msu.ac.th²

วันที่รับบทความ: 14 กุมภาพันธ์ 2568

วันที่แก้ไขบทความ: 30 พฤษภาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 5 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพแทนความเป็นภรรยานอกขนบในหมอลำเรื่องต๋อกลอน ซึ่งมีจำนวน 53 เรื่อง จาก 7 คณะหมอลำ และจัดอันดับหมอลำยอดเยี่ยมแห่งปี พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2566 ในเรื่องจะพบภาพแทนภรรยานอกขนบในหมอลำเรื่องต๋อกลอน 4 ภาพแทน ได้แก่ 1) ภรรยาที่ประพฤติไม่ดี ภรรยาที่ประพฤติชั่วต่อสามี ทั้งคำพูด การกระทำที่ปฏิบัติต่อสามีที่ไม่เหมาะสมในฐานะภรรยา 2) ภรรยาที่เป็นผู้หญิงร้ายกาจ ภรรยาที่ซ่อนความชั่วร้าย ชอบแย่งชิงดีชิงเด่น พยายามแอบทำร้ายคนอื่นเพื่อให้ได้รับความสนใจจากสามี 3) ภรรยาที่คบชู้ชู้ชาย ไม่ซื่อสัตย์ต่อสามี รักที่ต้องปิดบังซ่อน และ 4) ภรรยาที่รักสบายเห็นแก่เงิน ผู้หญิงที่คาดหวังให้ตนเองอยู่สุขสบาย ไม่อยากทำงาน การเป็นภรรยาอกขนบ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาที่ขัดต่อค่านิยมทางสังคม พฤติกรรมที่ไม่อันควรซึ่งเป็นธรรมเนียมสืบทอดต่อกันมา การศึกษาเรื่องภรรยาอกขนบในหมอลำเรื่องต๋อกลอนไม่เพียงจะเห็นแค่ภาพความเป็นภรรยาอกขนบเท่านั้น แต่ยังมีภาพแทนภรรยาตามขนบในหมอลำเรื่องต๋อกลอนอีกด้วย

คำสำคัญ: ภรรยาอกขนบ หมอลำเรื่องต๋อกลอน

The Unconventional Wife in Narrative Mor Lam Verse Performance

Tullada Thisuka¹ and Nittaya Wannakit²

Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University^{1,2}

E-mail: 65010183001@msu.ac.th¹, nittaya.w@msu.ac.th²

Received: February 14, 2025

Revised: May 30, 2025

Accepted: June 5, 2025

Abstract

This study aims to explore the representation of non-conformist wives in Mor Lam Tor Klon, a traditional Thai folk performance genre. The study analyzes 53 stories from seven Mor Lam troupes that were ranked among the best performances between 2017 and 2023. Four distinct representations of non-conformist wives are identified in the narratives: 1) wives who behave inappropriately, those who speak and act in ways that are considered disrespectful to their husbands and inconsistent with traditional expectations of a wife; 2) malicious wives, those who conceal their true, harmful intentions, are competitive and attention-seeking, and secretly attempt to harm others to gain their husband's attention; 3) adulterous wives, or those who engage in secret romantic affairs and are faithful to their husbands; and 4) comfort-seeking, materialistic wives, women who desire a life of ease, avoid work, and are primarily driven by financial gain. The portrayal of non-conformist wives, through behaviors that deviate from social norms and traditional customs, emerges as a central theme. However, the analysis also reveals the contrasting representation of conformist, traditional wives, highlighting the ways in which Mor Lam Tor Klon reflects and reinforces cultural ideals and values concerning gender roles and marital expectations.

Keywords: Non-conformist wives, Mor Lam Tor Klon

บทนำ

ความนิยมระหว่าง “หมอลำ” กับ “คนอีสาน” เกิดขึ้นจากกิจกรรมในเวลากลางคืนของชุมชนแถบภาคอีสานแทบทุกหมู่บ้าน มักจะมีการรวมตัวกันตั้งวงพูดคุยถามสารทุกข์สุขดิบซึ่งกันและกัน หลังจากเสร็จสิ้นภารกิจจากการประกอบอาชีพ บุญประจำปีของหมู่บ้าน ซึ่งนิยมแห่มาจ้างหมอลำในงานมหรสพของหมู่บ้าน เป็นการผ่อนคลายความเครียดจากการทำงานมาอย่างเหน็ดเหนื่อยและเป็นที่ยอมรับของคนในภาคอีสาน ประกอบกับเนื้อหาหมอลำเรื่องต่อกลอนยังสะท้อนในหลาย ๆ เรื่อง รวมไปถึงวิถีชีวิตของชาวอีสานในสมัยก่อนที่อาศัยเป็นครอบครัวใหญ่ ชาวอีสานมักจะส่งสอนอบรมลูกหลานในการปฏิบัติตนโดยเฉพาะผู้หญิงที่แต่งงานแล้วและยังไม่แต่งงาน ให้ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม การเลือกคู่ครอง การแต่งงาน การวางตัวต่อเพศตรงข้าม คำสอนที่สอดแทรกอยู่ในกลอนลำมีความอ่อนนุ่มต่อผู้อื่น การรักษาศักดิ์ของสตรี การสอนให้ตั้งใจทำความดี ไม่ผิดศีลธรรมอันดีงาม เป็นตัวอย่างของการทำดีได้ดีทำชั่วจะได้รับผลจากการกระทำของตัวเอง ผ่านพฤติกรรมของตัวละครในหมอลำเรื่องต่อกลอน ปัจจุบันบทบาทผู้หญิงในสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งด้านวัฒนธรรม สังคม และค่านิยม ทำให้ผู้หญิงได้รับการศึกษามากขึ้น เพื่อนำไปประกอบอาชีพที่หลากหลายเท่าเทียมผู้ชาย บทบาทผู้หญิงจึงมีเพิ่มมากขึ้นนอกเหนือจากการดูแลบ้านเรือนและสมาชิกในครอบครัว ทำให้ผู้หญิงมีความกล้าที่จะทำหน้าที่ต่าง ๆ ในสังคมแทนผู้ชายได้มากขึ้น (สิริยากร ก้านสุวรรณ, 2564)

“หมอลำเรื่องต่อกลอน” เป็นการแสดงในรูปแบบการนำเสนอซึ่งเป็นการแสดงพื้นบ้านของภาคอีสาน หมอลำประเภทนี้มีลักษณะเด่น คือ การจำเป็นเรื่องราวที่มีเนื้อหาเป็นกลอนต่อกัน โดยมีการโต้ตอบกันระหว่างตัวละครในเรื่อง ทำให้เกิดความสนุกสนาน หมอลำเรื่องต่อกลอนมักจะมีบทบาทการแสดงเป็นคณะ โดยมีตัวละครหลัก เช่น พระเอก นางเอก ตัวโกง และตัวตลก ซึ่งช่วยสร้างสีสันให้กับการแสดงที่มีจำนวนนักแสดงมากตามบทบาท ตามท้องเรื่องที่กำหนด เป็นรูปแบบหมอลำที่พัฒนามาจากหมอลำพื้นในอดีต โดยยึดพื้นเรื่องนิทานเก่าหรือมีการประยุกต์เรื่องสมัยนิยม (ปริญญา ป่องรอด, 2540) ลักษณะการแสดงของหมอลำกลอนที่เป็นการลำโต้ตอบกันระหว่างหมอลำฝ่ายชายกับหมอลำฝ่ายหญิง สามารถแสดงให้เห็นภาพความเป็นหญิงอีสาน เนื้อหาในตัวยังสะท้อนให้เห็นทัศนคติของคนอีสานนำไปสู่ภาพแทนความเป็นหญิงอีสาน เช่น ผู้หญิงถูกสร้างให้อ่อนแอ ทำงานในบ้าน แต่ในปัจจุบันผู้หญิงสามารถออกมาทำงานนอกบ้านได้ มีความทัดเทียมผู้ชาย

เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป ทำให้หมอลำมีการพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัย โดยเปลี่ยนแปลงไปตามค่านิยม กระแสของหมอลำถูกกล่าวขานมากขึ้นในวงสังคม

เมื่อมีการหยิบหมอลำมาอยู่ในสื่อออนไลน์ยิ่งสร้างความน่าสนใจให้กับคนรุ่นใหม่ได้รู้จักกับหมอลำได้ง่ายขึ้นอีกด้วย การถ่ายทอดเรื่องราวของภรรยาอกชนบในหมอลำเรื่องต่อกลอน เน้นการศึกษาในเรื่องของภาพแทนภรรยาอกชนบ ที่สื่อผ่านตัวบทในหมอลำเรื่องต่อกลอน ในการสร้างภาพแทนภรรยาอกชนบ การผลิตความหมายในขณะที่สิ่งรอบข้างไม่ได้มีความหมายในตัวของมันเอง หากแต่ผู้นำเสนอภาพแทนนั้นใส่ “ความหมาย” ลงไปในกระบวนการนำเสนอ (กาญจนา แก้วเทพ, 2551 อ้างถึงใน วิราภรณ์ ดวงอยู่สาร, 2556) ภาพแทนภรรยาอกชนบเป็นการสร้างภาพแทนสะท้อนผ่านตัวละครในหมอลำเรื่องต่อกลอน ซึ่งภรรยาอกชนบ คือผู้หญิงที่ไม่ดี ประพฤติชั่ว ไม่ซื่อสัตย์ ภรรยาที่คิดหรือกระทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับสามี พฤติกรรมที่แสดงออกมักขัดต่อจารีตและค่านิยมทางสังคม การแสดงออกด้วยความก้าวร้าว ทางด้านการกระทำ ด้านวาจา ไม่มีความพอใจตัวเอง ทะเยอทะยานจนเกินไป มองโลกในแง่ร้าย ยึดถือในวัตถุ เกียรติ และบรรดาศักดิ์ ที่แหวกชนบจารีตอันดีงามของสังคม โดยแสดงออกผ่านพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง ปัจจุบันมุมมองในการรับชมหมอลำเรื่องต่อกลอนได้เปลี่ยนไปจากเดิม จากที่เคยแสดงความคิดในด้านของตัวละครที่ร้ายว่าเป็นผู้หญิงที่มีพฤติกรรมขัดต่อจารีต ประเพณี ค่านิยมของสังคมแต่กลับกลายเป็นเสียงสะท้อนความคิดเห็นของผู้ชมให้สร้างพฤติกรรมชั่วร้ายในตัวบทให้มากกว่าเดิม ในการถ่ายทอดการแสดงในตัวบทของความเป็นภรรยาอกชนบกลับได้รับความนิยมจากผู้รับชมมากขึ้นในฐานะตัวร้ายในเรื่อง

จุดประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาภาพแทนความเป็นภรรยาอกชนบในหมอลำเรื่องต่อกลอน พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2566

แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดเรื่องภาพแทน Hall (2003) อธิบายว่า “ภาพตัวแทน” คือ ภาพที่เกิดจากการให้ความหมายแก่สิ่งต่าง ๆ ในโลกแห่งความจริงไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมหรือนามธรรมโดยใช้ภาษา ซึ่งภาษาที่ให้ความหมายและภาพของสิ่งต่าง ๆ นั้นไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นข้อตกลงของสังคมและวัฒนธรรม สมาชิกในสังคมและวัฒนธรรมเดียวกันมักจะมีภาพของสรรพสิ่งร่วมกันอย่างไม่รู้ตัวการสร้างภาพตัวแทนประกอบไปด้วยกระบวนการ 2 กระบวนการ คือ 1) ภาพตัวแทนในสำนึก คือ การที่เรามีภาพของสรรพสิ่งต่าง ๆ อยู่ในสมองของเรา ถ้าไม่มีระบบนี้ เราจะไม่สามารถตีความหรือเข้าใจสิ่งใด ๆ ในโลกได้เลย ความหมายนั้นขึ้นอยู่กับระบบความคิดและภาพที่ถูกสร้างขึ้นในสมองของเรา

ซึ่งสามารถใช้แทนที่หรืออ้างอิงโลกวัตถุ ทำให้เราสามารถที่จะอ้างอิงถึงสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่อยู่
อยู่ในสมองและนอกสมองของเราได้ 2) สัญญัตติ คือ การที่เรานำเสนอภาพตัวแทนหรือ
แลกเปลี่ยนความหมายและแนวคิดโดยการเข้าใจภาษาซึ่งเป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสาร
ระหว่างกันเป็นการนำแนวคิดต่าง ๆ มาแปลมาเป็นภาษา หรือหมายถึงการเขียนเป็น
ลายลักษณ์อักษร คำพูดหรือรูปภาพ ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างสรรพสิ่ง แนวคิด และ
สัญลักษณ์ ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการนำเสนอภาพตัวแทน ธเนศ วงศ์ยานนาวา (2538)
อธิบายว่า “ภาพตัวแทน” คือ การนำเสนอใหม่ แต่ไม่ได้เอาสรรพสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ในความจริง
มานำเสนอให้ประจักษ์ เนื่องจากทุกคนสามารถมีประสบการณ์โดยตรงกับสิ่งต่าง ๆ ได้
ดังนั้น ผู้ที่สร้างภาพตัวแทนให้เรารับรู้มันไม่ได้อยู่ตรงหน้าเราจริง ๆ จึงทำให้เราไม่สามารถ
รู้ได้เลยว่าสิ่งที่กำลังรับชมอยู่นั้นตรงกันกับสิ่งที่ผู้สร้างภาพตัวแทนต้องการสื่อหรือไม่
ภาพตัวแทนไม่สามารถบอกความเป็นจริงของสรรพสิ่งทั้งหลายได้ถูกต้องทุกอย่าง เพราะ
ผู้สร้างภาพตัวแทนและเวลายุคสมัยในการสร้างภาพตัวแทนนั้นแตกต่างกัน ดังนั้นไม่ว่าจะ
สร้างภาพตัวแทนนั้นออกมากี่ครั้ง แต่ภาพตัวแทนเหล่านั้นก็ถือเป็นภาพตัวแทนใหม่เสมอ
และต่างออกไปตามยุคสมัย เพราะฉะนั้นการที่มนุษย์สร้างภาพตัวแทนขึ้นมานั้นก็เหมือนกับการ
สร้างโลกใหม่เข้าไปในตัว

จึงสรุปได้ว่า ภาพแทนผู้หญิง คือ การสร้างความหมาย ค่านิยม ความเชื่อต่าง ๆ
โดยสร้างขึ้นผ่านตัวละครในหมอลำเรื่องต่อกลอนที่เป็น “ผู้หญิง” ที่ปรากฏโดยการนำเสนอ
การประกอบสร้างผ่านเรื่องราว เพื่อชี้ให้เห็นว่า ในการสร้างความหมายของผู้หญิงมีวิถี
การสร้างสรรคและการนำเสนอเนื้อหาให้เป็นที่นิยมของผู้ชม การบวนการสร้างสรรค์
ดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นว่า ผู้คนในสังคมมีความคิด ความเชื่อ ความคาดหวังและ
ให้ความหมายคุณค่าต่อสิ่งที่นำเสนออย่างไร ในบทความเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดภาพแทน
มาวิเคราะห์ภาพแทนภรรยาอกชนบในหมอลำเรื่องต่อกลอน

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกศึกษาหมอลำเรื่องต่อกลอนที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิง
อีสานในหมอลำเรื่องต่อกลอน จำนวน 7 คณะ ในระยะเวลาปี พ.ศ. 2560 - 2566 จำนวน
53 เรื่อง เกณฑ์ในการคัดเลือกหมอลำแต่ละคณะ ได้แก่ คณะระเปียบวาทะศิลป์ 2,136,383 วิว
คณะประถมบันเทิงศิลป์ 794,928 วิว คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง 615,658 วิว คณะศิลปิน
ภูไท 400,000 วิว คณะคำผนร่วมมิตร 326,591 วิว คณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ 278,678 วิว
และคณะหมอลำใจเกินร้อย 161, 956 วิว ซึ่งแต่ละคณะมียอดการรับชมทาง YouTube
มากกว่า 100,000 ครั้ง

วิธีการดำเนินการวิจัย

ศึกษาภาพแทนภรรยานอกขนบในหมอลำเรื่องต่อกลอน จำนวน 53 เรื่อง 7 คณะ โดยศึกษาจากเทปบันทึกการแสดงสดจากยูทูบและเพจเฟซบุ๊กของคณะหมอลำ สามารถแยกได้เป็นตารางต่อไปนี้

ตาราง 1

ข้อมูลคณะหมอลำเรื่องต่อกลอน

คณะหมอลำ	จำนวนเรื่อง
คณะประถมบันเทิงศิลป์	8
คณะระเปียบวาทศิลป์	9
คณะศิลป์ปญฺโท	8
คณะหมอลำใจเกินร้อย	9
คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง	6
คณะคำผนร่วมมิตร	7
คณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์	6
รวม	53

จากตาราง 1 เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและได้ถอดบทกลอนลำจากเทปบันทึกการแสดงสดลำเรื่องต่อกลอนจากคณะหมอลำใจเกินร้อย คณะระเปียบวาทศิลป์ คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง คณะศิลป์ปญฺโท คณะประถมบันเทิงศิลป์ คณะคำผนร่วมมิตร และคณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ ทั้งหมด 53 เทปบันทึกการแสดงสด และคัดเลือกเฉพาะข้อมูลที่มีกลอนลำ โดยใช้ทฤษฎีภาพแทนในการวิเคราะห์ความเป็นภรรยานอกขนบในหมอลำเรื่องต่อกลอน การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แปลงกรอบแนวคิดภาพแทนของฮอลล์ โดยใช้ข้อมูลที่ไม่ได้มาจากการเก็บรวบรวมภาคสนามหรือการศึกษาข้อมูลจากสถานที่จริง แต่นำข้อมูลจากบทเจรจาของตัวละครในเรื่องมาวิเคราะห์ในเรื่องภาพแทนภรรยานอกขนบ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภรรยานอกขนบ หมายถึง ภรรยาที่ไม่ดี พฤติกรรมชั่ว ทั้งคำพูดและการกระทำ ปฏิบัติที่ไม่ดีต่อสามี แต่เนื้อต้องตัวและการร่วมประเวณีกับชายอื่นที่ไม่ใช่สามีตนเอง พฤติกรรมที่ขัดต่อศีลธรรม จารีต ประเพณีที่สืบทอดต่อกันมา และค่านิยมของสังคม ไม่ได้เป็นที่ยอมรับในสังคม

หมอลำเรื่องต่อกลอน หมายถึง การลำที่แสดงเป็นหมู่คณะ มีเนื้อเรื่องในการแสดง ยาว มีเหตุการณ์ซ้ำซ้อนหลายตอนจบ มีทั้งบทบรรยายและบทเจรจาต่าง ๆ ที่เป็นทั้งร้อยแก้ว

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาภาพแทนของการเป็นภรรยาอกชนบในหมอลำเรื่องต่อกลอนตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ดังนี้

1. **ภรรยาที่ประพฤติไม่ดี** หมายถึง ภรรยาที่ไม่ดีจากพฤติกรรม การกระทำที่สื่อ ถึงการผิดศีลธรรมอันดีงามที่สืบถ่ายทอดกัน ไม่ว่าสังคมสมัยนั้นผู้ชายจะสามารถมีภรรยาได้ หลายคนก็ตาม การปลูกฝังความเป็นภรรยาที่ดีจะต้องรัก เชื่อฟัง ยกย่องและซื่อสัตย์กับสามี รวมถึงการปรนนิบัติรับใช้และทำงานบ้านทุกอย่าง ไม่ว่าจะ เป็นอาหาร ทำความสะอาดบ้าน รวมถึงการดูแลครอบครัวให้ดีแทนสามี การเป็นภรรยาไม่ว่าจะเป็นภรรยาลำดับที่เท่าไร ก็ตาม ไม่มีสิทธิประพฤติอันไม่ดีต่อชายอื่นนอกจากสามีของตนเอง ซึ่งเป็นธรรมเนียม สืบทอดต่อกันมาว่าหญิงไม่ควรตะแฉะเนื้อต้องตัวชายอื่นนอกจากสามีตัวเอง การกระทำ ที่ไม่เชื่อฟังคำสั่งของสามี ทำหายอำนาจและขัดคำสั่งของผู้เป็นสามี เพราะอำนาจในบ้าน สามีจะเป็นผู้ตัดสินทั้งหมด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ละเว้าเรื่องผัว...ตื่นขึ้นมาเป็นไต่ตั้งใจต่อทางไต่

พี่วไปหาอีนางมารผู้ที่มีนมีท้อง.....

กรรณิกการค้าแลงมาได้แต่บนอนล่องจ้อง... ผัวบตาแลมอง

ตกเบ็ดมือบ่ถามข่าว ละเว้าขึ้นมา มันปวดใจเด้อจ้าว ๆ

คือไฟจี้ แม่บ่หน่วยใจ อัจฉริยะมิ่งนั้น.....โอ้ยยยยนา.....โอ้ยน้อออ...”

(หาเมียให้ผัว, 2562)

ในเรื่อง “หาเมียให้ผัว” คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง พบว่า ตอนที่วาสนาท้องได้ 6 เดือน แต่ถูกใส่ร้ายว่าคบชู้กับภรรยา ซึ่งเป็นแผนการของคุณนายกรรณิการ์เพื่อจะกำจัด วาสนาให้ออกจากบ้าน เนื่องจากสาเหตุความอิจฉาริษยาที่เศรษฐีสมภารให้ความสำคัญ วาสนามากกว่าตัวเอง ภาพแทนความเป็นภรรยาเอง ไม่สามารถมีข้อต่อรองใด ๆ จากอำนาจของตนที่เป็นสามีและภรรยาหลง ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ความเป็นจริง เพราะอำนาจ เด็ดขาดในบ้านขึ้นอยู่กับสามีเท่านั้นเป็นผู้ตัดสิน ภาพแทนผู้หญิงที่เป็นภรรยาเองจึงไม่มี ข้อต่อรองใดที่จะต้านอำนาจของสามีได้ ความสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสมไม่ถูกต้องตั้งแต่ต้น ย่อมผิดธรรมเนียมประเพณี ซึ่งสมัยก่อนผู้ชายจะมีภรรยาหลายคนย่อมถือได้ว่าเป็นผู้ที่มี อำนาจ เป็นผู้ที่มีอำนาจ สามารถดูแลภรรยาหลายคนได้ ซึ่งสรุปได้ว่าในเรื่อง “หาเมียให้ผัว” คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง ที่สะท้อนภาพแทนความเป็นภรรยาเองผ่านตัวละครที่ชื่อว่า “วาสนา” ซึ่งไม่ใช่เป็นผู้หญิงที่เป็นมือที่สามของความรัก แต่เป็นภรรยาเองตามข้อตกลง ระหว่างคุณนายกรรณิกาท่านั้น สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้หญิงอีสานได้ว่าเมื่อตกเป็น

ภรรยาของเศรษฐีหรือผู้มีอำนาจในสังคมนั้นแล้ว จะเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว คนที่รักด้วยเหตุผลความจำยอมถึงแม้จะผิดศีลธรรมก็ตาม แต่ก็ต้องยอมรับต่อความผิด ในหลักฐานและคำตัดสินของคนที่เป็นสามี

“อากาศดีในตอนเช้า.... แสงสว่างกะเต็มตา สาวผกายังลุกตื่นนอนแต่ ตอนเช้า ตอนนีเบบางแล้ว เรื่องจัดการงานแม่ ใช้คนงานจัดแต่งออกเก็บ ผลหมากไม้ในฮั่วดอกที่สวน แบ่งงานเสร็จครบถ้วน มีแนวปวงอยู่ในใจ จักลีทำแบบใดให้ถือใจเจ้าของ ฮ้อนในใจนี้มันแย่ง ฮักพี่เขยผู้รูปหล่อ มาอุกใจแท้น้อ เทิงสงสารผู้เอื้อย แต่ใจนั้นแรงแม่แรงแง มามื่อนี้ฉันสิให้แจ่ง แดลงเรื่องให้มันใส ฉันทพอใจพี่เขยคัก มักหลาสิตายแล้ว คั้นทนไป ย้านใจแป่ว ผลในใจย้านป่ส่วง ฉันทต้องไซ้เหล่าปวงเอาเป็นผัวให้ไต่ ปันได้นั้น สิเอ็ดตาม...เอ๋ยน...”

(น้ำตาลูกสะไภ้ น้ำใจแม่ย่า, 2564)

ในเรื่อง “น้ำตาลูกสะไภ้ น้ำใจแม่ย่า” คณะหมอลำใจเกินร้อย พบว่า ตอนที่คุณนาย ดุจเดือนกับผกามาต ที่ร่วมกันวางแผนสร้างสถานการณให้ “วาสนา” กับ “กิตติ” เป็นซู้รักกัน ซึ่งผกามาตเป็นน้องสาวต่างมารดาของวาสนา แต่คุณนายดุจเดือนอยากได้ผกามาตมาเป็น ลูกสะไภ้มากกว่าวาสนา เนื่องจากผกามาตมีความคิดฉลาดหลักแหลม เพราะมีการศึกษา ที่สูงกว่าวาสนาทำให้คุณนายดุจเดือนชอบผกามาตมาก สะท้อนให้เห็นว่า ผกามาตรู้ว่านิรุจเองเป็นสามีของพี่สาว แต่ยังอยากครอบครองนิรุจ จึงหาทุกวิถีทางเพื่อที่จะให้นิรุจมาเป็น ของตัวเองให้ได้และยังได้รับการช่วยเหลือจากคุณนายดุจเดือนส่งเสริม ภาพแทนความเป็น ผู้หญิงที่ประพฤติตนไม่เหมาะสมผิดศีลธรรม ที่พยายามสร้างความริ้วฉานให้กับครอบครัว คนอื่น เพื่อที่ตนจะได้ครอบครอง แต่ไม่ยอมตกเป็นภรรยาของระหว่างความสัมพันธ์กับ ผู้ชาย เป็นสิ่งที่ไม่ได้รับการยอมรับตามกฎหมายเป็นสิ่งที่ไม่ชอบทั้งในทางนิตินัยและพฤตินัย ดังนั้นพฤติกรรมของผกามาตจึงพยายามสร้างสถานการณให้วาสนาเป็นผู้หญิงที่ผิดศีลธรรม ไม่มีความซื่อสัตย์ต่อสามี จึงทำให้วาสนาต้องจำนนต่อหลักฐานจากสถานการณที่ถูกสร้างขึ้น ถึงแม้จะไม่ใช้ความจริงก็ตาม เพราะอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินความขึ้นอยู่กับอำนาจ ของสามี ที่ภรรยาไม่สามารถโต้แย้งได้ ซึ่งสรุปได้ว่าในเรื่อง “น้ำตาลูกสะไภ้ น้ำใจแม่ย่า” คณะหมอลำใจเกินร้อย พฤติกรรมของผกามาต เป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ ถึงแม้ว่าจะ รักนิรุจมากแค่ไหนก็ตาม ควรจะยับยั้งชั่งใจไม่ใส่ร้ายคนอื่น เพื่อให้ได้สิ่งที่ตัวเองต้องการ โดยไม่คำนึงถึงศีลธรรม สุดท้ายแล้วการกระทำของผกามาตที่มีต่อนิรุจหลังจากได้แย่งสามี ของพี่สาวตัวเองมาได้ ผกามาตก็ได้ทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรมโดยการไม่ซื่อสัตย์ต่อสามีตัวเอง โดยไม่เกรงกลัวอำนาจของผู้เป็นสามีแต่อย่างใด

2. ภรรยาที่เป็นผู้หญิงร้ายกาจ หมายถึง ผู้หญิงบางส่วนกลายเป็นคนชั่วร้ายเพื่อ การแย่งความสนใจจากผู้ชาย เนื่องจากผู้หญิงที่ได้รับความสนใจจะได้สิทธิต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้ หญิงมีความภาคภูมิใจ อย่างเช่น ภรรยาคนที่ 2 หรือคนที่ 1 เป็นผู้หญิงคนที่ภายนอกอาจ จะเป็นคนดี แต่ซ่อนความชั่วร้าย ชอบแย่งชิงดีชิงเด่น พยายามแอบทำร้ายคนอื่น เพื่อให้ ได้รับความสนใจจากสามี กลายเป็นผู้หญิงที่น่ากลัวที่สุด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“สุพรรณษาแมนบ่” “เอกพงษ์แมนบ่” อ้อ!!! มึงมาหยง!!! ที้!!! ปาดดิโธ่!!!!

มึงมาหยงอีหน้าบาน มึงลีเอาลูกมาฝากไว้นำเฮือนกุดิ พี่เมฆ!!!!

บ้านหลังนี้เป็นของตมตตาย ทรัพย์สินเป็นของคมคาย ลีว่าลีจายอีหยง

ลีให้ผู้ใดมาอยู่คือ บ่ถามคมคายแน่ กะได้!!! อีสุพรรณษา

ถ้าให้ฮ่วมสถานฮ่วมนอนเคียง น้องกะยังบ่พอใจถ่อ ต้องให้ไปนอนเฮือน

ทางลุม อยู่ นำสุ่มชี้ข้า นางหล่ายังลียอม

ให้มันไปนอนนำหมูนำหมา เป็นคนรับใช้ของลูกเฮา ใต้บ่ค๊ะพี่เมฆ!!!!!!”

(บุญได้หาบ บาปได้หิ้ว, 2564)

ในเรื่อง “บุญได้หาบ บาปได้หิ้ว” คณะประถมนันเทิงศิลป์ พบว่า ภาพแทนความ เป็นภรรยาที่เป็นผู้หญิงร้ายกาจ พยายามทำทุกวิถีทางเพื่อใส่ร้ายคนอื่น จิตใจคับแคบไม่มี ความเมตตาช่วยเหลือให้กับใครแต่อย่างใดเลย ภาพแทนความเป็นภรรยาที่เป็นผู้หญิง ร้ายกาจที่สะท้อนผ่านตัวละคร “คมคาย” ซึ่งเป็นภรรยาคนที่ 2 ของสุเมธ แต่ไม่ยอมรับ เมียอีกคนของสุเมธ เนื่องจากว่าตัวเองมีฐานะที่ดีกว่า เป็นลูกสาวของผู้มีอิทธิพลในเมือง พยายามแบ่งชั้นชนระหว่างคนในเมืองและชนบท ถูกภรรยาอีกคนของสุเมธว่า ไม่ได้รับ การศึกษาที่ดีพอ พยายามทำทุกวิถีทางเพื่อกำจัดภรรยาอีกคนของสุเมธให้ออกจากบ้านไป ไม่มีจิตใจเมตตาหรือให้ความช่วยเหลือใดเลย ซึ่งสรุปได้ว่าในเรื่อง “บุญได้หาบ บาปได้หิ้ว” คณะประถมนันเทิงศิลป์ พฤติกรรม การกระทำของคมคาย เป็นผู้หญิงที่ต่อหน้าอย่าง ลับหลังอย่าง พยายามทำทุกวิธีแสร้งแกล้งทำเป็นคนดี ต่อหน้าสามีเท่านั้น ถูก แหียดหยามคนที่ด้อยกว่าตัวเอง กดขี่ข่มเหงผู้ที่ด้อยกว่า แบ่งชนชั้นวรรณะ กลัวคนอื่นจะได้ ได้รับความสนใจมากกว่าตัวเอง ซื่อจก้า ไม่มีเมตตาให้อาหารแก่ลูก ๆ ของสุพรรณษาแต่อย่างใด เป็นบุคคลที่มีจิตใจคับแคบกลัวคนอื่นจะได้ดีกว่าตัวเอง

“ผู้ฟังเอ๋ย.... บ่มีทางสียอมได้ แม่นมันลิเป็นไผ เขาต้องได้เหนือกว่า
ตกลงเป็นคนชั่ว หลงว่าโตเก่งกาจต้องมีหน้าดอกลิ้นคน คราวต่อไปกะลี
ปล้น หากว่าพี่บ่ยอมฉั้น คินหรือวันต้องมีสุขเป็นไทยในเฮือนนี้ พี่ชายเป็น
จี้ค้อยถามตามบ่หย่านหย่อน ลูกสาวโตกะเป็นต๋อนค้อยถามตามอยู่บ่แล้ว
ต้องมีหน้าดอกลิ้นคน.....เอ๋ย.....แพนฟังเอ๋ย.....”

(กิ่งกาฝาก, 2561)

ในเรื่อง “กิ่งกาฝาก” คณะประณมบันเทิงศิลป์ พบว่า ภาพแทนความเป็นภรรยา
ที่เป็นผู้หญิงร้ายกาจ ใส่ร้ายคนอื่นเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง ไม่สนใจว่าคนอื่นจะได้รับ
ความทุกข์เพียงใดกับการกระทำของตัวเอง ไม่สนใจผลของการกระทำของตัวเองจะได้รับ
อย่างไร ขอแค่ให้ตัวเองได้สิ่งที่ตัวเองต้องการก็พอ ภาพแทนความเป็นภรรยาที่เป็นผู้หญิง
ร้ายกาจที่สะท้อนผ่านตัวละคร “ยุพา” ที่ตัวเองน้อยใจที่มีลูกให้สามีไม่ได้ เลยต้องรับเลี้ยง
“วาสนา” ซึ่งเป็นลูกสาวของ “บัวผัน” เพราะต้องการความเป็นใหญ่ในบ้าน ต้องการชนะ
“สายพิน” ที่มีลูกฝาแฝด พยายามใส่ร้าย “สายพิน” ว่าเล่นซู้ พยายามหาข้อหาว่า ลูกฝาแฝด
ไม่ใช่ลูกของสามี และพยายามกีดกันไม่ให้ “บัวผัน” ได้พบหน้าลูกสาวตามเงื่อนไขที่ตกลง
กันไว้ไม่ให้ “วาสนา” รู้ว่า พ่อแม่ที่แท้จริงคือใคร พยายามสอนลูกสาวให้แจ้งทุกสิ่งทุกอย่าง
มาจาก “สายพิน” มาให้หมดไม่ว่าจะวิธีใดก็ตาม ซึ่งสรุปได้ว่าในเรื่อง “กิ่งกาฝาก” คณะประณม
บันเทิงศิลป์ การกระทำและพฤติกรรมของยุพา เป็นผู้หญิงที่มักใหญ่ใฝ่สูง ต้องการชนะ
ภรรยาอีกคนของสามีถึงแม้ว่าจะแลกกับอะไรก็ตาม ยุพาก็จะลงมือกระทำในสิ่งที่ตัวเอง
ต้องการให้ได้ นอกจากจะมีพฤติกรรมชั่วร้ายแล้ว ยุพายังกีดกันความเป็นแม่เป็นลูกของ
วาสนาและบัวผัน ไม่ให้พบไม่ให้เจอกัน ไม่มีความเห็นใจคนอื่นถึงแม้ว่าคนอื่นจะเป็นทุกข์
ร้อนมากเพียงใด เพื่อครอบครองทุกสิ่งทุกอย่างไว้คนเดียว ปลูกฝังวาสนาให้มีพฤติกรรม
เหมือนตนเอง เพราะคิดว่าการได้เป็นใหญ่การได้ครอบครองทุกอย่างคือผู้ชนะ

“ที่เศรษฐีเขา....เรื่องราวมันแบบนั้นกะให้เขาไปโหดเนาะสะเนาะ
เออ!!!! คือว่า คนเขาส่า ส่า!!!! ส่าตั้งแต่ว่าปีพุมฮอดสารคาม ส่าว่าอี.....

เออ....ส่าว่าแม่บุญเฮือนว่าเป็นคนบ่ดีจั่งลั่นจั่งสิ ส่าคักส่าแน่
เออ....หวัน แม่นั้นกะเก็บความสงสัยไว้ว่า ส่าคักส่าแน่แท้ จนว่ามื่อหนึ่ง
แม่เห็นแม่บุญเฮือนนั้นตื่นแต่เช้าตีสี่ห้า ตื่นมาหยั่ง แม่กะคิดว่า แม่บุญ
เฮือนเป็นคนขยัน ถ้าแม่บ่เห็นกับตา แม่บ่อยากเชื่อสายตาเจ้าของเลย
แม่เห็นแม่บุญเฮือนพอดรักกับชายหนุ่มหน้าตาดี ที่ชาวบ้านเขาเรียกว่า
“เล่นซู้” กับผัวเพื่อนะแหะ!!! ถ้าบ่รู้บ่เห็น คนเขาส่าสี่สิเอ็ดหยั่ง”

(เงินเต็มพา บ่เท่าปัญญาเต็มพุง, 2566)

ในเรื่อง “เงินเต็มพาบเท่าที่มีปัญญาเต็มพุง” คณะระเบียบวาทศิลป์ พบว่า ภาพแทนความเป็นภรรยาที่เป็นผู้หญิงร้ายกาจ ไม่ยอมให้ทรัพย์สินสมบัติของสามีตกเป็นของใครอยากครอบครองไว้แต่เพียงผู้เดียว กัดฟันสามีเรื่องทรัพย์สินในบ้าน ไม่พอใจที่สามีมีภรรยาอีกคน และรับภรรยาอีกคนเข้ามาในบ้าน ใส่ร้ายภรรยาอีกคนเพื่อต้องการสิ่งที่ตัวเองต้องการ ไม่สนใจจะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนมากเพียงใด ภาพแทนความเป็นภรรยาที่เป็นผู้หญิงร้ายกาจที่สะท้อนผ่านตัวละคร “ทองใบ” ทำให้เห็นว่า การเป็นภรรยาคนแรกไม่ใช่ว่าจะเป็นคนที่ดีเสมอไป ทองใบพยายามกัดฟันสามีทุกวันเรื่องทรัพย์สินสมบัติ เพราะไม่อยากให้ทรัพย์สินสมบัติของสามีตกถึงลูกของภรรยาคนที่ 2 ถูก “บุญเฮือน” ที่มาเป็นภรรยาอีกคน ไม่มีปัญญาไปหาสามีเป็นของตัวเอง ค่อยจ้งจะมาเป็นภรรยาคนอีกคนเพื่อจะทำให้ชีวิตตัวเองสุขสบายเท่านั้น จึงเป็นที่มาที่ทำให้ “ทองใบ” กัดฟันสามีอยากให้สามีแบ่งทรัพย์สินสมบัติโดยเร็ว พอเห็นช่องทางในการใส่ร้าย “บุญเฮือน” อ้างว่า “บุญเฮือน” มีพฤติกรรมคบชู้ผู้ชาย ซึ่งแอบอ้างว่าตัวเองเห็นกับตาทุกวัน เพื่อต้องการให้สามียกทรัพย์สินสมบัติให้กับลูกชายตัวเองแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น ซึ่งสรุปได้ว่าในเรื่อง “เงินเต็มพาบเท่าที่มีปัญญาเต็มพุง” คณะระเบียบวาทศิลป์ พฤติกรรมที่ร้ายกาจได้สะท้อนผ่านตัวละครที่ชื่อว่า “ทองใบ” ที่เป็นผู้วางแผนทั้งหมดให้สามีได้หลงเชื่อ ใส่ร้ายคนอื่นให้ได้รับความทุกข์ เพื่อความต้องการอยากให้ลูกชายของตัวเองได้ครอบครองทุกอย่างในบ้าน การกระทำของทองใบเป็นการแสดงออกมาเพื่อความสะใจและอยากเอาชนะผู้อื่นเท่านั้น

“แล้วในตอนนี้ได้ยินเสียงชาวบ้านทางชานเมือง.....

เขาลือว่า... ยายจำสรวลอยู่ป่า เก็บเอกรากน้อยมาเลี้ยงตั้ง 4 คน
แล้วสามสี่ปี ล่วงพัน กำลังอยู่มีความสุข เดียวนี้คือภัยทุกขุสลิแล่นนำเดื่อ
มาจี้แล้วในหัวใจดวงนี้ คือ อัครี บ่ออาจปล่อย บักสี่โตเดื่อน้อย ๆ
โอไอ้อย...บ่เอาไว้ให้ฮกตาไอ้อย.....เด...น้อ.....ไอ้อย...ละนาง”

(จำปาสี่ตัน, 2563)

ในเรื่อง “จำปาสี่ตัน” คณะศิลปนิพนธ์ พบว่า ภาพแทนความเป็นภรรยาที่เป็นผู้หญิงร้ายกาจ ไม่ยอมให้ทรัพย์สินสมบัติของสามีตกเป็นของใครอยากครอบครองไว้แต่เพียงผู้เดียว กัดฟันสามีเรื่องทรัพย์สินในบ้าน ไม่พอใจที่สามีมีภรรยาอีกคนและรับภรรยาอีกคนเข้ามาในบ้าน ใส่ร้ายภรรยาอีกคน เพื่อต้องการสิ่งที่ตัวเองต้องการไม่สนใจจะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนมากเพียงใด ภาพแทนความเป็นภรรยาที่เป็นผู้หญิงร้ายกาจที่สะท้อนผ่านตัวละคร “อัครี” ที่ไม่พึงพอใจที่สามีนำหญิงอื่นเข้าวังในฐานะภรรยาอีกคน หาทางใส่ร้ายภรรยาอีกคนเพื่อประโยชน์ของตนเอง ไม่สนใจว่าผู้หญิงอีกคนจะอยู่ทุกข์ทรมานอย่างไร นอกจากจะใส่ร้าย

คนอื่นแล้ว ยังมีจิตใจที่โหดร้าย นำเด็กทารกทั้ง 4 คนไปถ่วงน้ำให้ตาย พอรู้ข่าวว่าเด็กทั้ง 4 คนยังมีชีวิตอยู่ที่หาทางกำจัดเด็ก ๆ ทั้ง 4 โดยวางยาใส่ขนมไปหลอกล่อเด็ก ๆ ทั้ง 4 คนให้ตาย ซึ่งสรุปได้ว่าในเรื่อง “จำปาสีตัน” คณะศิลปนิพนธ์ไท การกระทำของ “อัครี” เป็นการกระทำที่โหดร้ายอย่างมาก แม้กระทั่งเด็กเล็ก ๆ ยังนำไปถ่วงน้ำให้ตาย ไม่คำนึงถึงความรู้สึกของความเป็นแม่ที่เป็นห่วงลูก ๆ ซึ่งตัวเองก็เป็นผู้หญิง แต่มีจิตใจที่โหดร้ายรุนแรง ด้วยความอิจฉาริษยาจึงทำให้ลงมือกระทำกับคนที่ไม่มีทางสู้ “อัครี” นับเป็นผู้หญิงที่ร้ายกาจ ทั้งพฤติกรรม ทั้งการกระทำ และจิตใจที่ไม่มีความเมตตาปราณี

“ละฟังคำวาจาพาทม่องเศร้า พระทัยเฮาเกิดหมองชุ่น คือ ขาดความอบอุ่น
คอยระวังอยู่ทุกก้าว ฮาวครั้งได้นั่งนอน คอยสะกิดลัดหน้าด่านกะนานปี
คั่นภัยมีกะคั่นตาย ฝ่ายทหารหากเตรียมพร้อม จอมพระภูมินทร์เจ้า
เหล่าบัลลังก์ประทับที่กำบังค้พระเมลิ เสวยสุขน่อยู่ชางทางปางกว้าง
บ่หวังเฮา โอ้ย.....เด้...น้อ...โอ้ย...เด้...ลานาง”
(ศึกสายเลือด, 2566)

ในเรื่อง “ศึกสายเลือด” คณะศิลปนิพนธ์ไท พบว่า ภาพแทนความเป็นภรรยาที่เป็นผู้หญิงร้ายกาจ ใส่ร้ายคนอื่นเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง ไม่สนใจว่าคนอื่นจะได้รับความทุกข์เพียงใดกับการกระทำของตัวเอง ไม่สนใจผลของการกระทำของตัวเองจะได้รับอย่างไร ขอแค่ให้ตัวเองได้สิ่งที่ตัวเองต้องการก็พอ ภาพแทนความเป็นภรรยาที่เป็นผู้หญิงร้ายกาจที่สะท้อนผ่านตัวละคร “เมทินี” ที่ยุยงให้สามีตัวเองก่อการกบฏยึดบัลลังก์จากพี่ชายเพื่อให้ตัวเองและสามีได้เป็นใหญ่ในเมืองโกสัมพี ยังสั่งประหารนางจันทิมาและโอรส ซึ่งสรุปได้ว่าในเรื่อง “ศึกสายเลือด” คณะศิลปนิพนธ์ไท พฤติกรรมและการกระทำของ “เมทินี” เป็นผู้หญิงที่มักใหญ่ใฝ่สูง ต้องการครอบครองในสิ่งที่ไม่ใช่ของตัวเอง ไม่สนใจว่าจะได้สิ่งที่ต้องการมาอย่างไร ต่อให้จะสูญเสียสิ่งใดก็ตาม เพื่อการครอบครองอำนาจแล้วสามารถทำได้ทุกอย่างที่กีดกั้นทางที่นำไปสู่สิ่งที่ต้องการ โดยใช้คนอื่นเป็นเครื่องมือในการครองครองอำนาจสูงสุดที่ต้องการ

3. ภรรยาคบขู้ผู้ชาย หมายถึง ผู้หญิงกล้าตอบสนองความต้องการของตัวเอง ผู้หญิงที่ไม่ติดตามระบบศักดินา ไม่ปฏิบัติตามกฎที่บ้าน ไม่ซื่อสัตย์ต่อสามี มีความรักที่ต้องปิดบังซ่อนเร้น เพื่อเลี่ยงการถูกประณาม เป็นความสัมพันธ์ที่ไปมาหาสู่กันแต่ไม่สามารถเปิดเผยได้ ทำทุกวิถีทางเพื่อสนองความต้องการของตัวเอง ไม่ว่าจะถูกหรือผิด ยอมทำสิ่งไม่ดีทุกอย่างเพื่อตอบสนองกิเลสตัณหาของตัวเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“พรรณนาตนเจ้า “พิมพ์ผกา” ผู้เลอเลิศ เกิดตันทาห่อหุ้มมาตุ้มอยู่หว่างใจ
 พระทัยนางแก่นให้มีหมายใจสอง ตาบ่มองสามี ปกี่ยวพันพอน้อย
 มีแต่หนหวยฮ้อน บ่ออันซอนผัวเก่าบ่พอสนใจพระบาทเจ้าพอน้อย
 ถ่อเมื่อดงา แม่นลิสูงศักดิ์ก็เกเลาโง่โคง กามาเหล่ากว้างเกี่ยวกอดกุมกัก
 อวิชามมัดแสดตัวมัวบ้า พิมพ์ผกาหลงลั่น ลืมตนบ้ำป่วงสรรพสิ่งทั้งปวง
 บ่หัวสาเอ็ดได้เพราะใจนั้นบ่อว่าหา หลงตั้งแต่รูปหน้าอัครเดชชายงาม
 ตกว่ายามลืมหิวชั่วทรามนามซ้ำ พระสวามีบ่สนสังสิเป็นกรรมกะแล้วแต่
 ขอโทษเคื้อคุณพ่อ ขอโทษเคื้อคุณแม่ สมมุติตัวผู้ซ้ำ ลุงบ่าอย่าหน่ายซัง”
 (เมียบทรยศ กบฏราชครู, 2562)

ในเรื่อง “เมียบทรยศ กบฏราชครู” คณะประณมบันเทิงศิลป์ พบว่า ภาพแทนภรรยา
 ที่คบซู้ซู้ชาย แอบคบซู้ซู้ชายโดยที่สามีของตัวเองไม่รู้ เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่สามารถเปิดเผย
 ต่อสังคมได้ ได้แต่เก็บซ่อนไว้ ปิดบังความลับไว้มานานหลายปี ขาดสติยังคิดเพราะมัวเมา
 ลุ่มหลงในอำนาจ คนอื่นเตือนสติก็ไม่ยอมรับฟัง คิดว่าสิ่งที่ตัวเองทำลงไปนั้นคือความรัก
 ของอีกฝ่ายที่มีใจให้กับตัวเองจนลืมหิวเรื่องศีลธรรม ภาพแทนภรรยาที่คบซู้ซู้ชาย มีพฤติกรรม
 คบซู้ซู้ชาย จะสะท้อนผ่านตัวละคร “พิมพ์ผกา” ที่เป็นถึงเมียเสีของเจ้าเมืองชัยกาลนคร
 มีทุกอย่างเพียบพอ แต่ก็ยังไม่พอใจกับสิ่งที่ตัวเองมี จนแอบคบซู้กับ “อัครเดช” ที่เป็น
 มหาราชครู เพราะต้องการหาความสุขให้กับตัวเอง วางแผนสังหารให้พระสวามีด้วยมือของ
 ตัวเอง เพื่อต้องการมอบอำนาจให้กับ “อัครเดช” แต่แล้วก็โดนอัครเดชหักหลังโดยการควัก
 ลูกตาให้ทรมาน กว่าจะสำนึกผิดได้ทุกอย่างก็สายไปแล้ว ซึ่งสรุปได้ว่าในเรื่อง “เมียบทรยศ
 กบฏราชครู” คณะประณมบันเทิงศิลป์ ตัวละคร “พิมพ์ผกา” ที่สะท้อนให้เห็นว่า การกระทำ
 คบซู้ซู้ชาย ไม่ซื่อสัตย์ต่อสามี เป็นผู้หญิงที่นำรังเกียจ ไม่มีผู้ใดให้ความนับถือ เพราะไม่มี
 ศีลธรรม สังคมไม่ยอมรับในการกระทำของการคบซู้ โดยเฉพาะผู้หญิงถือได้ว่าเป็น
 ผู้ที่กระทำผิดอย่างร้ายแรง

“บัดนี้ลีเล่าซ่อนเล่าบ่อนผู้ใจหิน เสวยกินเมืองทอง นางป่องนครกว้าง
 เตียวนี้ขวางพระทัยน้องในสมองเมื่อย คิดคะเนิงอยู่เรื่อยฮืดนซู้ผู้เสนห์
 อกลีเพพาล้ม มันตอมตรอมตรมบุตเนา คัดนำผัวจนเก่า คัดบ่เซาดอกแต่ซู้
 จนนอนไม่อยู่สู่วัน แต่บ่ทันทราบได้ว่าตนที่ไปทางใด เป็นเวลาหลายปี
 แต่บ่มีคนฮู้ มันอดลูลแลนเศร้า เป็นมีนเมาแห่งเหี้ยว คัดนำพ่คนเดียว
 เหลียวเบ็งไฟต่างหน้าสิเป็นบ้ำท่ากินนำนำผัวมีแต่คืน บ่คือรสของคนสอง
 คัดนำผัวครอง อ่างสมองบ่โล่งคมเสน่หมันเชือดเนื้อได้เสียใจได้ให้ฮำตาก

ยามแลงยามค่ำหัว นอนนำกะบ่ยืม อยากลินนอนซ้อนแต่ใหม่สอง
นับแต่วันลือออกฮ้อน ฉันทนอนบ่อนปานนอนหิน ปานดินทะเลทราย
ไต่แดดเผาสุ่มอ้าว พอปานกินสุราเหล้า เป็นมันเมาได้เหงาทรวง
อุกมันสวมคักแล้ว เลยเป็นแป้วอยู่หว่างทรวง เอ้ย...พี่น้องเอ้ย.....”

(ลูกชู้ พรหมลิขิต, 2563)

ในเรื่อง “ลูกชู้ พรหมลิขิต” คณะประณมบัณฑิตศิลป์ พบว่า ภาพแทนภรรยาที่คบชู้ผู้ชาย ปิดบังความสัมพันธ์ที่ไม่สามารถเปิดเผยต่อสังคมได้ ยอมทำสิ่งไม่ดีทุกอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเอง ในเรื่องจะสะท้อนผ่านตัวละคร “ดวงมณี” ที่เป็นพระสนมเอกของศรีหนานเจ้าเมืองนครโยนก ที่แอบคบชู้กับน้องชายของสามีตัวเอง แม้กระทั่งลูกในครรภ์ก็ไม่ใช่ลูกของศรีหนาน แต่เป็นลูกของจักรเพชร ได้แต่เก็บซ่อนความลับนี้ไว้จนลูกชายโต และทำการวางแผนสังหารศรีหนาน เพื่อที่จะให้จักรเพชรขึ้นครองเมืองแทน เมื่อความจริงปรากฏลูกชายของดวงมณีรับไม่ได้และไม่ยอมรับจักรเพชรเป็นพ่อแท้ ๆ ของตน ลูกชายจึงสังหารจักรเพชร จนทำให้ดวงมณีเสียใจเป็นอย่างมากจนเสียชีวิต ซึ่งสรุปได้ว่าในเรื่อง “ลูกชู้ พรหมลิขิต” คณะประณมบัณฑิตศิลป์ จากพฤติกรรมของดวงมณีที่คบชู้ผู้ชาย ปิดบังความลับไม่ให้สามีรู้ เพราะกลัวสังคมประณามเนื่องจากว่าตัวเองอยู่ตำแหน่งในสังคมที่สูง จำเป็นต้องปกปิดความลับมาตลอด เพื่อความอยู่รอดและอำนาจที่ตัวเองต้องการ ผลสุดท้ายตัวเองก็ไม่เหลืออะไรในชีวิตจากการกระทำของตนเอง

“นิทานจนวนบไกล์ กำลังไล่ผู้ทำผิด ไตของเฮาบ่เคยคิดว่าเกมพอน้อย

ตักยามคอยอยากเห็นหน้าโอรสมาฆ่าให้เบิ่ง บ่ให้เหลืออยู่ข้าง

บางคูไว้เอ็ดแนว ตัดสินใจแล้ว บ่ไต่หวังเวรกรรม

ไตเฮาทำกะว่าตีเหลือล้น บ่มีกัวงลุ่มรุงรังจักเทื้อ ย่อนว่าเฮาเป็นผู้เป็น

องค์เจ้าฟ้า ต้องนำฆ่าแม่บ่วาง โย้ยน้อย.....แฟนฯหมอลำเอ้ย.....

กรี้ด!!!! ภายในใจมันกลุ้มเปรียบคือไฟสุ่มโหมท่อนเข้ามาลั่นละ

พระกุมารท่านไต่บ่ทันมั่วตมอดตาย ว่าแม่ดับชีวิตตั้งแต่คราวยังน้อย

มาเดี่ยวนี้อสองกุมารเจริญใหญ่ เดี่ยวมาอาศัยในโรงละครว่าเรื่องจริง”

(กาหลงสี คนปดืหลงอำนาจ, 2566)

ในเรื่อง “กาหลงสี คนปดืหลงอำนาจ” คณะประณมบัณฑิตศิลป์ พบว่า ภาพแทนภรรยาที่คบชู้ผู้ชาย ปิดบังความสัมพันธ์ที่ไม่สามารถเปิดเผยต่อสังคมได้รักที่ต้องปิดบังซ่อนเร้น เพื่อเลี่ยงการถูกประณาม เป็นความสัมพันธ์ที่ไปมาหาสู่กันแต่ไม่สามารถเปิดเผยได้ ทำทุกวิถีทางเพื่อสนองความต้องการของตัวเอง ไม่ว่าจะถูกหรือผิด ยอมทำสิ่งไม่ดีทุกอย่าง

เพื่อตอบสนองกิเลสตัณหาของตัวเอง สะท้อนผ่านตัวละคร “ผกา” ที่เป็นสาวบ้านนอก ต้องการให้พิชิตชัยรับผิดชอบเรื่องลูกทั้งสอง แต่ความเป็นจริง ลูกทั้งสองของผกาเป็นลูกของสิงหาราช แต่ด้วยความอยากมีอำนาจเหนือกว่า “ชุตานา” จึงสร้างเรื่องให้ลูกของชุตานาเป็นกาลีณีของบ้านเมือง เพื่อทุกสิ่งทุกอย่างจะตกเป็นของลูกตัวเอง และอีกทั้งมีพฤติกรรมที่เย่อหยิ่ง จองหอง ไม่ให้ความเคารพต่อสมเด็จพระยาที่ไม่ให้ตำแหน่งมเหสีแก่ตัวเอง กว่าความจริงจะเปิดเผยเลยทำสิ่งที่ชั่วร้ายเลวทราม โดยการวางยาพิษให้กับทุกคนที่มาขัดขวางแผนการการเป็นใหญ่ในครั้งนี้ ซึ่งสรุปได้ว่าในเรื่อง “กาหลงสี คนบดีหลงอำนาจ” คณะประณมบันเทิงศิลป์ การกระทำของ “ผกา” ที่คบชู้ชู้ชายเพื่อต้องการอำนาจจากผู้ที่เป็นสามี และยังหลอกลวงผู้ที่เป็นสามีมาตลอดว่า ลูกทั้งสองเป็นของสามีแต่จริง ๆ แล้วลูกของชายชู้ ด้วยความปิดบังซ่อนความลับนี้ไว้เพราะต้องการจะเป็นใหญ่และครอบครองอำนาจทั้งหมด รวมไปถึงพฤติกรรมที่แสดงออกมาต่อหน้าผู้ใหญ่อย่างไม่เหมาะสม

4. ภรรยาที่รักสบายเห็นแก่เงิน หมายถึง ภรรยาที่คาดหวังจะให้ตนเองอยู่อย่างสบายในชีวิตคู่โดยไร้กังวลเรื่องปัญหาเงินทอง ปัญหาในชีวิตคู่จะมองข้ามเรื่อง เงิน ๆ ทอง ๆ ไปไม่ได้ เพราะอีกฝ่ายมักจะคาดหวังให้ตนเองอยู่สุขสบาย ฐานะการเงินจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์มีปัญหา บางครั้งผู้หญิงก็ต้องเลือกสิ่งที่ดีที่สุดให้กับตัวเอง ถึงรู้อย่างนั้นจะเป็นการตัดสินใจที่ผิดก็ตาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“หลายเดือนกลายแต่ไกลบ้าน ไหมคำมาเอ็ดงานอยู่เอือนท่านกำนัน
เห็น ใจลอยเวินห่างแต่อ้าย ผัวน้องผู้ห่างไกล หลายเดือนเลยผ่านได้
เท็งลูกแม่บ่เท่าหา เป็นหวังหลายสองบัดคำมาได้นอนกลุ้ม มรสุมเข้ามาถ่อน
ตอนเอิ้นฉันยังอวารณ์ หนาวหรือฮ้อนบ่เห็นอุ่นไหมคำนางเกิดว่าวุ่น
บาปหรือบุญหากบ่ฮู้ อดทนลื้ออดหวังในยามนี้”

“อ้ายจันทร.....เป็นความจริงคือเห็นแว้ว เรื่องของเขาสองคนจบลงแล้ว
บ่ต้องเอิ้นแว้วกันแบบเปิดเผยตกลงบ่ฮ้อมค้อม ไหมยอมให้ว่าบ่ดี
แม่บ่คือความพินว่านั่นละ เห็นมีให้ใหม่ทุกสิ่งทุกอย่าง เห็นโละหนี่โละลิน
ให้ครอบครัวเฮา อ้ายกับลูกสิบได้ลำบากอีกต่อไป อ้ายกับลูกกลับไปสะ
ใหม่คือสิบได้กลับไปนำอ้ายดอก นับตั้งแต่มื้อนี้เฮาขาดกัน พอได้แล้ว
ใหม่บอกกว่ากลับไปนำอ้ายบ่ได้แล้ว”

(สายบุญแล่นนำ สายกรรมแล่นเกี่ยว, 2564)

ในเรื่อง “สายบุญเล่นนำ สายกรรมเล่นเกี่ยว” คณะระเบียบวาทศิลป์ พบว่า ภาพแทนภรรยาที่รักสบายเห็นแก่เงิน ผ่านตัวละคร “ไหมคำ” ที่ต้องไปทำงานใช้หนี้สินที่บ้านเสี่ยเพชร โดยการให้คำมั่นสัญญากับสามีและลูก ๆ ว่า ถ้าใช้หนี้สินหมดแล้วจะกลับบ้านมาหาสามีและลูก ๆ เสี่ยเพชรให้ข้อเสนอกับไหมคำ ถ้าไหมคำเป็นภรรยาของเสี่ยเพชร เสี่ยเพชรจะยกหนี้สินให้ทั้งหมด แต่ต้องตัดขาดกับสามีและลูก โดยเสี่ยเพชรวางแผนให้ตกเป็นภรรยา เลยทำให้ไหมคำไม่มีทางออก ต้องเลือกที่จะตัดขาดกับสามีและลูก เพราะเห็นว่าการทำงานอยู่กับเสี่ยเพชร ตัวเองไม่ต้องทำงานหนักอะไร อยากรได้อะไรเสี่ยเพชรก็หามาให้ได้หมด มีชีวิตที่สุขสบาย ซึ่งสรุปได้ว่าในเรื่อง “สายบุญเล่นนำ สายกรรมเล่นเกี่ยว” คณะระเบียบวาทศิลป์ พฤติกรรมของไหมคำต้องการความสุขสบาย ไม่อยากทำงานหนักเหมือนที่ผ่านมา และด้วยความห่างเหิน ความเหงา ที่ไม่ได้อยู่กับสามี ประกอบกับการที่ไม่ต้องอดทนทำงานหนัก หาเช้ากินค่ำ จึงทำให้ไหมคำตัดสินใจคบชู้กับเสี่ยเพชร การตัดสินใจทิ้งสามีของตัวเอง เพียงเพราะต้องการความสะดวกสบายในชีวิต

“ว่าบ่มีก่แสมคือคือร้อนผืนหาทุกขล้นบ่หิ คืออทสาหาเงินค่าดองทองด้อย
ขอวิงวอนซ่อนคู่บ่คูเงาเจ้าของแห่น ล่อมันไถ่มูลแม่ เบ็งก่อนน้ำ
มันสร้างกล้า หาญไ้อ้วดสะห่าว ฮักไพลินคือจั่วเว้า เอ็ดได้บ่ของสองแสน
แหวนหัวใสกำไลทองต่างหูดูเท่ห่ สร้อยเก้ ๆ สวมพร้อมคองามให้คนเบ็ง
เงินสินสอดชายเท็งเอามาวางคือจั่งเว้า มัดจำไว้ให้เชื่อความ
เฮ้ย.....ยิงยอมบ่.....”

(ลูกใจบาป, 2564)

ในเรื่อง “ลูกใจบาป” คณะระเบียบวาทศิลป์ พบว่า ภาพแทนภรรยาที่รักสบายเห็นแก่เงิน ผ่านตัวละคร “ไพลิน” หลอกแต่งงานกับทองสุข เพื่อหวังค่าสินสอดจำนวน 200,000 บาท พร้อมเครื่องเพชร พอแต่งงานได้ไม่นาน ไพลินก็หอบเงินทั้งหมดเข้ากรุงเทพฯ เพื่อใช้ชีวิตที่หรูหรากับเสี่ยลือศักดิ์ พอทั้งชายที่ดินที่บ้านของแม่ทั้งหมด เพื่อมาใช้ชีวิตประจูดเจ้าหญิงที่กรุงเทพฯ พอแม่ทองใบมาเยี่ยมที่กรุงเทพฯ กลับไล่แม่ทองใบให้ออกจากบ้าน พร้อมทั้งด่าทอว่าไม่ใช่แม่ของตัวเอง ตัวเองเป็นคนรวย ไม่มีแม่จนแบบนี้ แล้วกลับไปใช้ชีวิตที่หรูหราที่กรุงเทพฯ กับเสี่ยลือศักดิ์ ซึ่งสรุปได้ว่าในเรื่อง “ลูกใจบาป” คณะระเบียบวาทศิลป์ พฤติกรรมของไพลิน บ่งบอกว่าเป็นผู้หญิงที่เห็นแก่ตัว ชอบความสบายโดยไม่ต้องทำงาน นอกจากความเกียจคร้านแล้วยังเป็นผู้ที่หลอกหลวงเงินจากผู้อื่น โดยให้ความเชื่อใจความรักของคนอื่นมาเป็นเครื่องมือในความต้องการของตัวเอง โดยไม่คำนึงถึงว่าคนอื่นจะเดือดร้อนทุกข์ใจเพียงใดจากการกระทำของตนเอง

“หลายปีมาแล้วห่างฮัน วังบ้านเก่าเอาผ้าได้ลำบายล้นคนย่องยืน หนีจากความขมขื่น มาสำราญปานเทพ ชาวใต้ได้วิมาน บ่เคยถามฮอดกล่าวบ้าน
เท็งเปิดเบือบ่เอิ้นหาซื้อสำมาว่าชิงซังตั้งว่าเคยได้บุญฮ้อน มาในนอนฮ่มกว้าง
ดวงพารวยแล้วขึ้น บ่มีคนสนุกรีนวันหรือคืนไอ้ทางเห่สำอาง เอ็ม่วน
มีตัดสวาทและขาดลิ้นพี่น้องเก่าบ่เอาไผ ไปทางใต้กะมีคนสวนกลางหัวไล่
สุขสบายหาไสเท่า นี่ยังจั้นแม่นชะตาเฮา บุญนำใหม่ให้หนุนส่ง หนีฝืนนา
ป่าลำดง หลงนำแนวแปวฮื้อบ่มองสำพวกค้ำ.....ลงเอ้ย.....ที่น้อยเอ้ย.....”

.....
“จั่งแม่นสมใจตั้ง มีชีวิตบ่ผิดหวัง บ่คือครั้งอยู่บ้านพ่อ ฝั่วนักเลงรูปหล่อ
ไปทางใต้ไผห้อย่านปานเห็นข้างหย่างผ่าเมือง อยากรู้ได้ยั้งว่าแต่เตรียม
เขาแล่นส่งฮอดบันได ชื่อคุณนายมารยา คุณนายวิสาหะ จนสำลือระบือก้อง
จั่งแม่นเฮาสุขสำบายเนาะพี่มารยา”

(ข้าวเหยียบให้บ่ง หมาหลงบให้เลี้ยง, 2561)

ในเรื่อง “ข้าวเหยียบให้บ่ง หมาหลงบให้เลี้ยง” คณะระเบียบวาทศิลป์ พบว่า ภาพแทนภรรยาที่รักสบายเห็นแก่เงิน จะสะท้อนผ่านตัวละคร “มารยา” ที่ทนต่อ ความยากลำบากของครอบครัวไม่ได้ ติดตาม “มุซา” เข้ามาอยู่ในเมืองคาดหวังให้ตนเอง อยู่สุขสบาย หลงระเริงในชีวิตที่สบาย จนไม่ยอมทำงานใด ๆ เลย แต่งตัวสวย ๆ ไปวัน ๆ เพราะไม่อยากใช้ชีวิตลำบากเมื่อแต่ก่อน ซึ่งสรุปได้ว่าในเรื่อง “ข้าวเหยียบให้บ่ง หมาหลง บให้เลี้ยง” คณะระเบียบวาทศิลป์ พฤติกรรมของมารยาที่หลงระเริงในการใช้ชีวิตในเมือง ที่หรูหรา พฤติกรรมที่ลอกเลียนแบบคนที่มีชื่อเสียงไม่ว่าจะเป็นการแต่งตัวสวย ๆ การใช้จ่ายเงิน ในการจับจ่ายใช้สอยในการแต่งตัว คาดหวังจะพบชีวิตสุขสบายแบบเจ้าหญิง ด้วยความเห็น แก่ตัวมารยาทิ้งทุกสิ่งทุกอย่างจากบ้านนอกมาอยู่ในสังคมเมือง เพื่อฝันอยากมีผู้อุปการะ เลี้ยงดูตัวเอง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาภาพแทนภรรยานอกขนบในหมอลำเรื่องต่อกลอน พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2566 จำนวน 7 คณะ พบว่าภาพแทนการเป็นภรรยานอกขนบ ได้แก่ ภรรยาที่ประพฤติไม่ดี ภรรยาที่เป็นผู้หญิงร้ายกาจ ภรรยาคบชู้ผู้ชาย และภรรยาที่รักสบายเห็นแก่เงิน

ภรรยาที่ประพฤติไม่ดี พฤติกรรมและการกระทำที่สื่อถึงการผิดศีลธรรมอันดีงาม ที่สืบถ่ายทอดกัน ไม่ว่าจะสังคมสมัยนั้นผู้ชายจะสามารถมีภรรยาได้หลายคนก็ตาม การปลูกฝัง

ความเป็นภรรยาที่ดีจะต้องรัก เชื่อฟัง ยกย่องและซื่อสัตย์กับสามี รวมถึงการปรนนิบัติรับใช้ และทำงานบ้านทุกอย่าง ไม่ว่าจะป็นอาหาร ทำความสะอาดบ้าน รวมถึงการดูแลครอบครัว ให้ดีแทนสามี การเป็นภรรยาไม่ว่าจะเป็นภรรยาลำดับที่เท่าไรก็ตาม ไม่มีสิทธิประพฤติ อันไม่ดีต่อชายอื่นนอกจากสามีของตนเอง การกระทำที่ไม่เชื่อฟังคำสั่งของสามี ทำหาย อำนาจและขัดคำสั่งของผู้เป็นสามี เพราะอำนาจในบ้านสามีจะเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด อย่างเช่น ในเรื่อง “น้ำตาลูกสะใภ้ น้ำใจแม่ย่า” คณะหมอลำใจเกินร้อย ดังตัวอย่าง ที่ความรู้สึกของ ตัวละครที่กำลังเผชิญกับความขัดแย้งในใจ มีทั้งความรู้สึกผิดในใจ แต่สุดท้ายตัวละคร ก็เลือกที่จะทำผิดศีลธรรมกับความรักต้องห้าม

“อากาศดีในตอนเช้า.... แสงสว่างกะเต็มตา สาวผกายังลุกตื่นนอน
แต่ตอนเช้า ตอนนี้อย่างแล้ว เรื่องจัดการงานแม่ ใช้คนงานจัดแต่งออก
เก็บผลหมากรังในฮั่วดอกที่สวน แบ่งงานเสร็จครบถ้วน มีแนวปวงอยู่ในใจ
จักลีทำแบบใดให้ลึกใจเจ้าของฮ้อนในใจนี้มันแย่ง ฮักพี่เขยผู้รูปหล่อ
มาอุกใจแทนฮ้อ เทิงสงสารผู้เอื้อย แต่ใจนั้นแรงแม้แคง มาเมื่อนี้ฉันสิให้แจ้ง
แถงเรื่องให้มันใส ฉันพอใจพี่เขยคัก มักหลายลิตายแล้ว คั้นทนไป
ย่านใจแป้ว แผลในใจย่านบ่สว่าง ฉันต้องใช้เล่ห์ปวงเอาเป็นผัวให้ไต่
ปั่นไต่ปั่น สิบเอ็ดตาม....เฮ้ยนา...”

ภรรยาที่เป็นผู้หญิงร้ายกาจ ผู้หญิงที่ร้ายกาจจะแสดงการกระทำในสิ่งที่ตัวเอง ต้องการ ในหมอลำเรื่องตอกลอนจะเห็นได้ว่าการแย่งชิงดีชิงเด่นกันระหว่างผู้หญิงกับ ผู้หญิงกันเอง คนที่แข็งแรงกว่ามักจะกดขี่ข่มเหงผู้ที่อ่อนแอกว่าเสมอ พอไม่ได้ตามประสงค์ ไร้วีก็จะใช้เล่ห์เหลี่ยมกลอุบายในการล่อลวงให้ผู้ทีอ่อนแอกว่าตกอยู่ในอำนาจของตนเอง โดยไม่มีความละอายแก่ใจในการกระทำที่ต่ำลงไป ผู้หญิงประเภทนี้นอกจากจะประพฤติชั่ว ทั้งทางกาย ทางวาจา ยังมีจิตใจที่โหดร้ายไร้ความปราณี มักจะพบจุดจบของชีวิต ซึ่งผลเกิดจากการกระทำของตนเอง เมื่อความจริงถูกเปิดเผยก็มักจะหาทางแก้ตัวไม่ได้ ในหมอลำเรื่องตอกลอนมักจะสะท้อนออกมาเป็นเรื่องราวที่บ่งบอกในเรื่องของกฎแห่งกรรม ทำดีก็ได้รับผลดี ทำชั่วก็ได้รับผลกรรมที่ตนเองกระทำต่อผู้อื่น เช่น ในเรื่อง “กิ้งกาฝาก” คณะประถมนันเทิงศิลป์ ที่สะท้อนอารมณ์และความคิดของตัวละครที่มีความทะเยอทะยาน ใฝ่สูง ต้องการเอาชนะทุกอย่าง ถึงแม้ว่าจะใช้วิธีการใดก็ตามที่ต้องนำตัวเองไปสู่อำนาจ ทั้งหมดไว้ครอบครอง

“ผู้ฟังเอ๋ย.... บ่มีทางลียอมได้ แม่นมั่นลิเป็นไฟ เขาต้องได้เหนือกว่า
ตกลงเป็นคนชั่ว หลงว่าโตเก่งกาจต้องมีหน้าดอกสิ้นคน
คราวต่อไปกะลปลัน หากว่าที่บ่ยอมฉัน คินหรือวันต้องมีลูขเป็นใหญ่
ในเฮือนนี้ พี่ชายเป็นจี้ค้อยถามตามบ่หย่านหย่อน ลูกสาวโตกะเป็นต้อน
ค้อยถามตามอยู่บ่แล้ว ต้องมีหน้าดอกสิ้นคน....เอ๋ย....แพนฟังเอ๋ย.....”

ภรรยาคนขี้สู้ชาย ที่เป็นผู้หญิงกล้าตอบสนองความต้องการของตัวเอง ผู้หญิงที่ไม่ดีตามระบบศักดินา ไม่ปฏิบัติตามกฎที่บ้าน ไม่เชื่อศรัทธาต่อสามี รักที่ต้องปิดบังซ่อนเร้นเพื่อเลี่ยงการถูกประณาม เป็นความสัมพันธ์ที่ไปมาหาสู่กันแต่ไม่สามารถเปิดเผยได้ ทำทุกวิถีทางเพื่อสนองความต้องการของตัวเอง ไม่ว่าจะถูกหรือผิด ยอมทำอะไรไม่ดีทุกอย่างเพื่อตอบสนองกิเลสตัณหาของตัวเอง จากการเปลี่ยนระบบการปกครองทำให้มีระบบผิวเดียวเมียวเดียว คือ การสมรสอยู่กินกันฉันสามีภรรยา กลายเป็นอุดมคติความรักในสังคม ผู้คนเชิดชูว่าเป็นอุดมคติที่สูงส่งของความเป็นครอบครัว เมื่อมีผู้ใดคนใดคนหนึ่งทำลายความสัมพันธ์สามีภรรยาจะทำให้ถูกมองจากสังคมว่าเป็นเรื่องน่าละอายและเป็นเรื่องผิดรวมไปถึงทางศาสนาพุทธแบบไทย การคบขี้สู้ชายเป็นคนที่ละเมิดศีลข้อ 3 ว่าด้วยเรื่อง การประพฤตินอกใจ จึงถูกตีตราว่าเป็นผู้หญิงที่มีกมมากและกลายเป็นผู้หญิงที่สังคมรังเกียจไม่ยอมรับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ในเรื่อง “เมียทรยศ กบฏราชครู” คณะประณามบันเทิงศิลป์ ที่สะท้อนอารมณ์และความขัดแย้งภายในจิตใจที่กำลังอยู่ในความหลงใหลในกิเลสตัณหา โดยไม่สนใจในศีลธรรมอันดีงาม มัวเมาในความปรารถนาของตัวเองนั้น

“พรรณนาตนเจ้า “พิมพ์ผกา” ผู้เลอเลิศ เกิดตัณหาห่อหุ้มมาค้อมอยู่หว่างใจ
พระทัยนางแก่นให้มีหมายใจสอง ตาบ่มองสามี บ่เกี่ยวพันพอน้อย
มีแต่หนวยฮ้อน บ่อ้นซอนผิวเก่า บ่พอสนใจพระบาทเจ้าพอน้อย
ถ่อเม็งตงา แม่นลิสูงศักดิ์กะเลาโง่โคง กามาเหล่ากว้างเกี่ยวกอดกุมกัด
อวิชามามัดแสงตัวมัวบ้า พิมพ์ผกาหลงลัน ลืมตนบ้าปวง
สรรพสิ่งทั้งปวง บ่หัวสาเอ็ดใดไเพราะใจนั้นบ่อ่าวหา หลงตั้งแต้รูปหน้า
อัครเดชชายงามตกกว่ายามลิมตัวลิชั่วทรามนามชั่ว พระสวามีบ่สนลั้ง
ลิเป็นกรรมกะแล้วแต่ขอโทษแต่คุณพ่อ ขอโทษแต่คุณแม่
สมมุติตัวผู้ข้า ลุงป้าอย่าหน่ายซัง”

ภรรยาที่รักสบายเห็นแก่เงิน ปัญหาในชีวิตคู่จะมองข้ามเรื่อง เงิน ๆ ทอง ๆ ไปไม่ได้ เพราะอีกฝ่ายมักจะคาดหวังให้ตนเองอยู่สุขสบาย ฐานะการเงินจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์มีปัญหา บางครั้งผู้หญิงก็ต้องเลือกสิ่งที่ดีที่สุดให้กับตัวเอง ถึงรู้ว่ามัน

จะเป็นการตัดสินใจที่ผิดก็ตาม ผู้หญิงบางคนก็หวังที่จะตกถึงข้าวสาร หวังกอบโกยทรัพย์สินของฝ่ายชายมาเป็นของตัวเอง ด้วยความเป็นผู้หญิงอีสานสื่อผ่านออกมาจากหมอลำเรื่องต่อกลอนจะเห็นได้ว่า สังคมในภาคอีสานมีความเหลื่อมล้ำกับสังคมเมืองอย่างมาก จึงทำให้ผู้หญิงอีสานบางส่วนมีความคิดดิ้นรนหนีจากชีวิตที่ยากจน หนีจากความแห้งแล้ง หนีจากการใช้แรงงานที่หนัก เรื่องเงินจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะบันดาลให้ได้ทุกอย่างตามที่ต้องการ เช่นในเรื่อง “ลูกใจบาป” คณะระเบียบวาทะศิลป์ ที่พูดถึงความเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจของตัวละครที่ต้องการอยากลอบดีที่อยู่นอกนอก หลงระเริงในความสัมพันธ์ จนลืมรากเหง้าต้นกำเนิดของตัวเองไปโดยสิ้นเชิง

“หลายปีมาแต่หย่างฮั้น วังบ้านเก่าเอาผัวได้สำบายล้น
คนย่องยื่นหนีจากความขมขื่น มาสำราญปานเทพ ชาวใต้ได้วิมาน
บ่เคยถามฮอดกล่าวบ้าน เทิ่งเปิดเปื้อบ่เอิ้นหาชื่อสำมาว่าชิงซัง
ตั้งว่าเคยได้บุญฮ้อน มาในนอนฮ่มกว้างดวงพารวยแล้วซัน บมีคนสนุกรื่นวัน
หรือคีนไ้อ์ทางเหล่าอาง เอ่ม่วนมีตัดสวาทและชาติสิ้นพี่น้องเก่าบ่เอาไผ
ไปทางได้กะมีคนสวนกลางหัวไล่ สุขสบายหาไรเท่า นี่ยังจั้นแมนชะตาเฮา
บุญนำใหม่ให้หนุนส่ง หนีผีนนาป่าล้าคง หลงนำแนวแป้วฮีน้อง
บ่มองสำพวกต้า.....ลงเอ้ย.....พีน้อยเอ้ย.....”

ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ภาพแทนของผู้หญิงในฐานะของ “ผู้กระทำ” ได้ประกอบสร้างให้ภาพแทนผู้หญิงมีลักษณะดูถูกเหยียดหยาม และครอบงำชักจูงผู้อื่นไปสู่หนทางที่เลวร้าย อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความชั่วร้ายของผู้หญิง ผู้หญิงมักจะถูกนำเสนอภาพให้ตกอยู่ในสถานะความเป็นอื่น ทั้งในบริบททางสังคมหรือแม้กระทั่งชาติพันธุ์ (ปริยาณัฐ ขำแก้ว, 2561) เช่นเดียวกับภาพแทนภรรยาอกชนบในหมอลำเรื่องต่อกลอนที่เป็น การนำเสนอภาพแทนของการเป็นภรรยาที่กระทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมต่อสามี แหวกขนบจารีตอันดีงามของสังคม การนำเสนอภาพภรรยาอกชนบที่มีลักษณะตรงข้ามกับภรรยาในอุดมคติ ภรรยาที่ขัดกับการกำหนดตัวตนของเพศหญิง เพื่อต้องการสื่อหรือสร้างภาพความเป็นภรรยาที่ไม่พึงประสงค์และไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม การเปลี่ยนแปลงบริบทสังคมทำให้การประกอบสร้างความหมายของภาพแทนภรรยาเปลี่ยนแปลงไป ในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนแต่ละเรื่องภาพแทนภรรยาถูกจารีตครอบงำไว้ในบทบาทของการเป็น “ภรรยาที่ดี” ของสามี เพื่อใช้ควบคุมผู้หญิงให้อยู่ในกรอบและวัฒนธรรมอันดีงาม ในขณะที่ภาพแทนภรรยาอกชนบที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม เพราะค่านิยมการปฏิบัติของผู้หญิงในหมอลำเรื่องต่อกลอนที่สะท้อนคำสอนที่สอดแทรกอยู่ในกลอนลำเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของภรรยา

ภาพแทนของผู้หญิงฐานะภรรยาในสังคมการเปลี่ยนแปลงไม่ได้หมายถึง การลบล้างสิ่งเดิมแต่เป็นการเปิดพื้นที่ให้กับมุมมองที่เคยถูกมองข้ามหรือถูกตีกรอบ โดยวัฒนธรรมเดิม การสร้างความเท่าเทียมของเพศ โดยยอมรับว่าความเป็นหญิง ไม่จำเป็นต้องมีกรอบเดียว แต่สามารถมีหลายมิติและหลายรูปแบบ ไม่จำกัดเพียงบทบาท ที่ถูกกำหนดโดยชนบเดิม เพื่อสะท้อนการปรับปรุงการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทของผู้หญิงที่มี บทบาทแตกต่างจากภรรยาในชนบแบบดั้งเดิม แต่เปิดพื้นที่ความหลากหลายของอัตลักษณ์ ผู้หญิงที่เสนอแง่มุมใหม่ของผู้หญิงนอกชนบโดยไม่ตีตราหรือใช้ความรุนแรงทางสัญช และ เป็นภรรยาในรูปแบบที่สอดคล้องกับตัวตนของผู้หญิงในสังคมปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

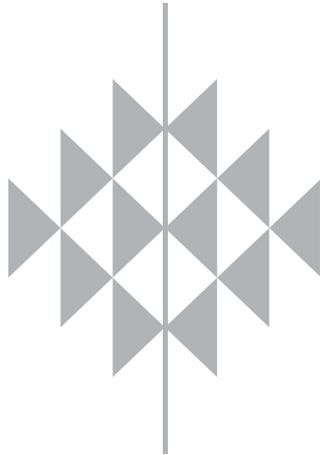
ควรศึกษาภาพแทนความเป็นภรรยาในรูปแบบอื่น ๆ และบทบาทของความเป็น ผู้ชายที่ปรากฏในหมอลำเรื่องต่อกลอน เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบบทบาทระหว่างความเป็น ชายและความเป็นหญิงทั้งในอดีตและปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- จาง ยุ้น. (2563). ภาพแทนผู้หญิงในเรื่องมงกุฎดอกส้ม [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น]. Thai Digital Collection (TDC). https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=585924
- ประมณันเทิงศิลป์. (2561, 10 กรกฎาคม). ข้าวเหนียวให้บ่ง หมาหลงบให้เลี้ยง. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=NKXB8gQdM3E>
- ประมณันเทิงศิลป์. (2562, 2 เมษายน). เมียทรยศ กบฏราชครู. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=iPI-MoYORak&t=17s>
- ประมณันเทิงศิลป์. (2562, 3 สิงหาคม). กิ่งกาฝาก. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=pjuKEmEJTJO>
- ประมณันเทิงศิลป์. (2563, 13 สิงหาคม). ลูกชู้ พรหมลิขิต. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=j-6gytHKyWs&t=2039s>
- ประมณันเทิงศิลป์. (2566, 16 มกราคม). บุญได้หาบ บาปได้หิ้ว. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=466LLZTgNLI&t=2s>
- ประมณันเทิงศิลป์. (2567, 21 พฤษภาคม). กาหลงสี คนบ่ดีหลงอำนาจ. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=oKkDisZ_n-M
- ปริญญา ป่องรอด. (2540). การวิเคราะห์บทหมอลำเรื่องต่อกลอน [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง]. Thai Digital Collection (TDC). https://www.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=40409
- ปรียานัฐ ขำแก้ว. (2561). ภาพแทนผู้หญิงในเรื่องสั้นของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์]. Thai Digital Collection (TDC). https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=634782
- พยงค์ มุลวาปี. (2560). กลวิธีสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา]. UP Digital Collections (UPDC). <https://updc.up.ac.th/items/86ae2925-af51-45d1-af94-fa63da03671f>
- ภัทรศศิริ ช้างเจิม. (2559). ภาพตัวแทนผู้หญิงในการ์ตูน Disney Princess [วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. Thai Digital Collection (TDC). https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=569461

- ระเบียบวาทศิลป์. (2564, 21 กุมภาพันธ์). *ลูกใจบาป*. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=6X8JYsk8I8Q&t=94s>
- ระเบียบวาทศิลป์. (2564, 23 มีนาคม). *สายบุญเล่นน้ำ สายกรรมเล่นเที่ยว*. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=iOp9qfodkrw&t=5870s>
- ระเบียบวาทศิลป์. (2566, 26 กุมภาพันธ์). *เงินเต็มพา บ่เท่าปัญญาเต็มพุง*. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=BH7FbsmnSLk&t=4682s>
- ศิลปินภูไท. (2563, 22 ธันวาคม). *จำป่าสี่ต้น*. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=M7YAYDIUfLg&t=1s>
- ศิลปินภูไท. (2566, 20 มีนาคม). *ศึกสายเลือด*. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=YzLa3ii9CmM&t=5s>
- สาวน้อยเพชรบ้านแพง. (2564, 9 พฤษภาคม). *หาเมียให้ผัว*. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=Ajz73XHv6Vw&t=6020s>
- สิริยากร ก้านสุวรรณ. (2564). ทศนคติต่อการเป็น “แม่ศรีเรือน” ของผู้หญิงที่ปรากฏในนวนิยายชุด ดวงในเทพพรหม, *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 29(2), 197-198. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/husojournal/article/view/247342>
- หมอลำใจเกินร้อย. (2564, 19 เมษายน). *น้ำตาลูกสะไภ้ น้ำใจแม่ย่า*. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=8kyS6hkZ46U&t=11099s>
- อาทิตย์ สุวรรณสุข. (2562). *วิเคราะห์ทฤษฎีการใช้ภาษาในกลอนลำของหมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. Master of Arts Silpakorn University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/2591>
- Hall, S. (Ed.). (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices* (Vol. 2). Sage.

“ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรีจีน: การศึกษา เทพประวัติของเทพสตรีจีนตามแนวคิดการเดินทางของวีรบุรุษ

นรุตม์ คุปต์ธนโรจน์¹ สุนทรา ธรนากร² และ สุกัลยา วงศ์ชมบุญ³

วิทยาลัยศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต^{1,2,3}

E-mail: narut.k@rsu.ac.th¹, sunthara.t@rsu.ac.th², sukanlaya.w@rsu.ac.th³

วันที่รับบทความ: 20 มีนาคม 2568

วันที่รับบทความ: 20 มิถุนายน 2568

วันที่รับบทความ: 25 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

เทพสตรีปรากฏเป็นตำนานในทุกสังคม ทั้งที่เป็นเทพในยุคบุพกาล ให้กำเนิดสรรพสิ่ง กำหนดความอุดมสมบูรณ์ เป็นมารดาแห่งโลกและสวรรค์ จากความสำคัญของเทพสตรี บทความนี้จึงมุ่งศึกษา “ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรีจีน โดยใช้แนวคิดโครงสร้างการเดินทางของวีรบุรุษในตำนานของคริสโตเฟอร์ โวกลเลอร์ (Christopher Vogler) โดยศึกษาเทพสตรีจีนจำนวน 6 องค์ ซึ่งรู้จักและเผยแพร่ในสังคมไทย ได้แก่ เจ้าแม่กวนอิม เจ้าแม่ทับทิม ฮ้อเซียนโกว (แปดเซียน) เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ฉางเอ๋อ (เทพีแห่งดวงจันทร์) หนี่หวา (ให้กำเนิดมนุษย์) ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างการเดินทางของวีรบุรุษในตำนานสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์เทพสตรีของจีนได้แต่ต้องตีความ ตัดทอน เพิ่มขั้นตอนที่ปรากฏซ้ำ และสลับขั้นตอนในบางส่วน ซึ่งสะท้อนให้เห็นสิ่งที่น่าสนใจ เช่น ชีวิตในโลกสามัญ (Ordinary World) ของเทพสตรีจีนต้องเผชิญกับปัญหาและคู่ขัดแย้ง ซึ่งเป็นคนในครอบครัว การพบผู้ช่วยเหลือ (Meeting with the Mentor) เป็นบุคคลตามลัทธิศาสนาของเทพสตรีนั้น ๆ นอกจากนี้อนุภาคเหตุการณ์สำคัญยังสะท้อนสังคม วัฒนธรรมจีนซึ่งเป็นข้อแตกต่างสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในพื้นที่ส่วนตัวซึ่งก็คือครอบครัว และการประสบความสำเร็จคือการก้าวออกสู่การเป็นผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่สาธารณะ สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ของผู้หญิงคือบ้าน ปัญหาความเหลื่อมล้ำในเรื่องเพศ การถูกกีดจากครอบครัวหรือจารีตประเพณี

คำสำคัญ: เทพสตรีจีน เทพประวัติ ชีวิตและการเดินทาง การเดินทางของวีรบุรุษ

The Journey of Chinese Goddesses: A Mythological Study through the Hero's Journey Framework

Narut Kupthanaroj¹ Sunthara Tharanakorn² and Sukanlaya Wongchomboon³

Faculty of Liberal Arts, Rangsit University^{1,2,3}

E-mail: narut.k@rsu.ac.th¹, sunthara.t@rsu.ac.th², sukanlaya.w@rsu.ac.th³

Received: March 20, 2025

Revised: June 20, 2025

Accepted: June 25, 2025

Abstract

Goddesses appear in myths across all societies, serving as primordial deities, creators of life, givers of agricultural abundance, and mothers of the world and heavens. Given the significance of goddesses, this study explores the “life” and “journey” of Chinese goddesses through Christopher Vogler’s Hero’s Journey framework. The study focuses on six well-known Chinese goddesses widely recognized and revered in Thai society: Guanyin (the Goddess of Mercy), Mazu (the Goddess of the Sea), He Xiangnu (one of the Eight Immortals), Lim Ko Niao, Chang’e (the Moon Goddess), and Nuwa (the Creator of Humankind). The findings demonstrate that Vogler’s Hero’s Journey framework can be applied to analyze Chinese goddesses, though interpretation, modification, and rearrangement of certain stages are necessary. Notable patterns emerge, such as the Ordinary World stage, where Chinese goddesses often face challenges and conflicts within their own families. The Meeting with the Mentor stage typically involves figures associated with the goddess’s religious tradition. Furthermore, key narrative events reflect specific Chinese social and cultural themes, including domestic conflicts within the family and the notion that women’s traditional roles are confined to the household. Success in these myths is often portrayed as a woman stepping beyond the private sphere into the public domain as a divine figure, highlighting gender inequality, familial restrictions, and societal traditions that impose limitations on women.

Keywords: Chinese Goddesses, Goddesses Myth, Life and Journey, Hero’s Journey

บทนำ

โจเซฟ แคมพ์เบลล์ (Joseph Campbell) ได้ตอบข้อซักถาม บิลล์ มอยเยอร์ (Bill Moyers) เกี่ยวกับการเป็นวีรบุรุษว่าไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ชายทั้งหมดใช่หรือไม่ ivaว่า

“...โดยปกติแล้วเพศชายมีบทบาทที่เห็นเด่นชัดมากกว่าเพียงเพราะเงื่อนไขของชีวิตเขาอยู่ในโลกภายนอกนั้น และผู้หญิงอยู่ในบ้าน แต่ในหมู่ชาวแอสแทกซ์ ยกตัวอย่างนะ ซึ่งมีสวรรค์อยู่มากมาย วิญญาณของผู้คนจะถูกส่งไปยังสวรรค์เหล่านั้นตามอาการที่เขาเสียชีวิต สวรรค์สำหรับนักรบที่เสียชีวิตในการสู้รบคือสวรรค์แห่งเดียวกันกับมารดาที่เสียชีวิตในการคลอดบุตร การให้กำเนิดคือภารกิจที่เป็นวีรกรรมอย่างแน่นอน เพราะเป็นการยอมมอบตนให้กับชีวิตของผู้อื่น...”

(โจเซฟ แคมพ์เบลล์, 2551)

จากความคิดดังกล่าวทำให้เห็นถึงความขัดแย้งในเรื่องของการมองว่าใครสมควรจะเป็นวีรบุรุษ ซึ่งไม่ใช่การนำเรื่องเพศมาตัดสินแต่เป็นเรื่องของวีรกรรม คุณูปการของผู้คนที่ส่งผลประโยชน์อันใหญ่หลวงแก่คนจำนวนมาก ซึ่งทำให้ในสังคมทุกมุมโลกปรากฏเทวดานานของเทพสตรีอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นโจเซฟ แคมพ์เบลล์ (2551) และเดวิด ลีมมิง และ เจค เพจ (David Leeming and Jake Page, 1994) ยังกล่าวตรงกันอีกด้วยว่า เทพสตรี หรือ Goddess ปรากฏอยู่ในตำนานของทุกสังคม เป็นเทพในยุคบุพกาล เป็นเทพผู้ให้กำเนิดสรรพสิ่ง เป็นผู้กำหนดความอุดมสมบูรณ์ของการทำการเกษตร เป็นมารดาแห่งโลกและสวรรค์ จากความสำคัญของเทพสตรีดังที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา “ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรี โดยเฉพาะเทพสตรีของจีน ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่า จีนเป็นสังคมที่ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงถูกจำกัดขอบเขตอยู่ในครอบครัว อยู่ในรั้วบ้าน มีผู้หญิงจีนในประวัติศาสตร์เพียงไม่กี่คนที่สามารถก้าวออกมาเป็นผู้นำในหน้าประวัติศาสตร์ได้ทัดเทียมผู้ชาย ทำให้เกิดประเด็นคำถามว่า ในเมื่อความเป็นผู้หญิงถูกจำกัดอยู่ในขอบเขตที่ คับแคบ แล้วเพราะเหตุใดจึงมีเทพสตรีจีนเป็นจำนวนมาก เทวประวัติของเทพสตรีจีนเหล่านั้นมีความโดดเด่นอย่างไรจึงสามารถพลิกจากหญิงชาวบ้านหรือมนุษย์ธรรมดาตามกลายเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ได้รับการเคารพกราบไหว้จากประชาชนเป็นจำนวนมาก

สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดการเดินทางของวีรบุรุษของ Christopher Vogler (คริสโตเฟอร์ โวกเลอร์, 2007) มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยแนวคิดนี้พัฒนามาจากแนวคิดของโจเซฟ แคมพ์เบลล์ แม้แนวคิดของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์

มุ่งวิเคราะห์โครงสร้างเรื่องเล่าของสื่อบันเทิง เป็นไปเพื่อชี้ให้เห็นเหตุการณ์สำคัญที่สร้างความตื่นเต้นในการผจญภัย ซึ่งต่างจากโจเซฟ แคมป์เบลล์ที่มุ่งมองเวทาดำเนิน หรือ วีรบุรุษในตำนาน โดยเน้นที่ศาสนาและเป็นไปเพื่อความเชื่อความศรัทธา อย่างไรก็ตาม กลุ่มข้อมูลเทวประวัติของเทพสตรีจีนที่แพร่หลายในสังคมไทยนั้นมีลักษณะของนิทานหรือเรื่องเล่าที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อความสนุกสนาน ตื่นเต้น และแฝงความศรัทธา สร้างความน่าจดจำให้แก่ผู้เสพ และเทวประวัติเหล่านี้ยังคงมีผู้นำไปแปรรูปผลิตซ้ำในหลากหลายรูปแบบตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ละครโทรทัศน์ ละครเวที การ์ตูน หรือภาพยนตร์ เช่น เจ้าแม่กวนอิม (ฉบับการ์ตูน) ภาพยนตร์เรื่องตำนานบทใหม่ของฉางเอ๋อและโฮ่วอี้ Story of Shanhaijing ผู้วิจัยจึงเลือกใช้แนวคิดของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์มาใช้ในการวิเคราะห์

จุดประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ “ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรีจีนโดยใช้แนวคิดการเดินทางของวีรบุรุษของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์

แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดของการวิจัย

ในแวดวงของการศึกษาดำเนิน เทพปกรณัม รวมถึงชีวประวัติของบรรดาวีรบุรุษต่าง ๆ นักคิดชนหรือนักวรรณคดีต่างสนใจศึกษากลุ่มข้อมูลเหล่านี้ด้วยแนวคิดทฤษฎีที่หลากหลาย โจเซฟ แคมป์เบลล์ (Joseph Campbell) เป็นหนึ่งในนักวิชาการที่สนใจและนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเดินทางของวีรบุรุษในตำนานหรือปกรณัมของชนชาติต่าง ๆ เอาไว้ในหนังสือเรื่อง The Hero with a Thousand Faces ของโจเซฟ แคมป์เบลล์ (1993) ได้อธิบายการเดินทางของวีรบุรุษ จำแนกออกเป็น 3 ส่วนสำคัญ คือ

1. เส้นทางความเป็นวีรบุรุษเริ่มจากชีวิตในโลกปัจจุบัน (The Ordinary World)
2. มีเหตุการณ์หรือจุดเริ่มต้นให้ต้องการออกไปค้นหาคำตอบบางประการ (The Call to Adventure) เพื่อแสวงหาสิ่งที่จะช่วยไขปัญหาของตนได้
3. นำสิ่งวิเศษกลับมา (Return With Elixir) แสดงให้เห็นถึงความเป็นวีรบุรุษ และเป็นที่น่าสังเกตว่าสิ่งวิเศษนั้นจะมีประโยชน์ต่อมวลชนและสังคมเสมอ

จากแนวคิดดังกล่าว คริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ (1998) ได้นำมาประยุกต์ใช้กับการเขียนบทภาพยนตร์ที่มีลักษณะการดำเนินเรื่องแบบวีรบุรุษ ในหนังสือ The Writer's Journey Mythic Structure for Writer (1998) โดยมีทั้งหมด 3 ขั้นตอน 12 เหตุการณ์ หรือขั้นตอนย่อย ได้แก่

ขั้นที่ 1 (Act One)

1. Ordinary World (ชีวิตในโลกสามัญ)
2. Call to Adventure (เสียงเรียกร้องให้ออกผจญภัย)
3. Refusal the Call (การปฏิเสธการเรียกร้อง)
4. Meeting with the Mentor (การพบผู้ช่วยเหลือ)
5. Crossing the First Threshold (การก้าวผ่านสู่โลกศักดิ์สิทธิ์)

ขั้นที่ 2 (Act Two)

6. Test, Allies and Enemies (การทดสอบ พันธมิตร และศัตรู)
7. Approach the Inmost Cave (เข้าสู่ช่วงเวลาคับขัน)
8. The Ordeal (การทดสอบที่ทรหด)
9. Reward (รางวัล)

ขั้นที่ 3 (Act Three)

10. Road Back (การเดินทางกลับ)
11. Resurrection (การฟื้นคืนชีพ)
12. Return with Elixir (หวนกลับคืนพร้อมน้ำอมฤต)

ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดการเดินทางของวีรบุรุษของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ (1998) มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์กลุ่มข้อมูลเทวประวัติของเทพสตรีจีนเพราะมีความเหมาะสมกับกลุ่มข้อมูลที่ถึงแม้จะเป็นเทวดำนาน แต่นำเสนอในรูปแบบเทพนิยายหรือนิทานศักดิ์สิทธิ์ มีความสนุกสนาน เล่าเรื่องอย่างมีสีสัน แต่เปี่ยมไปด้วยศรัทธาของผู้คนเป็นอย่างมาก

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มข้อมูลประเภทเทวดำนานของเทพสตรีจีนจำนวน 7 ดำนาน จากเทพจำนวน 6 พระองค์ เป็นเทพที่รู้จักกันเป็นอย่างดีหรือได้รับความเคารพศรัทธาในสังคมไทย เห็นได้จากการมี ศาสนสถานหรือรูปเคารพของเทพสตรีเหล่านี้ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก และมีสื่อร่วมสมัย เช่น ละครเวที (แสดงในงานสมโภชเทพสตรีตามวาระต่าง ๆ) ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ การ์ตูน เผยแพร่ทั่วไป รวมทั้งมีประวัติชีวิตในช่วงต้นเป็นมนุษย์ปกติ ได้แก่

1. เจ้าแม่กวนอิม
2. เจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 1)¹
3. เจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 2)
4. อ้อเซียนโกว (หนึ่งในคณะแปดเซียน)
5. เจ้าแม่ลี้มกอเหนี่ยว²
6. ฉางเอ๋อ (เทพีแห่งดวงจันทร์)
7. หนี่หว่า (เทพีผู้ให้กำเนิดมนุษย์)

ตำนานของเทพสตรีที่ผู้วิจัยเลือกนำมาวิเคราะห์ในครั้งนี้บางตำนานมีหลายสำนวน จึงจะเลือกเฉพาะสำนวนที่เทพเหล่านี้เคยดำรงชีวิตเป็นสามัญชนมาก่อนเพื่อให้เห็น การเดินทางและการเปลี่ยนผ่านสถานะได้อย่างชัดเจน

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยรวบรวมเทพประวัติของเทพสตรีจีนที่รู้จักและแพร่หลายอยู่ในสังคมไทย ได้แก่ เจ้าแม่กวนอิม เจ้าแม่ทับทิม อ้อเซียนโกว เจ้าแม่ลี้มกอเหนี่ยว ฉางเอ๋อ และหนี่หว่า จากเอกสารต่าง ๆ ดังนี้ *เทพนารี* (กิตติ วัฒนสมมหาตม์, 2543) *ศาลเจ้าจีนศักดิ์สิทธิ์ ในประเทศไทย* (เจริญต้นมหาพราน, 2547) *สืบตำนานเจ้าแม่ลี้มกอเหนี่ยว* (ทองแถม นาถจำนง และ พรพล ปันเจริญ, 2544) *ตำนานเทพเจ้าจีน* (สุภาณี ปิยพสุนทร, 2543) *เรื่องพระโพธิสัตว์* (เสฐียรโกเศศ นาคะประทีป (นามแฝง), 2546) *ตำนานวัดและเทพเจ้าจีน* (เอริสัน ลิป, มปป.) *Gods of Taiwan* (Donnelly, N., 2006) *Handbook of Chinese Mythology* (Lihui Yang, Deming An & Jessica Anderson Turner, 2008)

2. ผู้วิจัยนำอนุภาค (เหตุการณ์ที่สำคัญของเรื่อง) ที่ปรากฏในเทพประวัติแต่ละสำนวนมาเปรียบเทียบ และวิเคราะห์ หากเทพประวัติใดมีอนุภาคที่แตกต่างอย่างชัดเจน ก็จะนำมาวิเคราะห์ทุกสำนวนที่ต่างกัน เช่น เจ้าแม่ทับทิม

3. ผู้วิจัยวิเคราะห์โครงสร้าง ลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่เริ่มต้น คือ การถือกำเนิด จนจบ คือ การบรรลุนิยามหรือบรรลุภารกิจหรือการเสียชีวิต จนถึง การได้รับของศักดิ์สิทธิ์

¹เจ้าแม่ทับทิมทั้ง 2 สำนวน กำเนิดเป็นมนุษย์สามัญเหมือนกัน มีพลังวิเศษ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น แต่มีเนื้อหาแตกต่างกันอย่างชัดเจน เช่น สำนวนที่ 1 เป็นหญิงโสัดที่มีพลังวิเศษช่วยเหลือครอบครัว ส่วนสำนวนที่ 2 เป็นลูกสะใภ้ (หรือลูกเลี้ยง) มีความขัดแย้งในครอบครัว ผู้วิจัยจึงเลือกวิเคราะห์ทั้ง 2 สำนวน

²ในสังคมไทยรู้ว่าตำนานเจ้าแม่ลี้มกอเหนี่ยวเป็นเทพสตรีจีนซึ่งมีความกตัญญูและกล้าหาญเยี่ยงผู้ชายชาย แต่เป็นตำนานที่เกิดขึ้นและเล่าในสังคมไทย แต่ผู้วิจัยเลือกนำมาวิเคราะห์เพราะเห็นถึงบริบทชีวิตของเจ้าแม่ลี้มกอเหนี่ยวที่สัมพันธ์กับสภาพสังคมวัฒนธรรมของจีน

และหวนกลับคืน ตามแนวคิดของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ รวมทั้งวิเคราะห์ในแง่มุมของสังคม วัฒนธรรมประกอบ

4. ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยด้วยรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

“ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรีจีน

ผู้วิจัยวิเคราะห์เทวดำนานของเทพสตรีจีนทั้ง 7 ดำนาน ตามขั้นตอนของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ ทั้ง 12 ขั้นตอน ดังนี้

1. Ordinary World (ชีวิตในโลกสามัญ)

ชีวิตในโลกสามัญ คือ โลกในช่วงแรกของชีวิตของเทพสตรีแต่ละพระองค์ ในเทวดำนานของเทพสตรีจีนทั้ง 7 ดำนาน ล้วนมีกำเนิดในโลกสามัญ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าแม่ทับทิม อ้อเซียนโกว ฉางเอ๋อ หนี่หวา ที่กำเนิดในครอบครัวของชาวบ้านสามัญ บางตำนาระบุว่าเป็นครอบครัวชาวนา หรืออาจจะเป็นลูกสาวขุนนางหรือคหบดีอย่างตำนเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวหรือเจ้าแม่ทับทิม (บางสำนวน) มีเพียงตำนกำเนิดเจ้าแม่กวนอิมเท่านั้นที่ระบุว่าพระองค์เกิดในตระกูลกษัตริย์

ข้อสังเกตเกี่ยวกับชีวิตในโลกสามัญของเทพสตรีจีนเหล่านี้คือ ส่วนใหญ่ล้วนเกิดในครอบครัวที่มีคู่ขัดแย้ง ได้แก่

- 1) เจ้าแม่กวนอิม คู่ขัดแย้งคือ พระราชบิดา พี่ชาย พี่สาว
- 2) เจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 2) คู่ขัดแย้งคือ แม่เลี้ยง แม่สามี
- 3) อ้อเซียนโกว (หนึ่งในคณะแปดเซียน) คู่ขัดแย้งคือ แม่เฒ่าหรือยายเฒ่าที่เก็บนางมาเลี้ยง
- 4) เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว คู่ขัดแย้งคือ พี่ชาย
- 5) ฉางเอ๋อ (เทพแห่งดวงจันทร์) คู่ขัดแย้งคือ สามี ลูกศิษย์ของสามี
- 6) หนี่หวา (เทพผู้ให้กำเนิดมนุษย์) คู่ขัดแย้งคือ พ่อ พี่ชายหรือสามี

ทั้งนี้มีเจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 1) สำนวนเดียวที่คู่ขัดแย้งไม่ชัดเจน มีเพียงพ่อและพี่ชายที่มีบทบาททำให้เจ้าแม่ทับทิมตัดสินใจเดินทางข้ามสถานะสู่โลกศักดิ์สิทธิ์เพราะไม่สามารถช่วยชีวิตของทั้งสองได้ นอกนั้นคู่ขัดแย้งในเทวดำนานล้วนสร้างปมปัญหา หรือสร้างแบบทดสอบที่ทำให้ชีวิตในโลกสามัญของเทพสตรีต้องพบกับความยากลำบากทั้งสิ้น

สิ่งที่น่าสนใจในประเด็นนี้คือคู่ขัดแย้งทั้งหมดล้วนเป็นคู่ขัดแย้งที่เป็นบุคคลภายในครอบครัว ต่างจากเทพที่เป็นชาย ศาสดา หรือมหาบุรุษส่วนใหญ่ ชีวิตในโลกสามัญจะมีคู่ขัดแย้งเป็นบุคคลภายนอกครอบครัว เช่น พระพุทธเจ้ากับหมู่มาร เทพกวนอูกับข้าศึก เทพนาจากับพญามังกร เป็นต้น

2. Call to Adventure (เสียงเรียกร้องให้ออกผจญภัย)

เสียงเรียกร้องให้ออกผจญภัย คือ สัญญาณเรียกให้ตัวละครหรือบุคคลออกผจญภัย โดยปรากฏในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งแต่ต้องมีลักษณะพิเศษ ซึ่งในตำนานของเทพสตรีส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่มืดตัวมาแต่กำเนิด เป็นการเรียกร้องจากภายในจิตใจให้ดำเนินตามครรลองเพื่อก้าวข้ามสู่ความเป็นเทพหรือเซียน กล่าวคือ ตำนานจะกล่าวถึงขณะที่เป็นมนุษย์เทพเหล่านี้จะมีจิตใจใฝ่บำเพ็ญเพียรธรรม พรารถนาจะครองเพศพรหมจรรย์ เช่น เจ้าแม่กวนอิมมีใจปรารถนาจะออกบวช เจ้าแม่ทับทิมศรัทธาในองค์เจ้าแม่กวนอิมและปฏิบัติธรรมอยู่ตลอดเวลา ฮ้อเซียนโกวมุ่งมั่นหาทางบรรลุมรรคผลเป็นเซียน นอกจากนี้ทุกพระองค์จะมีจิตเมตตาต่อสรรพสัตว์เป็นปกตินิสัย และหากเป็นเทพในลัทธิเต๋าหรือความเชื่อพื้นบ้านอย่างเช่นเจ้าแม่ทับทิมก็จะเพิ่มเติมว่ามีความสามารถพิเศษในการพยากรณ์โชคชะตาทำนายอนาคตหรือมีอำนาจพิเศษบางอย่าง

นอกจากเสียงเรียกร้องภายในจิตใจตนเองยังปรากฏในรูปแบบของปัญหาในครอบครัว เช่น เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวต้องออกเดินทางผจญภัยตามหาพี่ชายเพราะพี่ชายหนีออกจากประเทศจีนเพราะถูกใส่ร้ายว่าเป็นกบฏ

3. Refusal the Call (การปฏิเสธการเรียกร้อง)

การปฏิเสธการเรียกร้อง เป็นขั้นตอนที่ตัวละครหรือบุคคลนั้นขัดขืนหรือไม่ยอมรับการเรียกร้องให้ออกผจญภัย แต่ที่ปรากฏในเทวดำนาจานของเทพสตรี จะไม่ใช่ลักษณะการปฏิเสธการผจญภัยของเทพสตรีเอง แต่จะมาในรูปแบบของ “การขัดขวาง” ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคู่ขัดแย้ง เช่น พระราชบิดาขัดขวางการออกบวชของเจ้าแม่กวนอิม ยายเฒ่าขัดขวางความมีเมตตาของฮ้อเซียนโกว หรือแม่ขัดขวางไม่ให้เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวออกเดินทางตามหาพี่ชาย วิธีการขัดขวางนอกจากการพูดทัดทานไม่ให้ออกเดินทาง (ในกรณีของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวซึ่งเป็นการขัดขวางด้วยความเป็นห่วง) ยังมีการขัดขวางด้วยการข่มเหงรังแกและที่น่าสนใจคือการขัดขวางด้วยการบังคับให้แต่งงาน ซึ่งทำให้เห็นว่าการสมรสในวัฒนธรรมจีนเป็นสิ่งที่พึงกระทำ พฤติกรรมถือเพศพรหมจรรย์ของเทพเหล่านี้จึงถูกขัดขวางทำลายเพราะขัดกับหลักปฏิบัติของสตรีที่ควรกระทำ การขัดขวางดังกล่าวเป็นเหมือนสิ่งท้าทายให้เทพสตรีเหล่านี้มีจิตใจมั่นคงต่อการกระทำอันดีงามของตน และแปรไปเป็นเสียงเรียกร้องให้ออกผจญภัยเพื่อก้าวผ่านสถานะได้อีกด้วย

4. Meeting with the Mentor (การพบผู้ช่วยเหลือ)

การพบผู้ช่วยเหลือ คือ การพบบุคคลหรือวิธีการที่นำพาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือสร้างแรงบันดาลใจให้ โดยผู้ช่วยเหลือที่ปรากฏในเทพประวัติเทพสตรีจะเป็นไปตามลัทธิศาสนา กล่าวคือ หากเป็นเจ้าแม่ทับทิมหรือฮ้อเซียนโกวที่เป็นเทพฝ่ายลัทธิเต๋า

ผู้ช่วยเหลือจะเป็น เทพ นักพรตเต่า เซียน หรือพญามังกร เจ้าแม่กวณโณิมที่เป็นพระโพธิสัตว์ หรือเทพสตรีฝ่ายศาสนาพุทธผู้ช่วยเหลือจะเป็นพระพุทธรูปเจ้า หรือบางตำนานอาจผสมผสานกับความเชื่อทั้งเต่าและพุทธ เช่น ปรากฏเจ๊กเซียนฮ่องเต้ที่เป็นเทพในลัทธิเต๋า ทรงช่วยให้เจ้าแม่กวณโณิมรอดจากการถูกตัดคอเพื่อรักษาร่างให้วิญญาณขององค์เจ้าแม่กลับคืนเข้าร่างได้ และสิ่งผู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำหรือชี้ทางก็เป็นไปตามลัทธิศาสนาเช่นกัน หากเป็นลัทธิเต๋า ผู้ช่วยเหลือก็จะแนะนำการมีชีวิตรวมตะ ยาอายุวัฒนะ การบรรลุปะเป็นเซียน แต่หากเป็นศาสนาพุทธจะเป็นเรื่องของการเข้าสู่นิพพานหรือภาวะโพธิสัตว์

นอกจากผู้ช่วยเหลือที่เป็นศาสดาหรือผู้วิเศษจากพุทธศาสนาและลัทธิเต๋าแล้ว ยังมีผู้ช่วยเหลือในลักษณะอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น ผู้ช่วยเหลือที่เป็นคนในครอบครัว ได้แก่ ผู้ช่วยเหลือของนางเอ๋อซิ่งก็คือโหวอ้อสามีของนางเองที่เป็นผู้ช่วยเหลือโลกและครอบครัวของนางให้รอดพ้นจากภัยของดวงอาทิตย์ รวมทั้งเป็นผู้นำยาอายุวัฒนะกลับมาเพื่อจะได้เป็นอมตะด้วยกัน หรือผู้ช่วยเหลือของหนี่หว่า คือเทพเล่ยกง (เทพสายฟ้า) ทั้งหนี่หว่าและเล่ยกงจัดเป็นเทพในยุคดึกดำบรรพ์ของจีนที่ชาวบ้านนับถือธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือผู้ช่วยเหลือของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าคือตัวเจ้าแม่เอง เพราะพฤติกรรมที่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวยืนยันหนักแน่นมั่นคงว่าจะออกตามหาพี่ชาย ทั้ง ๆ ที่มารดาขัดขวาง (Refusal the Call) จนมารดาใจอ่อนอนุญาตให้ออกเดินทางได้

5. Crossing the First Threshold (การก้าวผ่านสู่โลกศักดิ์สิทธิ์)

การก้าวผ่านสู่โลกศักดิ์สิทธิ์ คือ เหตุการณ์การก้าวข้ามจากโลกปกติไปสู่โลกใหม่ของเทพสตรีคือจุดสูงสุดของปัญหา หรือเป็นปมปัญหาที่จะนำไปสู่การออกเดินทางผจญภัยเพื่อคลี่คลายปัญหาเหล่านั้น จากกลุ่มข้อมูลที่นำมาศึกษามีเทพสตรีเพียง 2 องค์ที่เป็น การก้าวข้ามสู่การเดินทางผจญภัยที่เป็นรูปธรรมชัดเจน คือ หนี่หว่า ที่ต้องออกเดินทางไปพร้อมกับพี่ชายโดยอาศัยบนน้ำเต้าเพื่อหนีน้ำท่วม และเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวที่ตัดสินใจออกเดินทางจากประเทศจีนล่องเรือตามหาพี่ชายสู่ดินแดนปัตตานี

การก้าวข้ามเพื่อออกเดินทางผจญภัยในกรณีของเทพองค์อื่น ๆ แต่มองว่าเป็นการเดินทางเชิงนามธรรม ไม่ใช่การเดินทางผจญภัยจริง ๆ แต่เป็นการก้าวผ่านอุปสรรคแห่งความกดดันหรือปัญหาคับข้องใจ เพื่อเข้าสู่การทดสอบที่สาหัสในขั้นตอนต่อไป เช่น กรณีเจ้าแม่ทับทิมที่อดทนหาบน้ำด้วยความยากลำบากตามคำสั่งของแม่สามีจนมาถึงครั้งสุดท้ายที่ได้เจอกับงูเขียวซึ่งนับเป็นการก้าวข้ามเพื่อรับการทดสอบในขั้นต่อไปก่อนที่จะบรรลุปะเป็นเทพ กรณีของเจ้าแม่กวณโณิมที่ถูกขัดขวางการบวชหลายต่อหลายครั้งมีการก้าวข้ามสู่โลกศักดิ์สิทธิ์ถึงสองครั้ง ครั้งแรกคือถูกสั่งประหาร พระองค์ก็ใช้ขันติธรรมน้อมรับคำตัดสินจนวิญญาณไปสู่แดนนิรยโลกเพื่อโปรดสัตว์ก่อนจะกลับมาเข้าร่างอีกครั้งจากนั้นก็ก้าวข้าม

สู่โลกศักดิ์สิทธิ์เป็นครั้งที่สองโดยมีพระพุทธรองค์เป็นผู้นำทาง (ในขั้นตอนนี้พระพุทธรองค์แปลงเป็นชายหนุ่มมาขอแต่งงานเป็นการทดสอบความมั่นคงของจิตใจ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเหมือนการชี้แนะเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนทดสอบจริงของผู้ช่วยเหลือ (Mentor) มากกว่าจึงไม่จัดไว้ในขั้นตอนการทดสอบ) ซึ่งจะนำพาพระองค์ก้าวข้ามสู่โลกศักดิ์สิทธิ์คือดินแดนแห่งการบรรลุธรรมซึ่งรอทดสอบพระองค์อยู่ กรณีของฉางเอ๋อก็เห็นได้ว่าการก้าวผ่านสู่โลกศักดิ์สิทธิ์ไม่ใช่การออกเดินทางแต่อย่างใด หากเป็นยายอายุวัฒนะที่สามีของนางได้มา เป็นวัตถุที่จะก่อปัญหา นำพาให้นางต้องก้าวข้ามสู่โลกศักดิ์สิทธิ์เปลี่ยนสถานะจากคนธรรมดาเป็นเทพต่อไป ซึ่งทั้งหมดเกิดจากปัญหาหรือความขัดแย้งอันเกิดจากบุคคลในครอบครัว เช่น พ่อ สามี พี่ชาย ซึ่งองค์เทพต้องตัดสินใจที่จะก้าวข้ามปัญหาเหล่านั้นไปให้ได้

6. Test, Allies and Enemies (การทดสอบ พันธมิตร และศัตรู)

การทดสอบ พันธมิตร และศัตรู คือขั้นตอนแรกที่ตัวละครหรือบุคคลจะพบกับการทดลองและจะได้พบกับศัตรูหรือมิตรที่อาจเข้ามาช่วยเหลือหรือร่วมการทดสอบเมื่อเทพสตรีก้าวผ่านสู่การเดินทางผจญภัย ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางจริง ๆ หรือการเดินทางในเชิงนามธรรม บรรดาองค์เทพจะต้องพบกับแบบทดสอบซึ่งมีพันธมิตรหรือศัตรูเป็นผู้หยิบยื่นให้ ในขั้นตอนนี้เปรียบเหมือนจุดเริ่มต้นในช่วงที่ 2 หลังจากผ่านจุดวิกฤต หรือปมปัญหาในช่วงแรก (Crossing the Threshold)

กลุ่มที่เป็นพันธมิตรเข้ามาช่วยเหลือหรือเป็นตัวแปรสำคัญในการทดสอบได้แก่ เจ้าแม่กวนอิมมีพันธมิตรเป็นเหล่าสาวก ภิกษุและภิกษุณีที่ร่วมกันปฏิบัติธรรมรวมถึงปรากฏสาวกสำคัญที่จะช่วยเหลือเจ้าแม่กวนอิมในการทำกิจต่าง ๆ เจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 1) มีพันธมิตรคือ พ่อและพี่ชาย ซึ่งทั้งสองไม่ได้เป็นคู่ขัดแย้งกับเจ้าแม่ทับทิมแต่เป็นตัวแปรที่ทำให้เกิดเหตุการณ์สำคัญ (พายุพัดเรือล่มจมน้ำ เจ้าแม่จึงถอดจิตออกไปช่วยแต่ไม่สำเร็จ) จนเจ้าแม่ทับทิมตัดสินใจก้าวข้ามสู่โลกศักดิ์สิทธิ์ (การกลายเป็นเทพ) เจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 2) พบพันธมิตรคือองเชียงซึ่งเป็นลูกของพญามังกรนอนแห่งไถ่ตายอยู่จึงเข้าช่วยเหลือจึงทำให้เจ้าแม่ได้รับของขวัญพิเศษตอบแทนจากพญามังกรนำไปสู่สถานะศักดิ์สิทธิ์คือการได้รับของขวัญพิเศษ (เจ้าแม่ทับทิมต้องพบกับ การทดสอบจากศัตรูคือแม่เลี้ยงอีกครั้งก่อนเข้าสู่การทดสอบที่ทรหดซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายที่จะก้าวเข้าสู่สถานะศักดิ์สิทธิ์ได้แก่การเป็นวีรสตรีและเทพสตรี) ส่วนฮ้อเซียนโกวมีพันธมิตรคือคณะเซียน 7 องค์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ช่วยเหลือ (Mentor) และผู้มาทดสอบด้วย ส่วนตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวกล่าวว่ามีพี่ชายเป็นแรงผลักดันให้นางออกเดินทางเข้าสู่การทดสอบและในที่สุดก็เป็นตัวแปรที่ทำให้ต้องฆ่าตัวตาย นับได้ว่าพี่ชายของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวเป็นศัตรูผู้ที่ยับยั้งการทดสอบให้แก่เจ้าแม่

กลุ่มที่มีศัตรูเข้ามาทดสอบได้แก่ ฉางเอ๋อมีลูกศิษย์ชื่อ “เฟิงเมิ่ง” เข้ามาขโมยยาอายุวัฒนะและฆ่าโหวอี้สามีของฉางเอ๋อตาย บางตำนานกล่าวว่าโหวอี้สามีของฉางเอ๋อ เป็นทั้งผู้ชี้แนะ และศัตรูในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ โหวอี้เปลี่ยนแปลงนิสัยจากเคยเป็นวีรบุรุษกลายเป็นเผด็จการจึงทำให้ฉางเอ๋อต้องตัดสินใจกินยาอายุวัฒนะเองทั้งหมด เพื่อปกป้องโลก นอกจากนั้นยังมีหนี่หวาที่ศัตรูคือเทพสายฟ้า “เล่ยกง” ซึ่งมีทั้ง 2 บทบาท คือเป็นทั้งพันธมิตรและเป็นศัตรูไปด้วย คือเป็นทั้งผู้ทำให้น้ำท่วมโลกและเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแนะนำให้รอดชีวิต

ขั้นตอนต่อไปจะเป็นขั้นที่เทพสตรีจะต้องแก้ไขปัญหา ทำทายบททดสอบที่ค่อย ๆ รุนแรงขึ้นจนถึงจุดพลิกผันของชีวิต

7. Approach the Inmost Cave (เข้าสู่ช่วงเวลาค้ำขัน)

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องมาจากการทดสอบข้างต้น คือขั้นตอนที่ชัดเจนที่สุดที่แสดงความพยายาม เป็นช่วงเวลาหรือสถานการณ์ค้ำขัน ที่บรรดาองค์เทพต้องเผชิญ เป็นจุดวิกฤตที่ยากจะตัดสินใจก่อนถึงการคลี่คลายปมปัญหาเพื่อก้าวเข้าสู่สถานะศักดิ์สิทธิ์หรือการบรรลุมรรคผลตามลัทธิศาสนาต่อไป กรรมของเจ้าแม่กวนอิมตามเทวประวัติให้ภาพสภาวะจิตของพระองค์ที่กำลังเข้าสู่พระนิพพาน เกิดสภาวะรู้แจ้งเห็นโลกอย่างกระจ่าง สละอัตตา หากแต่พระองค์เกิดความลังเลต่อการเข้าสู่พระนิพพาน ในขณะนั้น มองได้ว่าภาวะที่เกิดขึ้นนี้เป็นช่วงเวลาทดสอบที่สำคัญที่พระองค์ต้องตัดสินใจ จะอยู่หรือจะไประหว่างสองโลกคือโลกที่หลุดพ้นกับโลกสามัญ ส่วนเจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 1) ช่วงเวลาค้ำขันคือเวลาที่เจ้าแม่เกิดนิมิตหยั่งรู้ว่าพ่อและพี่ชายของเจ้าแม่ตกอยู่ในอันตรายกลางทะเลจึงตัดสินใจอดจิตไปช่วย ช่วงเวลาค้ำขันของเจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 2) คือช่วงที่แม่สามีของเจ้าแม่ขโมยเชือกเรียกน้ำจมน้ำไหลไม่หยุด และไม่มีใครหยุดยั้งวิกฤตนี้ได้ ช่วงเวลาค้ำขันของฮ้อเซียนโกว คือนางตกอยู่ในสถานการณ์ที่ยากจะกระทำ คือถูกบังคับให้กินสินสอดของขอลาน ช่วงเวลาค้ำขันของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวคือสถานการณ์ที่อ่อนวอนขอร้องให้พี่ชายกลับบ้านแต่ทำอย่างไรก็ไม่ยอมกลับประกอบกับเจอภรรยาผิดเมืองทำให้เจ้าแม่ต้องเข้าช่วยสู้รบ ช่วงเวลาค้ำขันของฉางเอ๋อคือช่วงที่สามี่ถูกลอบฆ่า (หรือบางตำนานกล่าวว่านางค้ำข้อมลำบากใจอย่างถึงที่สุดในการกระทำอันเล็งอำนาจของสามี่) ส่งผลให้นางต้องตัดสินใจแก้ปัญห และช่วงเวลาค้ำขันของหนี่หวาคือสถานการณ์ที่สองพี่น้องหนี่หวาและฟูซีต้องหาทางรอดให้ได้จากน้ำท่วมโลก

จะเห็นได้ว่าช่วงเวลาค้ำขันของบรรดาเทพสตรีที่กล่าวมาล้วนเป็นสภาวะที่อยู่ภายใต้แรงกดดัน เป็นปัญหาที่ยากจะแก้หรือตัดสินใจ

8. The Ordeal (การทดสอบที่ทรหด)

ขั้นการทดสอบที่ทรหดนี้เรียกได้ว่าเป็นขั้นสุดท้ายของการทดสอบ นับตั้งแต่การทดสอบช่วงต้น (Test) ต่อมาคือการเข้าสู่ช่วงเวลาที่คับขัน (Approach the Immost Cave) จนมาถึงขั้นตอนการทดสอบที่ทรหด (The Ordeal) การทดสอบในขั้นตอนนี้ถือว่าสำคัญที่สุดในทุกขั้นตอน เพราะเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านสถานะของมนุษย์สามัญไปเป็นสถานะศักดิ์สิทธิ์ เช่น การเป็นเทพหรือการบรรลुरुธรรม การแก้ปัญหาหรือตัดสินใจใด ๆ ในขั้นนี้มองได้ว่าเป็นวีรกรรมที่สมควรได้รับการยกย่องเชิดชูของบรรดาเทพสตรี ความเคารพศรัทธาหรือการสถาปนาองค์เทพต่าง ๆ ก็ได้รับการประเมินค่าผ่านวีรกรรมในขั้นตอนนี้

สิ่งที่น่าสนใจในขั้นนี้คือวิธีการแก้ไขปัญห การฟันฝ่าการทดสอบ ผู้วิจัยพบว่าวิธีแก้ไขปัญหของบรรดาเทพสตรีจะใช้การเสียสละชีวิต ไม่ว่าจะเป็น เจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 2) ที่เสียสละชีวิตตนเองนั่งทับโองให้น้ำหยุดไหลและร่างก็ไหลไปตามกระแสน้ำ เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวตัดสินใจผูกคอตายเพราะทำตามคำสัญญาที่ให้ไว้กับมารดาว่าถ้าไม่สามารถพาพี่ชายกลับบ้านได้จะไม่กลับเมืองจีน ฮ้อเซียนโกวตัดสินใจกระโดดน้ำตายเพราะไม่สามารถทนต่อการกดขี่ทารุณและความไร้มนุษยธรรมของแม่เฒ่าได้ หรือนางเอ๋อแม้จะไม่ได้ฆ่าตัวตายแต่การตัดสินใจกินยาอายุวัฒนะไปทั้ง ๆ ที่รู้ว่าหากกินยาทั้งหมดนางก็จะไม่ได้อาศัยบนโลกมนุษย์อีกต่อไปก็นับเป็นการเสียสละชีวิตอีกรูปแบบหนึ่งเพื่อไม่ให้ยาตกไปอยู่ในมือคนชั่ว ยาอายุวัฒนะจึงไม่ใช่รางวัลแต่เป็นปมปัญหาที่นางต้องแก้ไข ในส่วนของเจ้าแม่กวนอิมแม้จะปรากฏว่าพระองค์ยินยอมสละชีวิตเพื่อไม่ให้พระราชบิดาบังคับเรื่องการเสกสมรสและการบำเพ็ญเพียรธรรม แต่ขั้นตอนการตายดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเพียงแบบทดสอบในขั้นต้นที่ทดสอบจิตใจที่มั่นคงพร้อมเข้าสู่การทดสอบที่แท้จริงคือเรื่องของการปฏิบัติธรรมเพื่อเข้าสู่ภาวะโพธิสัตว์

ผู้วิจัยเห็นว่าการเสียสละชีวิตหรือความตายนี้เป็นแบบทดสอบหนึ่งที่ใช้ในการชำระจิตวิญญาณให้บริสุทธิ์ ประกอบกับความตายของเทพเป็นความตายที่ตั้งอยู่ในเหตุผลของคุณธรรมบางประการ เช่น เสียสละปกป้องชีวิตผู้อื่น การรักษาคำสัตย์สัญญา ความตายในที่นี้จึงเปรียบได้กับพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านสถานะของมนุษย์สามัญไปสู่สถานะของเทพที่ศักดิ์สิทธิ์ ขั้นตอนการทดสอบอย่างทรหดนี้จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด มีบทบาทในการซูวีรกรรมของเทพสตรีให้มีความโดดเด่น เป็นขั้นที่เน้นย้ำคุณธรรมของเทพสตรีองค์ต่าง ๆ ก่อนที่จะบรรลुरुธรรมผลหรือประสบผลสำเร็จตามความปรารถนาของตน รวมถึงการก้าวผ่านจุดวิกฤตไปด้วยความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว เป็นขั้นตอนของการสถาปนาตัวตนในสถานะใหม่ ที่ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากประชาชน หลุดพ้นจากกรอบของการกดขี่ทางเพศ และออกจากพื้นที่ส่วนตัวไปสู่พื้นที่สาธารณะที่สามารถทำประโยชน์ให้แก่มวลชนได้มากกว่า

9. Reward (รางวัล)

รางวัลที่องค์เทพได้รับจากการทดสอบส่วนใหญ่คือการบรรลุมรรคผลตามลัทธิศาสนานั้น ถ้าเป็นพุทธศาสนาก็คือการบรรลุนิพพานหรือก้าวเข้าสู่ภาวะโพธิสัตว์ หากเป็นลัทธิเต๋าที่จะบรรลุกลายเป็นเซียน หรือเป็นอมตะ นอกจากนั้นยังพบว่ารางวัลที่เทพส่วนใหญ่ได้รับอีกประการคือความเคารพศรัทธาจากมวลชน ได้รับการสถาปนาเป็นเทพ หรือการได้รับเกียรติอันยิ่งใหญ่ เช่น กรณีของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว พี่ชายได้สร้างสุสานเพื่อระลึกถึงความมานะบากบั่นในการออกตามหาพี่ชาย และชาวบ้านก็ชื่นชมในความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว รวมถึงช่วยทำศึกกับกบฏที่ยึดเมืองปัตตานีจึงได้รับความศรัทธายกย่องให้เป็นเทพคุ้มครองชาวบ้าน โดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดปัตตานี ส่วนผลรางวัลที่เป็นวัตถุสิ่งของปรากฏในตำนานของฮ้อเซียนโกวในขณะที่ร่างลอยขึ้นสู่ท้องฟ้า ฮ้อเซียนโกวคว่ำดอกบัวและใบบัวหลุดติดมือลอยไปซึ่งได้กลายเป็นอาวุธประจำตัวสามารถพบได้ในรูปเคารพทั่วไป

10. Road Back (การเดินทางกลับ)

การเดินทางกลับ คือ หลังจากได้รับรางวัลแล้ววีรบุรุษหรือบุคคลจะย้อนกลับมาโลกสามัญหรือโลกมนุษย์เพื่อช่วยเหลือหรือสั่งสอน ส่วนเทพสตรีจีนไม่พบการเดินทางกลับในความหมายของการเดินทางกลับสู่โลกสามัญ เพราะเทพทุกพระองค์ (ยกเว้นหนี่หวา ที่การเดินทางกลับมีความหมายตรงคือหลังจากน้ำลดสองพี่น้องก็เดินทางกลับสู่แผ่นดินเพื่อสืบทอดพันธุ่มนุษย์) ได้หลุดพ้น บรรลุมรรคผล หรือสละชีวิตเพื่อเข้าสู่โลกศักดิ์สิทธิ์ แต่การเดินทางกลับในที่นี้คือการเดินทางกลับไปดินแดนศักดิ์สิทธิ์ เป็นการเปลี่ยนสถานะจากคนสามัญกลายเป็นสถานะศักดิ์สิทธิ์อย่างสมบูรณ์ คงมีแต่เพียงเรื่องเล่าหรือความเชื่อที่เล่าต่อจากเทวประวัติว่ามีเทพบางองค์เสด็จกลับมาช่วยมนุษย์ เช่น เจ้าแม่ทับทิมลงมาช่วยกองทหารเรือของจีนในสมัยราชวงศ์หมิง หรือเจ้าแม่กวนอิมเสด็จมาช่วยหญิงที่กำลังคลอดลูกและเจ้าแม่กวนอิมเสด็จมาช่วยพระถังซำจั๋งในเรื่องไซอิ๋ว

หากย้อนกลับไปดูชั้นเสียงเรียกร้องให้ออกผจญภัย (Call to Adventure) จะพบว่าเสียงเรียกร้องส่วนใหญ่เป็นเสียงเรียกที่อยู่ภายในจิตใจ คือเทพสตรีจะมีจิตใจเฟื่องฟูหมายจะบรรลุมรรคผลอยู่ในจิตใจแต่แรกกำเนิดอยู่แล้ว ฉะนั้นการเดินทางกลับในที่นี้ก็อาจตีความได้ว่าโลกศักดิ์สิทธิ์ที่บรรดาเทพเดินทางไปนั้นเป็นดินแดนที่เทพสตรีเหล่านี้ถูกกำหนดมาแต่แรกเริ่มว่าต้องกลับไปในที่สุด

11. Resurrection (การฟื้นคืนชีพ)

การฟื้นคืนชีพหรือการเกิดใหม่เป็นภาคที่ต้องเผชิญกับโลกใบเดิมอีกครั้ง ส่วนของเทพสตรีที่นำมาศึกษา ทั้งหมดสามารถตีความได้ว่าเป็นการฟื้นคืนชีพในสถานะใหม่ไม่ใช่

การฟื้นกลับมาเป็นมนุษย์ในโลกสามัญ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าองค์เทพได้บรรลุมรรคผล หรือสำเร็จเป็นเซียน หรือเทพ ได้เปลี่ยนตนเองกลายเป็นเทพที่ศักดิ์สิทธิ์โดยสมบูรณ์ การฟื้นคืนชีพจึงมาในรูปแบบของเทพ เซียน พระโพธิสัตว์ ที่มีวามมนุษย์สร้างรูปเคารพ และยึดมั่นศรัทธาว่าองค์เทพยังคงอยู่ในโลกเพื่อคอยดูแลช่วยเหลืออยู่ มีเพียงหนึ่งเดียว ที่การฟื้นคืนชีพเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนคือรอดตายจากการจมน้ำรวมทั้งทำหน้าที่ฟื้นคืนชีพ เผ่าพันธุ์มนุษย์อีกด้วย

12. Return with Elixir (หวนกลับคืนพร้อมน้ำอมฤต)

การหวนกลับคืนพร้อมน้ำอมฤต คือ การนำของวิเศษกลับมาสู่โลกปกติหรือโลกสามัญ อาจเป็นน้ำอมฤตจริง ๆ ของวิเศษ พลังวิเศษ หรือหลักธรรมคำสอน ซึ่งชั้นสุดท้ายของ “ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรีจีน คือการกลับคืนมาพร้อมน้ำอมฤต หรืออีกนัยหนึ่ง น้ำอมฤต คือประโยชน์สุขของมวลมนุษยชาติ ถึงแม้ว่าการเดินทางของเทพจะสิ้นสุดแต่ชาวบ้านยังเชื่อว่า วิรกรรม คุณธรรม ความเสียสละ ฯลฯ ที่ปรากฏในตำนาน ยังคงทำให้เทพเหล่านี้ยังคงมีชีวิตคอยสอดส่องดูแลโลกมนุษย์ ซึ่งในกรณีของเทพสตรีจีน จะเห็นได้ว่าบรรดาเทพที่นำมาศึกษานั้นต่างได้รับความเคารพศรัทธาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังปรากฏในลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ศาลเจ้า พิธีกรรม รูปเคารพ ศิลปะ ซึ่งทั้งหมดต่างเป็นตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพ ประกอบกับเรื่องเล่า ความเชื่อเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ที่ยังคงปรากฏอยู่ตราบนานทุกวันนี้

ภาพ 1

พิธีแห่พระลุยน้ำ แม่น้ำปัตตานี จังหวัดปัตตานี

ภาพ 2

เที่ยวแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวโปรดผู้ศรัทธารอบเมือง จังหวัดปัตตานี

จากภาพ 1 และ 2 เป็นพิธีแห่พระลอยน้ำ รำลึกถึงเทพประวัตติและสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว จังหวัดปัตตานี ซึ่งจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้ศรัทธาจะเดินทางมาเคารพสักการะ ชื่นชมบารมี และขอพรเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวและเหล่าเทพองค์อื่น ๆ กันอย่างเนืองแน่น เป็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของชั้นการหวนคืนกลับพร้อมน้ำอมฤตซึ่งเกิดขึ้นในสังคมจริง ประหนึ่งการเดินทางกลับมาเพื่อช่วยเหลือมวลชน สิ่งเหล่านี้เรียกได้ว่าเป็นน้ำอมฤตที่บรรดาเทพสตรีนำมามอบให้แก่มนุษย์ไม่มีวันหมดสิ้น トラบที่มนุษย์ยังคงมีศรัทธาไม่เสื่อมคลาย

สรุปผลการวิจัย

การนำแนวคิดเรื่องการเดินทางของวีรบุรุษมาประยุกต์ใช้พบว่า การลำดับขั้นตอนในตำนานเทพสตรีเงินให้เหมาะสมและเข้ากับลำดับการเดินทางของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์นั้น “การตีความ” เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และแตกต่างจากเทพประวัติของเทพที่เป็นชาย เช่น ขั้นตอนการปฏิเสธการเรียกร้อง หากพิจารณาตามความหมายของการปฏิเสธตามแนวคิดของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ จะเน้นไปที่ความล้มเหลว ความไม่เต็มใจ ความกลัวต่อการผจญภัยในโลกศักดิ์สิทธิ์ซึ่งไม่อาจคาดเดาเหตุการณ์ใด ๆ ได้ トラบจนกระทั่งได้รับกำลังใจหรือคำชี้แนะจากผู้ช่วยเหลือ จึงตัดสินใจที่จะเดินทาง แต่ตำนานเทพสตรีเงินไม่พบความกลัว ความล้มเหลวต่อการเดินทาง เนื่องจากตำนานได้กำหนดเรื่องไว้แต่ต้นว่า เจ้าแม่มีความพร้อมที่จะผจญภัยดังแสดงออกผ่านสัญญาณบางอย่าง เช่น การมีอำนาจวิเศษ การมีจิตเมตตาตั้งแต่กำเนิด การใส่ใจบำเพ็ญเพียรธรรมตั้งแต่เด็ก การปฏิเสธจึงมาในรูปแบบของ “การขัดขวาง” เช่น บังคับหมั้นหมาย บังคับแต่งงาน ถูกทำร้าย ล้วนเกิดจากบุคคลที่เป็นคู่ขัดแย้งซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคคลในครอบครัวแทน

รวมทั้งยังต้องตีความขั้นตอนของผู้ช่วยเหลือ (Mentor) เพราะในตำนานเทพสตร์หลายตำนานจะมีผู้ช่วยเหลือหลายคน จึงต้องยึดหลักว่า ผู้ที่จะเป็นผู้ช่วยเหลือได้จะต้องมีบทบาทสำคัญในการให้กำลังใจ การชี้แนะที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนผ่านสถานะของเจ้าแม่ นอกเหนือจากนั้นจึงจัดเป็นพันธมิตร (Allies)

ขั้นตอนการเดินทางกลับ (Road Back) ก็เป็นอีกขั้นที่มีปัญหาในการจัดลำดับและการตีความ เพราะตำนานเทพสตร์แทบทั้งหมดไม่มีการเดินทางกลับโลกสามัญอย่างเป็นทางการ แต่ผู้วิจัยเห็นว่าการเดินทางกลับไม่จำเป็นต้องหมายถึงโลกสามัญเพียงอย่างเดียว อาจเป็นการเดินทางสู่อีกโลกอย่างสมบูรณ์ เช่น เจ้าแม่กวนอิมไปอยู่ที่ทะเลตะวันออก ฉางเอ๋อไปอยู่ที่พระจันทร์ ฮ้อเซียนโกวไปอยู่ในดินแดนของเซียน (ตามตำนานของแปดเซียน กล่าวว่ายเซียนองค์ต่าง ๆ จะอยู่ตามภูสูง) หรือการได้รับสถาปนาเป็นพระแม่แห่งสวรรค์ของเจ้าแม่ทับทิม เหล่านี้นับเป็นการเดินทางที่ต่อเนื่องจากการผจญภัยเพื่อการเปลี่ยนสถานะได้เช่นกัน และเมื่อไปสู่ดินแดนศักดิ์สิทธิ์แล้วก็ยังมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพ การแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ปกป้องมวลมนุษย์อยู่ ซึ่งนับเป็นการกลับสู่โลกสามัญในอีกรูปแบบหนึ่งที่ไม่ได้กลับมาในรูปของมนุษย์เหมือนตำนานวีรบุรุษอื่น ๆ

นอกเหนือจากประเด็นเรื่องการตีความที่ผู้วิจัยพบว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ เนื่องจากความเป็นสตรีที่มีเรื่องของครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินเรื่องและลัทธิศาสนาของเทพสตร์เรื่องนั้น ๆ ยังมีเรื่องการสลับชั้น การตัดทอน การเพิ่มขั้นตอน ซึ่งพบไม่มาก ทำให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องการเดินทางของวีรบุรุษสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้กับตำนานต่าง ๆ ได้ เพียงแต่ต้องใช้การตีความตัวตำนานหรือตีความขั้นตอน เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะเด่นหรือข้อแตกต่างของวิธีการเล่าเรื่องหรือบันทึกตำนานตามวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชนที่ได้รับอิทธิพลลัทธิศาสนา ความเชื่อไม่เหมือนกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การนำแนวคิดเรื่องการเดินทางของวีรบุรุษของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์มาใช้วิเคราะห์เทวดานานของเทพสตร์จีนทำให้ผู้วิจัยพบสิ่งน่าสนใจที่เป็นภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในตำนานจำนวนหนึ่งผ่านขั้นตอนการเดินทางของเทพสตร์เหล่านี้ ที่ต้องพบเหตุการณ์และผู้คนที่เกี่ยวข้อง

วัฒนธรรมจีนให้ความสำคัญกับเพศหญิงน้อยกว่าเพศชาย บางครั้งมองว่าผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุสิ่งของ หรือเครื่องบำบัตกามารมณ์ เช่น ประเพณีการมัดเท้าผู้หญิงให้เล็กจนผิดส่วน โดยมองว่าเป็นสิ่งสวยงาม กระตุ้นอารมณ์ทางเพศ ทำให้สามารถหาคู่สมรสได้ง่าย (ปารวี ไพบูลย์ยิ่ง, 2544) หรือการมองว่าการมีลูกสาวไม่มีประโยชน์ต่อสังคมที่ยึดมั่น

เรื่องการสืบสายวงศ์ตระกูล ถึงกับมีสำนวนกล่าวว่า เมื่อลูกสาวแต่งงานออกไปก็เหมือนน้ำที่สาตออกไปหน้าบ้าน ไม่นานก็แห้งไป ไม่มีประโยชน์ต่อครอบครัว แต่งงานไปแล้วก็เป็นคนตระกูลอื่นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับครอบครัวเดิม และยังมีคำสอนที่สืบทอดค่านิยมการใช้ชีวิตของเพศหญิงในสังคมจีนว่า เมื่อยังเป็นเด็กต้องเชื่อฟังพ่อแม่ เมื่อแต่งงานต้องเชื่อฟังสามี (และพ่อแม่และญาติของสามี, ผู้วิจัย) เมื่อสามีเสียชีวิตต้องเชื่อฟังบุตรชาย ทั้งยังกำหนดคุณธรรมของผู้หญิงให้พูดดี มีมารยาทดี ทำงานดี (มาร์เจอรี วูลฟ์ แปลโดยปราณี วงษ์เทศ, 2544) เพื่อชีวิตการแต่งงานที่ดี การแต่งงานยังเป็นเรื่องใหญ่ที่สุดในชีวิต รวมทั้งการไร้ผู้สืบสกุลเป็นความอกตัญญูอย่างหนึ่ง (ถาวร สิกขโกศล, 2554) จะเห็นได้ว่าความเป็นเพศหญิงในสังคมจีนอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้อื่นโดยเฉพาะเพศชาย ผู้หญิงต้องทำหน้าที่ในครอบครัวอย่างไม่ขาดตกบกพร่องเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในบ้าน ค่านิยมนี้ส่งผลถึงเรื่องของการแต่งงาน ชีวิตครอบครัวหลังแต่งงานอีกด้วย

ในตำนานเทพสตรีจีนสะท้อนปมปัญหาเรื่องความเป็นเพศหญิงในสังคมจีนไว้อย่างชัดเจน เริ่มตั้งแต่คู่ขัดแย้งที่ทำให้เกิดการผจญภัยของเทพสตรีก็เป็นบุคคลในครอบครัว หรือเป็นเพศชาย ไม่ว่าจะเป็น พ่อ สามี พี่ชาย พี่เขย แม่สามี แม่เลี้ยง ลูกศิษย์ (ชาย) ซึ่งสร้างความกดดันให้แก่ชีวิตเจ้าแม่ เช่น บังคับให้แต่งงานตามวิถีที่ผู้หญิงพึงกระทำ การใช้แรงงานลูกสะใภ้หรือลูกเลี้ยงเยี่ยงทาส หรือมีพฤติกรรมในรูปแบบอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตเจ้าแม่ เช่น พี่ชายเจ้าแม่ล้มกอบเหนี่ยวหนีมาอยู่ปัตตานี และไม่ยอมกลับไปบ้านเกิดหามารดา พ่อของหนี่หวาสสร้างความขัดแย้งกับเทพสายฟ้าจนทำให้เดือดร้อน ลูกศิษย์หรือสามีของฉางเอ๋อมีจิตใจชั่วร้ายขาดคุณธรรมจนทำให้ฉางเอ๋อต้องกินยาอายุวัฒนะอย่างไม่เต็มใจ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเกิดจากคนในครอบครัว หรือเพศชายทั้งสิ้น

นอกจากประเด็นเรื่องความเป็นผู้หญิงในสังคมจีนแล้ว ในตำนานยังสะท้อนเรื่องพื้นที่ของผู้หญิงในสังคมจีนอีกด้วย วิถีชีวิตของชาวจีนล้วนมีพื้นฐานจากคำสอนหรือค่านิยมของลัทธิขงจื้อ โดยเฉพาะในเรื่องความสัมพันธ์ของคนในสังคม ส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นหญิงคือความสัมพันธ์ของสามีและภรรยาที่วัฒนธรรมจีนไม่นิยมให้ผู้หญิงออกนอกบ้านไกลเกินควร เพราะอาจทำให้เกิดอันตราย ทำให้ผู้หญิงไม่ได้รับการศึกษา และไม่มีประสบการณ์กับโลกภายนอกเขตบ้าน ต้องอาศัยผู้ชายเป็นผู้ชี้แนะ (สุวรรณา สถาอานันท์, 2547) เหล่าเทพประวัติของเจ้าแม่ก็เช่นกัน พื้นที่ในโลกสามีของเจ้าแม่ล้วนอยู่ในขอบเขตบ้าน เป็นพื้นที่ส่วนตัว ปัญหาความขัดแย้งเป็นเรื่องในครอบครัว ซึ่งต่างกับเทพประวัติของเทพที่เป็นชายส่วนใหญ่จะมีชีวิตอยู่ในพื้นที่สาธารณะ ปัญหาความขัดแย้งที่ผลักดันให้ออกผจญภัยไม่ใช่เรื่องในครอบครัวเป็นหลัก

ฉะนั้น ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ส่วนตัวอันเกิดจากคนในครอบครัวหรือเพศตรงข้ามจึงเป็นสิ่งที่เจ้าแม่ในโลกสามัญต้องแก้ไขเพื่อก้าวข้ามปัญหาเรื่องการกดขี่ทางเพศ การแก้ปัญหาดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นอีกด้วยว่า การเปลี่ยนผ่านจากสถานะที่เป็นคนธรรมดาไปสู่สถานะที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างการเป็นพระโพธิสัตว์ เทพ เซียน เป็นการก้าวพ้นจากพื้นที่ส่วนตัวออกไปสู่พื้นที่สาธารณะยิ่งเพศชายสามารถทำได้ เช่น กรณีตำนานเจ้าแม่กวนอิมปัญหาเริ่มในครอบครัวที่มีพระราชบิดาเป็นเผด็จการบังคับให้แต่งงาน มองได้ว่าการบังคับให้แต่งงานคือการบังคับให้เจ้าแม่เข้าสู่พื้นที่ส่วนตัวอย่างหญิงที่ตีควรทำ ต่อเมื่อเจ้าแม่ยืนยันที่จะหลุดออกจากพื้นที่ส่วนตัวจึงก่อให้เกิดความขัดแย้ง มีปัญหาต่าง ๆ ตามมา และเจ้าแม่ก็สามารถขจัดปัญหาเหล่านั้นออกไปได้ สามารถก้าวเข้าสู่สถานะใหม่คือการเป็นพระโพธิสัตว์ที่มีบทบาทหน้าที่ต่อมวลมนุษยชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ในพื้นที่สาธารณะ ตำนานเจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 1) ที่ให้ภาพการดำเนินชีวิตในโลกสามัญว่าจำกัดอยู่ในครอบครัว บางตำนานว่าถูกบังคับให้แต่งงาน ต่อเมื่อเจ้าแม่ได้แสดงอำนาจวิเศษจึงได้รับการยกย่องจากชาวบ้าน และในที่สุดเมื่อก้าวไปสู่สถานะของเทพ จากหน้าที่ในพื้นที่ส่วนตัวก็ได้ขยายไปสู่พื้นที่สาธารณะ เป็นเจ้าแม่ของรัฐของราชวงศ์ประเทศจีน ตำนานเจ้าแม่ทับทิม (สำนวนที่ 2) ปัญหาเริ่มต้นที่การถูกกดขี่ข่มเหงในครอบครัวแต่วีรกรรมของเจ้าแม่คือการเสียสละป้องกันน้ำท่วมซึ่งเป็นเรื่องของสาธารณะ ตำนานหนี่หวา ปัญหาที่เริ่มต้นในครอบครัวเช่นกัน ต่อเมื่อผ่านการทดสอบ จากหญิงชาวบ้านในพื้นที่ของครอบครัว ก็เปลี่ยนสถานะเป็นผู้สร้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ เป็นเทพของมวลชนในที่สุด

ตำนานเทพสตรีจีนจึงสะท้อนปัญหาของความเป็นผู้หญิงในสังคมจีนเรื่องการถูกกดขี่ข่มเหงจากครอบครัว หรือจารีตประเพณีที่บีบคั้น และยังสะท้อนให้เห็นถึงทางออกของผู้หญิงในการก้าวพ้นจากพื้นที่ส่วนตัวที่ถูกจำกัดขอบเขตด้วยจารีตประเพณี ไปสู่พื้นที่สาธารณะที่มีเป้าหมายคือประชาชน ไม่ใช่เพียงแค่นคนในครอบครัว

“ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรีจีนจึงไม่ใช่เพียงแค่การแสดงวีรกรรมหรืออิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์แต่เพียงเท่านั้น แต่ยังทำให้เห็นถึงสังคมวัฒนธรรมจีนในประเด็นเรื่องความเป็นผู้หญิงที่สะท้อนผ่านตำนาน และที่สำคัญคือคุณค่าที่ยิ่งใหญ่ของความเป็นผู้หญิงที่ต้องฟันฝ่าและก้าวให้พ้นผ่านอุปสรรคของจารีตประเพณีที่จำกัดขอบเขตของผู้หญิงไว้ในวงจำกัด ดังที่โจเซฟ แคมพ์เบลล์ ได้อ้างถึงงานเขียนของอ็อทโท รังก์ (Otto Rank) ในการให้สัมภาษณ์กับบิลล์ มอยเยอร์ (Bill Moyers) ไว้ว่า

“...ออตโท รังก์ กล่าวไว้ในหนังสือ *The Myth the Birth of the Hero* หนังสือเล่มเล็ก ๆ ที่มีความสำคัญของเขาวว่า คนทุกคนเมื่อเกิดมาก็คือวีรบุรุษแล้ว เพราะเขาต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอย่างใหญ่หลวงทั้งทางจิตภาพ และทางกายภาพ จากสภาวะของสัตว์น้ำตัวน้อยซึ่งอาศัยอยู่ในอาณาจักรของเหลวในถุงน้ำคร่ำ มาเป็นสัตว์เสี่ยงลูกด้วยนมที่ใช้อากาศหายใจ ซึ่งในที่สุดแล้วจะต้องยืนบนสองขา นั่นเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอย่างมหัศจรรย์ และหากการเปลี่ยนแปลงนั้นได้รับการจัดการอย่างมีสติก็จะเป็นพฤติกรรมที่เป็นวีรกรรมอย่างแท้จริง แม้มารดาซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิด ก็ได้ชื่อว่ามิพฤติกรรมที่เป็นวีรกรรมด้วยเช่นกัน...”

(โจเซฟ แคมป์เบล, 2551)

“ชีวิต” และ “การเดินทาง” ของเทพสตรีจึงสังเกตเห็นภาพของชีวิตลูกผู้หญิงสามัญที่สามารถสร้างวีรกรรมที่ยิ่งใหญ่ ก่อกำเนิดคุณูปการในแง่ของความเชื่อ ความศรัทธา การเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณการเป็น “แม่” ที่ไม่ใช่แม่แต่ในพื้นที่ของครอบครัว แต่เป็นแม่ในพื้นที่สาธารณะ เป็นแม่ในโลกภายนอก ที่นำน้ำอมฤตที่มีคุณค่ามหาศาล กลับมามอบแก่มนุษย์ในท่ามกลางสังคมวัฒนธรรมที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิง

ข้อเสนอแนะ

ควรใช้แนวคิด *The Heroine's Journey* หรือการเดินทางของวีรสตรี ซึ่งพัฒนาจากแนวคิดการเดินทางของวีรบุรุษของโจเซฟ แคมป์เบลล์และคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ มาวิเคราะห์เทพสตรีทั้งของไทยหรือของประเทศอื่น ๆ ในเอเชียเพื่อให้เห็นมุมมองทางด้านเพศ สตรีนิยม หรือวัฒนธรรมศึกษาในด้านต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ วัฒนมะหัทม์. (2543). *เทพนารี*. สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- เจริญ ตันมหาพราน. (2547). *ศาลเจ้าจีนศักดิ์สิทธิ์ในประเทศไทย*. วันชนะ.
- โจเซฟ แคมพ์เบลล์ และ บิล มอยเยอร์ส. (2551). *The power of myth* [พลาณภาพแห่งเทพปรณัม] (พิมพ์ครั้งที่ 2). อมรินทร์.
- ทองแถม นางจ่านาง และ พรพล ปันเจริญ. (2544). *สืบตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว*. เสียดฟ้า.
- ถาวร ลิกขโกศล. (2554). *แต่จิว: จีนกลุ่มน้อยที่ยิ่งใหญ่*. มติชน.
- ปารวี ไพบูลย์ยิ่ง. (2544). *ย้อนรอยปริศนารองเท้าดอกบัวทองคำ*. มติชน.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2544). *เทศ วัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). มติชน.
- สุภาณี ปิยพสุนทร. (2543). *ตำนานเทพเจ้าจีน*. ธรรมชาติ.
- สุวรรณา สถาอนันท์. (2547). *ความเรียงใหม่หรือสร้างปรัชญาตะวันออก*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสฐียรโกเศศ นาคะประทีป (นามแฝง). (2546). *เรื่องพระโพธิสัตว์*. ส่องสยาม.
- เอริสัน ลิป. (มปป.). *ตำนานวัดและเทพเจ้าจีน*. สร้อยทอง.
- Campbell, J. (1993). *The hero with a thousand faces* (24th ed). Fontana Press.
- Donnelly, N. (2006). *Gods of Taiwan*. Artist Publishing Co.
- Leeming, D. & Page, J. (1994). *Goddess*. Oxford University Press.
- Yang, L., An, D., & Turner, J. A. (2008). *Handbook of Chinese mythology*. Oxford University Press.
- Vogler, C. (2007). *The Writer's Journey: Mythic Structure for Writers* (3rd ed). Michael Wiese Productions.

บทวิจารณ์หนังสือ

นิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม (FEMINIST POLITICAL ECOLOGY)

ผู้วิจารณ์: บรรจง บุรินประโคน

ตำแหน่ง/ที่ทำงาน: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

E-mail: banjong.b22@gmail.com

ข้อมูลหนังสือ: กนกวรรณ มะโนรมย์. (2565). *นิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม (FEMINIST POLITICAL ECOLOGY)*. สำนักพิมพ์สยาม.

“การเคลื่อนไหวด้านการจัดการทรัพยากรของผู้หญิงในประเทศไทย
ยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อปากท้องตามบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่คาดหวังภายใต้
ระบบปิตาธิปไตยมากกว่าการเคลื่อนไหวเพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย”
(ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2552)

หนังสือ “นิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม” (FEMINIST POLITICAL ECOLOGY) ผู้เขียน ศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณมะโนรัมย์ จากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยในประเด็นการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของทรัพยากรในภาคอีสานและกลุ่มแม่น้ำโขง งานวิจัยด้านความยากจน เพศสภาวะ การจัดการทรัพยากรแบบธรรมาภิบาล และการจัดการชายแดนจากมุมมองเศรษฐศาสตร์การเมืองและการพัฒนาสังคม โดยผู้เขียนจบปริญญาตรี (2532) คณะศิลปศาสตร์บัณฑิต (พัฒนาชุมชน) จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ปริญญาโท (2536) วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การวางแผนการพัฒนาภูมิภาคและท้องถิ่น) จากสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย และปริญญาเอก (2541) Doctor of Philosophy (Rural Sociology) University of Missouri-Columbia, USA

หนังสือ “นิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม” (FEMINIST POLITICAL ECOLOGY) กล่าวถึงการศึกษาในนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยมและภาคปฏิบัติการของแนวคิดผ่านเรื่องราวของผู้หญิงในประเด็นที่ดินในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการกลายเป็นเมือง ผู้หญิง และภาคเกษตรกรรม และการทำความเข้าใจการเมืองของสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กับชีวิตผู้หญิง โดยผู้เขียนเริ่มต้นจากมรดกทางปัญญาของแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม แนวคิดจากสำนักคิดต่างๆ แนวคิดนิเวศวิทยาการเมือง นักคิดนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม รวมถึงการนำเสนอในมิติเพศภาวะ ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อม ผู้หญิงกับธรรมชาติ ผู้หญิงกับการถูกกระทำ และกลไกการต่อสู้/ต่อรองกับอำนาจรัฐ นักนิเวศวิทยาแนวสตรีนิยมจึงพยายามชี้ให้เห็นความซับซ้อนแตกต่างหลากหลายของตัวตนและการเป็นผู้กระทำของผู้หญิงที่ขึ้นกับตำแหน่งแห่งที่ของผู้หญิงในมิติประวัติศาสตร์ ความรู้ ประสบการณ์ ชาติ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา เพศวิถี สถานะทางเศรษฐกิจสังคมการเมือง และพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ความซับซ้อนของตัวตนของผู้หญิงส่งผลต่อบทบาทของผู้หญิงในฐานะผู้กระทำการและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการจัดการทรัพยากรที่แตกต่างกัน

สำหรับหนังสือ “นิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม” (FEMINIST POLITICAL ECOLOGY) ประกอบไปด้วยเนื้อหา 7 ส่วน โดยมีรายละเอียดดังนี้

เนื้อหาในส่วนที่ 1 “มรดกทางแนวคิดของนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม”
ในส่วนที่หนึ่งนี้ ผู้เขียนได้บอกกล่าวถึง Sundberg (2017) ว่าเป็นนักสตรีนิยมคนสำคัญที่ได้เล่าถึงนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม (Feminist Political Ecology-FPE) ว่าเป็นแขนงวิชาหนึ่งของกลุ่มแนวคิดสตรีนิยม นักสตรีนิยมกลุ่มนี้ได้นำทฤษฎี วัตถุประสงค์ และปฏิบัติการของสตรีนิยมมาวิเคราะห์นิเวศ อีกทั้งการวิพากษ์การเข้าถึง ควบคุมและ

ใช้ทรัพยากร และการนำเสนอของนักคิดนี้ว่า นิเวศวิทยาจำต้องถูกทำให้เข้าใจ และอธิบายใหม่ ผ่านการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงไปมาระหว่างเศรษฐศาสตร์การเมืองและนิเวศวิทยา การเมืองแนวสตรีนิยม นอกจากนี้จำเป็นต้องนำแนวคิดเพศภาวะ (Gender) มาทำความเข้าใจ การเมืองของทรัพยากร เนื่องจากเพศภาวะฝังอยู่ในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นมิติชนชั้น เชื้อชาติ หรือชาติพันธุ์ ในการเข้าถึงทรัพยากร ซึ่งความเชื่อมโยงดังกล่าวส่งผลต่อการเข้าถึง การควบคุม และการใช้ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรของผู้หญิง ความเชื่อมโยงเหล่านี้ มักสะท้อนผ่านการแสดงออกทางอัตลักษณ์แบบต่าง ๆ และผ่านความสัมพันธ์ที่หลากหลาย กับธรรมชาติและปฏิบัติการทางวัตถุในชีวิตประจำวันของผู้หญิงกลุ่มต่าง ๆ Sundberg (2017) ได้สรุปว่า นิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยมเกิดจากการวิพากษ์และแลกเปลี่ยนทางแนวคิด กับนักคิดสตรีนิยมสามสำนัก ได้แก่ แนวคิดสตรีนิเวศนิยม (Ecofeminism) แนวคิด การศึกษาวิทยาศาสตร์แนวสตรีนิยม (Feminism science studies) และแนวคิด การวิพากษ์การพัฒนาของสตรี (Feminism critiques of development) สำหรับมรดก ทางแนวคิดของนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม ผู้เขียนแบ่งอธิบายออกเป็น 3 แนวคิด คือ 1. แนวคิดสตรีนิเวศนิยม โดยแนวคิดดังกล่าวพัฒนาโดยนักสตรีนิยมชาวตะวันตก โดยมีฐานคิดจากปรัชญาว่าด้วยความเป็นธรรมชาติในฐานะผู้ก่อเกิด และเสนอ ความเชื่อมโยงระหว่างการกดขี่ผู้หญิงกับการทำลายหรือเอาเปรียบธรรมชาติเป็นเรื่อง เดียวกัน และมองว่าผู้หญิงคือผู้ใกล้ชิดธรรมชาติ มีความเป็นอันหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ หรือ มีลักษณะเสมือนกับธรรมชาติคือผู้ก่อเกิดสรรพสิ่งต่างๆ หากธรรมชาติหรือนิเวศถูกทำลาย ก็เท่ากับผู้หญิงถูกทำลาย และถูกเอาเปรียบ (Merchant, 1980; Plumwood, 1993; Shiva, 1988 อ้างถึงใน กนกวรรณ มะโนรมย์, 2565) 2. แนวคิดการศึกษาวิทยาศาสตร์สายสตรีนิยม โดย Sundberg (2017) ได้อธิบายแนวความคิดดังกล่าวว่า แนวคิดนี้เกิดจากนักคิดสตรีนิยม หลัก ๆ ได้แก่ Harding (1986) และ Haraway (1991) โดยประเด็นสำคัญของแนวคิดนี้ คือ ความรู้เกิดมาจากการผลิตสร้างบนฐานสังคมที่ให้คุณค่าแบบปิตาธิปไตยหรือสังคมน การนับถือชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ความรู้ของผู้ชายมักเป็นที่ยอมรับว่ามีความเป็น วิทยาศาสตร์หรือปราศจากอคติ (Value-free view) มากกว่าความรู้ของผู้หญิง อีกทั้ง ถูกนับในฐานะเป็นแก่นสำคัญของการขับเคลื่อนสังคมโดยรวม ในขณะที่ความรู้ของผู้ หญิงและความรู้ชุดอื่น ๆ ถูกกระบวนกรทางสังคมขับเบียดให้มีบทบาทเพียงความรู้ที่อยู่ ชายขอบ มีฐานะต่ำต้อย และถูกกีดกันออกจากกระบวนกรผลิตสร้างความรู้กระแสหลัก เพราะสังคมมักเชื่อว่า ความรู้ของผู้หญิงไม่มีความเป็นกลางแถมเต็มไปด้วยอคติและ อารมณ์ 3. แนวคิดการวิพากษ์การพัฒนาของสตรี สำหรับแนวคิดดังกล่าวถือเป็นมรดกทาง

ปัญหาขึ้นที่สามของแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม โดยแนวคิดดังกล่าวมาจากการวิพากษ์การพัฒนาของสตรี โดยเริ่มจากการวิจารณ์ว่าการพัฒนาแบบยั่งยืนและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกลับสร้างกระบวนการกีดกัน กดทับ และเอาเปรียบผู้หญิงมากกว่าที่จะเปิดพื้นที่ให้กับผู้หญิงให้มีบทบาทและส่วนร่วมในการพัฒนา (Shiva & Mies, 1993 อ้างถึงใน กนกวรรณ มะโนรมย์, 2565) สำหรับ Mohanty (1992) ได้กล่าวถึงแนวคิดการพัฒนาในประเทศโลกที่สามว่ามาจากการนำเข้าของประเทศตะวันตก ได้มีตำแหน่งเป็นประเทศด้อยพัฒนา หรือเรียกว่าประเทศโลกที่สาม มองเห็นผู้หญิงในประเทศโลกที่สามในฐานะเหยื่อของการพัฒนาที่มีกรอบการช่วยเหลือที่เข้ามาในนามการพัฒนาจากประเทศตะวันตก อีกทั้งมองว่าผู้หญิงในประเทศเหล่านี้มีความคิดและปฏิบัติการในลักษณะเป็นเนื้อเดียวกัน หรือทำนองเดียวกัน ไม่มีความหลากหลาย ทั้งเชิงประสบการณ์ การผลิต และการใช้ความรู้ในการพัฒนา และเห็นอีกว่ายิ่งการพัฒนาดำเนินการไปมากเท่าใด สิ่งแวดล้อมก็ถูกทำลายไปมากเท่านั้น โดยมีผู้หญิงเป็นเหยื่อจากการพัฒนาและการทำลายทรัพยากรโดยโครงการพัฒนาต่าง ๆ

เนื้อหาในส่วนที่ 2 “นิเวศวิทยาการเมืองกับนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม”

ในส่วนที่สองนี้ ผู้เขียนได้บอกกล่าวถึง นิเวศวิทยาการเมืองกับนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม ว่าได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดสตรีนิยม และถือเป็นสาขาหนึ่งที่สำคัญของแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองเช่นกัน เนื่องจากแนวคิดนิเวศวิทยาการเมือง คือแนวคิดที่นำเสนอและชูประเด็นการถกเถียงเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างการจัดการทรัพยากร ในมิติการเมือง สังคม และเศรษฐกิจของธรรมชาติและทรัพยากร อีกทั้งนำเสนอให้เห็นกระบวนการต่อรองต่อสู้เรียกร้องของกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสเพื่ออ้างไว้ซึ่งสิทธิ การเข้าถึง การใช้ และการควบคุมทรัพยากรบนฐาน การใช้ความรู้อำนาจ ความเป็นธรรม และธรรมาภิบาลของการจัดการทรัพยากร นักคิดนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยมได้นำมิติเพศภาวะ (Gender) เข้าไปขยายขอบเขตทางวิชาการเพิ่มเติมให้กับแนวคิด นิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม ได้ชี้ให้เห็นว่ามีจุดตัดหรือการซ้อนทับกันระหว่างนิเวศวิทยาการเมืองและแนวคิดสตรีนิยมที่สำคัญนั่นคือประเด็นความเสมอภาค ความเป็นธรรม ยุทธศาสตร์และภาคปฏิบัติการในเมืองเรื่องทรัพยากร (Elmhirst, 2011 อ้างถึงใน กนกวรรณ มะโนรมย์, 2565) ทั้งนี้ Frank Thorne ถือเป็นนักวิชาการคนแรกที่ใช้คำว่า นิเวศวิทยาการเมือง (Political Ecology) ในช่วงทศวรรษ 1930 ต่อมาคำนี้ได้ถูกใช้กันอย่างแพร่หลายโดยนักภูมิศาสตร์และนิเวศวิทยามนุษย์ ทั้งนี้เนื้อหาในส่วนที่สองนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอถึงประเด็นแนวคิดเรื่องนิเวศวิทยาการเมืองกับการวิเคราะห์จากนักคิดต่าง ๆ แม้ว่าแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองจะเป็นแนวคิดที่มีประโยชน์มหาศาลต่อการสร้าง

ความเป็นธรรมและความยั่งยืน แต่แนวคิดนี้ก็ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ไม่มากนัก เพราะขาดการเชื่อมต่อกับนักนโยบาย เพราะการเน้นการวิพากษ์ แต่ไม่เน้นเสนอทางออกอย่างเป็นรูปธรรม ดังจะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นงานวิชาการด้านแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองในปัจจุบันว่า ช่วงหลังๆ นักวิชาการเน้นการศึกษาบทบาทของรัฐ เช่น รัฐได้ใช้ระบบอุปถัมภ์ในการจัดการที่ดินสำหรับประชาชนเพื่อหวังคะแนนเสียงทางการเมือง เช่น งานของ Beban (2021) กรณีประเทศกัมพูชาที่อำนาจของทุนและรัฐในการแย่งยึดที่ดินเพื่อทำเป็นธุรกิจ ขณะเดียวกันรัฐได้ใช้นโยบายปฏิรูปที่ดินเพื่อหาเสียงกับประชาชน และส่งเสริมการเกษตรสมัยใหม่ในพื้นที่ที่ดินปฏิรูป ซึ่งนโยบายดังกล่าวได้สร้างระบบอุปถัมภ์ระหว่างประชาชนและรัฐ

เนื้อหาในส่วนที่ 3 “นิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยมในเมืองไทย” ในส่วนที่สามนี้ ผู้เขียนได้บอกกล่าวถึงการนำเสนอแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยมในเมืองไทย โดยในประเทศไทยนั้น ผู้เขียนกล่าวว่า สันธิฐิตา กาญจนพันธ์ ถือเป็นนักวิชาการคนไทยคนแรก ๆ ที่นำเสนอแนวคิดดังกล่าว โดยผ่านหนังสือ ความคิดสีเขียว วาทกรรมและความเคลื่อนไหว ที่ตีพิมพ์ปี 2554 โดย สันธิฐิตา กาญจนพันธ์ (2554) ได้ทบทวนข้อวิพากษ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งจากมุมมองสารัตถนิยมที่เห็นผู้หญิงเปรียบเสมือนหรือเทียบเท่ากับธรรมชาติ หรือสตรีนิยมแนววัฒนธรรมที่เห็นว่าผู้หญิงแตกต่างจากผู้ชายเพราะความเป็นชีววิทยาที่ต่างกัน ผู้หญิงในฐานะธรรมชาติ จึงถูกรอปรองทั้งจากผู้ชายและวิทยาศาสตร์ การปลดปล่อยผู้หญิงออกจากการครอบงำนี้จึงจำเป็น หรือกรณีสตรีนิยมแนวมาร์กซิสต์ที่ระบุว่าปีตาทิปไตยที่ฝังแฝงอยู่ในทุนนิยมและวัตถุต่าง ๆ คืออำนาจสร้างชายเป็นใหญ่และกดขี่ผู้หญิง ดังนั้นการปรับเปลี่ยนสัมพันธ์ทางการผลิตจึงช่วยปลดปล่อยผู้หญิงออกจากภาวะความกดขี่ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม และ สันธิฐิตา กาญจนพันธ์ (2554) ยังได้เสนอข้อวิพากษ์สำคัญของการประยุกต์ใช้แนวคิดสตรีนิยมด้านนิเวศที่มีหลากหลายสาแหรกในการพัฒนาทั้งมิติผู้หญิงกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา เช่น การวิพากษ์ความใกล้ชิดของผู้หญิงกับธรรมชาติ ในเชิงแนวคิดแล้วมิได้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ แต่เกิดจากการครอบงำของระบบปีตาทิปไตยและทุนนิยมที่ทำงานร่วมกันอย่างแข็งขันมากกว่า การพัฒนาที่เอาผู้หญิงเป็นศูนย์กลางมองข้ามความหลากหลายของผู้หญิงทั้งในเชิงประโยชน์และผลกระทบที่ผู้หญิงได้รับจาก การพัฒนาหรือการสร้างโครงการต่าง ๆ เพราะผู้หญิงมีความหลากหลายทั้งมิติชนชั้น เชื้อชาติ ระดับการพึ่งพาทรัพยากร อายุ เป็นต้น

เนื้อหาในส่วนที่ 4 “สาระสำคัญของแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม” สำหรับเนื้อหาส่วนนี้ ผู้เขียนแบ่งอธิบายออกเป็น 8 ประการ คือ ประการแรก การก้าวพ้น

กับดักความคิดแบบคู่ตรงข้าม โดยประเด็นดังกล่าว นักวิชาการ นักนิเวศวิทยาการเมือง แนวสตรีนิยมรุ่นแรกได้พยายามชี้ให้เห็นว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมต้องใช้มุมมองการเมือง ในการวิเคราะห์พร้อมข้ามพรมแดนความรู้ไม่แบ่งแยกหรือมีเส้นแบ่งการคิดแบบคู่ตรงข้าม เพื่อให้ประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมกลายเป็นประเด็นการเมือง ประการที่สอง วิวาทะของการชูประเด็น “เพศภาวะเชิงการเมือง” ประเด็นดังกล่าวผู้เชี่ยวชาญด้าน (Gender expert) ที่เป็นนักคิดสายนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยมในปัจจุบันได้ศึกษาเพศภาวะ ในการจัดการและการใช้ทรัพยากรอย่างเข้มข้นในเอเชียและภูมิภาคอื่นทั่วโลกได้เสนอ ให้เห็นถึงความท้าทายของการต่อรองและวิวาทะเชิงทฤษฎีและแนวคิดด้วยเพศภาวะ จากมุมมองแบบหยุดนิ่งหรือเชิงเทคนิค (Technical fix) ไปสู่การ “มุมมองเพศภาวะเชิงการเมือง” (Politicized view of gender) การกำหนดมุมมองเพศภาวะเชิงการเมือง ในฐานะเครื่องมือทางแนวคิดในการวิเคราะห์ที่สำคัญ (Critical analytical concept) เพื่อเข้าใจมิติสังคม การเมืองของการจัดการทรัพยากรและธรรมาภิบาลเพื่อลดปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้น เช่น ความไม่เป็นธรรมในการใช้ การเข้าถึง และการควบคุม การจัดการทรัพยากรของผู้หญิง การทลายโอกาสอันจำกัดของผู้หญิงในการมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจการจัดการทรัพยากรในฐานะที่เป็นแหล่งอาหาร รายได้ อื่นๆ (Resurrecion & Elmhirst, 2008 อ้างถึงใน กนกวรรณ มะโนรมย์, 2565) ประการที่สาม การให้ความสำคัญ กับพหุอัตลักษณ์ ประเด็นดังกล่าวมีการนำเอามุมมองพหุอัตลักษณ์ (Intersectionality) มาเป็นฐานคิดเพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ที่แตกต่างหลากหลายของผู้หญิงและผู้ชาย กลุ่มต่าง ๆ กับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ที่ขึ้นกับชนชั้น เพศ อายุ วรรณะ และสภาพ สิ่งแวดล้อม สังคมเศรษฐกิจ และการเมืองของผู้หญิงและผู้ชาย กล่าวคือตัวตนผู้หญิงและ เครือข่ายของผู้หญิงมีความหลากหลาย ผู้หญิงมีความสามารถในการเรียกร้องการจัดการ ทรัพยากรอีกด้วย (Sundberg, 2004; Sundberg, 2017 อ้างถึงใน กนกวรรณ มะโนรมย์, 2565) ประการที่สี่ การศึกษาชีวิตประจำวันและความรู้ข้ามศาสตร์ ประเด็นการศึกษา ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าความรู้ในการจัดการทรัพยากรไม่มีวันที่จะเป็นกลางทั้งหมด หรือเป็น ความรู้ที่เป็นกลางได้บางส่วน (Partrial Objectivities) เนื่องจากความรู้ท้องถิ่นเป็นความรู้ ที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่เฉพาะผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนแบ่งปันในพื้นที่ที่ประกอบ สร้างจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน (Specific contexts of shared experience) (Harding, 1986 อ้างถึงใน กนกวรรณ มะโนรมย์, 2565) ซึ่งเป็นการทลายกำแพงของ การทำงานแบบต่างๆ หรือภายในเฉพาะศาสตร์ของตน (Silo knowledge) ควรเน้น การทำงานข้ามสาขาวิชาและข้ามเส้นแบ่งความรู้ที่ชัดเจน ซึ่งขัดคิดแบบคู่ตรงข้าม (Binary thinking) ประการที่ห้า ขยายพรมแดนความรู้ด้านนามธรรมของวัตถุหรือผู้คน

ที่ศึกษา ประเด็นศึกษาดังกล่าวคือ การทำความเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างผู้หญิงกับ
ทรัพยากร เช่น ทรัพยากรที่ดิน ป่าไม้ หรือน้ำ ส่วนมากเน้นความเข้าใจเชิงรูปธรรมและ
วัตถุเป็นหลัก เช่น การเข้าถึงที่ดิน และการจัดการที่ดิน ซึ่งไม่สามารถเข้าใจความสัมพันธ์
ระหว่างผู้หญิงกับทรัพยากร (Nightingale, 2006) นักสตรีนิยมที่สนใจประเด็นนี้ในเวศวิทยา
การเมืองรุ่นใหม่ ๆ ได้พยายามทำความเข้าใจการจัดการทรัพยากรในมิติเชิงนามธรรมมากขึ้น
โดยเสนอว่าการจัดการทรัพยากรเชิงนิเวศวิทยาการเมืองไม่ควรละเลยมิติอารมณณ์
นักสตรีนิยมที่สนใจประเด็นนี้ในเวศวิทยาการเมืองรุ่นใหม่ ๆ ได้พยายามทำความเข้าใจ
การจัดการทรัพยากรในมิติเชิงนามธรรมมากขึ้น โดยเสนอว่าการจัดการทรัพยากรเชิงนิเวศ
วิทยาการเมืองไม่ควรละเลยมิติอารมณณ์ ความผูกพันและความรู้สึกของผู้หญิงที่ฝังแฝงอยู่
ในกระบวนการช่วงชิงและความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากร การศึกษาของนักสตรีนิยม
สายนิเวศวิทยาการเมืองระยะหลัง ๆ จึงหันมาให้ความสนใจในประเด็นนี้มากขึ้น
(Nightingale, 2006; Resurreccion & Elmhirst, 2008; Sultana, 2009 อ้างถึงใน
กนกวรรณ มะโนรมย์, 2565) ประการที่หก ผู้กระทำการที่เป็นวัตถุต่างมีบทบาทสำคัญ
ประเด็นการศึกษาดังกล่าวคือ การศึกษานิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยมที่ให้ความสำคัญ
กับผู้กระทำการที่ไม่ใช่มนุษย์มากขึ้นในฐานะประเด็นหลักในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์
ระหว่างสังคมและธรรมชาติ โดยเฉพาะในมิติการเข้าถึงและการควบคุมทรัพยากรสำหรับ
ชีวิตประจำวันในฐานะกระบวนการ (as process) (ไม่ใช่การมองเพศภาวะแบบกำหนด
ชัดเจนด้วยการแบ่งแยกบทบาทหญิงชายออกจากกัน) เพราะเป็นการวิเคราะห์ที่ชี้ถึง
ความทับซ้อนหรือจุดตัดของมิติต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวกับทรัพยากร ได้แก่ การเมือง นโยบาย
กฎหมาย และระบบนิเวศในพื้นที่ของการจัดการทรัพยากร (Elmhirst, 2011 อ้างถึงใน
กนกวรรณ มะโนรมย์, 2565) ประการที่เจ็ด การเชื่อมโยงการเคลื่อนไหวและปฏิบัติการ
ระดับพื้นที่และนานาชาติ และอนาคต ประเด็นการศึกษาดังกล่าวคือ การที่นักนิเวศวิทยา
การเมืองแนวสตรีนิยมให้ความสำคัญกับการศึกษาภาคสนามในพื้นที่ทรัพยากรเพื่อสร้าง
ข้อสรุปใหม่ ๆ และพัฒนาต่อยอดของแนวคิดนี้ ผ่านภาคปฏิบัติการของแนวคิดระดับพื้นที่
โดยเผยให้เห็นถึงเสียงของผู้หญิงในพื้นที่ที่สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่และ
การข้ามชาติ (Truelove, 2011; Elias, Joshi & Meinzen-Dick, 2021 อ้างถึงใน
กนกวรรณ มะโนรมย์, 2565) และประการที่แปด ประการสุดท้าย อนาคตของนิเวศวิทยา
การเมืองแนวสตรีนิยม ประเด็นการศึกษาดังกล่าว Sundberk (2017) กล่าวว่า ทิศทาง
ปัจจุบันและอนาคตของแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยมมีหลายประเด็น
ได้แก่ การศึกษาความเป็นนามธรรมของวัตถุ ทรัพยากร และเพศภาวะ เช่น มิติอารมณณ์
ความรู้สึกที่ฝังอยู่ในการต่อสู้และการดำเนินชีวิตประจำวัน การศึกษาผู้กระทำการที่มีใช้

มนุษย์ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและธรรมชาติ อีกทั้งการศึกษาความเชื่อมสัมพันธ์เกี่ยวโยง (Affinity) ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การกดขี่ ความได้เปรียบอันเนื่องมาจากการมีตำแหน่งที่ทางที่เหนือกว่า (Privilege) ที่เกิดขึ้นระดับชีวิตประจำวันจากอำนาจที่เหนือกว่า

เนื้อหาในส่วนที่ 5 “วิธีวิทยานิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยมปัจจุบันและอนาคต” สำหรับเนื้อหาส่วนนี้ ผู้เขียนได้อธิบายถึงแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยมที่เน้นการตั้งคำถามเชิงภววิทยาต่อความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึง ควบคุม และใช้ทรัพยากรระหว่างกลุ่มคนในสังคมภายใต้สังคมแบบชายเป็นใหญ่และความเหนือกว่าของความรู้วิทยาศาสตร์ ซึ่งวิธีการได้มาซึ่งความรู้ดังกล่าวจำต้องอาศัยวิธีวิทยาที่หลากหลายประกอบกันเพื่อสำรวจตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเพื่อเป็นหลักฐานการประกอบการถกเถียงทางวิชาการและการพัฒนาแนวคิดต่อยอดใหม่ๆ ดังนั้นวิธีการศึกษาจึงจำเป็นต้องใช้ข้อมูลที่มาจากหลากหลายวิธี ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเฉพาะพื้นที่สนาม การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นภาพกว้างและแนวทางการตีความหมายของข้อมูลตามศาสตร์ด้านมนุษยวิทยา เพื่อทำความเข้าใจความหลากหลายของผู้ที่เราศึกษา (Multiple subjectivities) (Rocheleau, 1995 อ้างถึงใน กนกวรรณ มะโนรมย์, 2565)

เนื้อหาในส่วนที่ 6 “กรณีศึกษาที่หนึ่ง ผู้หญิงและที่ดินในเขตเศรษฐกิจพิเศษอีสาน” สำหรับเนื้อหาส่วนนี้ ผู้เขียนได้อธิบายถึงแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยมในประเด็นของผู้หญิงและที่ดินในเขตเศรษฐกิจพิเศษอีสาน โดยผู้เขียนกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ทูน และผู้หญิงในการจัดการควบคุมพื้นที่และที่ดินที่มีความซับซ้อนในพื้นที่ชายแดนภายใต้บริบทต่าง ๆ ในภาคอีสาน โดยใช้มุมมองสตรีนิยมนิเวศวิทยาการเมืองเป็นกรอบการวิเคราะห์เพื่อให้เข้าใจความสลับซับซ้อนของการจัดการทรัพยากรที่อำนาจการตัดสินใจแบบรวมศูนย์และกระบวนการพราคสิทธิ์ในที่ดินที่กระทำการโดยรัฐผ่านการเข้ามาจัดการพื้นที่ผลิตอาหารของผู้หญิง ส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมและการขาดแคลนทรัพยากรที่ดินเพื่อการดำรงชีพของผู้หญิง ซึ่งกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกและความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและทรัพยากรที่ดิน ทั้งนี้ เนื้อหาในส่วนดังกล่าว ผู้เขียนได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยมีการแบ่งประเด็นการสัมภาษณ์ผ่านบริบท ดังนี้ บริบทชุมชน ผู้หญิงภายใต้พลวัตการจัดการควบคุมที่ดินในพื้นที่ชายแดน ยุคสงครามอินโดจีน และความมั่นคงชายแดน การปฏิรูปที่ดิน จากดินบุกเบิกของชาวบ้านแต่กลับกลายเป็นของรัฐ การล้อมรั้วเป็นส่วนราชการ เขตเศรษฐกิจพิเศษมุกดาหาร สูญเสียที่ดินซ้ำอีกครั้ง ทั้งนี้ Ruether (2003) กล่าวว่า การที่ผู้หญิงมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติและใช้ธรรมชาติเป็น

เครื่องมือการดำรงชีพ เมื่อธรรมชาติถูกทำลายย่อมทำให้การดำรงชีพถูกทำลายลงไปด้วย ผู้หญิงจึงใช้เงื่อนไขเหล่านี้เข้าร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหวของผู้หญิงด้านสิ่งแวดล้อมและสามารถต่อรองได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามพบว่า การออกมาเคลื่อนไหวและต่อรองของผู้หญิงในพื้นที่การศึกษาทั้งกรณีการล้อมรั้วของรัฐในที่ดินทำกินของชาวบ้านและค่าเวนคืนที่ดินที่สมเหตุสมผล แทบไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากความแข็งแกร่งของอำนาจรัฐที่อยู่เหนือดินแดนและโครงสร้างเชิงนโยบายที่เอื้อประโยชน์ให้กับรัฐและทุนมากกว่า รวมทั้งขาดเครือข่ายสนับสนุนผู้หญิง

เนื้อหาในส่วนที่ 7 “กรณีศึกษาที่สอง การกลายเป็นเมือง ผู้หญิง และที่ดินในภาคเกษตรกรรม” สำหรับเนื้อหาส่วนนี้เป็นส่วนสุดท้าย โดยผู้เขียนได้อธิบายถึงความเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรรมและเมือง โดยมีข้อสรุปทางวิชาการการขยายตัวของเมืองและกระบวนการกลายเป็นเมืองสร้างความกดดันให้กับที่ดินภาคเกษตรกรรม เหตุเพราะคนเมืองต้องการอาหารเพิ่มขึ้นจากการขยายตัวของประชากรในเมืองแทบทุกมุมโลก โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นนำและชนชั้นกลางต่างมีรสนิยมในการบริโภคอาหารทางเลือก เช่น อาหารที่มาจากไร่เกษตรอินทรีย์ หรือผักผลไม้ที่มีความเฉพาะเจาะจง (Satterthwaite et al., 2010; Satterthwaite et al., 2013; Kanokwan Manorom & Supranee Phomthong, 2018 อ้างถึงใน กนกวรรณ มะโนรมย์, 2565) ทั้งนี้ นิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยมทำให้เห็นว่าการพัฒนาอีสานด้วยการใช้กลไกที่เรียกว่าการพัฒนาอีสาน ที่เน้นการใช้เม็ดเงินมหาศาล ขับเคลื่อนโดยความร่วมมืออย่างแข็งขันระหว่างรัฐ ภาคเอกชน และสหกรณ์ความเป็นผู้กระทำการของผู้หญิง ประสบการณ์ความรู้ของผู้หญิงในกระบวนการพัฒนาและการจัดการที่ดิน อีกทั้งสร้างมรดกทางปัญญาต่อการทำความเข้าใจปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรว่ามาจากปัญหาทางการเมืองเพราะการเมืองของทรัพยากรส่งผลต่อความขาดแคลน การเข้าถึง ความขัดแย้ง ความเหลื่อมล้ำ อำนาจที่ไม่เท่าเทียม (Bryan & Bailey, 1997; Perry, 2023; Ritzer, 2008; Robbins 2012, Baird & Barney, 2017; Beban, 2021) เช่น กรณีที่ดินพบว่า ความกดดันในการเข้าถึงที่ดินผ่านการแย่งยึดที่ดินหรือการทำให้ที่ดินกลายเป็นสินค้า (Borras and Franco, 2013) และกำลังเป็นปรากฏการณ์ที่คุกคามสิทธิในที่ดินของผู้หญิงมาอย่างต่อเนื่อง (Agarwal, 1988; Agarwal 2003; Chu, 2011; Elmhirst, 2011 อ้างถึงใน กนกวรรณ มะโนรมย์, 2565)

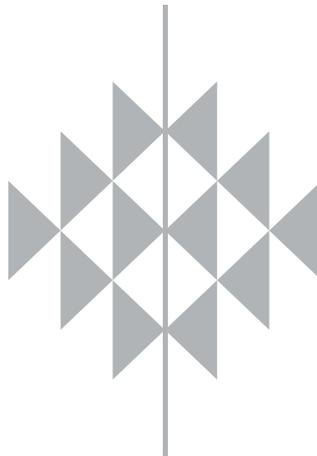
หนังสือ **“นิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม” (FEMINIST POLITICAL ECOLOGY)** ของ กนกวรรณ มะโนรมย์ ถือเป็นงานเขียนที่มุ่งนำเสนอประเด็นทฤษฎีนิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม รวมถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้คนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ที่ส่งผลกระทบต่อ การจัดการ ควบคุม และการเข้าถึงทรัพยากรที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องเพศภาวะ ชนชั้น และ

ชาติพันธุ์ ดังที่ ดร.นายแพทย์โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร กล่าวไว้ว่า “กนกรรมชี้ให้เห็นว่า เมื่อผู้หญิงอีสานสูญเสียที่ดินทำกินย่อมหมายถึงการสูญเสียทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่จะนำมาค้าจุนและหล่อเลี้ยงตนเองและครัวเรือนให้มีชีวิตต่อไปได้ สิ่งนี้ถือเป็น “ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง” (Structural Violence) ที่นักสตรีนิยมนำมาเปิดเผยวิเคราะห์ และวิพากษ์ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบปิดตาธิปไตย”

ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้หญิงกับที่ดินมีความแนบแน่น และที่ดินคือทรัพยากรที่สำคัญมากและมีค่ามากต่อผู้หญิงและครอบครัว เพราะที่ดินคือมรดกที่พ่อแม่บุกเบิกและแบ่งให้ลูกเพื่อสร้างครอบครัว ที่ดินจึงมีความหมายเชิงจิตใจและความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกผู้หญิง และภายใต้ระบบชายเป็นใหญ่พบว่าผู้หญิงอีสานมักได้รับที่ดินและมรดกเนื่องจากถูกคาดหวังให้เลี้ยงดูพ่อแม่ (กนกรรม มะโนรมย์, 2562)

เอกสารอ้างอิง

กนกรรม มะโนรมย์. (2565). *นิเวศวิทยาการเมืองแนวสตรีนิยม (FEMINIST POLITICAL ECOLOGY)*. สำนักพิมพ์สยาม.

ข้อกำหนดการเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัย เพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์สังคม

1. เป็นบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ พร้อมบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยมีขอบเขตเนื้อหาด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ได้แก่ 1) อักษรศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 2) ภาษาและภาษาศาสตร์ 3) ประวัติศาสตร์และปรัชญาแห่งศาสตร์ความรู้ 4) การพัฒนา และ 5) วัฒนธรรมศึกษา
2. ระบุชื่อบทความ และชื่อ-นามสกุลจริง พร้อมวุฒิการศึกษา ตำแหน่ง สถานที่ทำงาน และอีเมลของผู้เขียนบทความอย่างชัดเจน เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
3. บทความมีความยาวของต้นฉบับไม่เกิน 15 หน้าตามรูปแบบที่วารสารฯ กำหนด
4. บทความที่ส่งเข้ารับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฯ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อนและไม่ส่งต้นฉบับบทความซ้ำซ้อนกับวารสารอื่นในช่วงเวลาเดียวกัน กับที่เสนอต่อวารสารมนุษยศาสตร์สังคม
5. ตัวอักษร รูปแบบการพิมพ์ และรูปแบบการเขียนอ้างอิง ตามรูปแบบที่วารสารกำหนด

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงาน

จริยธรรมของผู้นิพนธ์ (Author)

1. บทความต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
2. ผู้เขียนต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่น หากมีการนำผลงานเหล่านั้นมาใช้ในบทความของตนเอง เช่น รูปภาพ ตาราง เป็นต้น
3. ผู้เขียนต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการเอกสารอ้างอิง ทั้งในแง่ของรูปแบบและเนื้อหา
4. ผู้เขียนบทความจะต้องปรับบทความตามรูปแบบและขนาดตัวอักษรตามแบบฟอร์ม (Template) ของวารสารมนุษย์กับสังคม
5. ผู้เขียนที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคนต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินการบทความจริง
6. ผู้เขียนต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ และ/หรือหากมีผลประโยชน์ทับซ้อน จะต้องระบุในบทความอย่างชัดเจน และแจ้งให้กองบรรณาธิการวารสารมนุษย์กับสังคมทราบ
7. ผู้เขียนต้องไม่นำเอกสารวิชาการที่ไม่ได้อ่านมาอ้างอิงหรือใส่ไว้ในเอกสารอ้างอิง
8. การกล่าวขอบคุณผู้มีส่วนช่วยเหลือในกิตติกรรมประกาศนั้น หากสามารถทำได้ ผู้เขียนบทความต้องขออนุญาตจากผู้เขียนประสงค์จะขอบคุณเสียก่อน
9. ในบทความผู้เขียนจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็น การสร้างข้อมูลเท็จ หรือการปลอมแปลง บิดเบือน รวมไปถึงการตกแต่งหรือเลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป
10. กรณีที่ผลงานเป็นการศึกษาวิจัยและทำการทดลองในคนหรือสัตว์ทดลอง โดยการทดลอง ในคนอาจส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรี สิทธิ ความปลอดภัย และสุขภาพของคน ขอให้แนบหนังสือรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือสัตว์ทดลอง ทั้งนี้ การอนุมัติให้ลงตีพิมพ์ขึ้นอยู่กับพิจารณาจากกองบรรณาธิการวารสารมนุษย์กับสังคมถือเป็นที่สุด

จริยธรรมของบรรณาธิการ (Editor)

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ และไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว
2. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนและผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ
3. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง และให้ผลที่น่าเชื่อถือ โดยนำผลของการวิจัยมาเป็นตัวชี้แนะว่า สมควรตีพิมพ์เผยแพร่หรือไม่
4. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนและผู้ประเมิน
5. บรรณาธิการต้องมีการตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง

จริยธรรมของผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Reviewer)

1. ผู้ประเมินบทความต้องไม่เปิดเผยข้อมูลในบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
2. หากผู้ประเมินบทความมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนผู้ประเมินบทความ จะต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้น ๆ
3. ผู้ประเมินบทความควรรับประเมินบทความเฉพาะสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ และหากมีส่วนใดของบทความที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ

บทลงโทษการคัดลอกผลงานหรือส่งผลงานซ้ำซ้อนกับวารสารอื่น

หากกองบรรณาธิการวารสารมนุษย์กับสังคมพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่นหรือตนเองโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูลของผู้อื่นหรือตนเองโดยมิชอบ บทความนั้นจะต้องถูกระงับการประเมิน และถูกถอดถอนบทความ ทั้งนี้ กองบรรณาธิการจะติดต่อผู้เขียนเพื่อแจ้งปฏิเสธการตีพิมพ์ และผู้เขียนบทความต้องได้รับบทลงโทษที่ทางวารสารฯ กำหนด ดังนี้

1. ผู้เขียนที่กระทำผิดจริยธรรมการส่งผลงานตีพิมพ์ จะถูกถอดถอนบทความนั้น โดยบรรณาธิการวารสารฯ จะดำเนินการถอดถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียน ซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

2. ผู้เขียนที่กระทำผิดจริยธรรมการส่งผลงานตีพิมพ์ จะถูกระงับการส่งผลงานในวารสารมนุษย์กับสังคมเป็นระยะเวลา 3 ปี นับตั้งแต่กองบรรณาธิการวารสารฯ ตรวจพบการกระทำผิดจริยธรรมการส่งผลงานตีพิมพ์

3. กองบรรณาธิการวารสารฯ จะดำเนินการทำหนังสือแจ้งข้อมูลการกระทำผิดจริยธรรมการส่งผลงานตีพิมพ์ไปยังต้นสังกัดของผู้เขียน เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาลงโทษตามสมควร